

STEPHEN KING

THE WIND
THROUGH THE KEYHOLE
THE DARK TOWER

СТІВЕН КІНГ

ВІТЕР
У ЗАМКОВУ ШПАРИНУ
ТЕМНА ВЕЖА IV
(ПРОДОВЖЕННЯ)

УДК 821.111(73)

ББК 84.7СПО

К41

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

This edition published by arrangement with The Lotts Agency, Ltd
and Andrew Nurnberg Associates Baltic

Перекладено за виданням:
King S. The Wind Through the Keyhole. The Dark Tower /
Stephen King. — New York : Scribner, 2012.

Переклад з англійської *Олени Любенко*

Дизайнер обкладинки *IvanovITCH*

Художник *Олександр Семякін*

ISBN 978-966-14-4959-5 (PDF)

© Stephen King, 2012
© Hemirow Ltd, видання українською мовою, 2013
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2013

Для тих, хто вперше відкриває для себе епічний цикл бестселерів «Темна вежа» (і для легіонів його відданих фанів), надзвичайно цікавий окремий роман і прекрасний вступ до циклу.

Початок епічної фентезійної саги «Темна вежа» було покладено 1974 року, основного розмаху вона набула у 1980-х, а захоплива кінцівка з'явилася, коли вийшли друком останні три романи (2003—2004 роки). Це найвидатніше письменницьке досягнення Стівена Кінга. Цикл «Темна вежа» ліг в основу тривалого видання серії коміксів «Марвел Комікс».

У романі «Вітер у замкову шпарину» Кінг повертається до насичених краєвидів Серединного світу. Ця історія в історії в історії розповідає нам про ранні роки Роланда Дескейна, останнього стрільця Серединного світу, а саме той рік по смерті матері, коли його мучила провина за її вбивство. Батько відряджає його розслідувати загадку перевертня, «шкуряка», що вбиває людей. Роланд зустрічає хлопчика, Білла Стрітера, хороброго, проте наляканого єдиного свідка нещодавнього лютування звіра. Ще сам підліток Роланд заспокоює хлопчика, розказуючи йому казку з «Книги Ельдової», яку мама колись читала йому перед сном. «Людина ніколи не буде занадто дорослою, щоб слухати оповідки, — каже він Біллу. — Чоловік і хлопчик, дівчинка й жінка — ми живемо заради них».

Віддані прихильники циклу «Темна вежа» будуть раді ближче познайомитися зі світом Роланда і відчути на собі всю силу магії Стівена Кінга як оповідача.

*Цю книжку присвячую
Робін Ферт і команді у «Марвел Комікс»*

ПЕРЕДМОВА

Багато з тих, хто тримає зараз у руках цю книжку, роками (а то й від самого початку) стежили за пригодами Роланда і ка-тету його друзів. Інші (я сподіваюся, їх багато, новобранців і Постійних Читачів) можуть запитати: «Хіба я зможу отримати задоволення від цієї книжки, якщо я в очі не бачив попередніх томів серії “Темна вежа”?» Моя відповідь — так, зможете, якщо запам’ятаєте декілька речей.

По-перше, Серединний світ існує зовсім поряд з нашим світом, тому в чомусь вони між собою перегукуються. Між двома світами також є двері, подекуди трапляються й «тонкі», пропускальні місця, в яких два світи переплітаються. Троє з Роландового ка-тету (Едді, Сюзанна та Джейк) по черзі зазнали видобування з Нью-Йорка, де їхнє життя протікало досить буремно, до Серединного світу, де їм судилося долучитися до Роландових мандрів. Їхній четвертий супутник, пухнастик-шалапут Юк, — це істота з золотавими очима, корінний мешканець Серединного світу. Цей світ дуже старий, лежить у руїнах і повен чудовиськ та непевної, небезпечної магії.

По-друге, Роланд Дескейн з Гілеаду — стрілець, один із когорти захисників, які намагаються стежити за порядком у світі, де повага до закону стрімко знецінюється. Якщо ви уявите стрільців з Гілеаду як щось середнє між

мандрівними лицарями й федеральними маршалами Дикого Заходу, то, думаю, не схибите. Більшість із них, хоча й не всі, походять із роду старого Білого короля, відомого як Артур Ельд (я ж вам казав, часткові збіги є).

По-третє, Роланд прожив життя під тягарем страшного прокляття. Він убив свою матір, що мала роман (хоч і не зовсім з власної волі та всупереч здоровому глузду) з титом, з яким ви познайомитеся на сторінках цієї книжки. І хоча сталося це через жахливу помилку, але винним в усьому стрілець вважає себе, тож печальна смерть Габрієли Дескейн переслідувала його з ранньої юності. Усі ці події вичерпно описано в циклі «Темна вежа», але думаю, для того щоб прочитати цей том, цієї інформації вам буде достатньо.

Для читачів, які вже давно з нами, скажу, що цю книжку на полицю треба ставити між «Чаклуном та сферою» і «Вовками Калї»... тобто це буде, так би мовити, «Темна вежа-4,5».

Що ж до мене, то я був у захваті, коли зрозумів, що мої давні друзі хочуть ще дещо повідати світу. Віднайти їх знову, через роки й роки по тому, як я подумав, що в їхній історії поставлено крапку, — то справжній величезний подарунок.

Стівен Кінг

14 вересня 2011 р.

СТАРКБЛАСТ

1

Упродовж наступних днів після того, як вони покинули Зелений палац (що, зрештою, виявився не країною Оз — зате став могилою для мерзенного покидька, якого Роландів ка-тет знав під іменем Цок-Цока), хлопчик Джейк став потроху віддалятися від друзів. Він ішов попереду Роланда, Едді й Сюзанни, і відстань між ними поступово збільшувалася.

— Ти не хвилюєшся за нього? — спитала у Роланда Сюзанна. — Він там, попереду, сам-один.

— З ним Юк, — відповів за стрільця Едді, маючи на увазі пухнастика-шалапуту, який прийняв Джейка як свого найкращого друга. — Містер Юк добре ладнає з хорошими людьми, але для не надто хороших у нього завжди наготові повен рот гострих зубів. Гешер уже мав змогу в цьому переконатися, на свою біду.

— А ще у Джейка є зброя його батька, — сказав Роланд. — І він уміє пускати її в хід. Дуже добре вміє. І зі Шляху Променя він не зійде. — Скаліченою рукою він показав угору. Низько нависле небо здавалося непорушним, та на південний схід незмінно пливли суцільним коридором хмари. У бік Краю грому, якщо правду казала записка, яку їм залишив чоловік, що підписувався ініціалами «РФ».

У бік Темної вежі.

— Але чому... — почала Сюзанна, і тут колесо її візка втрапило у вибоїну. Вона повернулася до Едді. — Котику, дивися, куди мене везеш.

— Пробач, — сказав Едді. — Міністерство шляхів сполучення вже давно забило на ремонт цієї ділянки автостради. Мабуть, у бюджеті дірка.

Звісно, то була не автострада, проте сяка-така дорога (колись була): дві ледь помітні борозни від коліс, уздовж яких час від часу траплялися напівзруйновані хати. Того ранку вони проминули навіть покинуту крамницю під вивіскою, на якій проглядали стерті літери: «СІЛЬСЬКА КРАМНИЦЯ ТУКА». Мандрівники зазирали всередину в пошуках харчів (тоді Джейк і Юк ще були з ними), та не знайшли нічого, крім пилуки, старезного павутиння і скелета якоїсь тварини: великого єнота, маленького собаки чи пухнастика-шалапута. Юк недбало понюхав кістки й помочився на них, потім вийшов з крамниці, сів на горбочку й обкрутився хвостом. Він повернувся пичкою в той бік, звідки вони прийшли, й нюхав повітря.

Роланд уже не раз помічав таке за пухнастиком, і це змусило його замислитися, хоча іншим він нічого не сказав. Може, за ними слідом хтось ішов? У це йому не надто вірилося, але поза малого (піднятий ніс, прищулені вуха, скручений хвіст) викликала у пам'яті якийсь невиразний спогад чи асоціацію, та він ніяк не міг пригадати, з чим це пов'язано.

— Чому Джейк хоче бути сам? — запитала Сюзанна.

— Тебе це непокоїть, Сюзанно з Нью-Йорка? — поцікавився Роланд.

— Так, Роланде з Гілеаду, мене це непокоїть. — І вона всміхнулася йому, доволі доброзичливо, та в очах спалахнув добре знайомий вогник злості. Дала про себе знати Детта Волкер, здогадався Роланд. Вона так і не зчезла остаточно, та він і не шкодував про це. Без тої дивачки, її колишнього другого «я», що досі крижинкою сиділо в її серці, Сюзанна була б лише симпатичною темношкірою жіночкою, яка нижче колін не мала ніг. А з Деттою всередині вона була особою, з якою варто було рахуватися. Небезпечною особою. Стрільцем.

— Йому є над чим поміркувати, — тихо сказав Едді. — Він багато пережив. Не кожен хлопчик оживає з мертвих. Та й потім, Роланд правильно каже: якщо хтось спробує стати в нього на шляху, то цей хтось дуже про це пошкодує. — Едді зупинився, тримаючи коляску за ручки, стер з чола піт і подивився на Роланда. — Роланде, а в цьому передмісті дупи світу взагалі хто-небудь лишився? Чи вони всі рушили з місця й пішли далі?

— О, дехто лишився, на мій здогад.

Та то був не тільки здогад. Кілька разів, поки вони мандрували Шляхом Променя, на них потайки позирали чийсь очі. Одного разу то була перелякана жінка, що пригортала до себе двох дітей, а третя дитина — немовля — висіла в неї на ший в слінгу. Ще був старий фермер, наполовину мутант, у якого з кутика рота звисало й посмикувалося щупальце. Цих людей Едді й Сюзанна не помітили, не відчули вони й інших, які (Роланд був цього певен) ховалися в лісі та у високій траві на всьому шляху їхнього простування. Едді та Сюзанні ще багато чого слід було навчитися.

Втім, деяких навичок вони все-таки вже набули. Бо Едді спитав:

— Це ті, кого Юк весь час нюхом чує позаду?

— Не знаю. — Роланд хотів було додати, що у дивних пухнастикових думках було присутнє ще щось, але вирішив промовчати. Стрілець багато років провів без ка-тету, і для нього стало звичкою тримати все в собі. Звичкою, якої йому треба було позбуватись, якщо він хотів, щоб тет залишався міцним. Але не тепер, не цього ранку.

— Ходімо, — сказав він. — Я певен, Джейк чекає нас попереду.

2

За дві години, незадовго до полудня, вони піднялися на схил і там зупинилися. Під ними поволі котила свої води широка ріка, свинцево-сіра під захмареним небом. На північно-західному березі (з їхнього боку) стояла споруда, зовні схожа на клуню й пофарбована в колір такого яскравого відтінку зелені, що мовби волав до мовчазного неба. Вхід у клуню чорнів над самою водою на палях тієї самої зеленої барви. До двох паль було прив'язано товстелезним тросом великий пліт, дев'яносто на дев'яносто футів¹ завбільшки, розмальований у червоно-жовті смуги. Посередині стирчала висока дерев'яна жердина, схожа на щоглу, тільки без вітрил. Перед щоглою було розставлено декілька плетених крісел, повернутих до берега річки, ближчого до них. В одному зручно вмотився Джейк. А поряд з ним сидів старий чоловік у не-

¹ ≈ 30×30 м. (Тут і далі прим. пер.)

осяжному солом'яному брилі, мішкуватих зелених штанях і лонгбутсах. На ньому була тонка біла сорочка — такі в світі Роланда називали «слінкам». Джейк і старий наминали величенькі на вигляд брутерботи. Від цього видовища рот у Роланда наповнився слиною.

За ними, на краю помальованого по-клоунськи плота, сидів Юк і захоплено вдивлявся у своє відображення у воді. А може, у відображення сталевого троса, натягнутого вгорі над річкою.

— Це Вайє? — спитала Сюзанна у Роланда.

— Атож.

Едді хитро всміхнувся.

— Вайє моє... — Він здійняв руку над головою і помахав. — Джейку! Гей, Джейку! Юк!

Джейк помахав у відповідь, і хоча до річки та плота, пришвартованого біля її берега, лишалося чверть милі, всі вони, однаково гострозорі, побачили вдалині білі хлопчикові зуби, коли той широко всміхнувся.

Сюзанна склала долоні ківшиком і приклала до рота.

— Юк! Юк! До мене, зайчику! Іди до мами!

Пронизливо повискуючи (то був і весь гавкіт, на який він міг здобутися), Юк помчав через пліт, зник у клуне-подібній споруді й виринув уже на їхньому боці. Він припустив стежкою з пришуленими вухами і сяючими золотистими очиськами.

— Тихенько, зайчику, а то інфаркт заробиш! — сміючись закричала Сюзанна.

Але Юк сприйняв це як настанову прискоритися. Біля Сюзанниного візка він вигулькнув менш ніж за дві хвилини, стрибнув їй на коліна, зістрибнув знову на землю і весело на всіх подивився.

— Олан! Ед! Сюз!

— Хайл, сер Трокен. — Роланд вжив слово, яким у давні часи кликали шалапутів і яке він уперше почув, коли мати читала йому одну книжку. Називалася вона «Трокен і дракон».

Юк підняв ногу, подзюрив на травичку і знову повернувся мордою в той бік, звідки вони прийшли. Принюхався до повітря, не зводячи очей з лінії горизонту.

— Роланде, чому він постійно це робить? — спитав Едді.

— Не знаю. — Але він *майже* знав. Чи було це в якійсь давній казці? Не в «Трокені й драконі», а в подібній? Так здавалося Роланду. На мить він подумав про зелені очі, що пильнували у темряві, й тілом пробіг холодок — не від страху (хоча страх, мабуть, теж був присутній), а від спогадів. Та він швидко зник.

«Як на те Божа воля, вода буде», — подумав він і зрозумів, що говорить уголос, бо Едді перепитав:

— Га?

— Пусте, — відмахнувся Роланд. — Побесідуймо з Джейковим новим другом. Може, в нього й для нас знайдеться брутербот.

Едді, якому вже добряче набридла жорстка жуйка, яку вони називали бурітосами по-стрілецьки, одразу ж просяяв.

— Так, чорт забирай! — Він зиркнув на своє засмагле зап'ястя, ніби на ньому був уявний наручний годинник. — Божечку ж ти мій, та зараз же о пів на хавчик.

— Зайчику, замовкни краще і штовхай, — сказала йому Сюзанна.

Едді замовк і став штовхати.

3

Коли вони зайшли в елінг, старий ще сидів, а коли вийшли з нього до річки, вже підвівся. Побачив великі револьвери з сандаловими руків'ями у Роланда та Едді, і його очі округлилися. Він опустився на одне коліно. У безвітряній тиші дня Роланд почув, як зарипіли старечі суглоби.

— Хайл, стрільцю. — Старий приклав до лоба кулак, набряклий від артриту. — Вітаю тебе.

— Підведися, друже, — сказав Роланд, у душі сподіваючись, що старий справді їм друг. Але Джейк начебто вважав саме так, а Роланд звик довіряти його інтуїції. Не кажучи вже про шалапутову. — Встань, прошу.

Зробити це старому було важкувато, тому Едді ступив на пліт і простягнув йому руку.

— Дякую, синку, дякую. Ти теж стрілець, а чи ти учень стрільця?

Едді запитально глянув на Роланда. Той не подав жодного знаку, тому Едді перевів погляд на старого, здвигнув плечима і розплився в усмішці.

— Усього потроху. Я Едді Дін із Нью-Йорка. А це моя дружина Сюзанна. А це Роланд Дескейн. З Гілеаду.

Очі поромника округлилися.

— З Гілеаду минулих літ? Правду кажете?

— З Гілеаду минулих літ, — підтвердив Роланд і відчув, як з глибин серця підіймається не звичне для нього відчуття скорботи. Час був обличчям на воді. Так само, як і велика річка перед ними, він тільки плинув і плинув.

— Тож ласкаво просимо на борт. Ми з цим юнаком уже заприятелювали, так. — Юк заскочив на великий пліт,

і старий нахилився, щоб попестити його по піднятій голівці. — І з цим юнаком теж, чи не так, друже? Пам'ятаєш, як мене звати?

— Бікс! — дзвякнув Юк і знову повернувся до північного заходу, здіймаючи пичку. Його оченята з золотистими обідцями захоплено дивилися на рухому колону хмар, що пливла Шляхом Променя.

4

— Чи бажаєте попоїсти? — запитав у них Бікс. — Харчу мене простий і скромний, одначе всім, що є, я радо з вами поділюся.

— Ми будемо дуже вдячні, — сказала Сюзанна і подивилася на трос, що діагонально перетинав річку. — Це ж у вас пором, правда?

— Ага, — кивнув Джейк. — Бікс мені сказав, що на тому боці річки живуть люди. Не дуже близько, проте й не далеко. Він думає, що то фермери, які вирощують рис, але вони до річки не надто часто приходять.

Бікс ступив з великого плота на берег і зайшов у елінг. Едді дочекався, поки старий зашарудить усередині, нахилився до Джейка і тихо сказав:

— Він як, нормальний?

— Нормальний, — підтвердив Джейк. — Нам по дорозі, а він буде радий когось перевезти. Каже, роками вже нікого не возив.

— Не сумніваюся, — кивнув Едді.

Бікс вийшов, несучи плетений кошик, який одразу ж підхопив Роланд, щоб старий не поточився і не впав у во-

ду. Незабаром вони вже всі сиділи у плетених кріслах, наминали брутерботи з начинкою з якоїсь рожевої риби. Риба була в'ялена і смачна.

— Їжте все, що на вас дивиться, — припрохував Бікс. — У річці повно бичків, вони нормальні. Мутантів я викидаю. Колись давно нам наказували викидати погану рибу на берег, щоб вона не розмножувалася, і до певної пори я так і робив, але тепер... — Він знизав плечима. — Живи й давай жити іншим, от що я вам скажу. Як людина, яка прожила досить довго, я вважаю, що маю право це казати.

— А скільки ж вам років? — поцікавився Джейк.

— Після того як мені виповнилося сто двадцять, я втратив лік рокам. Знаєте, на цьому боці дверей час короткий.

На цьому боці дверей. Спогад про якусь давню оповідку знову промайнув у пам'яті Роланда, та майже одразу ж і зник.

— Ви йдете слідом за ними? — Старий показав на рухо-му стрічку хмар у небі.

— Так.

— До Калій чи за їхні межі?

— За межі.

— До великої пітьми? — Сама думка про це, здавалося, стривожила і водночас зацікавила Бікса.

— Ми йдемо своїм шляхом, — сказав Роланд. — Яку плату ти з нас візьмеш за перевезення, сей поромник?

На це Бікс розсміявся надтріснутим і радісним сміхом.

— Яка користь із грошей, коли їх ні на що не витратиш? Худоби у вас нема, а їжі в мене більше, ніж у вас, це ясно як Божий день. А ще ви можете націлити на мене револьвер і примусити вас перевезти.

— Та ви що! — шоковано мовила Сюзанна.

— Я знаю, що ви цього не зробите, — заспокійливо махнув рукою Бікс. — То розбійники могли б... а потім, переправившись на той бік, ще й пором мій спалили б. Але справжні чоловіки зброї нізачо б такого не зробили. І жінки теж, напевно. Місіс, ви, здається, неозброєні, та з жінками ніколи не маєш певності.

Сюзанна ледь помітно всміхнулася і нічого не відповіла.

Бікс повернувся до Роланда.

— Гадаю, ви йдете з Лада. Я чув про Лад і про те, що з ним сталося. Колись то було дивовижне місто, так, було. Я застав там початок руйнування і дивних змін, та все одно місто було прекрасне.

Вони вчотирьох обмінялися поглядами ан-тет, тією особливою телепатією, що об'єднувала їх усіх. Той погляд був темний від шюм — у мові Серединного світу це стародавнє слово означало сором, але zarazом і скорботу.

— Що таке? — спитав Бікс. — Що я сказав? Як я попросив чогось, чого ви дати не можете, благаю вашого прощення.

— Ні, зовсім ні, — запевнив його Роланд. — Просто Лад...

— Лад став порохом на вітрі, — пояснила Сюзанна.

— Ну, скажімо так, не зовсім порохом... — промовив Едді.

— Попелом, — уточнив Джейк. — Таким, що світиться у темряві.

Бікс трохи замислився, відтак повільно кивнув.

— Я б хотів почути все в подробицях. Чи ту частину історії, яку ви встигнете повідати за годину. Рівно стільки ми будемо переправлятися.

5

Бікс обурився, коли вони запропонували свою допомогу в підготовці до відплиття. Сказав, що то його робота і він ще здатен її виконувати, нехай і не так моторно, як колись, коли на обох берегах річки ще були ферми й кілька маленьких точок, де процвітала торгівля.

У будь-якому разі, великих зусиль ця робота не потребувала. Він виніс з елінгу табуретку і великий рим-болт, приставив табуретку до щогли, щоб начепити рим-болт на її верхівку, потім закріпив його на тросі. Заніс табуретку назад у елінг і повернувся з великою металевою рукояткою у формі великої літери Z. Її він поклав з певними церемоніями біля дерев'яного укриття на дальньому боці плота.

— Глядіть не викиньте це за борт, інакше я ніколи не вернуся додому, — попередив він.

Роланд присів навпочіпки, щоб краще роздивитися. Помахав Едді та Джейку, щоб вони підійшли до нього. І показав на слова, викарбувані на навскісній лінії букви Z.

— Тут написано те, що я думаю?

— Ага, — підтвердив Едді. — Північний центр позитроніки. Наші давні друзяки.

— Біксе, давно у вас ця річ? — спитала Сюзанна.

— Навздогад — років, може, з дев'яносто чи більше. Там є одна підземна схованка. — Він неясно махнув рукою кудись у бік Зеленого палацу. — Вона довжелезна, тягнеться на багато миль, і там повно речей, які належали стародавньому народу. Вони чудово збереглися. Над

головою досі лунає музика, така дивна, що ви такої й не чули. Від неї в голові каша. І залишатися там довго не можна, бо після цього тебе обсіпле чиряками, ти будеш блювати і зуби повипадають. Якось раз я там був. Більше — ні ногою. Я думав, що помру.

— То у вас не тільки зуби повипадали, а й волосся? — спитав Едді.

Бікс здивувався, але потім кивнув.

— Так, трохи випало, та відросло назад потім. Ця рука-ятка, вона, знаєте, зі *италі*.

Едді на мить замислився, та потім збагнув, що старий мав на увазі «сталь».

— Готові? — запитав у них Бікс. Очі в нього були такі самі ясні й блискучі, як у Юка. — Чи можу я відчалювати?

Едді приклав руку до голови й рвучко відсалютував.

— Так, капітане. Пливемо до Острова скарбів, так-так!

— Роланде з Гілеаду, підійди й допоможи мені з мотузками, коли твоя ласка.

І Роланд охоче взявся допомагати.

6

На хвилях неспішної течії річки пором повільно просувався вздовж діагонального троса. Роландів ка-тет по черзі розповідав старому поромнику про місто Лад і те, що їх там спіткало, а довкола них то тут, то там вискакувала з води риба. Юк попервах нею дуже цікавився, спершись лапами на передній край порома. Та потім знову сів і з піднятим носом дивився в той бік, звідки вони прийшли.

Бікс гмикнув, коли вони розказали йому, як покинули приречене місто.

— Блейн Моно, кажете? Аякже, пам'ятаю його. Шибанутий поїзд. Але був ще один, не пригадую, як називався...

— Патриція, — підказала Сюзанна.

— Еге ж, справді. У неї ще були такі красиві скляні боки. І ви кажете, міста вже нема?

— Нема, — підтвердив Джейк.

Бікс похилив голову.

— Сумно.

— Так. — Сюзанна взяла його за руку і легенько її потисла. — Серединний світ — сумне місце, хоча він може бути й прекрасним.

Вони вже були на середині річки, і легенький вітерець, навдивовижу теплий, ворухив їм волосся. Усі поскидали важкий верхній одяг і вмостилися зручно в плетених пасажирських кріслах, які перекочувалися туди-сюди — мабуть, щоб краще можна було роздивлятися краєвиди. На пліт вистрибнула велика рибина (напевніше, одна з таких, якою вони натопталися «о пів на хавчик») і затріпотіла під лапами у Юка. Та пухнастик її наче й не помітив, хоча зазвичай ніс смерть усім маленьким тваринам, що траплялися йому на шляху. Носком свого потертого чобота Роланд скинув її назад у воду.

— Ваш трокен знає, що він наближається, — зауважив Бікс. І подивився на Роланда. — Ви маєте бути обачними, знаєте?

Роланду на мить одібрало мову. У пам'яті зринув чіткий спогад: одна з десятка вирізьблених із дерева і розфарбованих вручну ілюстрацій у старій обожнюваній книжці. Шестеро пухнастиків сидять на поваленому дереві у лісі

під місяцем-серпиком, позадиравши догори носи. Ту товстелезну книгу, «Чарівні казки Ельда», він, коли був ще зовсім маленьким хлопчиком, любив понад усі. Мати читала йому їх перед сном у спальні на верхівці високої вежі, поки осінній вітер за вікном співав свою самотню пісню, прикликаючи зиму. «Вітер у замкову шпарину» — так називалася казка, до якої йшла та ілюстрація. І була та казка страшна та чудесна водночас.

— Боги мої на пагорбі! — Роланд стукнув себе тильним боком долоні правої руки по лобі. — І як я одразу не здогадався? Хоча б із того, що останніми днями дуже тепло.

— Тобто ти не знав? — здивувався Бікс. — І ти з Серединного світу? — Старий поромник прицокнув язиком.

— Роланде? — звернулася до стрільця Сюзанна. — Що таке?

Але Роланд не звернув на неї уваги. З Юка він перевів погляд на Бікса і знову глянув на пухнастика.

— Наближається старкбласт.

Бікс кивнув.

— Еге ж. Трокен його відчуває, в чому-чому, а в старкбластах трокени ніколи не помиляються. Окрім того, що вони трошки говорять, це їхнє сильне.

— Сильне що? — не зрозумів Едді.

— Він має на увазі, що це їхній талант, — пояснив Роланд. — Бікс, ти знаєш місце на тому березі, де ми могли б сховатися і перечекати його?

— Взагалі-то, знаю. — Старий показав на порослі деревами пагорби, що положисто спускалися до протилежного берега Вайє, де на них чекав ще один причал і ще один елінг — не пофарбований і значно менш величний. — Дорогу ви знайдете на тому боці, то вузенька

стежина, що колись була дорогою. Вона веде за Шляхом Променя.

— Ще б пак, — сказав Джейк. — Усе суще слугує Променю.

— Саме так, юначе, саме так. У чому вам зрозуміліше, в колесах чи милях?

— І в тому, і в тому, — сказав Едді. — Але загалом краще в милях.

— Що ж, гаразд. Ідіть старою дорогою до Калій п'ять миль... а може, й шість... і прийдете до покинутого села. Там дерев'яні хати, вам з них ніякої користі не буде, але міський молитовний дім з міцного каменю. Там ви будете в безпеці. Я був усередині, там гарний великий камін. Звісно, перевірте спершу комин, бо треба, щоб добре тягнуло ті день-два, поки вам доведеться там пересидіти. На дрова можете набрати дощок із хат.

— Що таке старкбласт? — запитала Сюзанна. — Ураган?

— Так, — кивнув Роланд. — Але я таких не бачив уже багато-багато років. Пощастило, що з нами Юк. Хоча якби не Бікс, я б і не зрозумів. — Він стиснув старому плече. — Дякую-сей. Ми всі кажемо спасибі.

7

Елінг на південно-східному березі річки загрожував от-от перетворитися на руйновище (втім, як і решта Середнього світу). На бантинах висіли донизу головами кажани, по стінах гасали жирні павуки. Усі зітхнули з величезним полегшенням, коли нарешті вибралися звідти на відкритий простір. Бікс прив'язав пліт і приєднався до них. Усі

по черзі його обняли, обережно, щоб не стискати надто сильно і не пошкодити крихких старечих кісток.

Коли обійми скінчилися, старий витер очі, нахилився і погладив Юка по голівці.

— Подбайте про них, сер трокен.

— Юк! — відповів шалапут. — Бікс!

Старий поромник випростався, і всі знову почули, як риплять його кістки. Він поклав руку на поперек і скрикнув.

— Як думаєте, зможете переправитися без пригод? — спитав Едді.

— Ох, так, — кивнув Бікс. — Якби то була весна, може, й не переправився б... Вайє не така спокійна, коли тануть сніги й ідуть дощі. Але зараз? Як два пальці. Ураган ще в дорозі. Я попливу трохи проти течії, потім міцно зачеплю болт, щоб міг відпочивати й не віднесло назад, потім ще трохи покручу ручку. Нехай це забере чотири години, а не одну, але я дістануся того берега. Ще ніколи такого не було, щоб не дістався. Жаль тільки, що нема вам більше їжі дати.

— Ми не пропадемо, — запевнив його Роланд.

— Що ж, добре тоді. Добре. — Старий м'явся на місці, наче йому дуже не хотілося з ними розставатися. Його серйозний погляд блукав від обличчя до обличчя. Та потім він широко всміхнувся беззубими яснами. — Добре, що ми зустрілися, чи не так?

— Так, так, — погодився Роланд.

— І якщо вертатиметеся цим шляхом, зайдіть провідати старого Бікса. Розкажіть йому про свої пригоди.

— Обов'язково, — пообіцяла Сюзанна, хоча точно знала, що цим шляхом вони вже вертатися не будуть. Вони всі це знали.

— І обережно зі старкбластом. З таким не жартують. Але у вас є ще день, а може, два. Він ще не накручує кіл, правда ж, Юк?

— Юк! — погодився шалапут.

Бікс важко зітхнув.

— А тепер ви підете своїм шляхом, — сказав він, — а я піду своїм. Скоро треба буде в укриття.

І Роланд та його тет рушили стежиною вперед.

— Ще одне! — прокричав їм навздогін Бікс, і вони всі розвернулися. — Якщо побачите того клятого Енді, скажіть йому, що мені не треба його пісень і я не хочу, щоб мені читали мій богами проклятий гороскоп!

— А хто такий Енді? — крикнув Джейк.

— Та так, ніхто, не зважайте. Навряд чи ви його зустрінете.

То було останнє слово старого про Енді, й усі його забули, хоча потім довелося їм здибатися з Енді у фермерській общині Кальї Брин Стерджис. Але то було згодом, після того як пройшов буревій.

8

До покинутого села було всього п'ять миль, тож дійшли вони до нього через годину після того, як покинули пором. А Роланду, щоб розповісти своїм супутникам про старкбласт, знадобилося навіть більше часу.

— Колись вони налітали на Великі Ліси на півночі Нового Ханаану раз чи двічі на рік, хоча в Гілеаді нам такого переживати не доводилося. Вони до нього не доходили — завжди піднімалися в повітря раніше. Але я пам'ятаю, якось бачив, як по Гілеадській дорозі везли грабарки, на-

вантажені тілами замерзлих. Певно, селян та їхніх рідних. Де були їхні трокени — пухнастики-шалапути, — я не знаю. Мабуть, похворіли й повиздыхали. Хай там як, без трокенів, які могли б попередити цих людей, вони виявилися не готовими до бурі. Бачте, старкбласт налітає зненацька. Щойно ти був теплий, мов грінка, бо перед буревієм різко теплішає, а потім він наскакує на тебе, як вовки на отару овець. І єдине попередження — тріск дерев, коли на них накочує морозна хвиля старкбласту. Глухий звук, наче вибухали гранати, присипані товстим шаром землі. Той звук, з яким стискаються живі дерева, коли їх багато. І на той час, коли люди його чули, було вже надто пізно тікати з полів.

— Морозна хвиля, — задумливо повторив Едді. — Дуже холодно? Наскільки?

— Температура може менш ніж за годину впасти аж до сорока лімбітів нижче нуля, — похмуро пояснив Роланд. — Ставки замерзають умить, з таким звуком, наче кулі пробивають шибки. Пташки в небі перетворюються на крижані статуї й каменями падають додола. Трава стає склом.

— Ти перебільшуєш, — сказала Сюзанна. — Точно перебільшуєш.

— Анітрохи. Але холод — це ще не все. Є ще вітер — ураганний, що висмикує замерзлі дерева з землі, немов соломинки. Такі буревії можуть прокотитися на триста коліс, перш ніж вшухнути й здійнятися в небо, так само раптово, як і почалися.

— А звідки про них знають пухнастики? — спитав Джейк.

Роланд лише головою похитав. «Чому» і «як» його ніколи особливо не цікавили.

9

Вони підійшли до уламка дороговказу, що валявся на дорозі. Піднявши його, Едді прочитав вицвілі рештки одного-єдиного слова.

— Чудове визначення для Серединного світу, — сказав він. — Загадково, проте на диво прикольнo. — Він повернувся до своїх супутників, тримаючи табличку на рівні грудей. На ній великими кривими літерами було виведено слово «ЧУЧМЕК».

— Чучмек — це глибока криниця, — пояснив Роланд. — За загальним правом будь-який мандрівник може пити з неї, не сплячуючи за воду.

— Ласкаво просимо в Чучмек, — сказав Едді й викинув дороговказ у кущі на узбіччі. — А чого, класно. Хочу наклею на бампер з написом «Я переcheкав старкбласт у чучмеку».

Сюзанна розсміялася. Джейку було не до сміху. Він лише показав на Юка, котрий швидко-швидко крутився навколо своєї осі, наче ганявся за своїм хвостом.

— Нам варто трохи поквапитися, — нагадав хлопчик.

10

Ліси відступили, і дорога поширшала — перетворилася на колишню головну вулицю села. Саме село виглядало занедбаною пусткою, що на чверть милі розкинулася обабіч дороги. Були там і будинки, і крамниці, але тепер годі було відрізнити одні від інших. Усі споруди стали

перекошеними оболонками, що порожньо витріщалися темними вікнами, в яких колись могли бути шибки. Єдиний виняток стояв на південному боці міста. Тут заросла центральна вулиця розбігалася на дві доріжки й обгинала невисоку, схожу на бункер будівлю з сірого буту. Вона тонула в розбуялих чагарниках і частково ховалася за молодими ялинками, які, мабуть, вирости відтоді, як Чучмек покинули люди. Коріння вже пробиралося у фундамент молитовного дому. З плином часу воно зруйнує його, а єдине, чого в Серединному світі було вдосталь, — це час.

— Щодо дров старий мав рацію. — Едді підняв товсту обвітрену дошку і поклав її на бильця Сюзанниного візка, наче саморобний столик. — У нас їх буде повно. — Він кинув швидкий погляд на Джейкового пухнастого друга, котрий знову швидко-швидко крутився по колу. — Звісно, якщо в нас буде час їх назбирати.

— Підемо збирати, шойно пересвідчимося, що цей кам'яний будинок у нашому розпорядженні, — сказав Роланд. — Ходімо швидше.

11

У молитовному домі Чучмека було прохолодно. На другому поверсі гніздилися птахи (жителі Нью-Йорка подумали, що то ластівки, а для Роланда то були бін-расті). Але крім них нікого не було — будівля справді була повністю у їхньому розпорядженні. Опинившись під дахом, Юк наче звільнився від своєї не поясненної потреби дивитися на північний захід і крутитися по колу. Взяла гору його допитлива натура, і він припустив нагору хиткими схода-

ми, до тихого тріпотіння крил і туркотіння. Він пронизливо задзявкотів, і невдовзі члени тету побачили, як бінрасті знімаються на крило й летять до менш залюднених місцин Серединного світу. Хоча, якщо Роланд мав рацію, подумав Джейк, то ті, що летіли в бік річки Вайє, невдовзі мали перетворитися на птахобурульки.

Увесь перший поверх займала велика зала. Столи й лавки стояли, складені в штабелі, біля стін. Роланд, Едді та Джейк підтягли їх до вікон (на щастя, маленьких) і позатуляли отвори. Північно-західні вони прикрили з зовнішнього боку, щоб вітер звідти тиснув на них, а не виштовхував.

Тим часом Сюзанна закотила візок у камін — навіть не пригинаючи голови. Вона підняла погляд угору, узялася за іржаве кільце і потягнула. Пролунав пекельний скрегіт... пауза... а тоді на неї звалилася величезна хмара чорної сажі. Відреагувала Сюзанна миттєво, соковито і винятково в стилі Детти Волкер.

— От бля, та що ж це за хрінотінь злоїбуча! — заверещала вона. — А щоб вас, гади, порозривало, ви гляньте на це гівно, яке мені на голову звалилося!

Кашляючи й махаючи перед собою руками, вона викотилася з каміна. Колеса візка лишали сліди сажі. Величезна її купа лежала в Сюзанні на колінах. Вона рвучкими рухами, більше схожими на удари, заходилася струшувати її на підлогу.

— Нє, ну яке, бля, паскудство, ви тільки подивіться! Кінчений димохід! Ах ти ж паскудний сучий потрох...

Вона розвернулася й побачила, що на неї з розтуленим ротом і широко розплющеними очима дивиться Джейк. У нього за спиною, на сходах, з таким самим виразом стояв Юк.

— Пробач, котику, — сказала Сюзанна. — Мене трохи занесло. Просто я на себе злюся. Я виросла серед плит і камінів, мусила б знати, у що це може вилитися.

Коли Джейк нарешті заговорив, у його голосі звучав найщиріший захват:

— Ти знаєш класніші матюки, ніж мій батько. А я думав, ніхто не матюкається краще за нього.

Едді підійшов до Сюзанни й узявся витирати їй обличчя та шию. Але вона відштовхнула його руки.

— Тільки порозмазуєш. Ходімо пошукаємо ту криницю чи що воно таке. Може, там ще лишилася вода.

— Як на те Божа воля, вода буде, — сказав Роланд.

Вона крутонулася на візку, щоб подивитися на нього звуженими очима.

— Дотепами сиплеш, Роланде? Краще не вдавай із себе розумника, поки я тут сиджу, як сажотруска.

— Ні, сей, я й не думав про це. — Але лівий кутик рота у Роланда сіпнувся. — Едді, піди пошукай криницю, щоб Сюзанна могла вмитися. А ми з Джейком підемо по дрова. Постарайся якнайшвидше знайти воду й прихोдь нам помагати. Сподіваюся, наш друг Бікс дістався іншого берега річки, бо мені здається, часу менше, ніж він думав.

12

Міська криниця була з іншого боку молитовного дому, на міському пасовиську — як зрозумів Едді, колись там був саме вигін. Мотузки, що висіла колись на барабані з ручкою під напівзогнилим дашком колодязя, давно не було, але проблеми це не становило. У їхніх гунна десь був моток хорошої мотузки.

— Проблема в тому, — сказав Едді, — що нам нема чого прив'язати до кінця мотузки. Мабуть, можна взяти у Роланда його стару сидельну сумку...

— А це що, зайчику? — Сюзанна показувала на ділянку високої трави й кущів ожини ліворуч від криниці.

— Я не бачу... — Та потім він роздивився. Відблиск іржавого металу. Намагаючись якнайменше подряпатися колючками, Едді засунув руку в чагарі й, застогнавши від зусилля, витяг іржаве відро зі жмутом засохлого плюща всередині. На відрі навіть була ручка.

— Дай подивлюся, — попросила Сюзанна.

Він викинув плющ і простягнув їй відро. Вона випробувала ручку, але та одразу ж зламалася, навіть не клацнувши, а тихо, слабенько зітхнувши. Сюзанна сконфужено глянула на Едді і знизала плечима.

— Та нічо, — сказав він. — Добре, що зараз, а не тоді, коли воно було б у воді. — Він викинув ручку, відрізав шмат своєї мотузки, розплів зовнішні пасма, щоб стала тонша, і просунув у дірки, в яких трималася стара ручка відра.

— Непогано, — похвалила Сюзанна. — Ти доволі вправний, як на білого хлопчика. — Вона зазирнула через край колодязя. — Бачу воду. І десяти футів углиб немає. Ооо, здається, холодна.

— Сажотрусам права вибору не давали, — сказав Едді.

Відро шубовснуло у воду, нахилилося, і в нього потекла вода. Коли відро зникло під поверхнею води, Едді витяг його з колодязя. У тих місцях, де метал проїла іржа, трохи підтікало, проте дірочки були малі. Едді зняв сорочку, намочив її у воді й узявся обмивати Сюзанні лице.

— Ой, Божечку! — вигукнув він. — Я бачу дівчинку!

Вона взяла у нього зібгану сорочку, прополоскала, викрутила і стала обтирати собі руки.

— Принаймні я відкрила чортів димохід. Можете набрати ще води, коли я змию з себе цей пекельний кошмар, а коли розпалимо вогнище, я зможу помитися у теплій...

Далеко на північному заході пролунав тихий загрозливий хрускіт. Після паузи — ще один. Ще кілька, і за ними — ціла канонада, що марширувала у їхній бік, наче колона солдатів. Усі вражено перезирнулися.

Едді, голий по пояс, зайшов ззаду за коляску.

— Думаю, нам варто поквапитися.

Віддалік (але вже значно ближче) розлягалися такі звуки, наче йшла війна.

— Мабуть, ти правий, — кивнула Сюзанна.

13

Коли вони повернулися, то побачили Роланда й Джейка, що бігли до молитовного дому з оберемками підгнилої деревини і розколотими шматками дерева. Басовитий хрускіт дерев, які під тиском старкбласту вгиналися все-редину, до своєї тендітної серцевини, лунав ще доволі далеко за річкою, проте невблаганно наближався. Юк на середині зарослої центральної вулиці крутився, як ненормальний.

Сюзанна вибралася з візка, обережно приземлилася на руки й поповзла до молитовного дому.

— Ти що це робиш? — спитав Едді.

— У візку ти зможеш більше дров привезти. Поскладай їх у стос, якомога вищий. Я попрошу в Роланда кремінь і кресало, розпалю вогонь.

— Але...

— Едді, дозволь мені зробити те, що в моїх силах. І вдягни сорочку. Вона мокра, я знаю, але в ній ти менше подряпаєшся.

Він так і зробив, потім розвернув візок, поставив його на великі задні колеса і повіз у бік найближчого місця, де могли бути дрова. Проминаючи Роланда, він переказав йому прохання Сюзанни. Роланд кивнув і побіг далі, зиркаючи з-понад свого оберемка дров.

Так вони втрьох і ходили без зайвих балачок, збираючи дрова, щоб захиститись від холоду, того напрочуд теплого полудня. Шлях Променя в небі тимчасово зник, бо всі хмари тепер швидко-швидко бігли на південний схід. Сюзанні вдалося розпалити вогнище, і тепер воно пекельно стугоніло в комин. Посеред великої зали на першому поверсі назбиралася велика купа деревини. З деяких дошок стирчали іржаві гвіздки. Поки що ніхто об них не поранився, але Едді думав, що це лише питання часу. Він спробував згадати, коли йому востаннє робили щеплення від правця, і не зміг.

«Що ж до Роланда, — подумав Едді, — то його кров миттєво вб'є будь-якого мікроба, який наважиться підняти голову в тому шкіряному мішку, який стрілець називає своєю шкірою».

— Чого либишся? — спитав Джейк. Він захекався, тому слова звучали уривчасто. Рукава його сорочки були брудні та всіяні дрібними уламками дерева. На лобі була довга смуга від бруду.

— Та нічого такого, герою. Обережніше з іржавими гвіздками. Ще по одному заходу, і все. Буря наближається.

— Добре.

Тріскотнява вже лунала на їхньому боці річки, і повітря, хоч і було досі теплим, неначе загусло. Едді востаннє навантажив Сюзаннин візок і покотив його назад до молитовного дому. Попереду йшли Джейк і Роланд. Він відчував, як із відчинених дверей пашить жаром. «Сподіваюся, холодно таки стане, — подумав він. — Бо ми тут усі підсмажимося нахрін».

Поки він чекав, коли Роланд і Джейк повернуться боком, щоб пронести свої оберемки деревини, до вилясків і хрюкоту дерева долучився тонкий всепроникний вереск, від якого в Едді волосся на потилиці стало сторч. Вітер, що мчав до них, здавався живим і змученим від агонії.

У повітрі почалося збурення. Спочатку воно було теплим, потім стало прохолодним і висушило піт у Едді на обличчі, а тоді прийшов холод. Усе це сталося за лічені секунди. До моторошного вереску вітру долучилося тріпотіння, що нагадало Едді пластикові прапорці, які часом можна було надібати довкола майданчиків з уживаними машинами. Він усе нарастав, аж поки не здійнявся вихор і не полетіло з дерев листя — спершу жмутами, потім суцільними простирадлами. Віття несамовито шмагало хмари, а ті ставали дедалі темнішими, поки Едді дивився на них з розтуленим ротом.

— От холера, — лайнувся він і з розгону закотив візок у двері. І вперше за десять поїздок він застряг. Дошки, що їх Едді понакладав на бильця, виявилися заширокими. Якби то був якийсь інший вантаж, то краї дощок повідламувалися б з тим самим тихим, майже збентеженим звуком, як і ручка відра. Та не цього разу. О ні, цього разу, коли шторм був уже неподалік, вони трималися надійно. Невже в Серединному світі просто ніколи нічого не бува-

ло? Він простягнув руку, щоб скинути з билець найдовші дошки, і саме тієї миті закричав Джейк.

— Юк! Юк ще надворі! Юк! До мене!

Але Юк не слухався. Він перестав крутитися і тепер просто сидів, піднявши носа в бік бурі, що насувалася. Очі з золотистими кружальцями дивилися нерухомо і замріяно.

14

Ні про що не думаючи й не остерігаючись гвіздків, що стирчали з останнього вантажу деревини, який привіз Едді, Джейк переліз через купу дощок і стрибнув. Налетів на Едді, й той заточився назад. Едді спробував втримати рівновагу, та не зміг і приземлився на сидниці. Джейк упав на коліно, але швидко піднявся. Його очі горіли, довгі сплутані завитки волосся тріпав вітер.

— Джейку, ні!

Едді спробував його схопити, але в руках опинився тільки манжет хлопчикової сорочки. Вона стала блаженською від частого прання в численних струмках, і манжет відірвався.

Удверях з'явився Роланд. Він порозкидав задовгі дошки направо й наліво, так само неуважний до гвіздків, як і Джейк. Потім рвучким рухом затягнув візок у двері й пробурчав:

— Заходь.

— Джейк...

— З Джейком або все буде добре, або не буде. — Роланд ухопив Едді за руку й підняв на ноги. Їхні старі джинси

тріпотіли на вітрі, наче кулемети стрекотали. — Нехай сам собі дає раду. Заходь.

— Ні! Пішов ти!

Роланд не сперечався — просто смикнув Едді й затяг його всередину. Той від несподіванки аж розтягнувся на підлозі. Сюзанна, яка стояла перед вогнищем навколішки, здивовано поглянула на чоловіка. Її обличчя заливав піт, сорочка з оленьчої шкіри спереду вся намокла.

Роланд з похмурим лицем стояв у дверях і дивився, як Джейк біжить до свого друга.

15

Джейк відчув, як різко впала температура повітря. Сухо клацнувши, зламалася гілка, і він пригнув голову, бо вона просвистіла над ним. Юк сидів і не ворухився, аж поки Джейк не підхопив його на руки. Лише тоді шалапут диким поглядом роззирнувся навколо і вишкірив зуби.

— Якщо хочеш — кусайся, — сказав Джейк, — але на землю я тебе не пущу.

Юк не вкусив, та навіть якби вкусив, Джейк би цього не відчув. Обличчя в нього вже заніміло. Він повернувся до молитовного дому, і вітер величезною холодною рукою вдарив його у спину. Він знову побіг, розуміючи, що рухається абсурдними стрибками, мов той астронавт по поверхні Місяця в науково-фантастичному фільмі. Один стрибок... два... три...

Але на третьому він не долетів до землі. Його понесло вперед, з Юком на руках. Пролунав утробний, схожий на форкання вибух — то один з будинків не витримав на-

тиску вітру і градом шрапнелі полетів на південний схід. Джейк побачив, як кружляє до хмар, що сказано летіли вперед, сходовий марш, на якому досі трималося грубе дерев'яне поруччя. «Ми наступні», — подумав він, і саме тоді рука без двох пальців, але все ще міцна, вхопила його вище ліктя.

Роланд розвернув хлопчика обличчям до дверей. Спочатку було сутужно, бо хуліган-вітер усе прагнув відтіснити їх від захистку. Роланд зробив ривок до дверей. Ті пальці, що в нього лишилися, глибоко вп'ялися в Джейкову плоть. Тиск вітру раптово їх відпустив, і обидва приземлилися на спини.

— Слава Богу! — закричала Сюзанна.

— Потім Йому подякуєш! — Роланд волав, щоб перекричати ревіння бурі. — Штовхай! Усі штовхайте ці кляті двері! Сюзанно, ти вниз! З усієї сили! Джейку, ти закривай на засув! Зрозуміло? Закріпи засув на скобах! Не вагайся!

— За мене не турбуйся! — відрізав Джейк. На лівій скроні в нього була подряпина, з якої по щоці стікала тоненька цівка крові, але очі дивилися ясно та впевнено.

— Зараз! Штовхайте! Штовхайте, наче востаннє!

Двері помалу зачинялися. Утримувати їх довго вони б не змогли — лік ішов на секунди, — та це й не знадобилося. Джейк опустив товстелезний засув, і всі обережно відступили назад. Але іржаві скоби витримали. Усі вони перезирнулися, відсапуючись, потім подивилися на Юка. А той один раз радісно дзявкнув і потупцяв грітися до каміна. Чари, якими скувала його буря, що наближалася, безповоротно розвіялися.

Велика зала вже почала холонути, тепло було тільки біля вогнища.

— Роланде, дарма ти не дав мені забрати малого, — сказав Едді. — Він міг там загинути.

— Оберігати Юка — Джейків обов'язок. Він мав забрати його всередину раніше. Прив'язати його, якби в цьому була потреба. Джейку, чи ти так не вважаєш?

— Вважаю. — Джейк сів біля Юка й погладив густу пухнастикову шерсть. Другою рукою стер з обличчя кров.

— Роланде, — втрутилася Сюзанна. — Він лише хлопчик.

— Не треба, — відрізав Роланд. — Прошу простити, але... не треба.

16

Перші дві години, поки бушував старкбласт, вони сумнівалися, чи кам'яний молитовний дім витримає. Дико і пронизливо вищав вітер, ламалися дерева. Одне впало на дах і розстрощило його. Холодне повітря било в щілини між дошками в них над головами. Сюзанна й Едді обійнялися, щоб зігрітися. Джейк затулив собою Юка (той спокійно собі лежав на спині, розкинувши короткі товсті лапки на всі чотири сторони світу), і подивився вгору, на рухому хмару пташиного посліду, що сочилася у тріщини в стелі. Роланд незворушно готував їм скромну вечерю.

— Роланде, ну що ти скажеш? — спитав Едді.

— Скажу, що, як ця будівля витримає ще одну годину, ми виживемо. Холоднеча посилиться, та до смеркання вітер трохи вщухне. До завтрашнього світанку він уляжеться ще більше, а вже післязавтра стане тихо і тепло. Не так, як було до урагану, але те тепло було неприродним, всі ми це розуміли.

Злегка всміхаючись, він обвів усіх поглядом. На його обличчі, завжди такому кам'яному і незворушному, цей напівусміх виглядав дивно.

— А тим часом у нас є непогане вогнище. Щоб обігріти всю залу, його не вистачить, але якщо ми сядемо поближче, то не замерзнемо. А ще є трохи часу, щоб відпочити. Нам багато довелося пережити, правда?

— Ага, — кивнув Джейк. — *Занадто* багато.

— А попереду ще більше випробувань, я в цьому не сумніваюся. Небезпека, важка праця, злигодні. Можливо, смерть. Тому зараз посідаймо довкола вогнища, як у старі добрі часи, й постараймося відчутися себе в затишку, якщо це можливо. — Він дивився на своїх друзів з тією самою ледь помітною усмішкою. У світлі вогнища його профіль здавався дивним: молодим з одного боку і старезним — з іншого. — Ми ка-тет. Ми з багатьох одне. Будьмо вдячні за тепло, притулок і товариство під час бурі. Іншим могло пощастити менше.

— Сподіваймося, що все-таки пощастило, — сказала Сюзанна. Вона подумала про Бікса.

— Ходіть, — запросив Роланд. — Поїмо.

Вони всі підійшли, посідали довкола свого діна і по-вечеряли тим, що він їм приготував.

17

Тієї ночі Сюзанна спала годину чи дві, та потім її розбудили сни — про огидну їжу, що кишіла черв'яками, яку вона чомусь була змушена їсти. Надворі завивав вітер, хоча його звуки були вже не такі рівні й незмінні. Іноді він начебто повністю влягався, та потім знову наростав, про-

низливо й довго верещав, гасаючи попід дахом, і від його ударів здригалися старі кістки кам'яної будівлі. Двері ритмічно стукалися об засув, що тримав їх зачиненими, проте, як і стеля в них над головами, засув та іржаві скоби начебто трималися. Сюзанна подумала, що б з ними стало, якби дерев'яний засув виявився таким самим нікчемним і гнилим, як ручка відра, яке вони знайшли біля криниці.

Роланд не спав, сидів біля каміна. З ним був Джейк. А між ними, затуливши пичку лапою, солодко спав Юк. Сюзанна приєдналася до них. Вогонь у каміні трохи пригас, але на такій близькій відстані приємно зігрівав їй обличчя й руки. Вона взяла дошку, подумала переламати її навпіл, вирішила, що може розбудити Едді, і вкинула її у вогонь цілою. У комин шугонули іскри й затанцювали у вирі, підхоплені протягом.

Та її обережність була зайвою. Іскорки ще кружляли, коли її потилицю під волоссям погладила рука. Сюзанні не треба було озиратися. Цей доторк вона б упізнала де завгодно. Не повертаючись, вона взяла руку, піднесла її до губ і поцілувала долоню. Білу долоню. Вони стільки часу провели разом, стільки разів кохалися, та іноді Сюзанні все одно не вірилося. Але все було насправді.

«Принаймні не доведеться запрошувати його додому й знайомити з батьками», — подумала вона.

— Не спиться, золотко?

— Трохи подрімала. Але недовго. Якись дивні сни снилися.

— Їх навіює вітер, — сказав Роланд. — Хто завгодно у Гілеаді сказав би те саме. Але я люблю звук вітру. Завжди любив. Він заспокоює моє серце і навіює думки про давні часи.

Він відвів погляд, наче збентежився через те, що багато розповів.

— Все одно ніхто не може заснути, — сказав Джейк. — Тому розкажи нам історію.

Роланд подивився довгим поглядом у вогонь, потім на Джейка. Стрілець знову всміхався, проте думками, здавалося, блукав десь далеко. У каміні тріснула галузка. Надворі, за кам'яними стінами, істерично вищав вітер, наче розлючений через те, що не може проникнути всередину. Едді обійняв Сюзанну за талію, а вона поклала голову йому на плече.

— Яку історію ти хотів би почути, Джейку, сину Елмера?

— Будь-яку. — Він на мить замислився. — З давніх часів. Роланд подивився на Едді й Сюзанну.

— А ви? Хочете послухати?

— Так, розкажи, будь ласка, — сказала Сюзанна.

Едді кивнув.

— Так. Якщо, звісно, тобі хочеться розказувати.

Роланд замислився.

— Може статися, що я розповім і дві історії, бо до світанку ще далеко, а виспатися зможемо й завтра. Ці дві історії нерозривно пов'язані між собою. Втім, в обидвох віє вітер, і це добре. Нема нічого кращого за історії у вітряну ніч, коли людям є де зігрітися в холодному світі.

Він узяв поламаний шмат дерев'яної обшивки, потицяв ним у жарини і згодував полум'ю.

— Одна з історій сталася насправді, я це точно знаю, бо пережив її разом зі своїм ка-другом Джеймі Декері. Інша, «Вітер у замкову шпарину», — це казка, яку мені мати читала в дитинстві. Знаєте, давні оповідки можуть бути корисними. Другу мені слід було згадати ще тоді, коли

я побачив, як дивно Юк нюхає повітря, але перша стала-ся давно. — Він зітхнув. — Давно минулі дні.

Стогони вітру в темряві за світлом вогнища переросли у завивання. Роланд зачекав, поки вони трохи вляжуться, і почав розповідь. Усю ту довгу й важку ніч Едді, Сюзанна й Джейк захоплено слухали. Лад, Цок-Цок, Блейн Моно, Зелений палац — усе забулося. Навіть сама Темна вежа — і та ненадовго померхла. Був лише голос Роланда, який то здіймався, то опадав.

Підіймався й опадав, як вітер.

— Невдовзі після смерті моєї матері, що, як ви знаєте, сталася від моєї руки...

ШКУРЯК
(ЧАСТИНА 1)

Невдовзі після смерті моєї матері, що, як ви знаєте, стала-ся від моєї руки, мій батько, Стівен, син Генріха Високого, покликав мене в свій кабінет, який розташовувався в північному крилі палацу. То була маленька холодна кімната. Пам'ятаю, як завивав вітер у вузьких бійницях. Пам'ятаю високі похмурі полиці з книжками — коштували вони цілий статок, але ніхто їх ніколи не читав. Батько принаймні їх і не торкався. І пам'ятаю чорний комірєць жалоби, який він носив. Такий самий, як у мене. На кожному чоловіку в Гілеаді був такий комір чи стрічка на рукаві. Жінки затягували волосся чорними сітками. І так тривало ще півроку по тому, як зійшла в могилу Габрієла Дескейн.

Я привітав його, приклавши кулак до чола. Він не підвів погляду від паперів, що лежали на столі, та я знав, що він помітив. Мій батько помічав усе, дуже добре помічав. Тож я чекав. Він кілька разів підписав папери своїм іменем, а вітер усе свистів і каркали на подвір'ї ворони. Камін вдивлявся у кімнату мертвим оком. Батько нечасто наказував його розпалити, навіть у найхолодніші дні.

Нарешті він подивився на мене.

— Роланде, як Корт? Як твій колишній учитель? Ти мусиш це знати, бо мені доповіли, що ти багато часу проводиш у нього в хатині, годуєш його і таке інше.

— Бувають дні, коли він мене впізнає, — сказав я. — Але найчастіше не розуміє, хто я. Він ще трохи бачить одним оком. Та друге... — Я не мав потреби закінчувати речення.

Другого ока не було. Його виклював мій сокол, Давид, коли я проходив випробування на мужність. Корт, своєю чергою, відібрав у Давида життя, проте то була його остання жертва.

— Я знаю, що сталося з іншим його оком. Ти справді його годуєш?

— Так, батьку, годую.

— І прибираєш, коли він ходить під себе?

Я стояв перед його письмовим столом, наче винуватий учень, якого викликав учитель, і саме так почувався. Але скільки винуватих учнів убивали рідних матерів?

— Відповідай мені, Роланде. Я не лише твій батько, а й твій дін. Наказую тобі відповісти.

— Інколи. — Насправді то не була брехня. Іноді я міняв йому брудні підгузки тричі й чотири рази на день, а в хороші дні — лише раз чи взагалі не міняв. З моєю допомогою він міг дійти до нужника, якщо згадував, що йому потрібно сходити.

— Хіба до нього не приходять білі аммі?

— Я їх відіслав, — сказав я.

Батько глянув на мене з неприхованою цікавістю. Я вдивлявся в його обличчя, шукаючи на ньому презирства (і почасти хотів його побачити), але не знайшов.

— Хіба я виховував тебе для зброї, щоб ти міг стати аммі й няньчитися зі старим інвалідом?

Почувши це, я відчув, як у мені спалахує гнів. Корт виростив цілий мойт хлопців у дусі й традиціях Ельда та револьвера. Тих, хто був нічого не вартий, він переміг у змаганні й відправив на захід без зброї, лише з тим, що лишилося від їхніх мізків. А потім, у Крессії та ще віддаленіших місцинах охоплених анархією королівств, багато тих скалічених хлопців приєдналися до Фарсона, Добро-

го чоловіка. Який згодом зруйнує все, за що боровся і що захищав рід мого батька. І вже Фарсон їх озброїв. У нього була зброя і були свої плани.

— Батьку, а ти б його викинув на звалище? Такою була б його нагорода за всі ці роки відданої служби? А хто буде наступний? Ванней?

— Нізачо в житті, й ти це знаєш. Але що зроблено, те зроблено, Роланде, це ти теж знаєш. І панькаєшся ти з ним не від любові. Визнай це.

— Я панькаюся з ним з поваги!

— Якби річ була тільки в повазі, я думаю, ти б його навідував і читав йому вголос — бо читаєш ти добре, твоя мати завжди це казала і щодо цього казала правду, — але ти б не міняв йому пелюшок. Ти картаєш себе за смерть матері, хоча ти в ній не винен.

У душі я знав, що це правда. Але частково відмовлявся в це вірити. Офіційно причина її смерті звучала так: «Габрієла Дескейн, з роду Артена, загинула, одержима демоном, що терзав її дух». Так завжди казали, коли хтось із благородних накладав на себе руки, тож історію її смерті повідали таким чином. І прийняли її без питань навіть ті, хто таємно чи не так уже й таємно перекинувся на бік Фарсона. Бо стало відомо (лише боги знають, яким чином, бо ні я, ні мої друзі ні словом про це не прохопилися), що вона була коханою Мартена Бродклоука, придворного чаклуна і головного радника мого батька, і що Мартен утік на захід. Сам.

— Роланде, послухай мене. Я знаю, ти почувався зрадженим своєю матір'ю. Я теж. Я знаю, що в душі ти її ненавидів. Я теж. Але ми також обидва її любили й досі любимо. Тебе отруїла іграшка, яку ти привіз із Меджису, і піддурила відьма. Щось одне з цього могло б і не призвести до таких сумних наслідків, але рожева куля і відьма разом... на жаль.

— Рея. — В очах захищало від сліз, але я стримав їх вольовим зусиллям. Я вирішив більше не плакати перед батьком. Більше ніколи не давати волі сльозам. — Рея з Кооса.

— Так, вона, сука з чорним серцем. Це вона вбила твою матір, Роланде. Вона перетворила тебе на револьвер і натиснула на курок.

Я промовчав.

Напевно, він помітив мої страждання, бо знову взявся гортати папери, то тут, то там ставлячи підпис. Та зрештою знову підвів голову.

— Нехай за Кортм доглядають аммі. Я відправляю тебе й одного з твоїх ка-друзів у Дебарію.

— Що? У Безтурботність?

Батько розсміявся.

— У притулок, де зупинялася твоя мати?

— Так.

— Ні, не туди. Безтурботність... Який злий жарт. Ті жінки — чорні аммі. Вони здеруть з тебе шкуру живцем, якщо ти бодай їхній поріг переступиш. Більшість сестер, які там живуть, віддають перевагу довгій лінійці, а не чоловіку.

Я гадки не мав, про що він говорить. Не забувайте — попри все, що мені довелося пережити, я був ще дуже молодий і зелений, тож і не розумів багатьох речей.

— Батьку, я не впевнений, що готовий до нового завдання. Не кажучи вже про подорож.

Він глянув на мене холодно.

— Це я вирішуватиму, для чого ти готовий. До того ж це не порівняти з тим хаосом, у який ти встряг у Меджисі. Там може бути небезпечно, може навіть до стрілянини дійти, але в цілому це просто робота, яку треба виконати. Частково для того, щоб люди, які засумнівалися, побачили, що Білість досі міцна й непохитна, але головна мета —

показати, що зло ми терпіти не будемо. І кажу ж, я відправляю тебе не самого.

— А хто поїде зі мною? Катберт чи Алан?

— З цих ніхто. Для Хихотуна і Важкононого в мене знайдеться робота тут. Ти поїдеш із Джеймі Декері.

Я поміркував над цим і зрозумів, що з Джеймі Червоно-руким у подорож вирушу охоче. Хоча особисто мені більше було б до душі товариство Катберта чи Алана. І мій батько про це добре знав.

— Чи поїдеш ти без суперечок, чи й далі мене дратуватимеш цього дня, коли в мене стільки справ?

— Поїду, — вирішив я. Насправді мене навіть тішила можливість втекти з палацу — з його затемнених зал, інтриганських перешіптувань, усепроникного відчуття, що темрява та анархія близько і ніщо їх не зупинить. Світ мусив зрушити з місця, та Гілеад би не зрушив разом з ним. Та прекрасна переливчаста мильна бульбашка мала невдовзі луснути.

— Добре. Ти хороший син, Роланде. Може, я тобі ще ніколи цього не казав, але це правда. Я не тримаю на тебе зла. Анітрохи.

Я похилив голову. Опісля цієї зустрічі з батьком я міг знайти собі якийсь закапелок і дати волю сльозам, але не тієї миті. Не тоді, коли я стояв перед ним.

— На відстані десяти чи дванадцяти коліс за жіночим притулком... «Безтурботністю» чи як його там називають... на краю солончакових рівнин лежить містечко Дебарія. Безтурботністю там і не пахне. Це запилений пропахлий сирими шкурами перевантажний пункт, через який худобу і сіль у блоках переправляють на південь, схід і північ — в усіх напрямках, окрім того, де виродок Фарсон замишляє лихе. Нині худобу перевозять дедалі рідше. Я думаю, Дебарія зрештою вимре і зникне з лиця землі, як і більшість міст Сере-

динного світу, але поки що там кипить життя: повно салунів, будинків розпусти, картярів і шахраїв. Та, хоч як важко в це повірити, там ще лишилося кілька хороших людей. Один із них — Верховний шериф, Г'ю Піві. Це перед ним ви звітуватимете з Декері. Покажете йому свої револьвери й сігул, який я тобі дам. Ти розумієш усе, про що я тобі говорю?

— Так, батьку, — сказав я. — А що такого лихого там діється, що аж допомога стрільців знадобилася? — Я злегка всміхнувся, хоча після смерті матері майже цього не робив. — Навіть таких зелених, як ми?

— Якщо вірити депешам, які мені надходять... — Він підняв кілька аркушів і потрусив ними. — ...Там орудує шкуряк. Щось я трохи в цьому сумніваюся, але місцеві налякані, сумніву нема.

— Я не знаю, що воно таке, — зізнався я.

— Якщо вірити стародавнім легендам, щось на кшталт перевертня. Коли вийдеш від мене, запитай у Ваннея. Він збирає згадки про нього.

— Гаразд.

— Виконай завдання, знайди того божевільного, який тиняється там у звірячих шкурах... думаю, то таки людина... але не барися. Нам загрожують значно серйозніші неприємності. Я хочу, щоб ти повернувся, ти й усі твої ка-друзі, перш ніж вони на нас впадуть.

Минуло два дні, й ми з Джеймі вивели своїх коней з вагона-стайні двовагонного потяга, який спорядили спеціально для нас. Колись Західна залізниця простягалася на тисячу чи більше коліс, аж до самісінької пустелі Мохейн, але вже в роки, що передували падінню Гілеаду, далі Дебарії потяги не їздили. Бо далі не було рейок — їх знищили ерозія ґрунту і землетруси, а деякі колії захопили розбійники

й банди головорізів, що звали себе наземними піратами, бо та частина світу потонула в кривавому сум'ятті. Ті далекі західні краї ми називали Прикінцевим світом, і вони добре слугували меті Джона Фарсона. Зрештою, він сам був лише наземним піратом. Піратом з великими претензіями.

Поїзд із паротягом був маленький, мало не іграшковий. Жителі Гілеаду називали його Пердунчиком і сміялися, коли він пахкав через міст до західної частини палацу. Верхи ми б їхали швидше, але поїзд беріг сили коней. А запилені вельветові сидіння в нашому вагоні розкладались, як ліжка, і це, як на наш погляд, було чудово. Звісно, поки ми не спробували на них заснути. Коли вагон струсонувло особливо сильно, Джеймі злетів з ліжка на підлогу. Катберт би розсміявся, Алан — вилаявся, та Джеймі Червонорукий лише підвівся, випростався і знову ліг спати.

Того першого дня ми розмовляли дуже мало, здебільшого дивилися крізь тремтливі слюдяні шибки на те, як зелені й порослі лісом землі Гілеаду поступаються місцем брудним чагарникам, кільком ранчо, що силкувалися вижити в пустці, і хатинам пастухів. Дорогою трапилося й кілька містечок, в яких люди (переважно мутанти) вирячалися на нас, коли Пердунчик, важко, з присвистом дихаючи, проїжджав повз них. Дехто вказував на середину свого лоба, немов на невидиме око. Це означало, що вони на боці Фарсона, Доброго чоловіка. У Гілеаді таких людей кинули б у холодну за зраду, проте Гілеад уже був далеко позаду. Мене прикро вразило, що відданість цих людей, яку ми колись приймали як належне, так швидко зійшла нанівець.

Першого дня нашої подорожі, за межами Бісфорда-на-Артені, де досі жило кілька родичів моєї матері, якийсь товстун жбурнув у потяг каменем. Він відскочив від зачинених дверей вагона-стайні, і я почув, як заіржали злякані коні.

Товстун побачив, що ми на нього дивимося, вишкіривсь, узявся обома руками за пах і перевальцем пішов геть.

— Хтось у цих злиденних краях непогано харчується, — зауважив Джеймі, поки ми дивилися, як жирні сідниці підстрибують у старих полатаних штанях.

Наступного ранку, коли слуги поставили перед нами холодний сніданок з каші й молока, Джеймі сказав:

— Думаю, саме час, щоб ти розказав мені, навіщо ми їдемо в Дебарію.

— А можеш ти мені спершу дещо сказати? Якщо знаєш, звісно.

— Авжеж.

— Мій батько сказав, що жінки в притулку в Дебарії віддають перевагу довгій лінійці, а не чоловіку. Ти розумієш, що він мав на увазі?

Якусь мить Джеймі просто мовчки дивився на мене — наче хотів перевірити, чи не кепкую я з нього. А потім кутики його губ смикнулися. У Джеймі це означало те саме, що триматися за живіт, кататися по підлозі й реготати. Катберт Олгуд на його місці так би і вчинив.

— Це, мабуть, те, що хвойди в нижньому місті називають палкою-штрикалкою. Тобі це про щось говорить?

— Справді? І вони що... застосовують її одна з одною?

— Так кажуть, але балачки — це часто-густо лише балачки. Роланде, ти більше знаєш про жінок, ніж я. Я ніколи не лягав з жінкою. Але це нічого. З часом, думаю, все налагодиться. Розкажи, що ми будемо робити в Дебарії.

— Кажуть, що там шкур'як тероризує хороших людей. Та й поганих, мабуть, теж.

— Людина, яка перекидається на тварину?

У цьому випадку все було трохи складніше, проте суть він добре вловив. Віяв сильний вітер, люто жбурляв при-

горщами солончаку в борти вагона. Після одного особливо шаленого пориву вітру маленький поїзд гойднуло в один бік. Порожні миски з-під каші зісковзнули зі столу. Добре, що ми встигли їх підхопити на льоту. Якби ми не були спроможні робити таке, навіть не задумуючись, то не отримали б своїх револьверів. Та не те щоб Джеймі надавав перевагу револьверам. Якби йому дали вибір (і час, щоб його зробити), він би потягнувся чи до лука, чи до арбалета.

— Мій батько в це не вірить, — сказав я. — Але вірить Ванней. Він...

І саме цієї миті нас швиргонуло вперед на передні сидіння. Старий слуга, котрий саме йшов проходом, щоб забрати наші миски й чашки, пролетів до самих дверей між вагоном і маленькою кухнею. Його передні зуби вилетіли з рота і впали йому на коліна. Я здригнувся.

Джеймі побіг проходом, який добряче перехилило, і опустився біля нього навколішки. Підійшовши до них, я побачив, що він тримає в руці зуби слуги — виготовлені з фарбованого дерева і зчеплені між собою крихітним, майже непомітним затискачем.

— Сей, ти не забився? — спитав Джеймі.

Старий повільно звівся на ноги, узяв зуби і вставив їх у дірку за верхньою губою.

— Та що мені станеться? Але це брудне падло знов зішло з рейок. У Дебарію я більше ні ногою, в мене жінка є. Я маю намір пережити цю стару шкапу. А вам, молоді люди, краще перевірити, як там ваші коні. Якщо пощастило, жодне з них не поламало ногу.

Ніг коні не поламали, та були налякані й били копитами, нетерпеливилися, щоб якнайшвидше вибратися з ув'язнення. Ми опустили борт і прив'язали їх до стяжки між

вагонами. Там вони стояли, поопускавши голови й прищуливши вуха на гарячому вітрі, що віяв із заходу і шпурлявся піском. Ми видерлися назад у пасажирський вагон і зібрали свої гунна. Машиніст, широкоплечий, кривоногий і присадкуватий, у супроводі старого слуги зііз з перекособоченого локомотива. Він підійшов до нас і показав те, що нам і так було добре видно.

— Он там-о на тому хребті головна дорога на Дебарію. Бачте дороговкази? Менш ніж за годину будете біля жіночого притулку, але не питайте ні про що в тих сучок, бо вони вам все 'дно нічого не скажуть. — Він притишив голос. — Я чув, вони їдять чоловіків. І це, хлопці, не просто якісь байки: вони й правда... жеруть... мужиків.

Мені легше було повірити в існування шкур'яка, ніж у це, але я промовчав. Було помітно, що машиніст дуже наляканий. Одна рука в нього була так само червона, як і в Джеймі. Але опік у машиніста був легким і мав скоро зійти. А в Джеймі рука лишалася б червоною і тоді, коли його в домовині спускали б у могилу. Вона виглядала так, наче була вмочена у кров.

— Вони можуть вас покликати чи наобіцяти золоті гори. Може, навіть цицьки покажуть, бо знають, що молодий чоловік не може відвести від них погляду. Але ви не зважайте. Затуляйте вуха від їхніх обіцянок і очі — від цицьок. Просто їдьте собі і доїдете до міста. Верхи туди не більше години добиратися. А нам треба зібрати бригаду робочих, щоб поставити цю паскуду рівно. Рейки цілі, я дивився. Засипані тіки тою триклятою солонцевою пилюкою. Ви, мабуть, не можете заплатити людям, щоб прийшли сюди допомагати, але якщо ви вмієте писати — а такі жентельмени, як ви, мусять уміти, — то можете видати їм вексель чи як воно там називається...

— У нас є гроші, — сказав я. — Їх вистачить, щоб найняти невелику бригаду.

Очі у машиніста округлилися. Вони б стали ще кругліші, якби я сказав йому, що батько дав мені двадцять золотих зливків і я заховав їх у потаємну кишеню всередині жилета.

— А воли? Нам треба воли, якщо у них є. Чи коні, як волів нема.

— Ми підемо на стайню і подивимося, що в них там є, — пообіцяв я, сідаючи на коня. Джеймі прив'язав лук до сідла з одного боку, а з іншого вклав арбалет у шкіряний чохол, який зробив йому батько.

— Юний сей, не кидайте нас напризволяще, — попросив машиніст. — Бо в нас нема ні коней, ні зброї.

— Ми про вас не забудемо, — запевнив його я. — Тільки не виходьте з вагона. Якщо ми не зможемо зібрати вам бригаду сьогодні, то пришлемо по вас екіпаж, щоб забрав вас до міста.

— Спасибі. Не наближайтеся до тих жінок! Вони... жеруть... мужиків!

День видався жаркий. Ми трохи пустили коней учвал, щоб розім'ялися після вимушеного сидіння під замком, та потім поїхали кроком.

— Ванней, — сказав Джеймі.

— Що Ванней?

— Перед тим як потяг зійшов з рейок, ти сказав, що твій батько не вірить в існування шкурака. Зате в нього вірить Ванней.

— Він сказав, що після тих депеш, які надіслав Верховний шериф Піві, не повірити в це було важко. Ти ж знаєш, що він повторює щонайменше один раз за урок: «Коли говорять факти, мудра людина слухає». Двадцять три

труп — це цілий мойт фактів. Зауваж, їх не застрелили і не зарізали, а пошматували.

Джеймі щось буркнув.

— У двох випадках ідеться про цілі сім'ї. Великі, мало не клани. У будинках усе було перевернуто догори дригом і залито кров'ю. Від тіл повідривано кінцівки, деякі з них знайшли погризені, деякі — ні. На одній з тих ферм шериф Піві та його помічник побачили голову молодого хлопця, настромлену на палю, з розбитим черепом і виїнятими мізками.

— Свідки?

— Декілька. Вівчар, який вертався з заблукалими вівцями, побачив, як напали на його напарника. Той, що вижив, був на сусідньому пагорбі. Дві собаки кинулися захищати хазяїна, і їх теж роздерли на шматки. Потвора погналася вгору пагорбом за вівчарем, але її увагу відвернули вівці, тому хлопцеві пощастило забратися звідти живим. Він розказав, що то був вовк, який біг на двох ногах — як людина. Потім була ще жінка з картярем. Його піймали на тому, що він махлював у грі в «Гляньте» у місцевому кублі. Їм обом зробили попередження й наказали покинути місто до сутінків, інакше їм загрожувало покарання батою. Вони прямували до маленького містечка біля соляних шахт, і саме там на них і напали. Чоловік відбивався. Це дало жінці досить часу, щоб утекти. Вона сховалася серед скель і дочекалася, коли потвора піде. Жінка сказала, що то був лев.

— На задніх ногах?

— Якщо навіть і так, вона не роздивилася. Останніми були два ковбої. Вони стали табором на Дебарійському ручаї біля молодої пари менні, яка проводила там свій медовий місяць. Хоча ковбої цього не знали, аж поки не почули

криків парочки. Поїхали на звук і побачили, що вбивця тікає великими стрибками, тримаючи в зубах нижню частину ноги жінки. То була не людина, але вони готові були чим завгодно поклястися, що бігла істота на рівних ногах.

Джеймі перехилився через шию коня і сплюнув.

— Це неможливо.

— Ванней каже, що можливо. Він каже, таке вже бувало раніше, але багато років тому. Він гадає, що то може бути якийсь мутант, у якого виродилася чиста кров.

— Усі ці свідки бачили різних тварин?

— Еге ж. Ковбої кажуть, що то був тигр. Смугастий.

— Леви й тигри, що бігають навкруги, як звірі в мандрівному цирку. Десь там, у пісках. Ти впевнений, що нас не дурять?

Я був недостатньо дорослий, щоб бути впевненим у чомусь, але розумів, що часи настали надто жакливі, щоб заради розваги відправляти двох молодих стрільців на захід, хай навіть недалеко, в Дебарію. Та й назвати Стівена Дескейна жартівником ніхто б не зміг — навіть у найкращі часи.

— Я лише переповідаю те, що розказав мені Ванней. Ковбої, які волоком притягли в місто рештки тих двох манні, ніколи й не чули про такого звіра, як тигр. Проте описали вони його саме так. Їхні свідчення тут, про зелені очі та все таке інше. — Я витяг з внутрішньої кишені жилета два пом'яті аркуші паперу, які мені дав Ванней. — Глянути хочеш?

— З читанням у мене не дуже, — зізнався Джеймі. — Ти ж знаєш.

— Ну добре. Але повір мені на слово. Їхній опис один в один збігається з картинкою до старої казки про те, як хлопчик заблукав у старкбласт.

— Що за стара казка?

— Про Тіма Хоробре Серце... «Вітер у замкову шпарину». Але не зважай. Це не важливо. Ковбої могли бути п'яні, вони завжди напиваються, коли потрапляють туди, де є спиртне, але якщо свідчення правдиві, то Ванней каже, що ця істота міняє форму і скидає шкуру.

— Кажеш, двадцять троє загиблих? Ай-ай.

Налетів вітер, женучи перед собою солончак. Коні схарапудилися, а ми підняли нашійні хустки, щоб прикрити роти й носи.

— Жарко, чорт забирай, — відзначив Джеймі. — І цей клятий пісок.

Потім, неначе схаменувшись, що занадто розбалакався, він замовк. Мене це влаштовувало, бо було про що поміркувати.

Трохи менше, ніж за годину, ми виїхали на пагорб і побачили просто під собою яскраво-білий *gaci*. Він оббігав територію завбільшки з баронський маєток. За ним, спускаючись до вузького струмка, розкинувся великий зелений сад і виноградна лоза. Від її вигляду в мене рот наповнився слиною. Востаннє я їв виноград, коли шкіра в мене під пахвами була ще гладенька і безволоса.

Стіни *gaci* були високі, їх вінчали загрозливі іскри битого скла, проте дерев'яні ворота стояли відчинені, немов припрошували гостей. Перед ними сиділа на троноподібному кріслі жінка в білій мусліновій сукні та каптурі з білого шовку, що розвіювався довкола її голови, мов крила чайки. Коли ми під'їхали ближче, я побачив, що трон зроблено з залізного дерева. Безперечно, жодне інше крісло, якби не було виготовлене з металу, не витримало б її ваги, бо то була найбільша жінка з усіх, яких я бачив, ве-

летка, яка стала б до пари легендарному принцу-ізгою Давиду Спритному.

На колінах у неї лежало якесь рукоділля. Можливо, вона плела ковдру, але на тлі її товстелезного тіла і таких великих грудей, що кожна з них могла б затулити немовля від сонця, та річ виглядала не більшою за носову хустинку. Вона помітила нас, відклала рукоділля вбік і підвелася. Зросту в ній було шість з половиною футів¹, як не більше. В уловині вітер віяв не так сильно, але сукня все одно тріпотіла на її довгих стегнах, з таким звуком, наче розвівалося на вітрі вітрило. Я згадав слова машиніста: *вони жеруть мужиків*. Та коли вона піднесла великий кулак до широкого рівного чола і вільною припідняла поділ сукні, щоб зробити реверанс, я мимохіть натягнув віжки.

— Хайл, стрільці! — вигукнула вона. Її голос звучав розкотисто, майже як чоловічий баритон. — Від імені Безтурботності й жінок, що тут замешкали, вітаю вас. Хай довгими будуть ваші дні на землі.

Ми й собі піднесли кулаки до лобів і побажали їй того самого вдвічі більше.

— Ви прибули з Внутрішнього світу? Гадаю, що так, бо ваша одежа не досить брудна для цих країв. Хоча вона стане брудною, якщо залишитеся довше, ніж на день. — І вона розреготалася так, наче віддалік грім прогрімів.

— Так, ми звідти, — підтвердив я. Було очевидно, що Джеймі не скаже нічого. Він і за звичайних обставин був мовчазний, а тут стояв, мов громом уражений. Тінь жінки здіймалася в неї за спиною на побіленій стіні, висока, мов Лорд Перт.

— І ви приїхали впіймати шкурака?

¹ ≈ 1,98 м.

— Так, — сказав я. — Ви його бачили чи тільки з поголосу знаєте? Якщо так, то ми скажемо спасибі й поїдемо собі далі.

— Це не людина, хлопче. Навіть не надійся на це.

Не розуміючи, я дивився на неї. Підвівшись, вона виявилася такою високою, що її очі опинилися майже на рівні моїх, хоча я сидів на Юному Джо, хорошому великому коні.

— Це потвора, — пояснила жінка. — Чудовисько з Глибоких Розломин. Це не підлягає сумніву так само, як те, що ви двоє служите Ельду й Білості. Може, колись то й була людина, але тепер уже ні. Так, я бачила цю потвору і бачила, на що вона здатна. Сидіть на місці, не рухайтесь, і ви теж це побачите.

Не чекаючи на відповідь, вона пішла у відчинені ворота. Білий муслін робив її схожою на сторожовий корабель, що, гнаний вітром, біжить по хвилях. Я подивився на Джеймі. Той здвигнув плечима і кивнув. Зрештою, ми саме по це й приїхали, а якщо машиністу доведеться трохи довше почекати помічників, з якими він поставить Пердунчика на рейки, хай буде так.

— ЕЛЛЕН! — прогриміла жінка. На повній гучності її голос звучав так, наче вона говорила в електричний мегафон. — КЛЕММІ! БРІАННО! НЕСІТЬ ЇЖУ! НЕСІТЬ М'ЯСО, ХЛІБ ТА ЕЛЬ — СВІТЛИЙ, НЕ ТЕМНИЙ! НЕСІТЬ СТІЛ І СКАТЕРТИНУ НЕ ЗАБУДЬТЕ! ПЕРЕКАЖІТЬ ФОРТУНІ, ХАЙ ПРИЙДЕ ДО МЕНЕ, ЗАРАЗ ЖЕ! БІГОМ, БІГОМ, ПРИСКОРТЕСЯ!

Розпорядившись таким чином, жінка повернулася до нас. Поділ сукні вона обережно притримувала рукою, щоб не вимастити в солончаковій пилюці, що хмарками літала довкола чорних човнів, які вона носила на своїх величезних ногах.

— Леді-сей, ми вдячні вам за гостинність, але нам треба якомога...

— Поїсти, от що вам треба, — сказала вона. — Ми накриємо тут, при дорозі, щоб ніщо не заважало вашому травленню. Бо я знаю, які байки розказують про нас у Гілеаді, еге ж, ми всі знаємо. Те саме чоловіки кажуть про будь-яку жінку, яка наважується жити сама. Це змушує їх сумніватися в цінності їхніх молотків.

— Ми не чули історій про...

Вона засміялася, і груди її захвилювалися, мов море.

— Дуже чемно з твого боку, юний збройнику, еге ж, і дуже хитро, але я вже давно не дитина. Ми вас не з'їмо. — В очах, чорних, як її черевики, загорівся пустотливий вогник. — Хоча, думаю, з вас би вийшла смачненька закуска — з одного чи з обох. Я Еверлін з Безтурботності. Настоятелька, волею Господа Бога і Людини Ісуса.

— Роланд з Гілеаду, — представився я. — А це Джеймі, теж звідти.

Джеймі вклонився в сідлі.

Вона знову зробила нам реверанс, цього разу схиливши голову, і крила її шовкового каптура на мить зімкнулися на обличчі, мов завіса. Коли вона піднялася, у відчинені ворота прослизнула мініатюрна жіночка. Хоча цілком можливо, що вона була звичайного зросту, просто поряд з Еверлін виглядала крихітною. Її мантия була з грубої сірої бавовни, а не з білого мусліну. Руки, схрещені на пласких грудях, потопали глибоко в рукавах. Каптура вона не носила, проте нам було видно тільки половину її обличчя. Іншу приховував товстий шар пов'язки. Жінка присіла перед нами в реверансі й одразу ж заховалася у чималій тіні настоятельки.

— Підведи голову, Фортуно, і привітайся як слід з цими юними джентльменами.

Коли нарешті вона підняла погляд, я побачив, чому вона тримала голову похиленою. Пов'язка не повністю приховувала рану на носі. З правого боку добрячого шматка носа просто не було. На його місці лишилася тільки криваво-червона протока.

— Хайл, — прошепотіла вона. — Хай будуть довгими ваші дні на землі.

— А ваші вдвічі довшими, — відказав Джеймі. І з нещасного погляду, яким вона зиркнула на Джеймі своїм єдиним видющим оком, я зрозумів: вона дуже сподівається, що його побажання не справдиться.

— Розкажи їм, що сталося, — наказала Еверлін. — Усе, що пам'ятаєш, принаймні. Я знаю, що небагато.

— Це конче необхідно, матінко?

— Так, — сказала настоятелька. — Бо вони приїхали, щоб покласти цьому край.

У погляді, яким Фортуна глянула на нас, промайнув сумнів, та вона одразу ж перевела його на Еверлін.

— А хіба вони зможуть? Вони такі молоді.

Вона зрозуміла, що її слова прозвучали нечемно, і ту щоку, яка лишалася на видноті, залив рум'янець. Фортуна трохи похитнулася, і Еверлін обійняла її за плечі. Було дуже помітно, що вона зазнала тяжких поранень і до повного одужання було ще дуже далеко. Кров, що приливала до її обличчя, мала важливішу роботу в інших частинах тіла. Здебільшого під бандажем, думав я, але під широкою мантиєю важко було вгадати, де ще в неї рани.

— Може, до того, щоб голитися частіше, ніж раз на тиждень, їм ще цілий рік ждати, Форті, але вони стрільці. Якщо вони не зможуть навести лад у цьому проклятому містечку, то не зможе ніхто. До того ж, тобі це піде на

користь. Жах — це хробак, якого треба викашляти, поки він не відклав яйця. А тепер розповідай.

І Фортуна розповіла. Поки тривала її розповідь, прийшли інші сестри Безтурботності — дві несли стола, інші — їжу та трунки, щоб його накрити. Їхній вигляд і запах свідчив, що то кращі наїдки, ніж ті, якими нас частували на Пердунчику, проте на той час, коли Фортуна закінчила свою коротку, сповнену жахиття історію, мені вже їсти перехотілося. Та й Джеймі, судячи з його вигляду, теж.

Це сталося два тижні й один день тому, у сутінках. Вона й інша сестра, Долорес, вийшли замкнути ворота і набрати води для вечірніх хатніх справ. Фортуна несла відро, і саме це врятувало їй життя. Коли Долорес узялася зачиняти ворота, потвора одним ударом їх розчახнула, ухопила жінку і довгими зубами відкусила їй голову. Фортуна сказала, що добре все бачила, бо в небі щойно зійшов повний Місяць-Торговець. Істота була вища за людину, з лускою замість шкіри і довгим хвостом, що тягнувся по землі. Голова в неї була пласка, жовті очі з вузькими зіницями горіли, мов вогнем. Рот більше нагадував пастку з багатьма зубами, кожен зуб був завдовжки з людську руку. З них ще крапала кров, коли почвара кинула Долорес смикатися на бруківці подвір'я і побігла на своїх коротких і товстих лапах до криниці, де стояла Фортуна.

— Я повернулася, щоб тікати... воно мене схопило... далі не пам'ятаю.

— Зате я пам'ятаю, — похмуро втрутилася Еверлін. — Я почула крики й вибігла надвір з рушницею. Вона чудесна, довга, з дзвіночком на кінці ствола. Заряджали її вже бозна-коли, але ніхто з нас ще ніколи з неї не стріляв. Вона цілком могла вибухнути у мене в руках. Але я побачила,

як та тварюка роздирає бідній Форті обличчя, і все інше теж. Я вистрілила, не думаючи, що ризикую. Я навіть не думала, що можу вбити не лише тварюку, а й бідолашну Фортуну, якщо рушниця вистрелить.

— Якби ж ви мене вбили, — сказала Фортуна. — Ох, якби ж то. — Вона сіла на один зі стільців, які винесли до столу, затулила обличчя долонями і гірко заплакала. Принаймні одним видющим оком.

— Ніколи так не кажи. — Еверлін погладила її волосся з того боку голови, де її не вкривала пов'язка. — Це блюзнірство.

— Ви влучили? — спитав я.

— Трохи. Наша стара рушниця стріляє шротом, і одна кулька... а може, й не одна... зірвала потворі трохи луски з голови. Я бачила, як з рани вдарила вгору фонтаном чорна рідина, схожа на дьоготь. Потім ми бачили її на бруківці й засипали піском, не торкаючись, бо боялися, що вона отруйна й проникне навіть крізь шкіру. Клята почвара кинула Фортуну, і мені здалося, що вона вже надумала кинути на мене. Тому я націлила на неї рушницю, хоча з такої зброї можна стріляти лише раз, а потім її треба перезаряджати через дуло порохом і шротом. Але я сказала істоті, щоб підходила. Сказала, що чекатиму, поки вона добряче наблизиться, щоб шріт не розлетівся в усі боки. — Вона відхаркнула і сплюнула на землю. — Та, певно, в цієї гидоти лишаються рештки розуму, навіть коли вона перекидається з людини на тварину, бо вона мене почула і втекла. Та перед тим, як зникнути з виду за рогом стіни, створіння обернулося і подивилося на мене. Немов позначило на майбутнє. То й нехай. Шроту для рушниці в мене більше нема й не буде, хіба що сюди забреде якийсь крамар, у якого він виявиться. Зате в мене є оце.

Еверлін підняла спідниці до коліна, і ми побачили, що на нозі в неї висів у сирівцевих піхвах різницький ніж.

— Тож нехай приходить по Еверлін, дочку Розанни.

— Ви сказали, що бачили ще щось, — нагадав я.

Вона задумливо подивилася на мене своїми блискучими чорними очима і розвернулася до жінок.

— Клеммі, Бріанно, подавайте на стіл. Фортуну, ти прокажи молитву, і неодмінно попроси в Господа прощення за своє блюзнірство, і подякуй Йому за те, що твоє серце досі б'ється.

Еверлін узяла мене за руку вище ліктя, міцно стисла, провела через ворота і підвела до криниці, де напали на безталанну Фортуну. Там ми опинилися наодинці.

— Я бачила його член, — тихо промовила вона. — Довгий і вигнутий, мов ятаган. Він смикався і був повен тієї чорної рідини, яка править тому виродку за кров... править за кров у такій його формі. Він хотів її вбити, як перед тим убив Долорес, еге ж, точно кажу. Але ще хотів трахнути. Він збирався її трахнути вже мертво.

Ми з Джеймі розділили з ними трапезу (навіть Фортуна трохи поїла), потім сіли на коней, щоб їхати в місто. Але перед тим, як ми вирушили, Еверлін підійшла до мого коня й знову до мене заговорила.

— Коли зробите свою справу, заїдьте до мене дорогою назад. У мене для тебе дещо є.

— Що саме, сей?

Вона похитала головою.

— Зараз не час. Та коли бридка тварюка буде мертва, приїжджай. — Вона взяла мою руку, піднесла до губ і поцілувала. — Я знаю, хто ти, бо чи ж мати твоя не живе в твоєму лиці? Приїзди до мене, Роланде, сину Габрієли. Не забудь.

Не встиг я й слова мовити у відповідь, як вона відступила і прослизнула у ворота.

Головна вулиця Дебарії була широка і брукована, хоча бруківка в багатьох місцях розсипалася і з-під неї проглядав шар ґрунту. Мине не так багато років, і її не стане взагалі. Торгівля тут ще велася жваво, і судячи зі звуків, що долинали з салунів, у продавців алкоголю справи теж ішли нівроку. Та біля конов'язей ми побачили всього декілька коней і мулів. У цих краях худоба була для торгівлі та їжі, а не для того, щоб на ній їздили.

Жінка, що саме виходила з крамниці з кошиком на зігнутій руці, зупинилася і втупилася в нас. Потім розвернулася і побігла назад у крамницю, а вже звідти за нею вийшло ще кілька людей. На той час, коли ми доїхали до контори Верховного шерифа — маленької дерев'яної споруди, що тулилася збоку до значно більшої кам'яної в'язниці, — обабіч вулиці вишикувалося повно роззяв.

— Ви приїхали вбити шкуряка? — гукнула жінка з кошиком.

— Та ці двоє з виду такі молокососи, що й плящини віскі не прикінчать! — гукнув у відповідь чоловік, що стояв перед закладом «Салун & Кафе “Веселі хлоп'ята”». На його слова юрба відповіла всезагальним реготом і схвальним бурмотінням.

— Схоже, в місті повно людей, — відзначив Джеймі, злязачи з коня й озираючись на сорок чи п'ятдесят чоловіків та жінок, які покинули свої заклади (чи розваги), щоб тільки повитріщатися на нас.

— Коли сяде сонце, картина зміниться, — запевнив його я. — Такі істоти, як шкуряк, орудують у сутінках. Принаймні так сказав Ванней.

Ми пішли в контору. Г'ю Піві виявився череванем з довгим сивим волоссям і відвислими вусами. Його обличчя було всуціль пооране глибокими зморшками від віку й змучене від турбот. Побачивши наші револьвери, він полегшено зітхнув. Та потім помітив наші безбороді обличчя й полегшення трохи пригасло. Витер кінчик ручки, якою писав, підвівся і простягнув руку. Очевидячки, прикладати кулак до лоба цей чоловік не любив.

Після того як ми обмінялися рукостисканнями й відрекомендувалися, він сказав:

— Не подумайте, що я хочу вас принизити, молоді люди, але я очікував побачити самого Стівена Дескейна. І, може, Пітера Макрайса.

— Макрайс помер три роки тому, — сказав я.

Піві шоковано глянув на нас.

— Та що ви кажете? Він був надійним стрільцем. Дуже надійним.

— Помер від лихоманки. — Найімовірніше, спричиненої отрутою, але про це Верховному шерифу Дебарії Г'ю Піві знати було не обов'язково. — Що ж до Стівена, він дуже зайнятий, тому відрядив мене. Я його син.

— Атож, атож, я чув ваше ім'я і трохи про ваші подвиги в Меджисі, бо до нас сюди теж доходять новини. Тут є дровотий діт-да і навіть джин-джен. — Він показав на шутовину, що висіла на стіні. На цеглині під нею був напис «БЕЗ ДОЗВАЛУ НЕ ЧІПАТИ». — Колись можна було зв'язатися з самим Гілеадом, але нині лише з Саллівудом на півдні, Джеферсоном на півночі й селом біля підніжжя гір — Мала Дебарія, так воно називається. У нас навіть кілька вуличних ліхтарів досі світить, не газових і не гасових, а справжніх. Городяни думають, це допоможе відлякувати звіра. — Він зітхнув. — Але я в цьому не впевнений.

Погані справи, хлопчики. У мене таке враження, що світ зірвався з ланцюга.

— Так і є, — сказав я. — Але все, що відв'язується, можна знову прив'язати, шерифе.

— Ну, якщо ви так кажете. — Він прокашлявся. — Не сприйміть це як знак неповаги, я знаю, що ви той, за кого себе видаєте, але мені обіцяли сігул. Якщо він у вас із собою, я б хотів його отримати, бо він багато для мене важить.

Я відкрив свою дорожню сумку і витяг те, що мені дали: маленьку дерев'яну скриньку зі знаком мого батька — буквою D, всередині якої було S, — вибитим на кришці, яка відкривалася на петлях. У кутиках губ Піві, коли він брав скриньку, під вусами заграла ледь помітна усмішка. Мені здалося, що він щось пригадав, і той усміх одразу зробив його молодшим на багато років.

— Знаєте, що всередині?

— Ні. — Заглядати туди мене не просили.

Піві відкрив скриньку, подивився всередину і перевів погляд на нас із Джеймі.

— Колись давно... я тоді ще був помічником шерифа... Стівен Дескейн повів нас із тодішнім Верховним шерифом та загоном з сімох чоловіків проти банди Ворон. Ваш батько розповідав про них?

Я тільки головою похитав.

— То, звісно, були не шкуряки, та все 'дно робота була гидка і було її багато. Вони грабували все, що можна було пограбувати, не лише в Дебарії, але й на прилеглих фермерських угіддях. Поїзди теж, якщо до них доходили чутки, що там є чим пожитися. Та головним їхнім промислом було викрадення людей — з метою вимагати викуп. Безперечно, то злочин, гідний боягузів, і у Фарсона він один з улюблених, не сумніваюся, проте за нього добре платять.

Ваш тато приїхав у місто буквально через день після того, як вони викрали жінку власника ранчо, Белінду Дулін. Її чоловік подзвонив по джин-джену, коли вони поїхали і він зумів розв'язатися. Ворони не знали про джин-джен, і це їх погубило. Звісно, добре, що в цих краях трапився стрілець. У ті часи вони мали талант з'являтися там і тоді, де й коли вони були потрібні.

Він уважно подивився на нас.

— Може, й досі з'являються. Хай там як, на ранчо ми приїхали, коли за злочинцями ще слід не проховів. Були такі місця, де будь-хто з нас загубив би слід... розумієте, на півночі звідси земля під ногами з твердого сланцю... та у вашого батька такі очі, це щось неймовірне. У яструбів і орлів — і то не такі.

Про гострий зір мого батька і його хист до вистежування я знав. Також мені було відомо, що ця історія, найпевніше, не має жодного стосунку до нашої справи і я мав би його попросити перейти до діла. Та мій батько ніколи не розповідав про дні своєї молодості, тому мені хотілося почути цю розповідь. Страшенно хотілося почути. І, як згодом виявилось, вона мала трохи більшу дотичність до нашої справи в Дебарії, ніж я думав на початку.

— Слід привів нас до шахт — тих, які дебарійці називають соляними домами. У ті дні розробки там уже згорнули. То було перед тим, як двадцять років тому знайшли новий прошарок.

— Прошарок? — не зрозумів Джеймі.

— Поклади, — пояснив я. — Він має на увазі свіжі поклади.

— Еге ж, саме так. Але в ті часи шахти стояли покинуті, й то був ідеальний сховок для тих гадів Ворон. Слід закінчився на рівнинній місцевості і повів нас через високі

скелі до Чистих Низовин — то луки на передгір'ї під соляними домами. Нещодавно на тих Низовинах убили вітчаря, роздерла істота, схожа на...

— На вовка, — закінчив замість нього я. — Це нам відомо. Продовжуйте.

— Ви добре поінформовані, га? Ну, воно й на краще. На чому я зупинився? А, згадав. Ті скелі в наших краях нині називають Яром-Засідкою. То не зовсім яр, але людям, певно, подобається це слово. Саме туди вів слід, але Дескейн захотів обійти це місце й зайти зі сходу. З Чистих Височин. Та тодішній шериф, Пі Андерсон, так він називався, був проти. Він рвався вперед, мов та пташка, що черв'яка надибала. Аж нетямився. Сказав, що коли йти в обхід, то вони втратять три дні, на той час жінка вже буде мертва, а Ворони шезнуть без сліду. Сказав, що піде навпростець, і якщо ніхто його не підтримає, то піде сам. «Чи якщо ви не накажете мені ім'ям Гілеаду вчинити інакше», — сказав він своєму батькові.

«І не подумаю, — відказав Дескейн. — Бо Дебарія — у вашому віданні. У мене своя підконтрольна територія».

Тож загін вирушив навпростець. Я залишився з вашим батьком, юначе. Шериф Андерсон повернувся до мене в сідлі й сказав: «Надіюся, на якомусь ранчо ще потрібні робітники, Г'ю, бо ти жетон на жилетці більше не носитимеш. Я з тобою більше діла не матиму».

То були останні слова, які він мені сказав. Вони рушили вперед. Стівен з Гілеаду присів навпочіпки, я присів поряд. Десь із півгодини, а може, й довше, ми мовчали, а тоді я сказав: «Я думав, ми підемо в обхід... якщо, звісно, і ви не передумали мати зі мною діло».

«Ні, — сказав він. — Ваша робота — не мій клопіт, помічнику шерифа».

«Тоді чого ми чекаємо?»

«Пострілів».

Не минуло й п'яти хвилин, як ми їх почули. Постріли і крики. Тривало це недовго. Ворони помітили, як ми наближалися — може, нас виказав відблиск сонця на металевому носку чобота, а може, чиєсь сидло було надто блискучим і привабило їхню увагу, бо Батько Ворон був хитрющим покидьком, — і повернулися по своїх слідах. Вони залягли у скелях і згори полили Андерсона та його людей свинцем. У ті дні зброю ще можна було дістати, і Ворони мали її вдосталь. У них навіть скоростріли були, один чи два.

Отож ми рушили в обхід. Забрало це в нас усього два дні, бо Стівен Дескейн був невтомний. На третій день ми стали табором біля підніжжя схилу і піднялися на нього ще до світанку. Якщо ви не знаєте, а ви й не повинні цього знати, соляні шахти — це просто печери у скелях. У них жили цілі сім'ї, не лише самі шахтарі. Усередині починалися тунелі, які вели вглиб, у землю. Але, як я й казав, у ті дні всі шахти стояли порожні. Та ми побачили дим, що йшов з отвору на верхівці однієї з них. Це було те саме, як перед ярмарковим наметом поставити велику ляльку, яка показуватиме всередину, на виставу, розумієте?

«Пора, — сказав Стівен, — бо останні вечори вони, коли зрозуміли, що їм уже нічого не загрожує, заливалися випивкою. А тепер полягали, щоб проспатися. Ти станеш зі мною на бій?»

«Так, стрільцю, стану», — сказав я йому.

Промовляючи ці слова, Піві несвідомо випростав спину. І наче помолодшав.

— Останні п'ятдесят чи шістдесят ярдів ми прокралися. Ваш тато тримав напоготові револьвера, на випадок, якщо розбійники виставили вартового. А вони таки виставили,

та то був юний парубійко, і він міцно спав. Дескейн заховав револьвер у кобуру, взяв камінь і оглушив його. Цього парубка я згодом бачив, коли він стояв на люку. З очей йому лилися сльози, в штанах була гидь, а на шиї — зашморг. Йому було не більше чотирнадцяти, але він теж гвалтував сей Дулін — жінку, яку вони викрали, таку стару, що вона йому в бабусі годилася, чуйте-но, — так само, як і всі вони, тому я за ним і сльозини не зронив, коли затягся зашморг і обірвав його благання пощадити. Як-то кажуть у наших краях, береш сіль — плати за сіль.

Стрілець тихо пробрався всередину, я за ним. Вони всі лежали покотом і хропли, як собаки. Чорт, хлопці, та собаками вони й були. Белінда Дулін стояла прив'язана до забитого в землю стовпа. Вона побачила нас, і її очі округлилися. Стівен Дескейн показав на неї, потім на себе, склав долоні разом і знову показав на неї. «Ви в безпеці», — от що він мав на увазі. Ніколи не забуду, з якою вдячністю вона йому кивнула, коли це зрозуміла. Ви в безпеці — от у якому світі ми вирости, молоді люди, у світі, від якого вже майже нічого не лишилося.

А потім Дескейн сказав: «Прокинься, Алане Кроу, якщо не хочеш піти на галявину, де закінчується земний шлях, з заплющеними очима. Прокиньтесь всі».

І вони попрокидалися. Звісно, він не намагався їх усіх привести до тями, то було б божевілья, самі розумієте, але сплячими їх теж стріляти не хотів. Вони прокидалися, хтось більше, хтось менше, та ненадовго. Стівен так спритно витяг револьвери, що я й не побачив, як його руки рухалися. Любі мої, та блискавка так скоро не б'є, як він зброю вийняв. Щойно ті великі револьвери з великими сандаловими руків'ями висіли в нього на боках, а вже наступної миті спалахували у нього в руках і гур-

котили в тому закритому просторі, як грім. Але мені це не завадило витягти й свою зброю. То був старий револьвер, що дістався мені від діда, але ним я вклав двох розбійників. Перших людей, яких я вбив у своєму житті. Відтоді, хоч як сумно це казати, було їх чимало.

Єдиним, хто вижив у тому розстрілі, був сам Батько Ворон, Алан Кроу. Він був уже старий, весь перекошований, і одна половина лица в нього була паралізована від крововиливу чи ще якоїсь біди, але рухався він все одно спритно, як диявол. Він був у кальсонах, а револьвер стирчав із чобота на краю постелі. Він підхопив його і розвернувся в наш бік. Стівен застрелив його, але старий виронок встиг випустити одну кулю. Вона полетіла навмання, проте...

Піві, котрий у ті далекі дні був не старший за нас, двох молодих хлопців, що стояли перед ним, підняв кришку скриньки на хитромудрих петлях, задумливо подивився на те, що лежало всередині, потім підвів погляд на мене. Кутки його вуст знову торкнула та ледь помітна усмішка спогадів.

— Роланде, ви бачили шрам у батька на руці? Отут-о? — Він торкнувся місця над згином ліктя, де починаються м'язи.

Тіло мого батька було картою зі шрамів, але ту карту я добре знав. Шрам над внутрішнім боком його ліктя був глибоким, ямочкою, майже такою, як та, що її не приховували вуса шерифа Піві, коли він усміхався.

— Остання куля Батька Ворона влучила у стіну над стовпом, до якого була прив'язана жінка, і зрикошетила. — Він розвернув скриньку і показав її вміст мені. Всередині лежала сплющена куля великого калібру. — Я вирізав її з руки твого тата ножом для обрізання туш і віддав йому. Він

подякував і сказав, що колись я отримаю її назад. І ось вона повернулася. Ка — це колесо, сей Дескейн.

— Ви коли-небудь розповідали цю історію? — спитав я. — Бо я чую її вперше.

— Про те, як я вирізав кулю з руки справжнього нащадка Артура? Ельда з Ельда? Ні, досі ще нікому і ніколи. Бо хто б мені повірив?

— Я вірю, — сказав я. — І дякую вам. Ця куля могла його отруїти.

— Не, не, — зі смішком заперечив Піві. — Його не могла. Кров Ельда надто сильна. Якби я був боягузом... чи бридливим... він би сам це зробив. А так він дав мені можливість приписати собі більшу частину заслуги за банду Ворон, і відтоді я шериф. Але скоро вже ним не буду. Це діло зі шкуряком було для мене останньою краплею. Я бачив достатньо крові й не горю любов'ю до загадок.

— А хто посяде ваше місце? — спитав я.

Здавалося, запитання його здивувало.

— Мабуть, ніхто. Шахти знову закриють через рік-два, тепер уже назавше, а рейки в такому стані, як вони зараз є, протримаються недовго. Разом ці дві події доб'ють Дебарію, яка за ваших дідів була ошатним містечком. Той святий курник, який ви точно проминали дорогою сюди, ще, мабуть, існуватиме, а крім нього не буде ніц.

В очах у Джеймі з'явився стурбований вираз.

— Але що буде, поки цього не сталося?

— А нехай фермери, бандерші і картярі проваляться під три чорти. Мені до них діла нема, чи то вже скоро не буде. Але я не піду, поки не владнаємо цю справу, так чи інак.

— Шкуряк напав на жінку в Безтурботності, — сказав я. — Сильно її пошматував.

— А ви там були, га?

— Жінки перелякані. — Я подумав і згадав ніж, причеплений до ноги завтовшки як стовбур молодій березі. — Усі, крім настоятельки.

Шериф усміхнувся.

— Еверлін. Ця й самому чорту в пику плюне. А якби він забрав її з собою в Ніс, то за місяць вона б там уже верховодила.

— Ви не маєте здогадів, ким міг би бути цей шкурак, коли він у людській подобі? — спитав я. — Якщо маєте, скажіть, прошу. Бо, як сказав мій батько тому колишньому шерифу Андерсону, ці землі не у нашому віданні.

— Імені я вам не назву, якщо ви це маєте на увазі, але дещо все-таки для вас маю. Ідіть за мною.

За його столом відкривався арковий прохід у тюрму, побудовану в формі літери Т. Саме туди шериф нас і повів. Я нарахував вісім великих камер вздовж центрального проходу і дюжину маленьких у коридорі, що його перетинав. Усі були порожні, крім однієї з менших, де коротав вечір у дрімоті на солом'яній підстилці п'яниця. Двері в його камеру стояли відчинені навстіж.

— Щоб ви знали, колись усі ці камері були заповнені по п'ятницях і в день платні, — сказав Піві. — Сюди набивалося повно п'яних ковбоїв і робітників з ферм. А тепер майже всі вночі сидять по домівках. Навіть у п'ятницю і день платні. Ковбої в своїх бараках, робітники — в своїх. Ніхто не хоче хитаючись брести додому і здибати шкурака.

— А шахтарі з соляних шахт? — спитав Джеймі. — Їх ви теж саджаєте?

— Нечасто, бо в них є свої салони в Малій Дебарії. Цілих два. Огидні кубла. Коли шльондри тут у нас у «Веселих хлоп'ятах», «Розбитому щасті» чи «Байдер-Ві» стають надто

старі чи надто хворі, щоб приваблювати клієнтуру, вони опиняються в Малій Дебарії. Сільчаники, коли нажлуктяться «Білої сліпоти», не надто зважають на те, є в повії ніс чи ні, головне, щоб її солодка принада була на місці.

— Чудово, — пробурчав собі під ніс Джеймі.

Піві відімкнув одну з великих камер.

— Заходьте-но сюди, хлопці. Паперу в мене катма, зате є крейда, а стіна тут хороша, гладенька. І тут нікого нема, якщо, звісно, старий Солоний Сем не прочумається. Але він рідко встає до заходу сонця.

З кишені твілових штанів шериф видобув величенький шмат крейди і намалював на стіні якусь довгу коробку з зубцями вгорі, по всій довжині. Виглядали вони як ряд перевернутих літер V.

— Оце вся Дебарія, — сказав Піві. — Отут залізнична колія, якою ви приїхали. — Він намалював низку «решіток», і я згадав машиніста й старого, який прислуговував нам як дворецький.

— Пердунчик зійшов з рейок, — сказав я. — Ви можете зібрати людей, щоб допомогли поставити його на місце? У нас є гроші, щоб заплатити їм за працю, та й ми з Джеймі радо попрацюємо разом з ними.

— Не сьогодні, — з відсутнім поглядом сказав Піві. Він вивчав карту. — Машиніст досі там?

— Так. Він і ще одна людина.

— Я відправлю по них Келліна і Вікку Фраїв на возі. Келлін — мій найкращий помічник... двоє інших небагато варті... а Вікка — його син. Вони їх заберуть і привезуть сюди ще до сутінків. Час є, бо о цій порі року дні ще довгі. А поки що, хлопці, зосередьтеся. Ось залізнична колія, а ось Безтурботність, де скалічили ту бідолашну дівчину, з якою ви балакали. На Великій дорозі, як розумієте. —

Він намалював маленький квадратик для Безтурботності й поставив у ньому хрестик. На півночі від жіночого при-тулку, ближче до зубців на його карті вгорі, поставив ще один Х. — Це те місце, де було вбито Йона Куррі, вівчаря.

Ліворуч від цього Х, але загалом на тому самому рівні, тобто під зубцями, шериф намалював наступний хрестик.

— Ферма Алора. Семеро вбитих.

Ще далі ліворуч і трохи вище з'явився новий крейдянний Х.

— Ось ферма Тімберсміта на Чистих Височинах. Дев'ятеро вбитих. Це там ми знайшли голову маленького хлопчика, настромлену на палю. Довкола неї скрізь були сліди.

— Вовк? — спитав я.

Шериф похитав головою.

— Ні, якийсь наче великий кіт. Спочатку. Та перед тим, як ми загубили слід, відбитки перетворилися на щось подібне до копит. А потім... — Він хмуру на нас глянув. — Відбитки ніг. Спочатку здоровецькі, як у велетня, але поступово вони все меншали й меншали, аж поки не стали такими, як у будь-якої людини. Та хай там як, на сланці ми їх загубили. Може, якби з нами був ваш батько, сей, цього б не сталося.

Шериф узявся далі малювати карту, а коли закінчив, то відступив убік, щоб ми могли добре її роздивитися.

— Мені завжди казали, що у хлопців вашої породи мають бути не лише спритні руки, а й гострий розум. То що ви тут бачите, на цій карті?

Джеймі зробив кілька кроків уперед між рядами матраців (мабуть, цю камеру було призначено для багатьох гостей, яких приводили сюди за хуліганство в нетверезому стані) і провів кінчиком пальця по зубцях на верхівці карти, трохи їх розмазавши.

— Тут усюди соляні шахти? Вони йдуть по всій довжині підніжжя пагорбів?

— Так. Соляні скелі, так називають ті пагорби.

— А де Мала Дебарія?

Піві позначив містечко шахтарів ще одним хрестиком. І він виявився близько до Х на тому місці, де вбили жінку й картяра... бо вони прямували в Малу Дебарію.

Джеймі ще трохи пороздивлявся карту, а потім кивнув.

— Здається мені, що шкурак може бути кимось із шахтарів. Ви теж про це думаєте?

— Еге ж, сільчаник, хоча кількох із них теж роздерли. У цьому є сенс — якщо в такій божевільній справі, як ця, взагалі щось може мати сенс. Нова копальня набагато глибша, ніж старі, і всім відомо, що в землі водяться демони. Може, якийсь шахтар на такого натрапив, розбудив, і той у нього вселився.

— А ще в землі є речі, залишені Великими Древніми, — нагадав я. — Не всі вони становлять небезпеку, але деякі доволі-таки небезпечні. Можливо, одна з тих давніх речей... як їх називають, нагадай-но, Джеймі?

— Артифакс, — сказав він.

— Так. Може, це котрась із них в усьому винна. Хтозна, а раптом цей тип зможе нам розказати, якщо залишимо його в живих?

— Оце вже навряд, — прогарчав Піві.

А як на мене, то можливість була. Якби ми змогли його вирахувати й узяти засвітла.

— Скільки там тих сільчаників? — спитав я.

— Не так багато, як було в давні часи, бо зараз, бачте, працює тільки одна копальня. Я б сказав, не більше... двохсот.

Ми зустрілися поглядами з Джеймі, і в його очах я побачив іскорки сміху.

— Спокійно, Роланде, — сказав він. — До Свята Жнив опитаємо всіх. Якщо поквапимося.

Він перебільшував, звісно, але я вже розумів, що стирчати нам у Дебарії щонайменше кілька наступних тижнів. Та навіть якби нам на допиті трапився шкурак, не було певності, що ми зможемо його вирахувати, бо він міг виявитися майстерним брехуном чи не відчував би за собою провини, щоб її приховувати. Його денне «я» могло ні сном, ні духом не відати про походеньки «я» нічного. Я хотів, щоб зі мною був Катберт (той умів пов'язати між собою речі, в яких, здавалося, не було нічого спільного) і щоб був Алан, котрий умів читати думки. Але Джеймі теж годився. Зрештою, він помітив те, що я мав би побачити сам, те, що було в мене перед самісіньким носом. В одному ми з шерифом Піві були одностайні: я так само, як і він, ненавидів загадки. І за все своє довге життя так їх і не полюбив. Я не вмю їх розгадувати, мій розум працює в іншому напрямку.

Коли ми повернулися в контору, я сказав:

— Шерифе, я мушу поставити вам кілька запитань. Перше — чи відкриєтеся ви нам, якщо ми відкриємося вам? Друге...

— Друге — чи знаю я, хто ви є, і чи приймаю те, що ви робите. І третє, чи прошу я про поміч і оборону. Так, так і так, каже шериф Піві. А тепер, заради богів, поворушіть мізками, хлопці, бо минуло більше двох тижнів, відколи ця потвора вигулькнула в Безтурботності, і того разу вона як слід не наїлася. Вже дуже скоро вона знову вийде на полювання.

— Воно блукає лише вночі, — сказав Джеймі. — Ви певні цього?

— Так.

— А Місяць на нього якось впливає? — поцікавився я. — Бо радник мого батька і наш колишній вчитель каже, що в деяких стародавніх легендах...

— Ті легенди я чув, але в цьому вони хибні. Принаймні коли йдеться саме про цю почвару. Іноді вона нападає, коли Місяць у повні — коли вона з'явилася в Безтурботності, вся в лусці й наростах, мов той алігатор з Довгих Солоних Трясовин, у небі якраз сяяв повний Торговець. Але на фермі Тімберсмітів воно поорудувало, коли Місяць був темний. Хотів би я сказати вам щось інше, та не можу. А ще мені б хотілося, щоб уся ця історія скінчилася і мені не довелося ще чийсь кишки витягати з кущів чи знімати голову ще однієї дитини з жердини на паркані. Вас прислали сюди нам на поміч, і я збіса сподіваюся, що ви можете... хоча деякі сумніви в мене є.

Коли я спитав Піві, чи є в Дебарії хороший готель або пансіон, він тільки всміхнувся.

— Останній пансіон тримала вдова Брейлі. Два роки тому її хотів згвалтувати п'яний зайда, у її власному надвірному нужнику, коли вона там робила свої справи. Але вона завжди була міцним горішком. Помітила, як він на неї дивиться, і пішла туди з ножем під фартухом. І перерізала йому горлянку. Стрінджі Бодін, котрий був нашим головним суддею до того, як вирішив випробувати удачу, вирошуючи коней на Дузі, десь приблизно за п'ять хвилин визнав її невинною внаслідок самозахисту, але жінка вирішила, що годі з неї Дебарії, і поїхала поїздом у Гілеад, де мешкає донині, я в цьому впевнений. Через два дні після її від'їзду якийсь п'яний клоун спалив її пансіон дотла. А готель ще стоїть. Називається «Мальовничий краєвид». Крає-

вид там, молоді люди, нітрохи не мальовничий, а в ліжках повно клопів завбільшки з жаб'ячі очі. Без повного боекомплекту Ельдових обладунків я б там спати не ліг.

Тож довелося нам першу ніч у Дебарії провести у великій камері для п'яних гультіпак, під картою, яку намалював крейдою Піві. Солоного Сема випустили, і в'язниця була цілком у нашому розпорядженні. Надворі з солончакових рівнин на захід міста віяв сильний вітер. Його стогін під дахом змусив мене знову згадати казку, яку читала мені мати, коли я сам ще був малим пердунчиком, — казку про Тіма Хоробре Серце і старкбласт, у який Тім потрапив у Великому Лісі на півночі Нового Ханаану. Думка про те, як хлопчик сам-один блукав у тому лісі, завжди холодила мені серце, хоча Тімова відвага незмінно його зігрівала. Історії, що їх ми чуємо в дитинстві, не стираються з нашої пам'яті до кінця життя.

Після того як один особливо сильний порив вітру — в Дебарії він був теплий, а не холодний, як старкбласт, — вдарив у стіну в'язниці та дмухнув у кругле загразоване вікно солончаковою пилюкою, Джеймі заговорив. Нечасто він перший починав розмову.

— Роланде, я терпіти не можу цей вітер. Він мені всю ніч спати не дає.

Сам я завивання вітру любив, бо вони нагадували мені про хороші часи й далекі місцини. Хоча, мушу зізнатися, пісок був зайвий.

— Джеймі, як ми знайдемо цю потвору? Сподіваюся, в тебе є якісь думки, бо в мене жодної.

— Поговоримо з шахтарями. Це для початку. Хтось міг бачити, як цей виродок весь у крові скрадався туди, де вони живуть. Скрадався голий. Бо повернутися в одязі він не міг, хіба що заздалегідь роздягається.

Ці міркування заронили в мені зерно надії. Втім, якщо той, на кого ми полювали, знав, хто він такий насправді, то міг знімати одяг, коли відчував, що наближається напад, ховати його, а потім просто до нього повертатися. Та якщо він не знав...

Ниточка була тоненька, проте краще, ніж нічого. Якщо обережно, щоб не порвати, потягти за тоненьку ниточку, можна й усю одєжину розплести.

— Добраніч, Роланде.

— Добраніч, Джеймі.

Я заплющив очі й подумав про матір. Того року я часто її згадував, але вперше то були думки не про те, як вона виглядала мертвою, а про те, якою красунею вона була в моєму ранньому дитинстві, коли сиділа біля мене на ліжку в кімнаті з кольоровими шибками у вікнах і читала мені казки. «Поглянь, Роланде, — казала вона. — Ось пухнастики-шалапути, посідали рядочком і нюхають повітря. Правда ж, вони знають?»

«Так, — відповідав я. — Шалапути знають».

«А що вони знають? — запитувала жінка, яку мені судилося вбити. — Що такого їм відомо, дорогенький мій?»

«Вони знають, що наближається старкбласт», — відповідав я. Мої повіки вже обважніли, і за кілька хвилин під музику її голосу я поринав у сон.

Так само, як поринув тепер, слухаючи, як надворі зривається ураганний вітер.

Я прокинувся, коли надворі ще тільки благословлялося на світ, від різкого звуку: ДЗІНЬ! ДЗІНЬ! ДЗІННННЬ!

Джеймі лежав на спині, розкинувши ноги, й хропів. Я витяг із кобури один свій револьвер, вийшов у відчинені двері камери й почовгав на той владний звук. Дзвонив

джин-джен, предмет гордості шерифа Піві. Та відповісти на дзвінок шериф не міг — він спав удома, в своєму ліжку, й контора була порожня.

Стоячи з голими грудьми, з револьвером у руці, одягнений лише в кальсони й слінкам, у якому я спав (бо в камері було жарко), я зняв зі стіни конус для слухання, приклав вузький кінець до вуха і нахилився ближче до трубки для розмов.

— Так? Слухаю?

— *Це хто?!* — заверещав чийсь голос, та так гучно, що мені у вуха наче гвіздок встромився від болю. У Гілеаді були джин-джени, і працювало з них не менше сотні, але в жодному голос не було чути так чітко, як у цьому. Я відставив конус подалі від вуха, та все одно чув той голос. — *Алло? Алло? Проклята богами штука! АЛЛО?*

— Я вас чую, — відповів я. — На півтону нижче, заради вашого батька.

— Хто це? — Голос на тому кінці дроту стих рівно настільки, щоб я міг трохи наблизити конус до вуха. Але не прикласти, ні, вдруге я таку помилку робити не збирався.

— Помічник. — Ми з Джеймі Декері були останні люди в світі, кого можна було назвати помічниками шерифа, проте найпростіша відповідь зазвичай найкраща. *Завжди* найкраща, я думаю, коли розмовляєш по джин-джену з чоловіком, у якого паніка.

— А де шериф Піві?

— Вдома з дружиною. Здається, ще й п'ятої ранку немає. А тепер скажіть, хто ви, звідки говорите і що сталося.

— Це Кенфілд з Джеферсона. Я...

— З якого Джеферсона? — За спиною я почув чийсь кроки й повернувся, здіймаючи револьвер. Але то був Джеймі, зі скуйовдженим після сну волоссям. Він теж тримав у руці револьвер і натягнув джинси, хоча ноги були босі.

— З ранчо Джеферсона, ти, кретин недороблений! Нехай шериф їде сюди, джин-джин! Усі мертві! Джеферсон, його сім'я, кухар, усі робітники. Тут скрізь кров!

— Скільки? — спитав я.

— Може, п'ятнадцятеро. А може, й двадцять. Як їх порахувати? — І Кенфілд з Джеферсона розплакався. — Вони всі пошматовані. Той, хто це з ними зробив, залишив живими двох собак, Розі й Мозі. Вони були всередині. Ми їх musiли застрелити. Вони пили кров і їли мізки.

До ранчо Джеферсона було десять коліс, просто на північ у бік Соляних пагорбів. Ми вирушили в путь з шерифом Піві, Келліном Фраєм (хорошим помічником) та Фраєвим сином Віккою. Машиніст, котрого, як виявилось, звали Тревіс, теж поїхав з нами, бо ночував він удома у Фраїв. Ми гнали коней учвал і до угідь Джеферсона дісталися, коли ще навіть вечоріти не почало. Принаймні вітер, який усе дужчав, тепер віяв нам у спину.

Піві думав, що Кенфілд — підпасок, тобто мандрівний ковбой, не прикріплений до жодного ранчо. Деякі з них виявлялися відвертими мерзотниками, проте більшість вели доволі чесний спосіб життя, просто були людьми, які не могли осісти на одному місці. Коли ми заїхали у широкі ворота для худоби, над якими йшов напис «ДЖЕФЕРСОН» білими літерами з березової кори, то побачили, що з ним ще двоє ковбоїв, його напарники. Вони втрюх скупчилися біля загорожі загону для коней, що стояв неподалік від садиби. За півмилі звідти на північ, на верхівці невисокого пагорба, стояв барак для робітників. З такої відстані в око впадали лише дві недоречності: відчинені двері на південному боці барака розгойдувалися вперед і назад на солончаковому вітрі, а на землі валялися трупи двох великих чорних собак.

Ми злізли з коней, і шериф Піві обмінявся рукостисканнями з чоловіками, які, здавалося, були страшенно раді нас бачити.

— Еге ж, Білл Кенфілд, бачу тебе добре, друже підпаску.

Найвищий з них зняв капелюха і притис його до грудей.

— Я більше не підпасок. А може, й підпасок, не знаю. Якийсь час я тут був Кенфілдом з Джеферсона, як я сказав тому, хто відповів по клятому говорильнику, бо я вписався лише минулого місяця. Сам старий Джеферсон дивився на мій підпис, але тепер він мертвий, як і решта.

Він болісно проковтнув слину. Борлак підскочив і опустився. На тлі надзвичайно блідої шкіри щетина в нього на обличчі виглядала дуже чорною. Спереду на його сорочці підсихало блювотиння.

— Його жінка й дочки теж пішли на галявину. Ви їх упізнаєте за довгим волоссям і їхніми... їхніми... ай, ай, Людино-Ісусе, та як таке бачиш, то думаєш: і чого я не родився сліпим? — Він підніс капелюха до обличчя, щоб затулитися, і заплакав.

— Шерифе, це стрільці? — спитав один із напарників Кенфілда. — Якісь вони замолоді, щоб стріляти, не?

— За них не турбуйтеся, — відказав Піві. — Розкажіть, що вас сюди привело.

Кенфілд опустил капелюха. Очі в нього були червоні й заплакані.

— Ми втрьох стали табором на Чистих. Загнали в отару овець, що відбилися, і збиралися вже заночувати. Та потім почули, що на сході хтось кричить. Нас розбудили ці крики, а спали ми міцно, бо дуже вже зморені були. А потім ми почули постріли, два чи три. Вони стихли, і знову були крики. А ще рикав і гарчав якийсь звір — великий звір.

— Схоже було на ведмедя, — сказав один із напарників.

— Ні, не схоже, — заперечив третій. — Геть-чисто не схоже.

— Я знаю одне: гарчало на ранчо, — сказав Кенфілд. — Було до нього чотири милі з того місця, де ми табором стояли, а може, й шість, але на Чистих звук далеко розлягається, ви ж знаєте. Ми сіли на коней, але я прискакав сюди раніше за цих двох, бо я був записаний, а вони тільки підпаски.

— Я не розумію, — чесно зізнався я.

Кенфілд повернувся до мене обличчям.

— У мене був кінь з ранчо. Хороший кінь. А у Сніпа й Арна — тільки мули. Ми їх там прив'язали, разом з іншими. — Він показав на загін для худоби. Саме тоді сильний порив вітру погнав перед собою пилюку і вся худоба галопом помчала геть, немов хвиля здійнялася.

— Вони досі перелякані, — зауважив Келлін Фрай.

— Не лише вони, — сказав, дивлячись на барак, машиніст Тревіс.

Коли Кенфілд, новий погонич (тобто найманий робітник) доїхав до ранчо, то крики вже увірвалися. Рикання звіра теж, хоча звідкілясь долиняло гарчання. То двоє собак билися за рештки. Знаючи, на якому боці печива мед, Кенфілд обійшов барак (і псів, що в ньому гарчали) і попрямував до садиби. Парадні двері стояли відчинені навстіж, у коридорі й на кухні горіли газові світильники, але на його наполегливий стук ніхто не вийшов.

Леді-сей Джеферсон він знайшов на кухні. Тіло лежало під столом, а наполовину обгризена голова відкотилася під двері комори. З дверей веранди, що грюкали на вітрі, вели сліди: деякі людські, деякі належали величезному ведмедю. Ведмежі сліди були криваві.

— Я взяв світильник, який хтось залишив коло раковини, й пішов за слідами надвір. На землі між будинком і клунею лежали дві дівчинки. Одна пробігла на три чи чотири десятки кроків далі, ніж її сестра, але вони обидві були однаково мертві. Нічні сорочечки з них були здерті, а спини розпороті аж до хребтів. — Кенфілд повільно похитав головою, прикипівши поглядом великих очей (що аж налиті були слізьми) до обличчя шерифа Піві. — Я не хочу бачити пазурі, які на таке здатні. Ніколи, ніколи, ніколи в житті. Я бачив, що вони нарobili, і з мене цього досить.

— А барак? — запитав Піві.

— Туди я пішов потому. Самі побачите, що там всередині. Жінок теж побачите, бо вони досі лежать там, де я їх знайшов. Я вас не поведу. Може, Сніп і Арн...

— Я ні, — захитав головою Сніп.

— Я теж, — категорично заявив Арн. — Мені це все вночі наснитись, з мене вистачить.

— Провожатий нам не потрібен, — сказав Піві. — Лишайтеся, хлопці, всі втрюх тут.

І шериф Піві в супроводі Фраїв та машиніста Треваса рушив до садиби. Однак Джеймі поклав Піві руку на плече і заговорив, наче виправдовуючись, коли Верховний шериф повернувся і глянув на нього.

— Обережніше зі слідами. Вони нам ще потрібні.

Піві кивнув.

— Еге ж. Ми будемо їх пильнувати. Особливо ті, що ведуть у той бік, куди подалася ця тварюка.

Жінки виглядали саме так, як описав нам сей Кенфілд. Я й раніше бачив наслідки кривавої різанини, еге ж, багато разів, у Гілеаді та Меджисі, проте такого ще бачити не випадало. Джеймі також. Він був так само блідий, як і Кен-

філд, і я міг лише сподіватися, що він не зганьбить свого батька, знепритомнівши. Але я даремно хвилювався: невдовзі він уже стояв навколішки на кухні й роздивлявся декілька велетенських звірячих слідів з кривавою облямівкою.

— Це справді ведмежі сліди, — сказав він, — але, Роланде, таких величезних ведмедів не буває. Навіть у Нескінченному лісі такі не водяться.

— Один такий, хлопче, побував тут учора, — зауважив Тревіс. Він подивився на тіло дружини хазяїна ранчо і здригнувся, хоча її труп, як і тіла її безталанних дочок, прикрили ковдрами, принесеними з горішнього поверху. — Я радо повернуся назад у Гілеад, де такі істоти хіба що в легендах живуть.

— Про що ще нам говорять ці сліди? — спитав я у Джеймі. — Що-небудь можна зрозуміти?

— Так. Спочатку воно пішло в барак, де було найбільше... найбільше їжі. Гамір, напевно, перебудив чотирьох мешканців садиби... шерифе, їх було тільки четверо?

— Еге ж, — кивнув Піві. — Є ще двоє синів, але, здається, Джеферсон відправив їх на аукціон у Гілеад. Ото буде їм горя, коли повернуться.

— Хазяїн ранчо залишив своїх жінок і побіг до барака. Постріли, які чули Кенфілд і його товариші, певно, були з його рушниці.

— Щось не дуже вона йому допомогла, — завважив Вікка Фрай. Батько вдарив його по плечі й наказав замовкнути.

— Потім тварюка прийшла сюди, — вів далі Джеймі. — Леді-сей Джеферсон і дівчатка, я так собі думаю, вже були на кухні. І думаю, сей наказала донькам тікати.

— Еге ж, — сказав Піві. — Вона намагалася затримати звіра, щоб вони встигли втекти. Судячи з усього, так і бу-

ло. Та тільки не допомгло. Якби вони були перед будинком, якби бачили, яка ця мерзота здоровенна, то вона б теж побігла і ми б їх усіх трьох знайшли там, на землі. — Він глибоко зітхнув. — Ходімо, хлопці, подивимосся, що там, у бараку. Хоч би скільки ми чекали, гарнішим те видовисько не стане.

— Я краще залишуся біля загону з цими ковбоями, — сказав Тревіс. — З мене досить і того, що я вже побачив.

— Тату, можна я теж лишуся? — затинаючись, промовив Вікка Фрай.

Келлін подивився на бліде перелякане обличчя сина і дозволив. Перед тим як відпустити хлопчика, він поцілував його в щок.

* * *

За десять футів перед баракком земля перетворилася на криваве місиво з відбитків чобіт і пазуристих звіриних слідів. Неподалік, у гушавині бур'янів, лежав старий короткоствольний чотиристріл із зігнутим на один бік стволом. Джеймі по черзі показав на плутанину слідів, на рушницю, на відчинені двері барака. Потім здійняв брови, мовчки питаючи мене, чи я це бачив. Я все бачив дуже добре.

— Це тут потвора, шкур'як у подобі ведмеда, зустрілася з хазяїном ранчо, — сказав я. — Він встиг кілька разів вистрелити, потім кинув рушницю...

— Ні, — заперечив Джеймі. — Зброю в нього забрала потвора. Ось чому ствол зігнутий. Може, Джеферсон повернувся, щоб тікати. А може, стійко утримував позицію. Хай що він робив, йому це не допомгло. Його сліди обриваються тут, отже, потвора підняла його в повітря й жбурнула через двері в барак. А тоді пішла в садibu.

— Отож, ми йдемо назад її слідами, — сказав Піві.

Джеймі кивнув.

— Невдовзі ми підемо їй назустріч.

Істота перетворила барак на бійню. Зрештою в рахунку м'ясника стало вісімнадцять пунктів: шістнадцять погоничів, кухар, котрий помер біля плити з роздертим і поплямованим кров'ю фартухом, накинутим на обличчя, немов саван, і сам Джеферсон, якому повідривали кінцівки. Його відірвана голова нерухомо дивилася вгору, на бантини, зі страшнуватою посмішкою, в якій видно було тільки горішні зуби. Шкуряк відірвав хазяїну ранчо нижню щелепу. Келлін Фрай знайшов її під ліжком. Один з чоловіків намагався захищатися сідлом, затулятися ним, як щитом, але йому це не допомогло — потвора пазурами роздерла сідло навпіл. Нещасний ковбой досі тримався однією рукою за луку. Обличчя в нього не було — потвора обгризла йому череп.

— Роланде, — промовив Джеймі здушеним голосом, неначе його горло звузилося й стало завтовшки із соломинку. — Ми мусимо знайти цього виродка. Мусимо.

— Ходімо почитаємо сліди надворі, поки їх не стер вітер, — сказав я.

Ми залишили Піві та решту біля барака й обійшли садибу довкола, щоб потрапити туди, де лежали накриті тіла двох дівчат. Сліди за ними почали вже втрачати різкість по краях і довкола цяток від пазурів, але їх важко було не помітити навіть людині, яка не мала щастя бути учнем Корта з Гілеаду. Істота, що їх залишила, мусила важити більше восьмисот фунтів¹.

— Глянь сюди, — Джеймі став на коліна біля одного сліду. — Бачиш, який він глибокий спереду? Воно бігло.

¹ ≈ 362 кг.

— На задніх ногах, — докинув я. — Мов людина.

Сліди вели повз будиночок з помпою, що лежав у руїнах, ніби потвора, пробігаючи повз нього, просто зі злості змела його одним ударом. Вони вивели нас на стежку, яка йшла під гору, на північ, до довгої нефарбованої споруди — чи то сараю, чи то кузні. А далі, на двадцять коліс на північ, під соляними пагорбами, простиралися кам'яністі безплідні землі. Нам видно було отвори, що вели до закритих спустошених шахт — вони порожніми очницями витріщалися у простір.

— Далі можемо не йти, — сказав я. — Ми знаємо, куди ведуть ці сліди. Нагору, туди, де живуть сільчаники.

— Рано, — заперечив Джеймі. — Роланде, поглянь-но сюди. Ти ще такого не бачив.

Сліди стали змінюватися. Пазуристі лапи перетворювалися на вигнуті обриси великих непідкутих копит.

— Воно втратило ведмежу подобу, — сказав я. — І чим стало? Биком?

— Думаю, так, — відповів Джеймі. — Ходімо трохи далі. У мене є ідея.

У міру нашого наближення до видовженої споруди відбитки копит стали слідами лап. Бик перекинувся на якогось страшелезного кота. Спочатку сліди були великі, потім стали малі, неначе істота на бігу зменшувалася у розмірах від лева до пуми. Коли вони звернули зі стежки на ґрунтову доріжку, що вела до сараю, ми знайшли великий клопоть затоптаних бур'янів. Поламані стебла були забарвлені кров'ю.

— Воно впало, — відзначив Джеймі. — Я думаю, воно впало... а потім сказилося і давай ногами траву топтати. — Він підвів погляд від пом'ятої трави. Обличчя в нього було задумливе. — Я думаю, йому було боляче.

— Добре, — сказав я. — А тепер дивися сюди. — Я показав на стежку зі слідами копит багатьох коней. Інші відбитки на ній теж були.

Босі ноги, що йшли до дверей будівлі, розсунутих на іржавих металевих напрямних.

Джеймі обернувся і подивився на мене широко розплющеними очима. Я приклав палець до губ і витяг револьвер. Джеймі вчинив так само, і ми рушили до сараю. Я жестом показав йому, що йдемо в обхід на той бік. Він кивнув і повернув ліворуч.

Я став збоку біля відчинених дверей з револьвером напоготові й чекав, коли Джеймі зайде за споруду. Нічого не було чути. Коли я вирішив, що напарник уже на місці, то нахилився, вільною рукою підняв чималий камінь і кинув його в сарай. Камінь глухо стукнув і покотився по дерев'яній підлозі. Інших звуків усе ще не було. Я прослизнув усередину і присів навпочіпки, тримаючи револьвер напоготові.

Сарай здавався порожнім, але в ньому було стільки тінистих закапелків, що спочатку важко було щось роздивитися. Було вже тепло, а до полудня приміщення мало перетворитися на пічку. З обох боків я побачив порожні стійла, маленьке ковадло біля ящиків, повних іржавих підків і не менш іржавих шевських гвіздків, вкриті пилюкою глечики з маззю і стінкумом, знаряддя для таврування у жерстяному рукаві і велику купу старих зброї, яку треба було чи то направити, чи то викинути. Над парою лавок на гачках висіло чимало інструментів. Здебільшого вони були такі самі іржаві, як і підкови та гвіздки. Також там висіло декілька дерев'яних гаків, а над бетонним коритом для пиття стояла грибоподібна помпа. Воду в кориті не міняли вже давно. Коли очі призвичаїлися до півтемряви, я побачив,

що на поверхні плавають соломинки. Я зрозумів, що колись це був не просто сарай. Сюди приводили робочу худобу з ранчо, щоб підкувати чи затаврувати. А ще, найпевніше, тут її й лікували, як могли. Коней, мабуть, заводили з одного боку, підковували й виводили з іншого. Але нині сарай справляв враження занедбаного і покинутого.

Сліди істоти, яка вже на ту мить була в людській подобі, вели центральним проходом до інших дверей, також відчинених, на дальньому кінці. Я пішов за ними.

— Джеймі! Це я. Не стріляй, заради твого батька.

Я вийшов надвір. Джеймі вже сховав револьвер у кобурі і тепер показував на велику купу кінських кіз'яків.

— Роланде, він знає, хто він такий.

— Такий висновок ти зробив з купи кінського лайна?

— Виходить, що так.

Пояснювати він не став, але за кілька секунд я і сам збагнув. Сараєм-кузнею ніхто не користувався (напевно, тому, що ближче до будинку був ще один). Але кінські кіз'яки були свіжі.

— Якщо він приїхав верхи, то приїхав як людина.

— Еге ж. І поїхав теж людиною.

Я присів навпочіпки й замислився над цим. Джеймі тим часом скрутив цигарку і передав мені. Я подивився на нього й побачив, що він злегка всміхається.

— Роланде, ти розумієш, що це означає?

— Двісті сільчаників, може, трохи більше чи менше. — Я завжди був тугодумом, але зрештою до всього доходив своїм розумом.

— Еге ж.

— І зауваж — сільчаників, а не підпасків чи погоничів. Копачів, а не вершників. Загалом вони верхи не їздять.

— Твоя правда.

— У скількох із них там, нагорі, є коні, як думаєш? Скільки їх уміють триматися в сідлі?

Його усмішка поширшала.

— Двадцятеро-тридцятеро, як я собі думаю.

— Це вже краще, ніж дві сотні. Набагато краще. Поїдемо до них нагору якнай...

Договорити я не встиг, бо саме тієї миті почувся стогін. І долинав він з сараю, де, як я вирішив, нікого не було. Як же я зрадив, що з нами не було Корта! Він би зацідив мені кулаком у вухо і кинув на землю. Принаймні коли ще був у силі.

Ми з Джеймі вражено презирнулися й побігли всередину. Стогони не припинялися, проте сарай видавався порожнім так само, як і раніше. А тоді великий курган старої зброї (негодящих хомутів, вуздечок, підпруг і віжок) раптом заворушився, став здійматися вгору і вниз, неначе дихав. Плутані жмути шкіри падали на обидва боки, і з-під них народився хлопчик. Біляве волосся стирчало в різні боки. Були на ньому джинси й стара сорочка, що звисала, розстебнута. Не схоже було на те, що він поранений, та в сутінках сараю сказати щось напевно було важко.

— Воно пішло? — дрижачим голосом запитав хлопчик. — Будь ласка, сеї, скажіть, що його вже нема.

— Нема, — підтвердив я.

Хлопчик почав видряпуватися з кучугури, але зачепився ногою за шкіряну смужку і впав лицем уперед. Та я встиг його підхопити і побачив двійко очей, яскраво-блаватних і неймовірно переляканих, що вдивлялися мені в обличчя.

А потім хлопчик зомлів.

Я відніс його до корита з помпою. Джеймі стягнув з себе нашійну хустку, змочив її у воді й узявся витирати замурза-

не хлопчичове личко. Йому могло бути одинадцять (або й на рік-два менше). Він був такий худючий, що годі було визначити його вік. Невдовзі повіки затріпотіли, й він розплющив очі. Перевів погляд з мене на Джеймі й назад на мене.

— Ви хто? — спитав хлопчик. — Я вас на ранчо не бачив.

— Ми друзі хазяїна, — ухильно відповів я. — А хто ти?

— Білл Стрітер. Погоничі звуть мене Малий Білл.

— Ай, справді? А твій батько — Великий Білл?

Він сів, узяв у Джеймі хустку, змочив її в кориті й викрутив собі на худенькі груди.

— Ні, Старий Білл — то мій дідо, він два роки тому пішов на галявину. А мій тато, він просто Білл. — Промовивши батькове ім'я, він раптом занепокоївся: широко розплющив очі й схопив мене за руку. — Він же не мертвий? Скажіть, що він не мертвий, сей!

Ми з Джеймі знову обмінялися поглядами, і це налякало його ще дужче.

— Скажіть, що це неправда! Будь ласочка, скажіть, що мій татко живий! — І він розплакався.

— Тихо, заспокойся, — сказав я. — Хто він, твій батько? Погонич?

— Ні, ні, він кухар. *Скажіть, що він живий!*

Але хлопчик знав, що це не так. Я бачив це в його очах, так само чітко, як бачив кухаря з бараків з поплямованим кров'ю фартухом, накинутим на голову.

Біля садиби росла верба, і під нею ми допитали Малего Білла Стрітера — лише я, Джеймі й шериф Піві. Інших ми відправили почекати у затінку барака, бо думали, що коли народу буде забагато, це тільки ще більше засмутить хлопчика. Він і так розповів дуже мало з того, що нам потрібно було знати.

— Тато сказав мені, що ніч буде тепла і що я маю піти на вигін за загоном і лягти спати під зорями, — повідав нам Малий Білл. — Сказав, що там буде прохолодніше й мені краще спатиметься. Але я знав, чому він так каже. Бо Елрод десь роздобув пляшку — знову — і пив.

— Елрод Схибнутий? — уточнив шериф Піві.

— Еге ж, саме він. Він у хлопців головний.

— Я добре його знаю, — пояснив нам Піві. — Скільки разів я його замикав за ґрати? Джеферсон його тримає, бо він збіса добрий вершник і ковбой, але коли нап'ється, то стає неймовірним виродком. Правда ж, Малий Білле?

Малий Білл щиро кивнув і відкинув з очей довге волосся, досі присипане пилом від збруї, в якій він ховався.

— Так, сер, а ще він мене мучив. І тато про це знав.

— Ти був помічником кухаря, ге? — спитав Піві. Я розумів, що він бажає хлопчику добра, та мені хотілося, щоб він тримав язика на припоні й не говорив про його батька в минулому часі.

Але хлопчик, здавалося, нічого не помітив.

— У бараці помагав. Не кухарю, а в бараці. — Він обернувся до нас із Джеймі. — Я заправляв ліжка, скручував мотузки, заправляв постіль, полірував сидла, зачиняв ворота наприкінці дня, коли коней заженуть. Крихітка Бреддок навчив мене робити ласо, і я його непогано кидав. Роско вчить мене стріляти з лука. Фредді Два-Кроки обіцяє, що покаже, як таврувати худобу, коли осінь настане.

— Молодець, — сказав я і постукав себе по горлу.

Хлопчик мимоволі всміхнувся.

— Вони майже всі хороші хлопці. — Усмішка щезла так само швидко, як і виникла, наче сонце за хмари сховалося. — Крім Елрода. Коли тверезий, він просто бурчливий,

та коли нажлуктяться, любить дражнити. По-злomu дражнити, як розумієте.

— Чудово розумію, — кивнув я.

— Еге ж, а як ти не смієшся і не робиш вигляд, що це все жарти... навіть коли він тобі руку викручує чи тягає по підлозі барака за волосся... він ще лютіший стає. Тому, коли тато сказав мені йти спати надвір, я взяв шедді та ковдру і пішов. Мудрій голові достатньо і півслова, так мій тато каже.

— Що таке шедді? — спитав Джеймі в шерифа.

— Шмат брезенту, — пояснив Піві. — Від дощу не врятує, але коли роса випаде, не змокнеш.

— Де ти ліг? — спитав я у хлопчика.

Він показав кудись за загін, де через вітер досі непокоїлися коні. А над нами та довкола зітхало й танцювало на вітрі вербове гілля. Приємне оку видовище й насолода для вух.

— Мабуть, моя ковдра і шедді досі там десь.

Я перевів погляд з того місця, на яке він показував, на сарай, де ми його знайшли, потім на барак. Усі ці три місця утворювали кути трикутника зі сторонами приблизно чверть милі. А посередині був загін.

— Білл, як ти потрапив з того місця, де спав, до сараю, де сховався в тій купі зброї? — запитав шериф Піві.

Хлопчик дивився на нього довгим поглядом, не кажучи ні слова. А потім з очей йому знову ринули сльози. Він затулився долонями, щоб ми їх не побачили.

— Не пам'ятаю, — сказав він. — Нісього не пам'ятаю. — Рук він не опустив, вони самі впали йому на коліна, немовби так обважніли, що він не міг більше їх тримати. — Я хочу до тата.

Джеймі встав і відійшов, тримаючи руки глибоко в задніх кишенях штанів. Я хотів сказати щось доречно, проте

не зміг. Не забувайте: хоч ми з Джеймі й носили револьвери, та то ще були не великі револьвери наших батьків. Я вже ніколи не став би таким юним, як тоді, коли зустрів Сюзен Дельгадо, і покохав її, і втратив, та все одно я був ще занадто молодий, щоб повідомити цьому хлопчику, що його батька роздерло на шматки чудовисько. Тому я подивився на шерифа Піві. Я подивився на дорослого.

Піві зняв капелюха і поклав на траву. Потім узяв хлопчикові руки в свої.

— Синку. Я маю тобі сказати щось дуже неприємне. Я хочу, щоб ти зараз глибоко вдихнув і сприйняв це, як справжній мужчина.

Але в Малого Білла Стрітера позаду було тільки дев'ять чи десять літ, щонайбільше одинадцять, і він не міг нічого сприймати, як справжній мужчина. Він зарюмсав. І враз я побачив бліде обличчя своєї мертвої матері, та так виразно, неначе вона лежала біля мене під тією вербою. І це було нестерпно. Я почувався боягузом, та це не зупинило мене. Я підвівся і пішов геть.

Хлопчик плакав, поки не заснув (чи не знепритомнів). Джеймі відніс його в садибу і поклав у ліжко нагорі. Хоч він і був сином простого кухаря, та в тих ліжках тепер однаково ніхто не спав. Не було вже кому. Шериф Піві скористався джин-дженом, щоб викликати свою контору, бо одному з не дуже хороших помічників було наказано чекати його дзвінка. Невдовзі трунар Дебарії (якщо такий існував у природі) мусив прислати колону підвод, щоб забрати трупи.

Шериф Піві зайшов у маленький кабінет сея Джеферсона і гепнувся в крісло на коліщатках.

— Що далі, хлопці? — спитав він. — Підозрюю, сільчаники... і, мабуть, ви хочете піднятися на гору, поки вітер

ще не став самумом. Бо до того все йде. — Він зітхнув. — З хлопчика вам користі не буде, це вже точно. Він бачив такий кошмар, що йому геть-чисто мізки відбило.

— Роланд уміє... — почав Джеймі.

— Я ще точно не знаю, що робити далі, — перебив я. — Маю обговорити це з напарником. Ми трохи побалакаємо за тим сараєм.

— Сліди вже замітає вітер, — зауважив Піві, — але йдіть балакайте, як вам так необхідно. — Він похитав головою. — Сказати хлопчику було важко. Дуже важко.

— Ви все зробили правильно, — сказав я.

— Думаєте? Правда? Ну, спасибі. Бідолашне хлоп'я. Хай поживе у нас із жінкою трохи. Поки не вирішимо, що йому далі робити. Ви, хлопці, йдіть балакайте, як вам так треба. А я посиджу тут, спробую надолужити згаяне. Тепер уже поспішати нема куди. Кляте потворисько вчора нажерлося від пуза. Мине чимало часу, перш ніж воно знову піде на полювання.

Розмовляючи, ми з Джеймі обійшли два кола довкруг загону й сараю. Вітер посилювався, тріпав холоші наших штанів, відгортав назад волосся.

— Роланде, думаєш, у його пам'яті нічого не лишилося?

— А ти як думаєш? — спитав я.

— Ні, — сказав Джеймі. — Бо перше, що він спитав: «Воно пішло?»

— І знав, що його батько мертвий. Коли запитував, це читалося в його очах.

Джеймі трохи помовчав, опустивши голову, поки ми йшли. Довелося натягнути на роти й носи бандани, бо вітер сипав нам в обличчя шорсткою пилюкою. Хустка Джеймі досі була мокра після корита. Врешті-решт він сказав:

— Коли я почав було казати шерифу, що ти вмієш видобувати речі, глибоко поховані в пам'яті людей, ти мене обірвав.

— Йому не потрібно було знати, бо не завжди вдається так, як треба.

З Сюзен Дельгадо в Меджисі вдалося, але Сюзен відчайдушно хотіла розповісти мені про те, що відьма Рея сховала від освітленої частки її розуму, тієї, де ми дуже чітко чуємо власні думки. Вона хотіла мені розповісти, бо ми кохали одне одного.

— Але ти спробуєш? Спробуєш, адже так?

Я не відповідав йому, поки ми не пішли на друге коло довкруг загону. Я все намагався впорядкувати свої думки. Здається, я вже казав, що з цим у мене завжди було туго.

— Сільчаники більше не живуть на шахтах. У них своє табірне поселення за кілька коліс на захід від Малої Дебаррії. Келлін Фрай розповів мені про нього дорогою сюди. Я хочу, щоб ти поїхав туди з Піві та Фраями. І з Кенфілдом теж, якщо погодиться. Та, думаю, він буде не проти. Ці двоє підпасків, товариші Кенфілда, нехай лишаються тут і дочекаються трунаря.

— Ти хочеш забрати хлопчика в місто?

— Так. Самого. Але я відправляю тебе туди не для того, щоб одпровадити подалі решту. Якщо ви будете їхати досить швидко і в них там буде ремуда¹, то зможете виявити коня, якого гнали учвал.

Мабуть, Джеймі під банданою скептично всміхнувся.

— Сумніваюся.

Я теж не надто в це вірив. Задум був непоганий, якби не вітер, самум, як назвав його Піві. Він би враз висушив

¹ Табун запасних коней.

пiт на коні, навіть якби його гнали чимдуж. Джеймі міг би виявити коня, що був брудніший за інших, з реп'ягами й шматками бур'яну, що заплуталися в хвості, проте якщо ми не помилялись і шкурак знав, хто він такий, то він свого жеребця добряче почистив і обшкріб щіткою від гриви до копит одразу ж по поверненні.

— Хтось міг бачити, як він заїжджав на коні.

— Так... якщо він спершу не поїхав у Малу Дебарію, не причепурився і не повернувся в табір сільчаників звідти. Розумний так би і зробив.

— Навіть якщо так, ви з шерифом могли б з'ясувати, у скількох із них є коні.

— І скільки вміють їздити верхи, навіть якщо коней у них нема, — сказав Джеймі. — Так, це можна зробити.

— Збери їх усіх, — сказав я йому, — чи стількох, скількох зможеш, і привези їх у місто. Всім, хто буде протестувати, нагадай, що вони допомагають зловити чудовисько, яке тероризує Дебарію... Малу Дебарію... всю Баронію. Можеш не казати їм про те, що кожен, хто відмовиться, накличе на себе зайві підозри. Це навіть найтупішому буде зрозуміло.

Джеймі кивнув і вхопився за огорожу, бо налетів сильний вітер. Я повернувся до нього обличчям.

— І ще одне. Тобі доведеться блефувати, і допоможе тобі в цьому Келлінів син, Вікка. Вони повірять, що хлопець проговорився, навіть якщо йому накажуть цього не робити. Особливо якщо накажуть.

Джеймі чекав, але я не сумнівався: він розуміє, що я збираюся сказати далі, бо погляд у нього став стурбований. Сам би він такого ніколи не зробив, навіть якби думав про це. З цієї причини батько й поставив мене заголовного. Не тому, що я відзначився в Меджисі (бо успіхи

мої були сумнівні), і не тому, що я був його син. Хоча в чомусь, напевно, це відіграло свою роль. Мій розум був такий самий, як і в нього: холодний.

— Ти скажеш тим сільчаникам, які знають про коней, що вбивства на ранчо бачив свідок. Скажеш, що повідомити їм, хто це, ти не можеш — і це цілком природно, — але ця людина бачила шкурака в його людській подобі.

— Роланде, ти ж не знаєш, чи справді Малий Білл його бачив. Та навіть якщо й так, обличчя він міг не роздивитися. Він у купі старої зброї ховався, заради твого батька.

— Це правда, та тільки шкурак цього не знатиме. Хоча повірити шкурак може, бо з ранчо він виїжджав уже людиною.

Я знову пішов, і Джеймі крокував поряд зі мною.

— І тут у гру вступить Вікка. Він трохи відокремиться від тебе та решти й нашепче комусь... найкраще, якщо це буде інший хлопець його віку... що вижив син кухаря. На ім'я Білл Стрітер.

— Хлопчик щойно батька втратив, а ти хочеш використати його як приманку.

— Може, до цього й не дійде. Хай-но ця історія досягне належних вух, той, кого ми шукаємо, може притьмом кинутися в місто. Тоді ти зрозумієш, хто він. Хоча все це не матиме значення, якщо ми помиляємося і шкурак — не сільчаник. А таке цілком може бути, ти ж розумієш.

— А якщо ми праві й цей тип вирішить довести справу до кінця?

— Привезеш їх усіх у в'язницю. Я замкну хлопчика в камері, а ти проведеш перед ним вершників, одного за одним. Я накажу Малому Біллу мовчати, взагалі нічого не казати, поки вони не пройдуть. Ти маєш рацію, він, може, й не впізнає нашого типа, навіть якщо я допоможу йому

пригадати дещо з того, що сталося минулої ночі. Але наш тип про це не знатиме.

— Ризиковано, — зауважив Джеймі. — Для малого ризиковано.

— Ризик незначний. Пора денна, шкур'як буде в своїй людській подобі. А ще, Джеймі... — Я взяв його за руку. — Я теж буду в камері. Якщо виродок захоче дістатися до хлопчика, йому доведеться мати справу зі мною.

Шерифу Піві більше, ніж Джеймі, сподобався мій план. Та мене це нітрохи не здивувало. Зрештою, то було його місто. А ким для нього був Малий Білл? Лише сином покійного кухаря. Крихітною комашкою на великій картині.

Коли маленька експедиція до Міста Сільчаників вирушила в путь, я розбудив хлопчика і сказав йому, що ми їдемо в Дебарію. Він погодився одразу, без жодних запитань. Та й узагалі Білл був якийсь відсторонений і пригальмований, раз у раз тер очі кісточками пальців. Коли ми йшли до загону, ще раз перепитав у мене, чи я напевно знаю, що його батько мертвий. Я це підтвердив. Хлопчик глибоко зітхнув, похилив голову і сперся руками на коліна. Я дав йому час опанувати себе, потім запитав, чи осідлати для нього коня.

— Якщо можна поїхати на Міллі, то я сам її осідлаю. Я її годую, вона мій друг. Люди кажуть, що мули дурні, але Міллі — розумничка.

— Побачимо, чи примудришся ти це зробити і не одержати копитом у живіт, — сказав я.

Та виявилося, що Білл доволі вправний. Він усе зробив добре, вибрався в сідло і сказав:

— Ну все, я готовий. — І навіть кволо мені всміхнувся. Та на його усмішку прикро було дивитися. Я вже шкодував про свій план, але щойно в спогадах зринула кривава

бійня, яку ми залишали позаду, і пошматоване обличчя сестри Фортуні, як я пригадав, що стоїть на кону.

— А вона не злякається такого вітру? — Я кивком показав на акуратного маленького мула. Малий Білл сидів у нього на спині, і його ноги мало не торкалися землі. Ще рік, і він би став зависокий для мула, хоча, звісно, за рік він, мабуть, буде вже далеко від Дебарії, стане ще одним мандрівником у світі, що стрімко занепадав. А Міллі буде лише спогадом.

— Тільки не Міллі, — впевнено заперечив Білл. — Вона стійка, мов той дромадер.

— Добре. А що таке дромадер?

— Я не знаю. Це мій тато так каже. Якось я в нього спитав, але він теж не знав.

— Тоді їдьмо, — вирішив я. — Що швидше ми потрапимо до міста, то швидше виберемося з цієї піщаної бурі. — Але перед містом я мав намір зробити одну зупинку. Потрібно було показати дещо хлопчику, поки ми ще були самі.

На півдорозі між ранчо та Дебарією я помітив порожню повітку вівчарів і запропонував сховатися там та попоїсти. Білл Стрітер вельми охоче погодився. Нехай він втратив батька і всіх, кого знав, та все одно хлопчик швидко ріс і макової краплинки у роті не мав з учорашньої вечері.

Ми прив'язали тварин у захистку від вітру і посідали на підлогу в повітці, попритулявшись спинами до стіни. Із сідельної сумки я витяг сушену яловичину, загорнуту в листя. М'ясо було солоне, та мій бурдюк був повен. Хлопчик з'їв півдюжини смужок м'яса, відкусуючи великі шматки й запиваючи водою.

Повітку сколихнув сильний порив вітру. Міллі пробікала свій протест і замовкла.

— До сутінків розгуляється самум, — зауважив Малий Білл. — От побачите.

— Я люблю слухати вітер, — сказав я. — Він нагадує мені ту казку, яку читала моя мама, коли я був маленький. «Вітер у замкову шпарину». Знаєш її?

Малий Білл похитав головою.

— Містере, а ви правда стрілець? Правду кажете?

— Правда.

— А можна мені потримати ваш револьвер, усього хвилиночку?

— Нізачо в житті. Але якщо хочеш, можеш подивитися на оце. — З патронташа я витяг патрон і простягнув йому.

Він пильно роздивився отриману в руки річ — від мідної основи до свинцевого наконечника.

— О боги, важкий! І довгий! Мабуть, якщо в когось таким стрільнути, він уже не встане.

— Так. Патрон — небезпечна річ. Але й красива. Показати тобі фокус?

— Авжеж.

Я забрав у нього патрон і став перекочувати його з кісточки на кісточку. Мої пальці хвилеподібно здіймалися й опадали. Малий Білл зачаровано дивився широко розплющеними очима.

— Як ти це робиш?

— Так само, як усі люди щось роблять, — відповів я. — Практика.

— А мене навчиш?

— Дивитимешся уважно — сам зрозумієш, як це робиться. Ось він є... а ось уже нема. — Я сховав патрон так швидко, що він зник, а сам при цьому думав про Сюзен Дельгадо (як, власне, й завжди думатиму в майбутньому, коли виконуватиму цей фокус). — А ось він знову тут.

Патрон танцював швидко... потім повільно... потім знову швидко.

— Води за ним очима, Білле, і спробуй зрозуміти, як я змушую його зникнути. Не відводь погляду. — Я стишив голос до заспокійливого бурмотіння. — Стеж... стеж... стеж. Тобі хочеться спати?

— Трошечки, — сказав Білл. Його очі поволі заплющувалися, потім повіки знову піднялися. — Я вчора вночі погано спав.

— Справді? Дивись, як він зникає. Дивись, як виринає. Зникає, а потім... знову прискорюється, дивись.

Вперед-назад бігав патрон. Віяв вітер, заколисуючи мене так само, як Білла заколисував мій голос.

— Спи, якщо хочеш, Білле. Слухай вітер і спи. Але й мій голос теж слухай.

— Я чую тебе, стрільцю. — Його очі знову заплющилися і цього разу вже не розплющувалися. Руки він тримав кволо зчепленими на колінах. — Дуже добре тебе чую.

— Ти бачиш патрон, адже так? Навіть із заплющеними очима.

— Так... але тепер він більший. Спалахує, мов золото.

— Справді?

— Так...

— Занурюйся глибше, Білле, але слухай мій голос.

— Я чую.

— Я хочу, щоб ти звернув свої думки до минулого вечора. Думки, очі й вуха. Зробиш це?

Його чоло прорізала зморшка.

— Я не хочу.

— Не бійся, ти в безпеці. Усе це вже в минулому. До того ж я з тобою.

— Ти зі мною. І в тебе револьвери.

— Атож. З тобою нічого не станеться, поки ти чуєш мій голос, бо ми разом. Я подбаю про тебе. Ти це розумієш?

— Так.

— Твій тато сказав тобі заночувати під зорями, правильно?

— Еге ж. Ніч мала бути тепла.

— Але насправді його спонукало до цього щось інше?

— Так. То було через Елрода. Одного разу він підняв кицьку з барака за хвіст і крутив її в повітрі, після того вона втекла й не повернулася. Іноді він тягає мене за волосся і співає «Хлопчика, який любив Дженні». Тато не міг йому завадити, бо Елрод здоровенний. А ще в нього ніж у чоботі. Він міг ним кого завгодно підрізати. Але до звірюки він не дістався. — Його стиснуті руки посмикувалися. — Елрод мертвий, і це добре. Решти шкода... і тата мого, не знаю, що я без нього робитиму... але щодо Елрода я радий. Більше він мене не дражнитиме. Більше не налякає. Я радий, так.

Отож він справді знав більше, ніж йому дозволяла пригадати верхівка айсберга свідомості.

— Зараз ти на вигоні.

— На вигоні.

— Під ковдрою та шинні.

— Шедді.

— Під ковдрою та шедді. Ти не спиш, можливо, дивишся на зорі, на Стару Зорю й Стару Матір...

— Ні, я спав, — заперечив Білл. — Але мене розбудили крики. Крики з барака. І звуки боротьби. Щось ламалося. І щось *ревло*.

— Білле, що ти зараз робиш?

— Іду до барака. Мені страшно, але тато... там мій тато. Я зазираю у вікно на дальньому кінці. Воно затягнуте промасленим папером, але я добре крізь нього бачу. Більше,

ніж хочу бачити. Бо я бачу... я бачу... містере, можна я прокинуся?

— Ще ні. Пам'ятай, що я з тобою.

— Містере, а ви витягли револьвери? — Він увесь тремтів.

— Так. Щоб захистити тебе. Що ти бачиш?

— Кров. І звіра.

— Що це за звір, можеш сказати?

— Ведмідь. Такий високий, що голова торкається стелі. Він іде серединою барака... між ліжками, на задніх ногах... і хапає чоловіків... хапає чоловіків і роздирає їх на шматки величезними довгими лапами з пазурами... — З-під заплющених повік потекли по щоках сльози. — Останнім був Елрод. Він побіг до чорного ходу... де за дверима лежить купа дров... а коли зрозумів, що тварюка схопить його до того, як він відчинить двері й вискочить, то розвернувся, щоб прийняти бій. У нього був ніж. Він замахнувся, щоб ударити звіра...

Повільно, немов під водою, права рука хлопчика піднялася з колін, де лежала досі. Пальці були стиснуті в кулак. Білл зробив нею випад, наче бив ножем.

— Ведмідь схопив його за руку й відірвав її від плеча. Елрод закричав. Він кричав, наче кінь, якого я одного разу бачив, коли той вступив у кротову нору і поламав ногу. Тварюка... вона вдарила Елрода по лиці його власною рукою. Бризнула кров. Сухожилля довгими нитками хляснули на шкіру. Елрод упав спиною на дверей і почав сповзати. Ведмідь ухопив його, підняв і вгризся йому в шию... а потім той звук. Містере, воно відкусило Елроду голову. Я хочу прокинутися. Будь ласка.

— Ще трохи. Що ти після цього зробив?

— Побіг. Хотів було до садиби, але сей Джеферсон... він... він...

— Він що?

— Вистрелив у мене! Думаю, він не хотів. Просто побачив мене краєм ока і подумав... я почув, як повз мене вжикнула куля. Вжжж! Ось як близько вона була. Тому я побіг у загін. Проліз між жердинами. Поки ліз, почув ще два постріли. І крики. Я не озирався, але знав, що то кричав сей Джеферсон.

Про це ми знали зі слідів і залишків: як істота вибігла з барака, як вона схопила чотиристріл і зігнула ствол, як роздерла хазяїну ранчо черево, витягла кишки й закинула тіло в барак до робітників. Куля, котру сей Джеферсон випустив у Малого Білла, врятувала хлопчику життя. Якби не вона, він би побіг прямісінько до садиби і втрапив у лапи до звіра разом з жінками Джеферсона.

— Ти біжиш у сарай, де ми тебе знайшли.

— Еге ж, біжу. І ховаюся під збруєю. Але потім чую... як воно йде.

Він знову виповідав свої спогади в теперішньому часі, й слова текли повільніше. Раз у раз їх переривали схлипи. Я знав, що йому боляче, бо пригадувати кошмари завжди болісно, проте наполягав. Я мусив, бо те, що сталося в тому покинутому сараї, було важливо, і Малий Білл був єдиним живим очевидцем. Двічі він спробував у своїй оповіді перейти до тодішнього стану подій, до минулого часу. Це було ознакою того, що він намагається самотужки вийти з транс, тому я повів його глибше. І врешті-решт отримав повну картину.

Увесь жах, який він відчув при наближенні потвори, що порохкувала і відсапувалася. Те, як мінялися звуки, перетікаючи в гарчання кота. Один раз він проревів, сказав Малий Білл, і коли він почув цей звук, то напудив від страху в штани. Не втримався. Він чекав, коли кіт зайде в сарай,

знаючи, що той унюхає його у схованці (за запахом сечі), але кіт не зайшов. Стояла тиша... тиша... а тоді вереск.

— Спочатку верещав кіт, потім крик змінився на людський. Високий, наче жіночий, та потім став нижчати й перетворився на чоловічий. Воно волато і волато. Мені аж самому нестерпно захотілося закричати. Я думав...

— Думаю, — виправив я його. — Ти думаєш, Білле, бо це відбувається зараз. Тільки зараз я з тобою і я тебе захищу. Мої револьвери наготові.

— Я думаю, в мене голова зараз лусне. Та потім крик обривається... і воно заходить.

— Іде сараєм до інших дверей?

Хлопчик похитав головою.

— Не йде. Човгає. Хитається. Наче воно поранене. Проходить повз мене. Він. Це чоловік. Він мало не падає, але хапається за дверцята стійла і підводиться. Йде далі. Рухається вже трохи краще.

— Сильнішим став?

— Еге ж.

— Ти бачиш його обличчя? — Хоча мені здалося, що відповідь на це запитання я вже знаю.

— Ні, лише ноги, крізь збрую. Місяць зійшов, і мені їх дуже добре видно.

Може, й так, але впізнати шкуряка за ногами ми не могли — я був цілковито певен цього. Я розтулив було рота, щоб почати виводити його з трансу, та тут він знову заговорив.

— У нього на нозі, там, де кісточка, — кільце.

Я нахилився вперед, неначе він міг мене бачити... а якби він перебував достатньо глибоко, то, може, й зміг би, навіть із заплющеними очима.

— Яке кільце? Металеве, як у кайданах?

— Я не знаю, що це таке.

— Як кільце вуздечки? *Клінкам*, як у коня?

— Ні, ні. Як на руці в Елрода, але на тому картинка — гола жінка, тільки майже стерлася і її не дуже видно.

— Білле, ти говориш про татуювання?

Хлопчик у трансі всміхнувся.

— Еге ж, це саме те слово. Але то була не картинка, а синє кільце навколо щиколотки. Синє кільце у шкірі.

«Ти попався, — подумав я. — Ти ще про це не знаєш, сей шкур'як, але ти попався».

— Містере, можна я прокинуся? Я дуже хочу прокинутися.

— Ти ще щось бачиш?

— Білий слід? — він наче сам у себе запитував.

— Який білий слід?

Він повільно похитав головою, і я вирішив не тиснути. Хлопчик і без того достатньо натерпівся.

— Іди на звук мого голосу. Ідучи, ти залишиш усе, що сталося минулої ночі, позаду, бо все скінчено. Іди, Білле. Іди.

— Я йду. — Очі за заплющеними повіками рухалися вперед-назад.

— Ти в безпеці. Усе, що було на ранчо, в минулому. Правда ж?

— Так...

— Де ми?

— На великій Дебарійській дорозі. Ми йдемо в місто. Я там був тільки раз. Тато купив мені цукерок.

— Я теж куплю, — пообіцяв я. — Бо ти допоміг мені, Малий Білле із Джеферсона. А зараз розплющуй очі.

Він послухався і спочатку дивився крізь мене. Та потім його очі прояснилися, і він непевно всміхнувся.

— Я заснув.

— Так. А тепер нам час вирушати до міста, поки вітер ще не надто сильний. Зможеш їхати верхи, Білле?

— Еге ж, — кивнув хлопчик і, підводячись, додав: — А мені цукерки снилися.

Коли ми приїхали, у конторі в шерифа сиділо двоє не-надто-хороших помічників. Один із них (товстун у чорному циліндрі з незугарною стрічкою зі шкіри гримучої змії) розвалився за столом Піві. Та, побачивши мої револьвери, миттю підскочив.

— Ти стрілець, адже так? — спитав він. — Гарна зустріч, гарна зустріч, обоє так кажемо. А другий де ж?

Залишивши його запитання без відповіді, я провів Малого Білла в арку і далі в тюремний відсік. Хлопчик роздивлявся камери з цікавістю, проте без страху. П'яниці, Солоного Се-ма, давно вже не було, та його «пахощі» досі не вивітрилися.

Десь у мене за спиною інший помічник спитав:

— А що це ви робите, юний сей?

— Своє діло, — відказав я. — Повертайтеся в контору і принесіть мені низку ключів од цих камер. І покваптеся, коли ваша ласка.

У жодній з менших камер не було матраців на ліжках, тому я відвів Малого Білла в камеру для п'яних порушників правопорядку, де ми з Джеймі провели попередню ніч. Поки я складав докупі дві солом'яні підстилки, щоб хлопчику було трохи зручніше (після всього, що йому довелося пережити, бодай зручності він заслуговував), Білл роздивлявся карту, намальовану крейдою на стіні.

— Що це, сей?

— Нехай тебе це не обходить, — відповів я. — А тепер слухай мене. Я тебе замкну, але не бійся, нічого лихого ти

не скоїв. Це лише задля твоєї безпеки. У мене є одна справа, я її зроблю і прийду до тебе.

— І замкнете нас обох усередині, — сказав хлопчик. — Краще замкніть. Ану ж як воно повернеться?

— Ти пригадав його?

— Трохи, — сказав хлопчик, опустивши погляд. — То була не людина... а потім людина. Воно вбило мого тата. — Він затулив очі долонями. — Бідний татко.

Повернувся з ключами помічник шерифа в чорному циліндрі. Інший ішов за ним назирці. І обидва витріщалися на хлопчика так, наче він був двоголовою козою в мандрівному цирку.

Я взяв ключі.

— Добре. А тепер повертайтеся в контору, обидва.

— Здається мені, юначе, ви занадто вже тут розкомандувалися, — сказав Циліндр, а інший, коротун із випнутою щелепою, енергійно закивав.

— Ідіть, — сказав я. — Цьому хлопчику потрібен відпочинок.

Вони окинули мене поглядами згори вниз та вийшли. І правильно зробили. То було єдине слухне рішення. Бо настрій у мене був лихий.

Хлопчик тримав повіки прикритими, поки не стих цокіт підборів їхніх чобіт, і лише тоді опустив руки.

— Сей, ви його зловите?

— Так.

— І вб'єте?

— А ти хочеш, щоб я його вбив?

Поміркувавши, він кивнув.

— Еге ж. За те, що він зробив з моїм татом, і сеєм Джеферсоном, і з усіма іншими. Навіть з Елродом.

Я зачинив двері камери, знайшов відповідний ключ і повернув його. Кільце з ключами я повісив собі на зап'ястя, бо в кишеню воно мені не влазило.

— Малий Білле, я дам тобі одну обіцянку, — сказав я. — І присягаюся іменем свого батька, що я її виконаю. Я його не вб'ю, але ти будеш присутній при тому, як він повисне у зашморгу, і власною рукою я дам тобі хліб, щоб розкришити під ногами його трупа.

У конторі двоє не-надто-хороших помічників свердлили мене поглядами, сторожкими і неприязними. Та мене це не зачіпало. Я повісив низку ключів на гачок біля джінджена і сказав:

— Повернуся за годину, може, трохи раніше. А тим часом хай ніхто не заходить у в'язницю. Це і вас двох стосується.

— Надто нахабний, як на жовторотого, — зауважив помічник з випнутою щелепою.

— Не підведіть мене, — попередив я. — Це буде нерозумно. Вам усе ясно?

Чорний Циліндр кивнув.

— Але шериф дізнається про те, як ви з нами розмовляли.

— Сподівайся, що ваші роти ще будуть здатні розмовляти до того часу, коли він повернеться, — сказав я і вийшов.

Вітер усе посилювався, гнав хмари брудного, солоного пилу між будинками з декоративними фасадами. Головна вулиця Дебарії була у повному моєму розпорядженні, окрім хіба що кількох прив'язаних коней, що понуро стояли, повернуті задами до вітру. Свого коня я так лишати не хотів (і Міллі, мула, на якому приїхав хлопчик, також), тому повів їх до стайні, що розташовувалася на дальньому кінці вулиці. Там їх радо прийняв конюх, особливо після того як

я дав йому половину золотого зливка з гаманця, що його носив у жилеті.

Ні, сказав він у відповідь на моє перше запитання, у Дебарії нема ювеліра і не було ніколи, скільки він себе пам'ятає. Але на друге запитання відповів ствердно і показав через дорогу на кузню. Сам коваль стояв у дверях. Поділ його шкіряного фартуха, з кишені якого стирчали інструменти, тріпотів на вітрі. Я перейшов дорогу, і він приклав до лоба кулак.

— Хайл.

Я привітався з ним у відповідь і пояснив, що мені потрібно — що ця річ буде мені потрібна, сказав Ванней. Він уважно мене послухав і взяв патрон, який я йому простягнув. Той самий, яким я вводив у транс Малого Білла. Коваль подивився на нього проти світла.

— Скільки зерен пороху в заряді, знаєте?

Звісно, я знав.

— П'ятдесят сім.

— Аж стільки? Боги! Дивно, як ствол вашого револьвера не вибухає щоразу, коли ви тиснете на гачок!

У патронах, якими стріляли револьвери мого батька (ті, які я одного дня сподівався надіти), було по сімдесят шість зерен, але я промовчав. Все одно коваль би не повірив.

— Сей, ви зможете виконати моє прохання?

— Думаю, так. — Він замислився, потім кивнув. — Так. Але не сьогодні. Не люблю розпалювати піч, коли вітер. Одна жарина — і може зайнятися всеньке село. А пожежників у нас не було звідтоді, як мій батько був малий.

Я витяг гаманець із золотом і витрусив собі на долоню два зливки. А поміркувавши, додав до них третій. Коваль подивився на них зачудовано — перед ним лежав його заробіток за два роки.

— Мені потрібно, щоб це було зроблено сьогодні, — сказав я.

Він широко всміхнувся. Серед густезної порості рудоватої бороди сяйнули дивовижно білі зуби.

— Дияволе-спокуснику, не відходь! Та за те, що ви мені покажете, я б і сам Гілеад наважився спалити дотла. До заходу сонця те, чого потребуєте, буде у вас.

— Я бажаю отримати це до третьої години.

— Еге ж, я й мав на увазі третю. Точнісінько до секунди.

— Добре. А тепер скажи-но мені, в якій таверні у вас подають найкращу юшку?

— Їх лише дві, і ніде вам не запропонують пудингу з голуб'ятиною, як готує ваша мама, але й не отруять теж. «Кафе Рейсі», мабуть, найкраще з двох.

Мене це цілком влаштовувало. Я подумав, що для такого хлопчика, як Білл Стрітер, котрий стрімко ріс, кількість їжі була важливішою, ніж якість. Змагаючись із вітром, я попрямував до кафе. «До темряви розгуляється самум», — сказав мені хлопчик, і я зрозумів, що він мав рацію. Він чимало пережив і потребував відпочинку. Тепер, коли я знав про татування на щиколотці, хлопчик був мені вже не потрібен... та тільки шкурак про це не знатиме. І в'язниця для Малого Білла була безпечним прихистком. Принаймні я на це сподівався.

Стравою дня було тушковане м'ясо, і я ладен був заприсягтися, що солили його не сіллю, а солонцевою пилюкою, але малий з'їв усю свою порцію і прикінчив мою, коли я відставив її вбік. Один із не-надто-хороших помічників зробив кави, і ми пили її з бляшаних чашок. Їжу ми розклали просто в камері, сидячи по-турецькому на підлозі. Я дослухався до джин-джена, але той усе не дзво-

нив. Мене це не здивувало. Навіть якщо Джеймі й Верховний шериф дісталися до джин-джена на своєму кінці, то вітер уже, напевно, обірвав драти.

— Мабуть, ви вже на цих бурях, що їх звете самумами, собаку з'їли, — сказав я Малому Біллу.

— О так, — відповів він. — Це якраз їхня пора. Погоничі їх ненавидять, а підпаски — ще більше, бо коли буря застae їх у полі, то спати доводиться просто неба, і багаття не розведеш, бо...

— Бо жарини можуть розлетітися, — згадав я слова коваля.

— Точно. М'яса більше немає?

— Немає. Але є дещо інше.

Я простягнув йому маленький мішечок. Зазирнувши всередину, Білл просяяв.

— Цукерки! Желейки і шоколадні батончики! — Він розтягнув шворку на мішечку і запропонував мені. — На-те, пригощайтесь.

Я взяв один маленький батончик і віддав йому мішечок.

— Решта — твої, можеш з'їсти. Якщо тобі живіт не скрутить, звісно.

— Не скрутить! — І Білл пірнув рукою в мішечок. Мені було приємно за ним спостерігати. Після того як третя желейна цукерка зникла у нього в дзьобику, він заштовхнув її язиком за щок (ставши схожим на білку з горіхом) і сказав:

— Сей, а що зі мною буде? Тато ж помер.

— Не знаю, але як на те Божа воля, вода буде. — І я вже мав здогади, де ту воду шукати. Коли розквітаємося зі шкуряком, одна дама на ім'я Еверлін буде нам винна послугу, і напевно чи Білл Стрітер стане першим блукальцем, якого вона прийме в свій притулок.

Я вирішив знову підняти тему вітру.

— Наскільки самум посиляться?

— Сьогодні буде буря. Мабуть, після півночі. А вже завтра опівдні вщухне.

— Ти знаєш, де живуть сільчаники?

— Еге ж, я був там. Раз із татом — ми дивилися перегони, які там іноді влаштовують, а раз — із погоничами, які шукали заблукалу худобу. Сільчаники забрали її собі, й ми розплачувалися галетами за тих, на яких було тавро Джеферсона.

— Мої товариші поїхали туди з шерифом Піві та кількома іншими людьми. Думаєш, вони встигнуть повернутися до темряви?

Я чомусь був упевнений, що він відповість заперечно, але він мене здивував.

— Від села Соляного, яке з цього боку Малої Дебарії, дорога веде вниз під гору, тому мають встигнути. Якщо гнатимуть коней.

Я подумки порадив, що сказав ковалеві поквапитися, хоч і чудово розумів, що думці звичайного хлопчика довіряти не так уже й варто.

— Малий Білл, послухай мене. Коли вони повернуться, сподіваюся, з ними будуть декілька сільчаників. Може, дюжина, а може, й двадцяттеро. Ми з Джеймі проведемо їх через в'язницю, щоб ти на них подивився, але ти не бійся, бо двері цієї камери буде замкнено. І говорити нічого не треба, просто дивися.

— Якщо ви думаєте, що я впізнаю того, який убив мого тата, то не впізнаю. Не зможу. Я навіть не пам'ятаю, чи бачив його.

— Найпевніше, тобі взагалі не доведеться їх бачити. — Я щиро в це вірив. — Ми будемо заводити їх у контору до шерифа по троє і змусимо підкочувати холоші штанив.

Як побачимо в когось сине кільце, витатуйоване на щиколотці, то й буде наша людина. Хоча він не людина. Уже ні. Не зовсім людина.

— Сей, хочете ще одну шоколадну? Їх три лишилося, а мені більше не влізе.

— Потім з'їси, — сказав я і підвівся.

Його личко спохмурніло.

— А ви вернетесь? Я не хочу сидіти тут самотою.

— Так, я повернуся. — Я вийшов з камери, замкнув ґрати й кинув йому ключі. — Впустиш мене, коли прийду.

Товстого помічника в чорному циліндрі звали Стротер. Той, що з випнутою щелепою, звався Пікенз. Вони зиркали на мене з недовірою та обережністю — якраз те, що треба, на мій погляд, коли йшлося про таких, як вони. Обережності й недовірі я міг дати раду.

— Хлопці, якщо я запитаю, чи не знаєте ви про чоловіка з синім кільцем, витатуйованим на щиколотці, це вам про щось скаже?

Вони презирнулися, і Чорний Циліндр (Стротер) відповів:

— Каторга.

— Що за каторга? — Хоча мені це вже не сподобалося.

— Каторжна тюрма Білі, — сказав Пікенз, дивлячись на мене, як на найбільшого з-поміж усіх цілковитих бовдурів. — Невже ви не знаєте? Ви, стрілець, і не знаєте?

— На заході звідси є невелике місто, яке зветься Білі, правильно? — спитав я.

— Було колись місто, — сказав Стротер. — Тепер це місто-привид Білі. П'ять років тому на нього налетіли розбійники й перебили всіх мешканців. Подейкують, що то були люди Джона Фарсона, але я нізащо в житті в це не

повірю. То були звичайнісінькі пересічні горлорізи. Колись там стояв сторожовий пост гвардії — у ті давні часи, коли ще існувала гвардія, — і каторжна тюрма Білі була їхнім місцем роботи. Саме туди окружний суддя відправляв злодіїв, убивць і шулерів.

— Відьом і чаклунів теж, — докинув Пікенз із виглядом людини, що пам'ятала старі добрі часи, коли залізничні потяги ходили за розкладом, по джин-джену дзвонили частіше, а дзвінки надходили з різних місцин. — Тих, хто практикує темні мистецтва.

— А якось узяли людожера, — сказав Стротер. — Він з'їв свою дружину. — Це викликало у нього дурнувятий смішок, хоча що його розсмішило: факт з'їдання чи стосунки, — я так і не зрозумів.

— Того хлопця повісили. — Пікенз відкусив шматок м'яса і заходився його перемелювати своєю дивною щелепою. Він досі мав вигляд людини, що пам'ятала краще, більш райдужне минуле. — У ті дні в каторжній тюрмі Білі вішали частіше. Я кілька разів ходив подивитися з татом і маман. Маман завше брала нам з собою обід. — Він кивнув, повільно і задумливо. — Еге ж, багацько їх було, багацько. Багато народу приходило. Розставляли ятки, і розумні люди робили розумні речі, жонглювали, наприклад. Інколи у ямах влаштовували собачі бої, але, певна річ, найбільшою розвагою були повішення. — Він замріяно всміхнувся. — Пригадую одного хлопа, який цілу комалу ногами видригав, коли зірвався вниз, а шия в зашморгу не зламалася...

— А до чого тут сині татуювання?

— А, — сказав Стротер, закликаний повернутися до головного. — Бачте, такі ставили всім, хто хоч раз сидів у Білі. Хоча я не пригадую, для покарання то було чи для

маркування у тих випадках, коли вони втікали з каторги. Усьому цьому настав край десять років тому, коли тюрму закрили. Тому й розбійники змогли знищити місто — бо гвардія пішла і каторгу закрили. Тепер нам доводиться з усіма покидьками й наволоччю розбиратися самотужки. — Він окинув мене поглядом, у якому ясно читалася погорда, згори вниз. — Від Гілеаду нині помочі не діждешся. Ні-ні. Швидше вона від Джона Фарсона надійде. Тут у нас є люди, які не проти послати на захід переговорників, щоб попросити в нього. — Певно, щось промайнуло в моїх очах, щось таке, що змусило його трохи випростатись на стільці та сказати:

— Ясна річ, я не з тих. Я б нізачо. Я прихильник закону та Роду Ельдового.

— Як і ми всі. — Пікенз енергійно закивав.

— А якби я попросив вас подумати, чи хтось із сільчаників відбував термін у тюрмі Білі, поки її не закрили? — спитав я.

Стротер наче замислився, а потім сказав:

— Таких небагато. Четверо з кожного десятка, не більше.

У майбутньому я навчився добре контролювати своє обличчя, але в ті далекі дні ще був молодий, і Пікенз, мабуть, помітив мій переляк. Це викликало в нього посмішку. Але навряд чи він знав, що через свою посмішечку впритул наблизився до болю й страждань. Останні два дні були для мене важкими, та ще й хлопчик важким вантажем висів на моєму сумлінні.

— А ви думаєте, хто візьметься викопувати блоки солі з нещасної дірки в землі за копійчану платню? — спитав Стротер. — Законослухняні громадяни?

Скидалося на те, що Малому Біллу доведеться таки подивитися на кількох сільчаників. Лишалось тільки

сподіватися, що той, кого ми шукали, не знав, що хлопчик не бачив нічого, крім його татуювання.

Коли я повернувся до камери, Малий Білл лежав на підстилці, і я подумав, що він заснув, але почувши цокіт моїх підборів, хлопчик сів. Очі в нього були червоні, щоки — мокрі. Отже, не спав, побивався. Я зайшов у камеру, сів коло нього і обійняв за плечі. Для мене то не був природний жест. Я знаю, що таке втішати й співчувати, але виражати ці почуття я не дуже добре вмію. Проте я знав, що таке втратити одного з батьків. Це була та спільна риса, що поєднувала Малего Білла і Юного Роланда.

— Ти доїв цукерки? — спитав я.

— Щось не хочеться, — і він зітхнув.

На будівлю налетів такий сильний порив вітру, що вона задрижала, та потім стало тихо.

— Ненавиджу цей звук, — повторив Білл слова Джеймі Декері. Я мимоволі всміхнувся. — І цю тюрму теж ненавиджу. Можна подумати, що я злочинець, скоїв щось погане.

— Це не так.

— Може, й ні, але мені здається, що я сто років тут сиджу. Замкнений. А якщо вони не приїдуть до того, як стемніє, мені доведеться сидіти тут ще довше. Так?

— Я складу тобі компанію, — пообіцяв я. — Якщо в помічників шерифа знайдеться колода карт, можемо зіграти в Джека-Піддавця.

— Це для малечі, — похмуро мовив Білл.

— Тоді у «Гляньте» чи в покер. Умієш?

Він похитав головою і потер щоки. Знову потекли сльози.

— Я тебе навчу. Грати будемо на сірники.

— Краще розкажи казку, про яку ти говорив, коли ми були в пастушій хижці. Забув, як вона називалася.

— «Вітер у замкову шпарину», — нагадав я. — Але вона довга, Білле.

— Час у нас є, правда ж?

З цим я посперечатися не міг.

— Але попереджаю: в ній є й страшні моменти. Я слухав її, коли був маленький, проте я лежав у своєму ліжку, а поряд була мама. А ти, після всього, що пережив...

— Та ну, — відмахнувся він. — Оповідки відволікають. Якщо вони, звісно, хороші. А ця хороша?

— Так. Мені вона завжди подобалася.

— То розкажи. — Білл легенько всміхнувся. — А я дам тобі за це дві з останніх трьох цукерок.

— Нехай тобі лишаються. Я краще цигарку скручу. — Я задумався, з чого б почати розповідь. — Знаєш оповідки, які починаються зі слів: «Колись давно-предавно, ще до діда-прадіда»?

— Вони всі так починаються. Ті, які мені тато розповідав, — так точно. Розповідав до того, як я виріс і став надто дорослим, щоб любити оповідки.

— Людина ніколи не буде занадто дорослою, щоб слухати оповідки, Білле. Чоловік і хлопчик, дівчинка й жінка — ніхто не буває занадто старим. Ми живемо заради них.

— Правду кажеш?

— Так.

Я витяг тютюн і папір. Повільно скрутив цигарку, бо в той час іще не дуже добре вмів це робити. Коли цигарка вийшла саме такою, як мені подобається (край для затягування був звужений до отвору завбільшки з макове зерно), я запалив сірника, чиркнувши ним об стіну. Білл сидів по-турецькому на солом'яних підстилках. Він узяв шоколадну цукерку, покатав її між пальцями так само, як я свою цигарку, і запхав за щоку.

Я почав поволі й не дуже впевнено, бо в ті дні талант оповідача не належав до моїх чеснот... хоча з часом я навчився доволі непогано розповідати. Життя змусило. Усі стрільці мали бути хорошими оповідачами. І я потроху розговорювався, оповідь потекла легко і невимушено. Бо я почув голос матері. Він зазвучав з моїх власних уст: в усіх висхідних і низхідних інтонаціях, в усіх паузах.

Я бачив, як хлопчик потроху занурюється в оповідь, і це мене потішило — неначе я знову його загіпнотизував, але то був якийсь кращий, чесніший транс. Але найліпшим у цьому всьому було те, що я чув мамин голос. Неначе вона знову ожила, постала з глибин моєї душі. Авжеж, було боляче, але з часом я відкрив для себе, що все найліпше майже завжди таїть у собі біль. На перший погляд то було немислимо, проте, як казали старожили, світ перехнябився і котиться в прірву.

«Колись давно-предавно, ще до діда-прадіда, на краю незвіданих земель, що звалися Нескінченним лісом, жив собі хлопчик на ім'я Тім. І жив він зі своєю матусею Нел і татком Великим Росом. Жили вони добре і щасливо, хоч і без розкошів...»

ВІТЕР У ЗАМКОВУ ШПАРИНУ

Колись давно-предавно, ще до діда-прадіда, на краю незвіданих земель, що звалися Нескінченим лісом, жив собі хлопчик на ім'я Тім. І жив він зі своєю матусею Нел і татком Великим Росом. Жили вони добре і щасливо, хоч і без розкошів.

— Я маю лише чотири речі, щоб передати тобі у спадок, — сказав сину Великий Рос, — але чотири — це достатньо. Які це чотири речі, хлопчику мій?

Тім повторював це вже багато-пребагато разів, але ніколи від цього не стомлювався.

— Твоя сокира, твоя щаслива монетка, твій клопоть землі й хата, нічим не гірша за житло будь-якого короля чи стрільця у Серединному світі. — Він ненадовго замовкав, а потім казав: — І моя мама. Разом п'ять.

Великий Рос сміявся і цілував хлопчика в чоло, коли той лежав у ліжечку, бо ці запитання й відповіді зазвичай звучали наприкінці дня. А позаду них, у дверях, чекала своєї черги поцілувати сина в чоло Нел.

— Еге ж, — казав Великий Рос, — про маму забувати ніколи не слід, бо без неї все марне.

Тож Тім засинав, знаючи, що його люблять і що в нього є своя місчинка в світі, і слухаючи, як нічний вітер дишає на хатину: солодкий від пахоців дерева блоссі на краю Нескінченного лісу, і кислуватий, та все одно приємний, від запаху залізних дерев, що росли в лісових хащах, там, де наважувалася ступати нога лише відважних.

То були хороші роки, та, як нам усім відомо з оповідок і з життя, хороші роки ніколи не тривають довго.

Якось, коли Тіму було одинадцять років, Великий Рос і його напарник, Великий Келз, поїхали на своїх підводах Головною дорогою до того місця, де Стежина Залізних Дерев заходила в ліс. Так вони робили щоранку, крім сьомого дня, коли все село Лісове відпочивало. Проте того дня повернувся лише Великий Келз. Шкіра в нього була вкрита сажею, шкіряна куртка лісоруба вся обвуглилася. У лівій холоші домотканих штанів була дірка, крізь яку проглядала шкіра, червона й уся в пухирях. Він згорбився на сидінні своєї підводи, наче був надто втомлений, щоб випростатись.

Нел Рос підійшла до дверей своєї хатини й заплакала: «Де Великий Рос? Де мій чоловік?»

Великий Келз повільно похитав головою. З його волосся на плечі посипався попіл. Він сказав лише одне слово, та від нього Тімові коліна підкосилися. Його мати заголосила.

Те слово було «дракон».

Ніхто з нині живих не бачив нічого подібного до Нескінченного лісу, бо світ зрушив з місця. Той ліс був темний і сповнений небезпек. Лісорубам з Лісового села це було відомо краще, ніж будь-кому в Серединному світі, та навіть вони не знали нічого про те, що могло жити чи рости за десять коліс від того місця, де закінчувалися діброви блоссі й починалися залізні дерева — височезні похмурі стражі. Великі хаші були загадкою, сповненою дивовижних рослин, дивних тварин, смердючих боліт і (так люди казали) речей, залишених Древніми, які часто несли смерть.

Фолькен Лісового боялися Нескінченного лісу, і даремно. Великий Рос був не першим лісорубом, що ру-

шив Стежиною Залізних Дерев і не повернувся. Проте й любили вони його також, бо саме залізні дерева годували й одягали їх та їхні сім'ї. Люди розуміли (хоча ніхто вголос цього не казав), що ліс живий. І, як усім живим істотам, йому потрібно було їсти.

Уяви себе птахом, що ширяє понад велетенськими обширами незайманої природи. Згори вони можуть видаватися велетенською зеленою сукнею, такою темною, що відливає чорним. Уздовж подолу сукні йшла облямівка світлішого відтінку зелені — діброви дерев блоссі. А під ними, на найдальшому краю Північної Баронії, лежало село Лісове, остання твердиня цивілізації. Якось Тім запитав у батька, що таке цивілізація.

— Податки, — відповів Великий Рос і невесело розсміявся.

Більшість лісорубів далі дібров блоссі ніколи не заходили. Бо навіть там на них чигали несподівані небезпеки. Багато людей пропало в дібровах за ті роки, але деревина блоссі була варта ризику. То була прекрасна вузькошарова деревина, золотистого кольору і така легка, що ледь не в повітрі могла плавати. З неї робили чудові судна для озер і річок, але для моря вона не годилася — навіть помірного шторму корабель, побудований з дерева блоссі, не витримав би.

Для морських подорожей потрібне було залізне дерево, а за нього велику ціну платив Ходіак, покупець із Баронії, який двічі на рік приїжджав на тартак у Лісовому. Саме залізні дерева надавали Нескінченному лісу його зелено-чорного забарвлення, і лише найхоробріші лісоруби наважувалися йти по них у ліс, бо такі небезпеки чатували на Стежині Залізних Дерев — яка, мов голочка, ледве проколювала «шкіру» Нескінченного лісу, не забувайте про

це, — що порівняно з ними змії, вервели та бджоли-мутанти з дібров блоссі здавалися безневинними.

Наприклад, дракони.

Так на одинадцятому році життя Тім Рос втратив тата. Не було більше сокири й щасливої монетки, що теліпалася на кремезній шії Великого Роса на тонкому срібному ланцюжку. Невдовзі й клопоть землі в селі та своя місцина у світі могли зникнути. Бо в ті далекі часи, коли наставала пора Широкої Землі, разом з нею приїжджав Збирач податків з Баронії. З собою він привозив сувій пергаменту, на якому було записано прізвища всіх сімей у Лісовому, і навпроти кожного стояла цифра — сума податку. Якщо ви могли його сплатити (чотири, шість чи вісім срібних зливків, а для найбільшого з вільних володінь навіть один золотий), безпека вас оминала. А якщо не могли, Баронія забирала у вас клопоть землі й виганяла у світ. І шукати справедливості було марно.

По півдня Тім проводив у хатині вдови Сmek, яка навчала сільських дітей грамоти й за це отримувала платню харчами — найчастіше овочами, іноді шматком м'яса. Колись давно, ще до того як на неї напали криваві чиряки й з'їли половину обличчя (так перешіптувалися між собою діти, хоча ніхто їх насправді не бачив), вона була великою леді в маєтку барона далеко-далеко звідти (так казали батьки дітей, хоча ніхто насправді точно не знав). Нині ж вона носила вуаль і навчала красивих юнаків і навіть кількох дівчаток читати та тямити в науці сумнівної цінності, яку називали *матматика*.

Вдова була страхітливо розумною жінкою, яка не терпіла пустопорожніх балачок. Попри її вуаль і жахіття, що могло таїтися під нею, учні її любили. Та час від часу вона

починала дрібно-дрібно труситися і кричати, що її бідна голова розколюється і що їй потрібно лягти. У такі дні вона відправляла дітей додому й часом наказувала їм передати батькам, що вона ні про що не шкодує, і найменше — про втрату свого прекрасного принца.

Через місяць після того, як дракон спалив Великого Роса на попіл, у сей Смик знову стався напад, і Тіму довелося вертатися зі школи додому раніше. Вже біля своєї хати, що звалася Мальовничою, він зазирнув у вікно кухні й побачив, що його мати поклала голову на стіл і плаче.

Він кинув грифельну дошку з *математичними* задачами (ділення в стовпчик, якого він боявся та яке виявилось тим самим множенням, тільки навпаки) і шодуху помчав до матері. Вона підвела на сина погляд і спробувала всміхнутися. Між здійснятими догори кутиками її губ і заплаканими очима була така разюча відмінність, що Тіму на очі теж навернулися сльози. У неї був вигляд зацькованої жінки, яку посадили на ланцюг.

— Що таке, мамо? Що сталося?

— Просто думаю про твого батька. Іноді мені так його бракує. А ти чому так рано прийшов додому?

Тім почав було їй розповідати, та й замовк на півслові, бо побачив шкіряний гаманець на шворці. Вона прикрила його рукою, немовби для того, щоб сховати, а коли побачила, що він дивиться, то скинула зі столу собі на коліна.

Тім був хлопчиком аж ніяк не дурним, тому одразу нічого не сказав, а заварив чаю. Коли мати ковтнула трохи (з цукром, він наполіг, щоб вона вкинула в чашку, хоч у цукорниці його лишалося зовсім трішки) і заспокоїлася, він запитав у неї, що ще сталося.

— Я не розумію, про що ти.

— Чому ти рахуєш наші гроші?

— Майже нема чого рахувати, — відповіла вона. — Одразу після Жнив прийде Збирач податків. Еге ж, іще жарини в багатті не встигнуть згаснути, знаю я його. І що тоді? Цього року він зажадає шість срібних зливків, а може, й усі вісім, бо, кажуть, податки зросли. Певно, десь далеко звідси знову точиться якась дурна війна, солдати йдуть один на одного під прапорами. Так, просто чудово.

— Скільки в нас є?

— Чотири і шматочок п'ятого. Худоби, щоб продати, в нас нема, і жодної колоди залізного дерева, відколи твій батько загинув. Що нам робити? — І вона знову розплакалася. — Що нам робити?

Тім злякався не менше за неї, та позаяк іншого чоловіка, що міг би її втішити, не було, він стримав сльози й обійняв її за плечі, й заспокоїв, як міг.

— Якби в нас була його сокира і його монета, я би продала їх Дестрі, — нарешті сказала мати.

Від почутого Тім жахнувся, хоч сокира й щаслива монетка щезли, згоріли в тому самому лютому полум'ї, що забрало їхнього веселого добросердного хазяїна.

— Ти б цього нізащо не зробила!

— Зробила б. Аби зберегти його землю і хатину. Бо це те, про що він справді піклувався, як і про нас із тобою. Якби він зараз був з нами, він би сказав: «Уперед, Нел, сміливо, бо в Дестрі є тверда монета». — Вона зітхнула. — Але Збирач податків з Баронії прийде і наступного року... і через рік... — Вона затулила обличчя долонями. — Ох, Тіме, нас виженуть з дому, і я нічого не можу вигадати, щоб цьому зарадити. А ти?

Тім би віддав усе, що мав (а мав він украй мало), аби їй щось відповісти, але не міг. Єдине, що він міг, — спитати, скільки ще часу в них є, поки в Лісовому з'явиться на ви-

сокому чорному коні Збирач податків, сидючи в сідлі, що коштувало більше, ніж Великий Рос заробляв за двадцять п'ять років, ризикуючи життям на тій вузькій дорозі, що звалася Стежиною Залізних Дерев.

Нел підняла чотири пальці.

— Ось скільки тижнів, якщо погода буде ясною. — Підняла ще чотири. — От стільки, як задощить і він затримається у Серединних селах. Вісім тижнів — це найбільше, на що ми можемо сподіватися. А тоді...

— Щось станеться до того, як він приїде, — впевнено промовив Тім. — Тато завжди казав, що ліс завжди обдаровує тих, хто його любить.

— Поки що я бачила тільки, як він забирає, — Нел знову затулила обличчя. Тім хотів було обійняти її за плечі, та вона тільки головою похитала.

Тім побрів надвір, щоб підняти свою грифельну дошку. Ще ніколи в житті йому не було так сумно і страшно. «Щось обов'язково станеться, і все зміниться, — подумав він. — Будь ласка, нехай усе зміниться».

Найгірше у бажаннях — це те, що іноді вони збуваються.

Пора Повної Землі у Лісовому видалася розкішною. Навіть Нел це розуміла, хоча багатий врожай був для неї мов ніж у серце. Наступного року вони з Тімом могли стати збирачами цього врожаю, ходити від поля до поля з брезентовими рюкзаками за спинами, все більше віддаляючись од Нескінченного лісу. І через це краса літа здавалася їй нестерпною. Ліс був страхітливим місцем, яке забрало в неї чоловіка, проте то було єдине місце, яке вона добре знала. Вночі, коли вітер віяв з півночі, він прокрадався до її ліжка у відчинене вікно, мов коханець, приносячи з собою особливі пахощі, і серед них особливо вирізнявся

один аромат — солодкий і гіркий водночас, мов кров з полуницями. Іноді уві сні їй ввижалися глибокі улоговини й потаємні коридори лісу, і сонячне світло, таке розсіяне, що сяяло тьмяно, мов стара позеленіла мідь.

«Пахощі лісу, коли вітер з півночі, навіюють видіння», — казали старі фолькен. Нел не знала, правда це чи балачки бабусь, але точно знала, що запах Нескінченного лісу несе в собі як життя, так і смерть. А ще знала, що Тім любив його так само, як колись — його батько. Як і вона сама (хоча частенько проти своєї волі).

Вона потайки боялася того дня, коли син виросте досить високим і сильним, щоб піти тією небезпечною стежиною з батьком, але тепер вона шкодувала, що той день не настане ніколи. Сей Смик з її *матматикою* — це все було дуже добре, але Нел знала, чого насправді хоче її син, і ненавиділа дракона, котрий усе це у нього забрав. А може, то була дракониха, котра всього-на-всього оберігала своє яйце. Але Нел усе одно її ненавиділа. Вона від душі сподівалася, що луската жовтоока сука проковтне власне полум'я, як мовилося у давніх легендах, і вибухне.

Не так багато днів минуло, відколи Тім прийшов додому раніше і застав матір у сльозах, як до Нел завітав Великий Келз. Тім на два тижні пішов на підробітки — помагати фермеру Дестрі косити сіно, тож вона була сама у себе в садку, полола, стоячи навколішки, бур'ян. Забачивши друга й колишнього напарника свого небіжчика-чоловіка, вона зіп'ялася на ноги і витерла брудні руки об брезентовий фартух, що його називала веддікеном.

Одного погляду на його чисті руки й ретельно підстрижену бороду було достатньо, щоб зрозуміти, навіщо він прийшов. Колись давно-предавно Нел Робертсон, Джек

Рос і Берн Келз зростали разом і були друзями-нерозлий-вода. «Цуценята з різних приплодів», — часом казали селяни, коли бачили їх трьох разом. У ті дні вони були нерозлучні.

Коли настала юнацька пора, обидва хлопці закохалися в неї. Вона любила обох, проте пристрась відчувала до Великого Роса, за Великого Роса вийшла заміж і лягла з ним у ліжко (хоча чи саме в такому порядку все відбувалося, ніхто не знав, та й усім було однаково). Великий Келз прийняв це, як належить чоловікові. Він стояв коло Роса на весіллі й огорнув їх шовковою мотузкою, коли священник закінчив церемонію і вони рушили проходом. І коли знімав її біля дверей (хоча кажуть, що насправді вона повністю не знімається ніколи), то поцілував їх обох і побажав їм цілого життя довгих днів і приємних ночей.

Хоча день, коли Келз прийшов до неї в садок, видався жарким, на ньому був піджак з тонкого чорного сукна. З кишені він витяг недбало скручений клубок шовкової мотузки. Вона знала, що він це зробить. Жінка завжди знає. Навіть якщо вона довго була у шлюбі, жінка знає, а Келз ніколи не переставав її кохати.

— Вийдеш за мене? — спитав він. — Якщо вийдеш, я продам свою хату старому Дестрі — він хоче її купити, бо вона поряд з його східним полем. А ця лишиться нашою. Скоро приїде Збирач, Нелі, і він простягне руку. А як ти без чоловіка її наповниш?

— Ніяк, ти ж знаєш.

— То скажи мені — розмотаємо мотузку?

Вона нервово витерла руки об веддікен, хоча вони вже й так були чисті, наскільки чистими могли бути без води зі струмка.

— Мені... мені треба подумати.

— А про що тут думати? — Він витяг з кишені свою нашийну хустину, охайно складену, а не пов'язану на ший по-лісорубському, і промокнув нею чоло. — Або ти виходиш за мене і ми далі живем собі в Лісовому, все, як завжди, я знаходжу для хлопчика підробіток, хоча він занадто малий для лісу. Або ви з ним ідете у світ. Я можу поділитися, але дати вам мені нема чого, навіть якби й хотів. У мене лише одна хата, яку я можу продати.

«Він намагається купити мене, щоб заповнити порожнє місце у ліжку, яке залишила Мілісент», — подумала вона. Але негарно було думати таке про чоловіка, якого вона знала задовго до того, як він *став* чоловіком, про того, хто багато років працював пліч-о-пліч з її коханим чоловіком у темних і небезпечних хащах на краю Стежини Залізних Дерев. «Один пильнує, другий працює, — казали старожили. — Триматися завжди разом і ніколи нарізно». Тепер, коли Джека Роса не було, Берн Келз пропонував їй зійтися з ним. То було природно.

І все ж вона вагалася.

— Приходь завтра о цій же порі, якщо не передумаєш, — сказала йому Нел. — Тоді я й дам тобі відповідь.

Йому це не сподобалося. Вона побачила, що йому не сподобалося. У нього в очах промайнуло щось таке, що вона час від часу помічала, коли була ще зовсім юною дівчиною і до неї залицялися двоє симпатичних хлопців, через що заздрили всі подруги. Цей погляд змусив її завагатися, попри те що зовні Келз був схожий на янгола, який пропонував їй (і Тіму, авжеж) вихід зі страшної скрути, яку спричинила смерть Великого Роса.

Напевно, він зрозумів, що вона побачила цей вираз, бо очі опустил. Він втупився в свої ноги і якийсь час їх уважно вивчав, а коли знову підвів погляд, то вже всміхався.

Усмішка робила його симпатичним, майже таким самим, як у молодості... але не таким симпатичним, як Джек Рос.

— Тоді завтра. Але не пізніше. У Західних землях ходять прислів'я: «Довго не роздумуй над тим, що тобі пропонують, бо в кожній цінній речі є крила і вона може полетіти геть».

Вона помила руки в струмку і трохи постояла, вдихаючи солодкувато-кислі пахощі лісу, потім зайшла в хатину і лягла на ліжко. Для Нел Рос було нечувано приймати горизонтальне положення, поки сонце ще було на небі, але їй треба було багато обмірковувати і багато згадати з тих часів, коли двоє лісорубів змагалися за її поцілунки.

Навіть якби кров штовхала її до Берна Келза (у ті дні він ще не був Великим Келзом, хоча його батько був мертвий, замордований у лісі вуртом чи ще якоюсь потворою з нічних кошмарів), а не до Джека Роса, вона не була впевнена, чи схотіла б із ним розмотати мотузку. Тверезим Келз був добродушний і любив посміятися, та коли випивав, то ставав сердитий і пускав у хід кулаки. А випивав він у ті дні частенько. Після того як Рос і Нел побралися, його запої стали довшими і частішими, у багатьох випадках він прокидався в тюрмі.

Джек доволі довго це терпів, але після запою, в якому Келз розтрощив майже всі меблі в салуні й відключився, Нел сказала чоловікові, що треба щось робити. Великий Рос неохоче погодився. Він визволив свого напарника й давнього друга з-за ґрат (як і багато разів до того), але цього разу він поговорив з ним відверто замість просто сказати Келзу піти залізити в струмок і сидіти там, поки в голові не проясниться.

— Послухай мене, Берне, обома вухами. Ти був моїм другом, відколи я почав ніжками чеберяти, і напарником, відколи ми достатньо подорослішали, щоб самостійно перейти від блоссі до залізних дерев. Ти прикривав мене зі

спини, я — тебе. Коли ти тверезий, нема людини, якій би я більше довіряв. Та коли ти заливаєш у горлянку дешеве віскі, то стаєш не надійніший за ту трясовину. Я не можу сам ходити в ліс, і все, що я маю — все, що ми обидва маємо, — опиниться під загрозою, якщо я не зможу на тебе покластися. Я не хочу шукати нового напарника, але попереджаю: в мене жінка і скоро буде дитина, тому я робитиму те, що робити мушу.

Келз іще кілька місяців пиячив та буянив, неначе хотів позлити свого давнього друга (і новоспечену дружину давнього друга). Великий Рос уже був на межі того, щоб розірвати їхні партнерські стосунки, коли сталося диво. Диво було невеличке, не більш ніж п'ять футів заввишки від п'ят до маківки, і звалося Мілісент Редхауз. Те, чого Берн Келз не хотів зробити заради Великого Роса, він зробив заради Міллі. Коли вона померла під час пологів через шість пір року (а невдовзі після неї і дитинка — ще до того, як рум'янець від зусиль зійшов зі щік бідолашної померлої, як по секрету сказала Нел повитуха), Рос поринув у похмурі роздуми.

— Тепер він знову візьметься за пиятику, і лише богам відомо, що з ним буде.

Та Великий Келз лишався тверезим, а коли, йдучи у справах, проминав салун Гітті, то переходив на інший бік вулиці. Він сказав, що то було передсмертне прохання Міллі, й порушити його означало б спаплюжити її пам'ять.

«Я радше помру, ніж знов перехилю чарчину», — сказав він.

Обіцянку свою він виконав... але іноді Нел ловила на собі його погляд. Він ніколи не торкався її (принаймні інтимних чи занадто сміливих дотиків не було) і не пробував поцілувати, крім як на Святі Жнив, але вона від-

чувала його погляди. Так чоловік дивиться не на друга і не на дружину друга. Так чоловік дивиться на жінку.

Тім повернувся додому за годину до заходу сонця. До кожного дюйма його спітнілої шкіри поприлипали соломинки, але був він щасливий. Фермер Дестрі заплатив йому паперовими грішми, які приймали у сільській крамниці, й сума була чималенька. А добра фермерова дружина додала мішечок своїх солодких перців і в'ялених томатів. Нел узяла гроші й мішечок, подякувала сину, поцілувала, дала величенький брутербот і відправила до джерела купатися.

Він стояв у холодній воді, а попереду, куди око сягало, слалися вкриті туманом поля між Внутрішніми Бароніями та Гілеадом. Ліворуч темнів ліс, що починався менш ніж за колесо звідти. Навіть опівдні там панували сутінки — так його батько казав. На згадку про батька хороший настрій — від того, що йому заплатили як дорослому чоловіку (ну майже як дорослому) за день роботи, — втік від нього, як вибігає через дірку в мішку зерно. Ця журба його навідувала часто, але завжди заставала зненацька. Він сів на великий камінь, підтягнув коліна до грудей і поклав голову на руки. Потрапити в лапи дракона так близько до краю лісу було малоймовірно і страшенно несправедливо. Але таке вже бувало. Його батько був не перший і не останній.

Через поля долинув до нього голос матері — вона кликала його додому на справжню вечерю. Тім радісно гукнув у відповідь і став на камінь, щоб похлюпати собі в очі холодною водою, бо вони набрякли, хоча сліз він не проливав. Потім швидко вдягнувся і припустив угору схилом. Уже спустилися сутінки, тож мати запалила лампи, і тепер вони відкидали в її охайний маленький садочок довгі прямокутники світла. Втоmlений, але знову радісний

(бо хлопчики завжди подібні до флюгерів, так-так), Тім побіг на затишне світло домівки.

Коли повечеряли і нечисленні тарілки спорожніли, Нел сказала:

— Тіме, я маю побалакати з тобою як мати з сином... і трохи більше. Ти вже досить дорослий, щоб працювати, і невдовзі твоє дитинство скінчиться... раніше, ніж я сподівалася... тож ти маєш право голосу в тому, що відбувається.

— Мамо, це ти про Збирача податків?

— І про нього теж, але я... я маю дещо інше на думці. — Вона мало не сказала «боюся» замість «маю на думці», але чого їй було боятися? Перед нею постала необхідність прийняти непросте рішення, важливе рішення, але що її могло лякати?

Вона повела його до вітальні (такої крихітної, що Великий Рос майже торкався протилежних стін, коли ставав посередині й витягував руки), і там, сидячи перед холодним вогнищем (бо то була тепла ніч Повної Землі), розповіла йому про розмову, що відбулася між нею та Великим Келзом. Тім здивовано слухав, і в душу йому закрадався неспокій.

— Отож, — сказала Нел, коли закінчила. — Що ти думаєш? — Та перш ніж він встиг відповісти (мабуть, вона побачила на його обличчі тривогу, яку відчувала в душі), вона квапливо додала: — Він хороший чоловік і був твоєму татові радше братом, ніж товаришем. Я вірю, що він любить мене і тебе теж.

«Ні, — подумав Тім, — я лише доважок для нього. Він ніколи на мене й не гляне. Хіба що коли я був з татом. Чи з тобою».

— Мам, я не знаю. — Думка про те, що в них удома оселиться Великий Келз (і лежатиме поряд з мамою на тато-

вому місці), викликала у нього дивне відчуття в шлунку, неначе вечера не вляглася як слід. А насправді вона вже трохи заважала.

— Він покинув пити. — Тепер вона неначе розмовляла сама з самою, а не з сином. — Багато років тому. У молодості він був невгамовний, але твій тато його напоумив. І, звісно, Мілісент.

— Може, й так, але їх більше нема, — зауважив Тім. — А ще, ма, він не знайшов собі напарника, щоб різати залізні дерева. Він ходить у ліс сам-один, а це смертельно небезпечно.

— Ще рано, — сказала вона. — Він знайде собі напарника, він же сильний і знає, де хороші ділянки. Твій батько показав йому, як їх знаходити, коли вони ще тільки починали. А біля того місця, де кінчається стежина, є загорожа.

Тім розумів, що все це так, але не був упевнений, що Келз знайде собі напарника. Йому здавалося, що інші лісоруби уникали його. Вони начебто робили це несвідомо — так людина, що добре знає ліс, обходить десятою дорогою куш отруйного терну, навіть як кутиком ока забачить.

«Може, я все це вигадую», — подумав Тім.

— Не знаю, — сказав він. — Мотузку, яку розмотують у церкві, назад змотати не можна.

Нел нервово розсміялася.

— Від кого, в ім'я Повної Землі, ти це почув?

— Від тебе.

Вона всміхнулася.

— Так, певно, твоя правда. Язик у мене мов те помело. Але ранок мудріший од вечора, завтра буде видніше.

Однак тієї ночі ні Нел, ні Тім майже не склепили повік. Тім лежав і думав, як це — мати Великого Келза за вітчи-

ма. Чи буде він добрий до них? Чи братиме Тіма в ліс, щоб навчити премудростей життя лісоруба? Це було б чудово, подумав він, та чи мама схоче, щоб він працював у лісі, який забрав у неї чоловіка? Чи вона б хотіла, щоб він лишився на півдні від Нескінченного лісу? Став фермером?

«Дестрі дуже хороший, мені він подобається, — подумав Тім, — але я б нізащо в житті не став фермером. Адже Нескінченний ліс так близько, а в світі так багато цікавого, що можна побачити».

Нел лежала за стіною, наодинці з власними невтішними думками. Переважно вона міркувала над тим, яким буде її життя, якщо вона відмовить Келзу і їх виженуть у світ, далеко від єдиної домівки, яку вони знали. Яким стане їхнє життя, коли приїде на високому чорному коні Збирач податків з Баронії, а їм не буде чим йому заплатити.

Наступний день видався ще жаркішим, проте Великий Келз прийшов у тому самому чорному піджаку з тонкого сукна. Обличчя в нього було червоне і масне. Нел переконала себе в тому, що запах графу в його віддиху їй лише ввижається. Та якби й не ввижався, що з того? То був лише міцний сидр. Якому чоловіку не закортіло б ковтнути трохи перед тим, як почути рішення жінки? До того ж вона це рішення прийняла. Майже.

Не встиг він і запитання своє поставити, як вона заговорила до нього зухвало. Так зухвало, як тільки могла.

— Син нагадав мені, що мотузку, яку розмотують у церкві, назад змотати не можна.

Великий Келз спохмурнів, хоча що його роздратовало: згадка про хлопчика чи шлюбна петля, — вона не знала.

— Еге ж, і що з того?

— Чи будеш ти добрим до Тіма й до мене?

— Еге ж, буду, яким тільки зможу добрим. — Він спохмурнів ще більше. Нел не могла втямити, злість то була чи збентеження. Їй хотілося сподівалася, що збентеження. Чоловікам, що різали, рубали дерева й боролися зі звіриною в лісових хащах, завжди було непереливки, коли йшлося про справи любовні. І від думки про те, що Великий Келз розгубився, її серце розкрилося йому назустріч.

— Даєш слово? — спитала вона.

Зморшки розгладилися. У чорній охайно підстриженій бороді зблиснули білі зуби — він усміхнувся.

— Еге ж, клянуся всім найдорожчим.

— Тоді я згодна.

Отож вони побралися. На цьому більшість історій закінчується. Але ця, хоч як сумно це казати, тільки починається.

На весіллі рікою лився граф, і як на людину, яка більше не вживала спиртного, Великий Келз залив собі в горлянку добрячу порцію. За всім цим стривожено спостерігав Тім. Але його мати наче й не помічала. Ще одне викликало в Тіма неспокій — на весілля прийшло дуже мало інших лісорубів, хоча була п'ятниця. Якби він був не хлопчиком, а дівчинкою, то спостеріг би ще дещо. Декілька жінок, яких Нел вважала своїми подругами, дивилися на неї зі стриманою жалістю.

Тієї ночі, коли було вже далеко за північ, Тім прокинувся від глухого удару і крику. Йому це могло наснитися, та схоже було, що ті звуки долинули з-за стіни, з кімнати, яку його мати тепер ділила (хоч як важко було в це повірити) з Великим Келзом. Тім лежав, дослухаючись, і мало не заснув знову, аж раптом почув тихий плач. І одразу ж за цим прозвучав голос його новоспеченого вітчима, тихий і сердитий:

— Та заткнися ти. Тобі не було боляче, не придурюйся, крові нема. А мені вставати завтра з птахами.

Плач стих. Тім прислухався, але більше не розмовляли. Невдовзі по тому, як Великий Келз захропів, заснув і сам Тім. А вранці, коли мати стояла біля плити і смажила яечню, він побачив у неї на руці з внутрішнього боку, трохи вище ліктя, синець.

— Нічого страшного, — заспокоїла його Нел. — Я вставала вночі до вітру і вдарилася об стовпчик ліжка. Доведеться звикати знаходити дорогу в темряві, я ж тепер не сама.

«Так, оце мене й лякає», — подумав Тім.

Коли настала друга п'ятниця його шлюбного життя, Великий Келз узяв Тіма з собою до будинку, який тепер належав Болді Андерсону, ще одному багатому фермеру Лісового. Поїхали вони на Келзовій підводі. Мули, не змушені тягти колоди чи дошки залізного дерева, ступали легко — того дня підвода була порожня, тільки дві-три маленькі купки тирси лежали в задній частині, та ще витав невитравний кисло-солодкий запах лісових хашч. Із зачиненими вікнами та високою нескошеною травою, що вимахала аж до поколотих дощок ганку, колишня хата Келза мала сумний і покинутий вигляд.

— От заберу свої гунна, і нехай Болді розбирає все це добро на дрова, як на те його воля, — пробурчав Келз. — Про мене.

Як виявилось, з хати він хотів забрати лише дві речі: брудний старий ослінчик і велику шкіряну валізу з ремнями та мідним замком. Вона лежала у спальні. Келз попестив її так, наче то був хатній улюбленець.

— Цього я покинути не можу, — сказав він. — Ніколи й нізащо. Це було батькове.

Тім допоміг йому витягти валізу надвір, але основна робота дісталася Келзу. Валіза була дуже важка. Коли вона опинилася у підводі, Великий Келз нахилився вперед, спершись на коліна, обтягнені наново (і охайно) зашитими штаньми. Врешті-решт, коли зі щік йому зійшли пурпурові плями, він знову попестив валізу. «А до моєї мами він ніколи не був такий ніжний», — подумав Тім.

— Усе, що я маю, помістилося в одну валізу. Що ж до хати, то чи Болді дав мені справедливу ціну? — Він з викликом поглянув на Тіма, немов чекав, що той буде заперечувати.

— Не знаю, — обережно відказав Тім. — Люди кажуть, сей Андерсон не щедрий.

Келз неприємно розсміявся.

— Не щедрий? Не *щедрий*? Та він скупий, як незайманиця на любові, от він який. Не, не. Мені дісталися крихти замість скибки, бо він знав, що я не можу ждати. Поможі закріпити задній борт, хлопче, і гляди не байдикуй мені.

Тім лежнем не був. Він міцно прив'язав свій край борта мотузкою ще до того, як Келз спромігся закріпити свій — неохайним вузлом. Якби Тім зробив такий, батько б його висміяв. Коли він нарешті закінчив, то знову якось дивно погладив свою валізу.

— Усе тепер тут, усе, що в мене є. Болді знав, що мені потрібне срібло до Широкої Землі, знав чи ні? Скоро приїде старий «сам-знаєш-хто», і приїде з простягнутою рукою. — Він сплюнув собі між старі потерті чоботи. — А все твоя мати винна.

— Мама? Чому? Хіба ви не хотіли з нею побратися?

— Не пашекуй, хлопче. — Келл подивився на свою руку, неначе здивований, що вона стислася в кулак, і розтиснув

пальці. — Малий ти ще, щоб розуміти. От виростеш і зрозумієш, як жінка може з чоловіка все до останнього грошика витрусити. Все, вертаймося.

Дорогою до козел він зупинився і глянув через валізу на хлопчика.

— Я люблю твою маму, і будь задоволений.

А коли мули припустили головною вулицею села, Великий Келз зітхнув і додав:

— Я й твого батька любив, мені його бракує. Без нього в лісі вже якось не так, та й сумно бачити, як Місті та Бітсі переді мною по стежині біжать.

Після таких слів Тімове серце (хоч і мимо його волі) трохи розкрилося назустріч кремезному сутулому чоловіку, який тримав у руках віжки. Та не встигло це почуття як слід розквітнути, як Великий Келз знову заговорив.

— Годі вже з тебе науки у тої прищуватої вдовиці. Уся така у вуалі, а трясеться так, що й не знаєш, як вона собі сраку підтирає, коли посере.

Тімове серце з грюкотом захряслося у грудях. Він любив дізнаватися все нове, і вдову Смек теж любив — з її вуалю, тремтінням рук і всім таким іншим. Йому стало сумно, що про неї відгукуються так грубо і жорстоко.

— А що я маю робити? Іти в ліс із вами? — Він міг себе уявити на татовій підводі, за спинами у Місті й Бітсі. Але це було б непогано. Так, дуже навіть непогано.

Келз розреготався.

— Ти? У ліс? Та тобі ще дванадцяти нема.

— Мені буде дванадцять у наступному м...

— Ти й у двадцять чотири не будеш досить великим, щоб рубати дерева на стежині, бо ти в маму вдався і все життя будеш Малим Росом. — Знову регіт, від якого Тіму кров прилила до обличчя. — Ні, хлопче, я випросив тобі

місце на тартаку. Щоб дошки складати, ти не надто малий. Почнеш, коли врожай зберуть, до першого снігу.

— А що каже мама? — Тім старався, щоб його голос не звучав надто зажурено, та нічого не міг із собою вдіяти.

— А їй права голосу ніхто не давав. Я її чоловік, і тільки я буду все вирішувати. Вйо! — хльоснув він віжками по спинах мулів, що повільно брели дорогою.

Через три дні Тім пішов на тартак з одним із хлопців Дестрі — Соломою Віллемом, якого так прозвали через те, що волосся в нього було майже безбарвне. Їх обох найняли складати дошки (хоча поки що їхньої допомоги ніхто не потребував), та й то на неповний день, принаймні первах. Тім узяв з собою мулів свого батька, щоб вони могли розім'ятися, і хлопці верталися додому поряд.

— Ти ж казав, що твій новий батя не п'є, — сказав Віллем, коли вони проминали салун Гітті, що опівдні стояв наглухо зачинений, і дешеве піаніно в ньому мовчало.

— Він і не п'є, — відповів Тім, але сам згадав весілля.

— Правда? Тоді мужик, якого мій старший брат бачив, як той вивалював із того генделика вчора вночі, був, ма'ть, вітчимом іншого хлопчика-сироти, бо Ренді сказав, що він був п'яний, як свинюка, і ригав через конов'язь. — Сказавши це, Віллем хльоснув себе підтяжками, як завжди, коли думав, що мудро висловився.

«Дарма я не змусив тебе вертатися в місто пішки, вилупку дурний», — подумав Тім.

Тієї ночі мати знову його розбудила. Тім рвучко сів у ліжку, опустив ноги на підлогу. І застиг. Голос Келза звучав тихо, але стіна між двома кімнатами була тонка.

— Заткнися, жінко. Якщо розбудиш малого і він приплентається сюди, перепаде тобі ще й не так.

Плач припинився.

— Я не хотів, ну вийшло так. Зайшов з Меллоном випити імбирного пива і послухати про його нову ділянку, а тут раз — і хтось поставив переді мною склянку віскі. Я й незчувся, як воно полилося мені в горлянку, а далі нічого не пам'ятаю. Такого більше не буде. Слово тобі даю.

Тім знову ліг, сподіваючись у душі, що це правда.

Він подивився вгору, на стелю, якої не бачив у темряві, й слухав, як ухкає сова, і чекав або сну, або перших променів ранкового сонця. І думалося йому про те, що якщо поганий чоловік ступить у шлюбну мотузку з жінкою, то це буде не мотузка, а зашморг. Він молився, щоб такого не сталося з його матір'ю. Він уже розумів, що не може симпатизувати новому її чоловікові, не кажучи вже про те, щоб полюбити його, але, можливо, матері вдавалося і те, й те. Жінки були інакші. Добріші серця мали.

Коли світанок забарвив небо, Тім усе ще крутив у голові ці довгі думки, та врешті-решт заснув. Того дня на обох руках у матері були синці. Схоже, стовпчик ліжка, яке вона тепер ділила з Келзом, став дуже моторним.

Повна Земля поступилася місцем Широкій, як і мусило бути. Тім і Солома Віллем пішли працювати — складати дошки на тартаку, але тільки три дні на тиждень. Бригадир, пристойний сей на ім'я Руперт Венн, сказав, що їм можуть дати більше робочих годин, якщо снігу випаде небагато і зимова вирубка буде хорошою — тобто достатньо багато буде колод залізного дерева, що їх лісоруби, такі як Келз, привозили з лісу.

Синці Нел посвітлішали, й на обличчя знову повернулася усмішка. Тім бачив, що вона обережніша, ніж раніше, але так було краще, ніж геть без усмішки. Келз за-

прягав мулів і їздив Стежиною Залізних Дерев, і хоча ділянки, як вони з Великим Росом стверджували, були хорошими, у напарники йому ніхто й донині не зголосився. Тому Келз привозив менше деревини, але залізне дерево було залізне дерево, продавалося за хорошу ціну, і платили за нього дзвінким сріблом, а не паперовими грішми.

Іноді Тім розмірковував (найчастіше — коли перевозив дошки під дах одного з довгих критих сараїв лісопилки) над тим, чи не краще було б, щоб його новоспеченого вітчима вкусила змія чи вервел. А може, навіть вурт — одне з тих гидких крилатих створінь, яких дехто звав птахокулями. Один такий вбив батька Берна Келза, пробивши в ньому дірку своїм кам'яним дзьобом.

Тім перелякано відкинув од себе ці думки, вражений тим, що в його душі було місце (чорне місце) для таких речей. Без сумніву, батьку було б за нього соромно. А може, йому й *було* соромно, бо люди казали, що тим, хто пішов на галявину, де закінчується земний шлях, були відкриті всі таємниці, які приховували одне від одного живі.

Принаймні він більше не відчував, щоб від вітчима пахло графом, і більше ніхто (ні Солома Віллем, ні решта односельців) не розказував йому, як Великий Келз виповзав з шинку, коли старий Гітті зачиняв і замикав двері.

«Він пообіцяв і виконує свою обіцянку, — подумав Тім. — І стовпчик ліжка перестав пересуватися маминою кімнатою, бо синців у неї більше нема. Життя помалу стає таким, як треба. Про це варто пам'ятати».

Коли він повертався додому з тартака в ті дні, коли мав роботу, вечеря у матері вже була на плиті. Великий Келз приходив пізніше: спершу змивав тирсу з рук, плечей і шиї

біля джерела між хатою і клунею, потім заковтував вечерю. Він їв страшенно багато, вимагав добавки вдруге та втретє, і Нел швидко ставила її перед ним. Вона робила це мовчки, а якщо й заговорювала, то чоловік лише гарчав щось у відповідь. Опісля він ішов у коридорчик у глибині хати, сідав на свою валізу і кутив.

Іноді Тім підводив очі від грифельної дошки, на якій розв'язував *математичні* задачі (вдова Сmek досі йому їх задавала), і бачив, що Келз пильно дивиться на нього крізь дим від своєї люльки. У тому погляді було щось неприємне, тож Тім став виходити з дошкою надвір, хоч у Лісове вже прийшли перші холоди й темрява щодня спускалася все раніше.

Одного разу вийшла його мати, сіла поряд з ним на сходинці ганку й обійняла його за плечі.

— Тіме, наступного року ти повернешся до школи сей Сmek, даю тобі слово. Я його переконаю.

Тім усміхнувся їй і подякував, але знав, що цього не буде. Наступного року він так само буде трудитися на лісопилці, тільки вже буде досить великим, щоб не лише складати дошки, а й тягати їх, і часу на те, щоб розв'язувати задачі, буде менше, бо працювати доведеться п'ять днів на тиждень, а не три. А може, навіть шість. А ще через рік він стане до всього ще й розпилювати деревину, потім, як дорослий чоловік, користуватися підвісною пилкою. Ще кілька років мине, і він цим дорослим чоловіком стане, приходитиме додому надто втомлений, щоб думати про читання книжок вдови Сmek, навіть якщо вона ще матиме бажання йому їх позичати. Впорядковані закони *математики* поволі стиратимуться з його пам'яті. Той дорослий Тім Рос не матиме іншого бажання, крім як завалитися спати після вечері. Він почне палити люльку і, може,

жлуктити граф і пиво. Бачитиме, як блідне помалу усмішка матері, як з її очей щезнуть іскорки.

І за все це він матиме подякувати Берну Келзу.

Минули жнива; побляк Місяць-Мисливець, знову виріс і натягнув свій лук; з заходу примчали перші ураганні вітри Широкої Землі. І якраз тоді, коли здавалося, що Збирач податків уже не з'явиться, він примчав у село Лісове на одному з тих холодних вітрів, верхи на високому чорному коні, худий, мов Том Кошава Смерть. Довкола нього кажанячими крилами тріпотіла важка чорна мантия. Під його широким капелюхом (так само чорним, як і мантия) невтомно повертався з боку в бік блідий ліхтар його обличчя, відзначаючи тут новий паркан, там одну-трьох нових корів у стаді. Селяни ремствували, але платили, а хто не в змозі був заплатити, в того ім'ям Гілеаду відбирали землю. Може, навіть тоді, в той давній час, деякі шепотілися між собою, що це несправедливо, що податки надто великі, що Артур Ельд давно в могилі (якщо він взагалі існував) і що Збирачу переплатили вдсятеро, не лише сріблом, а й кров'ю. Можливо, деякі вже чекали появи Доброго чоловіка, і це давало їм сили сказати: «Ні, годі, світ збожеволів».

Можливо, й так, але не того року, і ще впродовж багатьох років цього ніхто не казав.

Пізніше того дня, поки низько навислі хмари повзли по небу, а жовті стебла кукурудзи стукотіли в садку у Нел, наче зуби у нещільній штучній щелепі, сей Збирач завів свого високого чорного коня у прохід між стовпчиками, що їх встановлював сам Великий Рос (а Тім дивився і допомагав, коли його про це просили). Кінь повільно й урочисто крокував до ганку. Там спинився, киваючи й сопучи. Великий Келз стояв на ганку, та все одно, щоб побачити

бліде обличчя гостя, мусив дивитися вгору. Келз притискав пом'ятого капелюха до грудей. Його поріділе чорне волосся (в якому вже проглядали перші пасма сивизни, бо ж наближався він до сорока, порога старості) розвіював вітер. За спиною в нього в дверях стояли Нел і Тім. Вона обіймала сина за плечі й міцно до себе притискала, неначе боялася (чи материнське чуття підказувало), що Збирач може забрати його у неї.

Якусь мить панувала тиша, тільки тріпотіла на вітрі мантия непроханого гостя, та ще сам вітер співав свою моторошну пісню під дахом. А тоді Збирач податків Баронії нахилився і подивився на Келза своїми широкими темними очима. Губи в нього, помітив Тім, були червоні, мов у жінки, коли вона фарбує їх свіжою мареною. Десь із глибин своєї мантиї він витяг не книжку грифельних дощок, а сувій пергаменту, і розкрутив його в довжину. Уважно прочитав, знову згорнув і поклав у ту внутрішню кишеню, з якої видобув. Потім звернув свій погляд до Великого Келза, а той здригнувся і подивився собі на ноги.

— Келз, чи не так? — Голос у Збирача був грубий, хрипкий, від нього у Тіма на шкірі виступили тверді сироти. Він уже бачив Збирача, але здаля — тато старався відсилати Тіма з дому, коли податківець Баронії робив свої щорічні об'їзди. І тепер Тім розумів чому. Він подумав, що вночі йому снитимуться кошмари.

— Келз, еге ж. — Фальшиво-привітний голос його вітчима тремтів. Та він спромігся знову підняти очі. — Ласкаво просимо, сей. Довгих днів і приємних...

— І так далі, і таке інше. — Збирач зневажливо махнув рукою. Його темні очі дивилися Келзу через плече. — А також... сім'я Рос, чи не так? Тепер двоє, а не троє, бо,

як мені сказали, Великий Рос став жертвою нещасливого випадку. — Голос у нього був тихий, монотонний. «Так говорить, наче глухий колискову співає», — подумав Тім.

— Так-так, — сказав Великий Келз і проковтнув слину (так гучно, що аж Тім почув), а тоді забелькотів: — Ми з ним були в лісі, на нашій діляночці біля Стежини Залізних Дерев, у нас їх там чотири чи п'ять, усі позначені нашими іменами, так-так, і я їх не міняв, бо для мене він досі напарник і завжди ним буде... так от, ми з ним трошки розділилися. А тоді я почув сичання. Цей звук ні з чим не сплутаєш, на світі лише одна істота так сичить: сука-дракониха, коли втягує повітря перед тим, як...

— Все, — обірвав його Збирач. — Коли я хочу почути історію, вона має починатися словами: «Колись давно-давно».

Келз хотів було сказати щось інше (а може, просто перепросити), та передумав. Збирач сперся рукою на луку сидла і пильно на нього подивився.

— Я так розумію, сей Келз, ви продали свій будинок Руперту Андерсону.

— Атож, і він мені недоплатив, але я...

— Податок — дев'ять зливків срібла чи один родитовий, — безцеремонно перебив його гість. — Хоча я знаю, що у ваших краях родит не добувають, але я зобов'язаний вам сказати, як того вимагає статут. Один зливко за купівлю-продаж і вісім за хату, в якій ти тепер примощуєш свій зад після заходу сонця і ховаєш свій прутень, коли Місяць зійде.

— Дев'ять? — охнув Великий Келз. — Аж дев'ять? Та це ж...

— Це що? — спитав Збирач своїм грубим хрипким голо-сом. — Обережніше з відповіддю, Келзе, сину Матіаса,

онуче Пітера Кульгавого. Дуже обачний будь, бо, хоч шия в тебе й товста, але, як витягнеться, то може й тонкою стати. Еге ж, ще й як може.

Великий Келз поблід... хоча до блідості Збирача податків йому було далеко.

— Це дуже справедлива ціна. Це все, що я збирався сказати. І я її отримаю.

Келз зайшов у хату і вийшов звідти, несучи мішечок із оленьчої шкіри. То був гаман Великого Роса, той, над котрим Тімова мати проливала сльози в один із днів Повної Землі. Того дня, коли життя здавалося приємнішим, хоч і загинув Великий Рос. Келз передав мішечок Нел, щоб вона відрахувала дорогоцінні зливки срібла йому в руки, складені ківшиком.

Увесь той час гість мовчки сидів на своєму високому чорному коні, та коли Великий Келз уже збирався спуститися сходами і вручити йому податок — майже все, що вони мали, навіть з Тімовою крихітною часткою платні за роботу на лісопилці, яку він доклав до гурту, — Збирач похитав головою.

— Лишайся на місці. Я хочу, щоб данину мені приніс хлопчик, бо він білявий і в його обличчі я бачу відображення його батька. Еге ж, дуже добре бачу.

Тім прийняв від Великого Келза у дві жмені зливки — які важкі! — ледве чуючи, як той шепче йому на вухо: «Гляди не впусти, телепню малий».

Наче уві сні, Тім спустився сходами ганку. Простягнув складені ківшиком руки й опам'ятатися не встиг, як Збирач ухопив його за зап'ястя і посадив на свого коня. Тім побачив, що луку сідла прикрашає каскад сріблястих рун: півмісяці, зірки, комети й чашки, з яких ллється холодний вогонь. Водночас він зрозумів, що подвійна жменя зливків

кудись поділася. Їх забрав Збирач, хоча Тім не пам'ятав, коли це сталося.

Нел закричала й рвонулася вперед.

— Зловіть і тримайте її! — прогрімів Збирач у Тіма над вухом так гучно, що той мало не оглух.

Келз ухопив дружину за плечі й грубо смикнув її на себе. Вона перечепилася і впала на дошки ганку. Довгі спідниці підлетіли догори, оголивши щиколотки.

— Мамо! — закричав Тім і спробував зістрибнути з сідла, проте Збирач легко його тримав. Від нього пахло м'ясом, смаженим на багатті, і задавненим холодним потом.

— Сиди спокійно, юний Тіме Рос, вона нітрохи не забилася. Поглянь, як спритно піднімається. — А тоді до Нел, яка справді зіп'ялася на ноги: — Не турбуйся, сей, я лише перекинуся з ним кількома словами. Чи ж скривджу я майбутнього платника до скарбниці королівства?

— Якщо ти хоч пальцем його торкнешся, я вб'ю тебе, дияволе, — пригрозила вона.

Келз показав їй кулак.

— Заткни свою дурну пащеку, жінко!

Нел не зіщулилася від кулака. Вона дивилася лише на Тіма, котрий сидів на високому чорному коні перед Збирачем, чиї руки зімкнулися на грудях її сина.

Збирач посміхнувся двом людям на ганку: один досі здіймав кулака, щоб ударити, в іншій сльози струменіли по щоках.

— Нел і Келз! — проголосив він. — Щаслива парочка!

Він коліном повернув коня і повільно рушив до воріт, так само міцно тримаючи Тіма. Смердючий віддих лоскотав Тіму щоку. Біля воріт Збирач знову стиснув коню боки, й той став на місці. На вухо Тіму (де й досі дзвеніло) Збирач прошепотів:

— Тіме, як тобі подобається новий вітчим? Кажи правду, але тихо. Це наша бесіда, вони до неї стосунку не мають.

Тім не хотів обертатися, не хотів, щоб бліде обличчя Збирача опинялося ще ближче, ніж воно вже було, але в нього була таємниця, що не давала йому спокою. Тож він обернувся і на вухо податківцю прошепотів:

— Коли він напивається, то б'є маму.

— Правду кажеш? Ах, та чи це так дивно? Хіба його батько не бив його маму? А те, що ми бачимо в дитинстві, стає звичкою.

Рука в рукавичці накинула їм обом на голови один край мантиї, вкривши, наче ковдрою, і Тім відчув, як інша рука в рукавичці вклала щось маленьке і тверде в кишеню його штанців.

— Це дарунок тобі, юний Тіме. Ключ. Знаєш, у чому його особливість?

Тім похитав головою.

— Це не простий ключ, а чарівний. Ним можна відімкнути будь-що, але тільки один раз. Після цього він стане ні до чого не придатним, як сміття, тож будь обережний і використай його за призначенням! — І Збирач розсміявся так, ніби то був найсмішніший жарт з усіх, які він чув. Від його подиху Тіму стало млосно.

— Я... — Він проковтнув слину. — Мені нема чого відмикати. У Лісовому немає замків, тільки на шинку і в тюрмі.

— О, я думаю, є один, і ти про нього знаєш. Чи не так?

Тім подивився у веселі чорні очі Збирача й промовчав. Проте високошановний кивнув, так, неначе почув відповідь.

— Що ти там кажеш моєму сину? — пронизливо закричала з ганку Нел. — Дияволе, не вливай йому в вуха отруту!

— Не зважай на неї, юний Тіме, вона невдовзі дізнається. Вона багато знатиме, але мало бачитиме. — Збирач тихо загиготів. Зуби в нього були дуже великі й дуже білі. — Загадка для тебе! Зможеш розв'язати? Ні? Це нічого, відповідь прийде з часом.

— Іноді він її відкриває, — сказав Тім тихим голосом людини, яка розмовляє уві сні. — Витягає звідти гострило. Для леза сокири. Та потім знову замикає. А ввечері сидить на ній і курить, наче то стілець.

Збирач не запитав, що таке «вона».

— А він пестить її щоразу, коли проминає, юний Тіме? Як чоловік пестить улюбленого старого пса?

Пестив, звісно, але Тім цього не сказав. Бо казати не було потреби. Він відчував, що не було жодної таємниці, яку він міг би приховати від мозку, що цокав за цим довгим блідим обличчям. Жодної.

«Він грається зі мною, — подумав Тім. — Я просто забавка у нудний день у нудному селі, яке він невдовзі полишить. Але він ламає свої іграшки. Однієї його посмішки достатньо, щоб це зрозуміти».

— На ніч-дві я стану табором на Стежині Залізних Дерев, за колесо чи два звідси, — сказав Збирач своїм хрипким монотонним голосом. — Подорож була довга, і я стомився, забагато квакання довелося вислуховувати. У лісі водяться вурти, вервели та змії, та принаймні вони не квакають.

«Ти ніколи не втомлюєшся, — подумав Тім. — Тільки не ти».

— Приходь мене провідати, якщо схочеш. — Цього разу він не розплився в усмішці, а захихотів, мов шкодлива дівчинка. — І якщо наважишся, звісно. Але приходь уночі. Бо цей гадючий син любить поспати вдень, коли йому

випадає така нагода. Чи сиди вдома, якщо ти боязкий. Мене не обходить. Війо!

Це вже було сказано до коня, котрий повільно покрокував до сходів ганку, де стояла, ламаючи руки, Нел, а поряд з нею сердито супився Великий Келз. Тонкі сильні пальці Збирача знову зімкнулися на Тімових зап'ястях — мов кайдани — і підняли його. Уже за мить він стояв на землі й дивився знизу вгору на біле обличчя й усміхнені червоні губи. Десь у надрах кишені відчувалося тепло ключа. Над хатою прогримів грім, з неба почало накрапати.

— Баронія дякує вам, — мовив Збирач, торкаючись пальцем, обтягнутим рукавичкою, краю свого крилатого капелюха. Відтак розвернув свого чорного коня й щез за пеленою дощу. Останнє, що встиг помітити Тім, вкрай його здивувало: коли напнулася важка чорна мантия, він розгледів великий металевий предмет, прив'язаний зверху до Збирачевих гунна. Він був схожий на миску для вмивання.

Великий Келз широкими кроками спустився сходами, схопив Тіма за плечі й затряс. Дощ приліпив тонке Келзове волосся до щік і струмками стікав по його бороді, що була чорною, коли він ступав у шовкову мотузку з Нел, а тепер густо посріблилася сивизною.

— Що він тобі сказав? Про мене щось? Якої брехні тобі наплів? *Кажу!*

Тім нічого не міг йому відповісти. Голова в нього так несамовито теліпалася, що аж зуби клацали.

Нел рвонулася сходами вниз.

— Припини! Відпусти його! Ти обіцяв, що ніколи не...

— Не лізь не в своє діло, жінко, — сказав він і вдарив її кулаком. Тімова мама впала в грязюку, де дощ, який уже

припустив сильніше, заливав сліди копит, залишені конем Збирача.

— Виродок! — закричав Тім. — Не смій бити мою маму, більше ніколи не смій!

Коли Келз так само вдарив його навідліг, болю він не відчув, але перед очима спалахнула біла блискавиця. Коли світло розсіялося, він побачив, що лежить у калюжі поряд з мамою. Він був оглушений, у вухах дзвеніло, та все одно ключ, немов жарина, пропікав йому кишеню.

— А най би ви обоє в Ніс провалилися! — гаркнув Келз і пішов у дощ. За ворітьми він повернув праворуч, у бік короткої головної вулиці села. Тім не сумнівався, що подався вітчим до Гітті. Усю ту Широку Землю він не пив (принаймні наскільки було відомо Тіму), але того вечора не втримається від випивки. І на сповненому скорботи обличчі матері (мокрому від дощу, волосся безсило поприлипало до почервонілої забризканої гряззю щоки) Тім прочитав, що вона теж це зрозуміла.

Хлопчик обійняв маму за талію, а вона його — за плечі. І так вони повільно побрели вгору сходами та зайшли в хату.

Вона не так сіла на стілець коло кухонного стола, як упала на нього. Тім налив у миску води, змочив рушника і ніжно приклав мамі до щоки, яка вже помітно розпухла. Трохи потримавши рушник біля щоки, вона без слів віддала його синові. Щоб зробити їй приємне, Тім узяв його і собі приклав до щоки. Рушник приємно холодив шкіру і трохи тамував гаряче пульсування.

— Гарненьке дільце, скажи? — спитала мати, щосили намагаючись, щоб її голос звучав невимушено. — Жінку побив, хлопчика вдарив, сам пішов у шинок.

Тім гадки не мав, що на це відповідати, тому промовчав. Нел підперла голову долонею і втупилася у стіл.

— Я все зіпсувала. Я була налякана і не могла як слід усе обдумати, але це не виправдання. Краще нам було піти у світ.

Щоб їх вигнали? Забрали клопоть землі? Чи не досить і того, що татова сокира і щаслива монетка пропали? Втім, мама мала рацію в одному: усе було зіпсовано.

«Але в мене є ключ», — подумав Тім і намацав пальцями в кишені штанів обриси ключа.

— Куди він подався? — спитала Нел, і Тім зрозумів, що вона не Берна Келза мала на увазі.

За одне-два колеса на стежині. Де він чекатиме на мене.

— Не знаю, мамо. — Скільки він себе пам'ятав, то був перший раз, коли він збрехав їй.

— Зате ми знаємо, куди пішов Берна, так? — Вона розсміялася і одразу ж скривилася від болю в щоці. — Він обіцяв Міллі Редхауз, що більше ніколи не питиме, і мені обіцяв. Але він слабкий. Чи... чи це я слабка? Думаєш, це я його до цього довела?

— Ні, мамо. — Але Тіму здалося, що частка правди в цьому є. Не в її розумінні — вона не пиляла його, не розводила бруд у хаті, не відмовляла в тому, що чоловіки й жінки роблять у темряві, — а якось інакше. Тут була загадка, і йому стало цікаво, чи ключ у кишені допоможе її розв'язати. Щоб утриматися від спокуси торкнутися його знову, він підвівся й пішов у комору. — Що б ти хотіла з'їсти? Може, яєчню? Я посмажу, якщо хочеш.

Мама кволо всміхнулася.

— Спасибі, синку, але я не голодна. Піду краще полежу. — Трохи похитуючись, вона встала.

Тім допоміг їй дійти до спальні. Там вдав, що його цікавило щось за вікном, поки вона знімала забризкану

брудом сукню і надягала нічну сорочку. Коли Тім знову обернувся, мама вже лежала під ковдрою. І поплескала по матрацу коло себе, як іноді робила, коли він був маленький. У ті дні часом тато лежав у ліжку біля неї у своїх довгих кальсонах лісоруба і кутив самокрутку.

— Я не можу його вигнати, — сказала вона. — Якби могла, то вигнала б, але тепер, коли ми розмотали мотузку, ця хата більше належить йому, ніж мені. Закон може бути жорстоким до жінки. Раніше я не мала причин думати про це, але тепер... тепер... — Її погляд став скляним і відстороненим. Невдовзі вона мала заснути, і, напевно, це було добре.

Він поцілував її в неушкоджену щоку і хотів було встати, та мати його спинила.

— Що тобі сказав Збирач?

— Спитав, чи мені подобається новий вітчим. Не пам'ятаю, що я йому відповів. Мені було страшно.

— Коли він накрив тебе своїм балахоном, я теж перелякалася. Я думала, він хоче забрати тебе з собою, як Червоний король у давній легенді. — Вона заплющила очі й знову їх розплющила, дуже поволі. І тепер у них з'явилося щось схоже на жах. — Я пам'ятаю, як він приїхав до мого батька, коли я була маленькою дівчинкою, ще пішки під стіл ходила. Чорний кінь, чорні рукавички й плащ, сідло зі срібними сігулами. Його бліде лице часто снилось мені в кошмарах, таке воно було довге. І знаєш що, Тіме?

Хлопчик повільно похитав головою.

— Він досі возить ту саму срібну миску ззаду на сідлі, бо тоді я її теж бачила. Двадцять років минуло — еге ж, двадцять і ще бозна-скільки, — але виглядає він так само. *Не постарів ні на день.*

Її очі знову заплющилися. І цього разу вже не розплющувалися, тож Тім тихенько вийшов з кімнати.

Пересвідчившись, що мати заснула, Тім підійшов до валізи Великого Келза, яка стояла в задньому коридорчику (під старою подертою ковдрою вгадувалися квадратні обриси) перед кімнатою для взуття на вході. Коли він сказав Збирачеві, що в Лісовому лише два замкі, той відповів: «О, я думаю, тобі відомо про ще один».

Він стягнув ковдру й оглянув вітчимову валізу. Валізу, яку той часом пестив, як улюблену кицьку, і на якій часто сидів уночі, пахаючи люлькою у прочинені двері чорного ходу, щоб виходив дим.

Тім швидко пішов у передню частину будинку (не взуваючись, щоб не розбудити матір) і виглянув у вікно. На подвір'ї нікого не було, і на політій дощем дорозі не видно було Великого Келза. Нічого іншого Тім і не очікував. Келз, напевно, сидів зараз у Гітті й набирався на ті жалюгідні останні гроші, що в нього лишилися, щоб зрештою нажлуктитися до непритомності.

От би хтось його віддубасив, щоб він на власній шкурі відчув, як воно. Я б і сам його побив, якби був дорослий.

Нечутно ступаючи, Тім пішов назад до валізи, став перед нею навколішки й витяг з кишені ключ. То була крихітна срібна штучка завбільшки з пів срібного зливка і надивовижу тепла на дотик, наче жива. Замкова шпарина у мідній пластині спереду на валізі була значно більша. «Цей ключ нізащо до неї не підійде», — подумав Тім. А тоді згадав, що Збирач попередив: «Це не простий ключ, а чарівний. Ним можна відімкнути що завгодно, але тільки один раз».

Тім вставив ключ у замок, і той тихо-мирно клацнув, наче був призначений саме для цього замка. Коли він на-

тиснув сильніше, ключ плавно повернувся, проте все тепло враз його покинуло. Тепер у Тімових пальцях був лише мертвий холодний метал.

— Після цього він стане ні до чого не придатним, як сміття, — прошепотів Тім і роззирнувся навколо, бо зненацька ним опанувала впевненість, що за спиною стоїть Великий Келз, сердитий, мов чорт, і стискає руки в кулаки. Але позаду нікого не було, тож він розстібнув пряжки ременів і підняв кришку. Від рипіння петель він увесь зіщулювся і знову кинув погляд через плече. Серце важко калатало, і попри те, що дощовий вечір видався прохолодним, на лобі проступили краплини поту.

Нагорі лежали сорочки й штани, покидані абияк, багато було старих і тряхлих. Тім подумав (з гіркотою, якої не відчував раніше): «Мама буде йому цей одяг прати, й латати, і охайно складати, коли він їй накаже. А він їй потім подякує ударом по руці чи кулаком в обличчя або шию?»

Він витяг весь одяг і під ним побачив те, через що валіза була такою важкою. Батько Келза був теслею, і всередині лежали його інструменти. Тіму не потрібен був дорослий, щоб здогадатися, що вони такі цінні тому, що металеві. *Він міг би їх продати, щоб сплатити податок, все одно він ними не користується і навіть не вміє, я певен. Він міг би їх продати тому, кому вони потрібні, наприклад, Гегерті Гвіздку, заплатити податок, і грошей ще б лишилося чимало.*

Такі вчинки мали свою назву, і завдяки урокам вдови Смек Тім її знав. *Скнарість.*

Він спробував витягти ящик з інструментами, але це вдалося не одразу. Надто важкі вони були. Тому Тім поклав молотки, викрутки й точило на одяг і лише тоді спромігся вийняти ящик. А під ним виявилось п'ять сокир, що

змусили б Великого Роса ляснути себе по лобі від огиди й подиву. Дорогоцінну сталь вкривали плями іржі, й Тіму навіть не потрібно було перевіряти леза пальцем, щоб зрозуміти, що вони тупі. Новий чоловік Нел час від часу заточував сокиру, якою користувався, але про ці запасні не дбав уже давно. Коли вони йому знадобляться, то стануть уже геть непридатними.

В одному кутку валізи лежав невеличкий мішечок з оленької шкіри і якась річ, загорнута у клапоть тонкої замші. Цю річ Тім підняв, розгорнув і уздрів портрет жінки з приємним усміхненим обличчям. Пишне темне волосся вільно спадало їй на плечі. Тім не пам'ятав Мілісент Келз (коли вона пішла на галявину, де ми всі зрештою зберемося, йому було всього три чи чотири рочки), але зрозумів, що то вона.

Він загорнув портрет, поклав на місце й узяв мішечок. На дотик там був усього один предмет, маленький, проте доволі важкий. Тім потягнув за шворку і розв'язав торбинку. Надворі прогримів грім, Тім смикнувся від несподіванки, й предмет, захований на самому дні валізи Келза, випав йому на долоню.

То була щаслива монетка його батька.

Усе, крім речі, яка належала батькові, Тім поскладав назад у валізу: на дно — ящик, у нього поклав інструменти, які витягав, щоб полегшити вагу, а зверху накидав одягу. Потім затягнув реміні. Усе було добре, та коли він спробував замкнути валізу срібним ключем, то він провернувся, але валізи не замкнув.

Ні до чого не придатний, як сміття.

Тоді Тім просто накрив валізу старим шматом ковдри. Довелося трохи пововтузитися, щоб усе виглядало більш-менш так само, як і було. Це могло подіяти. Він часто

бачив, як вітчим пестив валізу й сідав на неї, але відкривав він її дуже рідко, та й то лиш для того, щоб витягти точило. Те, що до неї лазив Тім, могло якийсь час лишатися непоміченим, але він знав, що рано чи пізно його викриють. Настане день (може, наступного місяця, та швидше, наступного тижня — чи навіть наступного дня!), коли Великий Келз вирішить, що йому потрібне точило, чи згадає, що в нього є й інший одяг, крім того, який він приніс з собою в заплічному мішку. Він побачить, що валізу відкривали, полізе шукати торбинку з оленьчої шкіри й виявить, що монетки, яка там лежала, нема. А що тоді? Тоді його новій дружині й новому пасербу доведеться терпіти побиття. І, мабуть, сильно.

Тім боявся цього. Але дивлячись на знайому червонясто-золоту монетку, що висіла на срібному ланцюжку, він уперше в житті всерйоз розлютився. І то була не безсила злість маленького хлопчика, а справдешній гнів дорослого чоловіка.

Якось він запитав у Старого Дестрі про драконів і що вони можуть заподіяти людині. Чи боляче це було? Чи лишались якісь... ну... частини тіла? Фермер побачив Тімові страждання і по-доброму обійняв його за плечі.

— Не хвилюйся, синку. Драконове полум'я — найпалючіше з усіх, розжарене, як рідке каміння, що іноді просочується з тріщин у землі далеко на півдні звідси. Так розповідають легенди. Людина, на яку дихнув дракон, умить перетворюється на найдрібніший попіл, з усім одягом, чоботами й пряжкою. Тож якщо ти питаєш, чи страждав твій тато, будь спокійний. Для нього все було скінчено за одну-єдину секунду.

З одягом, чоботами й пряжкою. Але татова щаслива монетка вціліла, і кожна ланка в срібному ланцюжку

лишилася неушкодженою. Втім, він не знімав його, навіть коли лягав спати. То що ж сталося з Великим Джеком Росом? І як монетка опинилася у валізі у Келза? Тіму спала жахлива думка, і він подумав, що знає людину, яка могла б йому сказати, чи ця жахлива думка правильна. Тобто якщо Тім буде достатньо відважним.

Приходь уночі, бо цей гадючий син любить поспати вдень, коли йому випадає така нагода.

Ніч уже майже настала.

Його мати все ще спала. Біля її руки Тім поклав свою грифельну дошку, на якій написав: «Я ПОВЕРНУСЯ. НЕ ХВИЛЮЙСЯ ЗА МЕНЕ».

Та, звісно, жоден хлопчик на Землі не зрозуміє, що казати таке матері безглуздо.

Тім не хотів брати жодного з мулів Келза, бо вони мали паскудні характери. Ті двоє, що їх його батько виростив з малят, були їхньою повною протилежністю. Місті та Бітсі були дівчатками, нестерилізованими самицями, в принципі здатними принести потомство, але Рос тримав їх такими радше заради приємності характеру, ніж задля розплоду. «Навіть не думай, — сказав він Тіму, коли той достатньо підріс, щоб про таке запитувати. — Такі тварини, як Місті й Бітсі, не призначені для розмноження, а коли розмножуються, то майже ніколи не дають чистого потомства».

Тім обрав Бітсі, яка завжди була його улюбленицею, повів її стежкою за вуздечку і виліз їй на спину без сидла. Його ноги, які сягали тільки середини боків мула, коли тато вперше посадив його їй на спину, тепер майже торкалися землі.

Попервах Бітсі брела, понуро опустивши вуха, та коли грім стих удалині, а дощ стихився до легенької мжички,

вона пожвавішала. Бітсі не звикла гуляти вночі, але вони з Місті забагато простоювали в хліву, відколи помер Великий Рос, і вона, здавалося, не проти була...

Може, він не загинув.

Ця думка вибухнула у Тіма в голові, як ракета, і на мить засліпила його надією. Може, Великий Рос був ще живий, блукав десь у Нескінченному лісі...

Атож, а Місяць зроблений з зеленого сиру. Так мама казала, коли я був маленький.

Мертвий. У душі він це знав, так само, як і відчував би, якби Великий Рос був досі живий. *Мамине серце теж би відчувало. Вона б знала і нізащо не вийшла за того... того...*

— Того покидька.

Бітсі нашорошила вуха. Вони проминули дім вдови Смек, що стояв у кінці головної вулиці, і пахощі лісу стали сильнішими: легкий пряний аромат дерева боссі, а над ним — міцніший, важчий запах залізного дерева. Вирушати стежиною самому, маючи для захисту лише сокиру, для маленького хлопчика було божевіллям. Тім це розумів, та все одно поїхав.

— Того покидька, який розпускає руки.

Ці слова він промовив тихо, наче прогарчав.

Бітсі знала дорогу і не вагалася, коли Лісова дорога на краю дібров боссі стала вужчою. І не завагалася, коли на краю залізних дерев шлях звузився ще більше. Та коли Тім збагнув, що вже опинився у Нескінченному лісі, то зупинив її, попорпався в заплічному мішку і видобув звідти бензинову лампу, яку потягнув з клуні. У крихітній бляшанці на дні було повно палива, тож Тім думав, що бодай годину лампа світитиме. Або дві, якщо користуватися нею ощадливо.

Він запалив об ніготь сірника (цього фокуса навчив його тато), повернув ручку в тому місці, де бляшанка з'єдналася з довгою вузькою шийкою лампи, і вставив сірник у маленький отвір, так званий маригат. Лампа розквітла синьо-білим світлом. Тім здійняв її над головою й охнув.

З батьком вони кілька разів бували так далеко від залізних дерев, але вночі — ніколи, і те, що він побачив, вселило в нього такий страх, що йому враз закортіло повернутися. Так близько до цивілізації найкращі залізні дерева спіяли й від них лишилися самі пеньки, але ті, яких ще не зачіпали, здіймалися високо й нависали над хлопчиком на маленькому мулі. Височезні, прямі й похмуро-урочисті, як старійшини манні на похороні (цю картинку Тім бачив у одній з книжок удови Смек), вони виростали в темряву, куди не сягало світло його малесенької лампи. Перші сорок футів од землі їхня кора була цілковито гладенька. А далі стриміло до неба, мов здійняті людські руки, віття, відкидаючи на вузьку стежку павутину тіней. На рівні землі гілки були товстими чорними палицями, тому пройти крізь них можна було. Звісно, можна було й гострим каменем горло перерізати. Кожен, кому б вистачило дуросів зійти зі Стежини Залізних Дерев (чи йти далі, там, де вона закінчувалася), швидко б заблукав у лабіринті й, цілком імовірно, вмер би від голоду. Звісно, за умови, якщо його перше не з'їдять. Неначе на potwierдження, десь у пільмі хрипко зареготала якась велика (судячи з голосу) істота.

Тім запитав себе, що він тут робить, коли вдома, в затишній хатині, де він виріс, на нього чекає тепле ліжко з чистою постілью. Та потім торкнувся батькової щасливої монетки (що тепер висіла на ланцюжку в нього на шиї), і його рішучість зміцніла. Бітсі озирнулася на нього

з німим запитанням: «Ну? Куди далі? Вперед чи назад? Ти головний, вирішуй».

Тім не був певен, що йому вистачить хоробрості пригасити лампу, щоб вона сама не згасла і він не опинився у непроглядній пільмі. Хоча він більше не бачив залізних дерев, та відчував, як вони громадаються навколо.

Та все ж: уперед.

Він стиснув коліньми боки мула, цокнув язиком, і Бітсі знову рушила вперед. Алюр був рівний, а отже, вона трималася правого боку стежини. А її спокій свідчив, що небезпеки вона не відчуває. Принаймні поки що, та й що міг мул знати про небезпеку? Це Тім мусив оберегати її. Зрештою, він був головний.

«Ох, Бітсі, — подумав він. — Якби ж ти тільки знала».

Чи далеко він уже заїхав? Скільки ще їхати? Скільки ще йому схочеться проїхати, перш ніж він облишить це божевілля? Для матері він був єдиною рідною людиною в світі, на яку вона могла покластися. Тож скільки ще їхати?

У нього було таке відчуття, неначе він проїхав уже десять коліс чи більше, відколи пахощі дерев блоссі лишилися позаду, але він розумів, що це не так. Так само, як розумів, що шелест, який він чув, створював вітер Широкої Землі у вітті дерев, а не якийсь безіменний звір, котрий скрадався позаду з роззявленою пащекою, наперед смакуючи свою невеличку вечерю. Він дуже добре це знав. То чому ж вітер так нагадував чиєсь дихання?

«Полічу до ста і розверну Бітсі», — сказав Тім собі, та коли дійшов до сотні й у непроглядній темряві досі не було нікого, крім нього та відважного маленького мула («А ще тварюки, яка за нами крадеться й підходить усе ближче та ближче», — нашіптував йому зрадливий розум), він вирішив долічити до двохсот. А коли вже нарахував

сто вісімдесят сім, то почув, як хруснула галузка. Він запалив лампу і, високо її підіймаючи, рвучко розвернувся. Похмурі тіні наче відступили, та потім знову вистрибнули вперед і вхопили його в свої лабета. І чи йому здалося, а чи щось відступило в пільму, злякавшись світла? Він бачив, як зблиснуло червоне око?

Авжеж, ні, проте...

Тім втягнув крізь зуби повітря, повернув ручку, щоб перекрити паливо, і цокнув язиком. Але цокати довелося двічі. Раніше спокійна, Бітсі тепер нервувалася і не хотіла йти вперед. Втім, як добра й слухняна істота, вона послухалася його наказу і знову пішла. Тім відновив лічбу і незабаром дорахував до двохсот.

От долічу назад від двохсот до нуля, і якщо й тоді його ніде не буде, справді розвернуся й поїду додому.

Він почав рахувати і дорахував до дев'ятнадцяти, аж раптом попереду ліворуч зблиснув помаранчево-червоний вогник. То було світло багаття, і Тім не мав сумнівів щодо того, хто його розклав.

«Звір, який мене переслідував, був не позаду, — подумав він. — Він попереду. Те світло, може, й від багаття, але це те око, яке я бачив. Червоне око. Треба вертатися, поки ще є час».

Але він торкнувся щасливої монетки на шиї й рішуче поїхав уперед.

Тім знову запалив лампу і підняв її над головою. Від головної стежини відгалужувалося чимало бічних коротких доріжок, що їх називали відрізками. Попереду, прибита гвіздком до берези, виднілася дошка, що позначала одну з них. «**КОУЗІНГТОН-МАРЧЛІ**» — чорною фарбою було написано на ній. Тім знав цих людей. Пітер Коузінгтон

(котрого теж того року спіткала лиха година) і Ернест Марчлі були лісорубами, що багато разів приходили на вечерю до Росів, та й сім'я Рос частенько навідувалася пообідати чи повечеряти до одних та інших.

— Хороші хлопці, але вглиб заходити не хочуть, — сказав Великий Рос синові після однієї такої вечері. — Близенько до блоссі чимало хорошого залізного дерева лишилося, але справжній скарб, найщільніше, найчистіше дерево, — в глибині, ближче до того місця, де закінчується стежина, на краю Фагонара.

То, може, я проїхав усього колесо чи два, просто в темряві все здавалося інакшим.

Він повернув Бітсі на стежину Коузінгтона-Марчлі і менш ніж за хвилину опинився на галявині, де перед багаттям, що весело потріскувало, на колоді сидів Збирач.

— А ось і юний Тім, — сказав він. — Ти хоробрий, як справжній мужик, хоч і ще який рік чи три не заростеш волоссям. Підійди, сядь, поїж рагу.

Тім не був певен, чи хоче знати, що цей дивний чоловік їв на вечерю, але з собою він їжі не взяв, а з казанка, який висів над вогнем, надто вже смачно пахло.

Прочитавши думки юного гостя, та ще й так точно, що Тіма це злякало, Збирач сказав:

— Не бійся, юний Тіме, ти не отруїшся.

— Я не боюся, — відказав Тім... але після згадки про отруту він уже не був у цьому такий упевнений. Та все одно чекав, коли Збирач насипле йому на бляшану тарілку повний черпак варива, і взяв бляшану ложку, погнуту, проте чисту.

У їжі нічого магічного не виявилось. Рагу було з яловичини, картоплі, моркви й цибулі, і все це плавало у пахучій підливці. Тім присів навпочіпки, їв і спостерігав, як

Бітсі обережно підходить до чорного коня. Жеребець торкнувся носом до носа скромного мула і відвернувся (презирливо, подумав Тім) до того місця, де Збирач розсипав на землю цілий мойт вівса, попередньо розчистивши її від гострих уламків дерева, що їх лишили по собі сеї Коузінгтон і Марчлі.

Поки Тім їв, Збирач податків не робив спроб зав'язати розмову, лише зрідка постукував по землі підбором чобота, видовбуючи невеличку ямку. Біля неї стояла миска, яку Тім бачив на Збирачевих гунна. Йому не вірилося, що мати була права — миска зі щирого срібла коштувала б цілий статок, — але на вигляд вона була як срібна. Скільки ж це зливків треба було переплавити, щоб вийшла така річ?

Підбор чобота натрапив на корінь дерева. З-під мантиї Збирач витяг ножа, довгого, як Тімове передпліччя, і одним ударом розітнув перепону. А тоді продовжив свою розвагу: стук, стук, стук.

— Навіщо ти копаєш? — спитав Тім.

Збирач на мить підняв очі й обдарував хлопчика білозубою усмішкою.

— Може, ти й дізнаєшся. А може, й ні. Думаю, дізнаєшся. Ти доїв?

— Еге ж, і кажу спасибі. — Тім тричі постукав себе по горлу. — Було смачно.

— Добре. Поцілунки — річ нетривала, на відміну від куховарства. Так кажуть манні. Бачу, тобі подобається моя миска. Гарна, чи не так? Це реліквія з Гарлена. У Гарлені були справжні дракони, і я певен, що у надрах Нескінченного лісу їх ще живе велика кількість, цілі огнища. А це, юний Тіме, наука тобі. Багато левів — це прайд, багато ворон — зграя, багато шалапутів — трокет, а багато драконів — це огнище.

— Огнище драконів, — смакуючи слова, промовив Тім. І раптом до нього дійшло, що насправді сказав Збирач. — Якщо дракони Нескінченного лісу живуть у глибині...

Та не встиг Тім закінчити думку, як Збирач його перебив.

— Та-та, ша-ша, на-на. Облиш ненадовго свої здогади. Поки що візьми миску й принеси мені води. Знайдеш її на краю галявини. Тобі знадобиться твоя маленька лампа, бо світло багаття так далеко не досягає. А на одному з дерев сидить пукі. Він роздутий, тобто не так давно поїв, але на твоєму місці я б не став набирати воду під ним. — Збирач знову саяннув усмішкою. Доволі жорстокою, як здалося Тіму, та нічого дивного в цьому не було. — Хоча хлопчик, достатньо хоробрий для того, щоб прийти у Нескінченний ліс, маючи за супровід лише мула свого батька, мусить чинити так, як йому заманеться.

Миска справді була срібна — жоден інший метал не був би таким важким. Тім незграбно ніс її під пахвою. У вільній руці він тримав лампу. Вже наближаючись до краю галявини, він відчув запах чогось огидно-нудотного і почув тихе булькання, наче плямкало багато маленьких ротиків. І зупинився.

— Цю воду пити не можна, вона стояча.

— Не кажи мені, що можна і чого не можна, юний Тіме, просто наberi у миску води. І прошу, стережися пукі.

Хлопчик став навколішки, поставив миску перед собою і подивився на млявий потічок. У воді кишіло жирними білими жуками. Їхні величезні голови були чорні, очі ворушилися на ниточках. Вони скидалися на водяних хробаків і, здавалося, перебували в стані війни. Через хвилину споглядання Тім збагнув, що вони пожирали один одного. Рагу забулькало у нього в шлунку.

Згори долинув звук: неначе чиясь рука провела по довгій смузі наждачного паперу. Тім підняв лампу над головою. На нижній гілляці залізного дерева ліворуч висіла, згорнувшись кільцями, величезна змія. Голова її нагадувала лопату і була більша за будь-який з кухонних горщиків його мами. Вона сонно дивилася на Тіма бурштиновими очима з чорними вузькими зіницями. З рота висунулася й затанцювала роздвоєна стрічка язика, та й рвучко сховалася з тихим сьорбанням: *сьоооорп*.

Якогога швидше Тім наповнив миску смердючою водою, але вся увага була прикута до істоти, що дивилася на нього згори, тому кілька жуків залізли йому на руки й негайно стали кусатися. Тихо скрикнувши від болю й огиди, він скинув їх у воду й поніс миску до багаття. Ішов повільно й обережно, щоб ні краплі не розлити на себе, бо брудна вода кишіла життям.

— Якщо це для того, щоб пити чи вмиватися...

Збирач дивився на нього, схиливши голову набік, і чекав, коли він договорить, але Тіму слова застрягли в горлі. Він просто поставив миску біля Збирача, який начебто перестав безцільно дірявити землю підбором.

— Не пити і не вмиватися, хоча ми могли б зробити і те, і те, якби схотіли.

— Сей, та ви жартуєте! Вона брудна!

— Увесь цей світ брудний, юний Тіме, але ми формуємо опір, чи не так? Ми вдихаємо його повітря, їмо його їжу, робимо його справи. Так. Так, авжеж. Але не зважай. Присядь-но навпочіпки.

Збирач показав місце, де Тіму сісти, і поліз щось шукати у своїх гунна. Тім з огидою та водночас цікавістю спостерігав, як жуки пожирають один одного. Чи триватиме так і далі, поки не залишиться один — найсильніший?

— А, ось ти де! — Господар витяг сталевий стрижень з білим наконечником, що нагадував слонову кістку, і теж присів навпочіпки, тож тепер вони сиділи один навпроти одного над живою рідотою в мисці.

Тім пильно подивився на сталевий жезл у руці, обтягненій рукавичкою.

— Це чарівна паличка?

Збирач, здавалося, замислився.

— Напевно, так. Хоча на світ вона з'явилась як важіль перемикання передач «додж-дарт». Економічна машина Америки, юний Тіме.

— А що таке Америка?

— Королівство, де живуть бовдури, які полюбляють іграшки. У нашій бесіді йому не місце. Але зятям собі і дітям своїм перекажи, якщо тобі випаде в житті нещастя їх мати: в умілих руках будь-яка річ може стати магічною. А зараз дивися!

Збирач відкинув мантию, щоб повністю звільнити руку, і змахнув паличкою над мискою каламутної, зараженої паразитами води. На очах у Тіма жуки знерухоміли... спливли на поверхню... щезли. Удруге змахнув жезлом Збирач — і каламуть теж зникла. Тепер вода виглядала придатною для пиття. Тім побачив у ній власне здивоване відображення.

— О боги! А як...

— Цить, дурний хлопчиську! Бодай трохи потривожиш воду — і нічого в ній не побачиш!

Утретє провів імпровізованою чарівною паличкою над водою Збирач, і Тімове відображення щезло так само, як жуки та каламуть. А натомість у воді з'явилася тремтяча картинка Тімової хати. Він побачив свою матір і Берна Келза. Хиткою ходою той зайшов на кухню з коридорчика,

де стояла його валіза. Нел була між плитою і столом, у нічній сорочці, в яку була вбрана тоді, коли Тім бачив її востаннє. Налиті кров'ю очі Келза мало не вилазили з орбіт. Волосся поприлипало до лоба. Тім знав, що якби він був у кухні, а не дивився на неї з лісу, то відчув би перегар від дешевого віскі, що туманом огортав вітчима. Його губи ворушилися, і Тім зміг прочитати слова: «Як ти відкрила мою валізу?»

«Ні! — хотів закричати Тім. — Це не вона, це я!» — Але горло немов здушила залізна рука.

— Подобається? — прошепотів Збирач. — Гарне видно, чи не так?

Нел спочатку притислася до дверей комори, а тоді розвернулася, щоб тікати. Та Келз устиг її схопити: однією рукою за плече, другою — за волосся. Він струсонув нею, мов ганчір'яною лялькою, і жбурнув об стіну. А сам хитався перед нею, наче от-от мав упасти. Але встояв на ногах, і коли Нел знову намірилася бігти, ухопив важкий глиняний глек, що стояв коло зливальниці (той самий, з якого Тім наливав воду, щоб прикласти матері до розпухлої щоки мокрого рушника), й щосили вдарив її ним по голові. Глек розбився на дрібні уламки, і в Келза в руці лишилася сама ручка. Він кинув її на підлогу, вхопив свою новоспечену дружину й заходився осипати її ударами.

— НІ! — заволав Тім.

Від його подиху поверхня води захвилювала і видиво шезло.

Тім скочив на ноги й побіг до Бітсі, а та глянула на нього здивовано. Подумки син Джека Роса вже мчав назад додому Стежиною Залізних Дерев, поганяючи Бітсі підбо-

рами, щоб не шкодувала сил. Та в дійсності Збирач ухопив його, перш ніж він встиг і три кроки зробити, та підтягнув назад до багаття.

— Та-та, на-на, юний Тіме, не так швидко! Наша бесіда добре почалася, та до закінчення ще далеко.

— Відпусти мене! Вона помирає, а може, він її вже й убив! Хоча... може, це омана? Розіграш? — Якщо так, подумав Тім, таких розіграшів ще не влаштовували жодному хлопчику, який любив свою матір. Та все ж він сподівався, що то було не насправді. Сподівався, що Збирач розсміється і скаже: «Ото я тебе піддурив, га, юний Тіме?»

Та Збирач хитав головою.

— Це не жарт і не омана, бо миска ніколи не бреше. Боюся, що це вже сталося. Жахливо, що п'яний чоловік може скоїти з жінкою, правда ж? Подивися ще раз. Може, цього разу віднайдеш бодай якусь утіху.

Тім упав перед мискою на коліна. Збирач саяйнув ставленим посохом над водою. Неначе серпанок туману піднявся над нею... а може, то зір обманював Тіма, бо його очі застинали сльози. Хоч би що то було, мряка розсілася. Тепер у неглибокій посудині він побачив ганок їхньої хати. Жінка, в якій наче не було обличчя, схилилася над Нел. Поволі, дуже повільно, з допомогою гості, Нел спромоглася стати на ноги. Жінка без лиця розвернула її в бік вхідних дверей, і Нел, не піднімаючи ніг і потерпаючи від болю, почовгала туди.

— Вона жива! — заволав Тім. — Моя мама жива!

— Саме так, юний Тіме. Скривавлена, та нескорена. Ну... хіба що трошки скорена. — І він захихотів.

Цього разу Тім кричав не в миску, а понад нею, тому видіння не зникло. Він збагнув, що жінка, яка допомагала матері, не мала обличчя тому, що на ній була вуаль,

а віслучок, якого він помітив на краю тремкої картинки, — то Сонце. Він багато разів годував, напував і вигулював Сонце. Втім, як і решта учнів маленької школи Лісового: то була частка того, що директриса звала «платою за навчання», але Тім ніколи не бачив, щоб вона на ньому їздила верхи. Та якби його запитали, він би сказав, що, напевно, вона б і не змогла. Через свою трясучку.

— Це ж удова Сmek! А чому вона в нас удома?

— Може, сам у неї питаєш, юний Тіме.

— Це ти її якось відправив?

Усміхнений, Збирач похитав головою.

— У мене чимало захоплень, але рятувати дамочок, які страждають, до них не належить. — Він нахилився до миски, й крилатий капелюх кинув тінь на його обличчя. — Ой людоньки! Здається, вона й досі страждає. Та воно й не дивно: це ж треба, стільки ударів на неї посипалося. Люди кажуть, правду можна прочитати в очах людини, але я завжди кажу, що дивитися треба на руки. Поглянь на мамині, юний Тіме!

Тім нахилився ближче до води. Спираючись на вдову, Нел перейшла через ганок з простягнутими поперед себе руками, і йшла вона прямісінько на стіну, а не в двері, хоча ганок був неширокий і двері були просто перед нею. Вдова ненав'язливо скерувала її, і дві жінки зайшли в хату разом.

Збирач поцокав язиком: *клок-клок*.

— Погано, юний Тіме, ой погано. Удари по голові можуть бути дуже підступними. Навіть якщо вони не вбивають, то завдають страшенної шкоди. Тривкої шкоди. — Слова були серйозні, проте в очах у Збирача танцювали вогники невимовної радості.

Та Тім на це не зважав.

— Я маю їхати. Я потрібен матері.

І знову він рушив до Бітсі. Цього разу пройшов майже півдюжини кроків, та потім сталеві пальці Збирача знову зімкнулися на його плечах.

— Тіме, перш ніж ти поїдеш... з мого благословення, авжеж... маєш зробити ще одне.

Тіму здалося, що він божеволіє. «Може, — подумав він, — я лежу в ліжку, з тифом і все це мені примарилося».

— Віднеси мою миску до струмка і вилий з неї воду. Але не там, де ти її набирав, бо пукі вже виявляє більшу цікавість до всього, що відбувається довкола.

Збирач узяв Тімову лампу, повернув ручку на повну і підніс догори. Змія вже звисала донизу майже на повну довжину свого тіла. Втім, останні три фути (та частина, що закінчувалася лопатоподібною головою) здіймалися догори й погойдувалися з боку в бік. Бурштинові очі захоплено вдивлялися в блакитні Тімові. З рота виліз язик: *сьооорн*, — і на мить показалися два гострі вигнуті ікла. Їх відблиск Тім помітив у світлі, яке давала лампа.

— Заходь ліворуч від нього, — порадив Збирач. — Я тебе проведу і постою на чатах.

— А сам ти не можеш вилити? Я хочу швидше їхати до матері. Мені треба...

— Я покликав тебе сюди не задля твоєї матері, юний Тіме. — Збирач наче виріс, став вищим. — *А зараз роби те, що я кажу.*

Тім узяв миску і пішов через галявину ліворуч. Збирач ніс у руці лампу й тримався між ним та змією. Пукі повернув голову, стежачи за їхнім просуванням, проте кинутися за ними не пробував (хоча лісові хашчі залізних дерев були так близько, а їхні гілляки так щільно перепліталися, що зробити це було б неважко).

— Цей відрізок — частина ділянки Коузінгтона-Марчлі, — невимушеним тоном сказав Збирач. — Та ти, напевно, прочитав на табличці.

— Так.

— Хлопчик, який уміє читати, — щирий скарб для Баронії. — Збирач тепер крокував так близько до Тіма, що в того мороз продер поза шкірою. — Колись ти платитимеш величезні податки... звісно, якщо не загинеш цієї ночі в Нескінченному лісі... чи наступної ночі... чи через одну ніч. Але нащо стерегтися буревіїв, які ще ген-ген за обрієм, правда?

Ти знаєш, чия це ділянка, проте мені відомо трохи більше. Я довідався про це, коли робив об'їзд, укупі з новинами про те, що Френкі Саймонз ногу зламав, у Вайландів дитя підхопило молочну хворобу, у Ріверлі корови повиздыхали — і вони брешуть про них крізь свої жалюгідні рештки зубів, якщо я знаю свою справу, а я таки її знаю, — та й усілякі інші цікавинки. Скільки ж люди говорять! Але ось у чому річ, юний Тіме. Я довідався, що на початку Півної Землі Пітера Коузінгтона причавило деревом, яке впало не туди, куди треба було. Дерева, особливо залізні, мають звичку час від часу таке робити. Я вважаю, що залізні дерева наділені здатністю *мислити*. Ось звідки пішов звичай щодня просити у них пробачення перед тим, як починати вирубку.

— Я знаю, що сталося з сеєм Коузінгтоном, — сказав Тім. Попри всю тривогу, йому стало цікаво, куди виведе ця розмова. — Мама передавала їм юшку, хоч і сама тоді носила жалобу за татом. Дерево впало йому на спину, але не прямо на хребет, бо тоді б він загинув. Але до чого це? Він уже одужав.

Вони вже були біля води, але сморід ослаб і плямкання жуків не було чути. То було добре, але пукі все ще спостерігав за ними голодними очима. Погано.

— Атож, Простак Коузі знову став до роботи, і ми всі кажемо спасибі. Та поки він лежав, за два тижні до того, як твій татко здибав свого дракона і ще шість тижнів по тому, цей відрізок і всі решта на ділянці Коузінгтона-Марчлі стояли порожні, бо Ерні Марчлі не такий, як твій вітчим. Тобто він не піде рубати дерева в Нескінченному лісі без напарника. Але, звісно, — знову ж таки не так, як у твого вітчима, — у Тугодума Ерні насправді є напарник.

Тім згадав про монетку, що гріла йому шкіру, і про те, навіщо він узагалі подався в цю божевільну мандрівку.

— Не було ніякого дракона! Якби був дракон, він би спалив і татову щасливу монетку разом з усім! І як вона опинилася у валізі у Келза?

— Вилий воду з моєї миски, юний Тіме. Думаю, ти побачиш, що у струмку нема жуків і вони тебе не потурбують. Ні, тут їх і близько нема.

— Але я хочу знати...

— Стули свою мушлю і спорожни мою миску, бо ти не покинеш цієї галявини, поки вона повна.

Тім став навколішки, щоб виконати наказ, бажаючи лише одного: вилити воду і поїхати звідти. Йому було байдуже до Пітера «Простака» Коузінгтона, та й чоловіку в чорній мантиї, схоже, теж. *Він мене дразнить чи мучить. Мабуть, для нього різниці нема. Та коли ця клята миска спорожніє, я сяду на Бітсі й помчу додому. І хай тільки спробує мене спинити. Хай тільки спро...*

Хід Тімових думок переламався, як суха галузка під підбором черевики. Миска вислизнула йому з рук і впала догори дном на зарості підліску. Жуків у воді тут не було, Збирач щодо цього правду казав: струмок був чистий, як вода, що витікала з джерела поблизу їхньої хатини. Та під поверхнею води, на глибині шести-восьми дюймів, лежало

людське тіло. Його одяг перетворився на ганчір'я, що тріпотіло в потоці. Повік у трупа не було, більшої частини волосся теж. Обличчя й руки, колись дуже засмаглі, тепер були бліді, мов алебастр. Та в цілому тіло Великого Джека Роса збереглося дуже добре. Якби не порожнеча в тих очах без повік і вій, Тім би подумав, що його батько може встати, весь мокрий, стікаючи водою, і пригорнути його до себе.

Голодний пукі аж присьорбнув од нетерплячки: *сьооооорп*.

Від цього звуку щось переламалося у Тіма всередині, і він закричав.

Збирач щось тулив Тіму до рота. Той спробував відбитися, але не вийшло. Збирач просто вхопив Тіма за волосся на потилиці, і коли Тім закричав, шийка фляжки опинилася в нього між зубів. У горло потекла якась пекуча рідина. Не віскі, бо замість п'янити вона заспокоювала. Ба більше — вона дала йому відчуття, ніби він сам — лише холодний, незворушний гість у власній голові.

— За десять хвилин дія скінчиться, і тоді я відпущу тебе, — сказав Збирач. Його веселість мов випарувалася. Він більше не називав хлопчика юним Тімом. Він узагалі більше ніяк його не називав. — А зараз відкрий вуха і слухай. У Таваресі, за сорок коліс на схід звідси, я почув історії про лісоруба, якого підсмажив дракон. Це було в усіх на устах. «Сучка дракона, завбільшки як хата», — так казали. Та я розумів, що то все брехня. Я вірю, що десь у лісах ще міг затриматися тигр...

Губи Збирача розтяглися в кривій посмішці, що майнула й одразу ж зникла.

— ...але щоб дракон? Та ну. Так близько до цивілізації вже десять разів по десять років жодного дракона не було, та ще й щоб завбільшки як хата. Це збудило мою цікавість.

Не тому, що Великий Рос платник податків — тобто був ним, — хоча саме це я б сказав беззубому натовпу, якби комусь вистачило клепки (і хоробрості) запитати. Ні, то була цікавість заради цікавості, бо бажання знати таємниці завше було моєю непозбивною слабкістю. Колись вона мене вб'є, не сумніваюся.

Учора вночі, перед тим як починати об'їзд, я теж розклав багаття на Стежині Залізних Дерев. Тільки вчора я доїхав аж до того місця, де стежина закінчується. На останніх кількох відрізках перед болотом Фагонар таблички з написами «Рос і Келз». Там я наповнював миску в останньому чистому струмку, бо далі починаються болота, і що ж я побачив у воді? Табличку з написом «Коузінгтон-Марчлі». Я зібрав свої гунна, сів на Блекі і поїхав сюди, просто поглянути, що до чого. Потреби радитися з мискою більше не було. Я побачив те місце, куди не наважувався поткнутись отой пукі і де жуки не запаскудили струмок. Ці жуки — ненажерливі їдці плоті, але в бабусиних байках кажуть, що трупа добродішного чоловіка вони не їстимуть. Бабусі часто помиляються, та, як бачиш, не в цьому випадку. Холодна вода вберегла тіло від розкладу, і ран на ньому начебто ніяких нема, бо той, хто його вбив, напав ззаду. Я перевернув його й побачив розколотий череп, а тоді поклав його так, як він зараз лежить, бо не хотів, щоб ти це бачив. — Трохи помовчавши, Збирач додав: — І, напевно, щоб він тебе бачив, якщо його єство витає десь неподалік від тіла. Щодо цього серед бабусь нема одностайності. Ти як, тримаєшся чи хочеш іще ковточок нуну?

— Зі мною все нормально. — Ще ніколи в житті він так не брехав.

— Я майже не сумнівався, що знаю, хто вбивця. Всі сумніви остаточно відпали у салуні Гітті, місці моєї першої

зупинки в Лісовому. У гарячу податкову пору з місцевої корчми завжди можна збити дюжину зливків, як не більше. Там я й дізнався, що Берн Келз розмотав мотузку з удовою свого покійного напарника.

— Через тебе, — промовив Тім рівним, якимось наче не своїм голосом. — Через твої клятві податки.

Збирач поклав руку на груди й заговорив тоном ображеної невинності.

— Не ображай мене! Це не податки примушували Великого Келза горіти в ліжку всі ці роки, еге ж, навіть коли поряд з ним була жінка, щоб гасити його смолоскип.

Збирач усе говорив і говорив, але дія рідини, яку він називав неном, поволі слабла, і Тім перестав розуміти слова. Зненацька йому стало вже не холодно, а жарко, він увесь горів, а шлунок перетворився на мішок, у якому все перемішувалося. Він непевною ходою побрів до пригаслого вогнища, упав на коліна і виблював вечерю в ямку, яку Збирач копав підбором чобота.

— Ну от! — із запалом вигукнув чоловік у чорній мантиї, наче сам себе вітав. — Я знав, що для чогось вона та й згодиться!

— **Тепер тобі потрібно їхати** до матері, — сказав Збирач, коли Тім перестав блювати й сів біля майже згаслого багаття, похиливши голову. Волосся звисало йому на очі. — Ти хороший син. Але в мене є одна річ, яка може тобі знадобитися. Це забере ще одну хвилину. Для Нел Келз це погоди не зробить, у неї все так, як є.

— Не називай її так! — зашипів Тім.

— Як я можу? Чи ж вона не заміжня? Як-то кажуть старі люди, похапцем одружишся — на дозвіллі розкаєшся. — Збирач знову присів навпочіпки перед своїми гунна.

Мантія майоріла довкола нього, наче крила якогось страхитливого птаха. — Кажуть, що розмотано, те не можна змотати, і кажуть правду. На деяких рівнях Вежі існує потішний звичай під назвою «розлучення», але не в нашому чарівному маленькому куточку Серединного світу. Ану ж бо, подивимося... це було десь тут.

— Не розумію, чому його не знайшли Простак Пітер і Тугодум Ерні, — відсторонено промовив Тім. Він почувався порожнім усередині, наче з нього випустили повітря. Якесь почуття ще пульсувало в його серці, але він не знав, що то було. — Це ж їхня ділянка... їхня вирубка... і вони рубали тут дерева, відколи Коузінгтон вичухався і знов зміг працювати.

— Еге ж, вони рубали залізо, проте не тут. У них повно інших відрізків. А цей вони на якийсь час лишили відпочивати. Не знаєш чому?

Тім здогадувався. Простак Пітер і Тугодум Ерні були хороші й добрі, проте не найхоробріші з-поміж лісорубів. Саме тому вони не наважувалися йти далі в ліс.

— Очевидячки, чекали, коли пукі забереться звідси.

— От мудра дитина, — схвально промовив Збирач. — Добре кумекає. А як ти гадаєш, що відчував твій вітчим, знаючи, що той деревний хробак може от-от звідси піти й ті двоє повернуться? Вони вернуться й розкриють його злочин, якщо він не збереться з духом і не перенесе тіло далі в ліс?

Те нове почуття в серці у Тіма запульсувало з новою силою. І він цьому радів. Усе було краще, ніж безсилий жах, який накочував на нього, коли думав про матір.

— Сподіваюся, йому погано. Сподіваюся, він не може спати по ночах. — А тоді на нього зійшло прозріння: — Це тому він знову почав пити.

— Справді мудре дитя, розумне над свої літа... А! Ось воно!

Збирач обернувся до Тіма, котрий уже відв'язував Бітсі й збирався сісти на неї. Він підійшов до хлопчика, несучи щось під мантиєю.

— Авжеж, він зробив це зопалу, а опісля запанікував. Інакше навіщо б вигадував таку історію? Сміх та й годі. Інші лісоруби не надто в неї вірять, у цьому можеш бути певен. Він розклав багаття, нахилився над ним і тримався, скільки зміг, щоб одяг обпалити й самому попектися до пухирів на шкірі. Я це знаю, бо своє багаття розклав на його попелищі. Та спершу він закинув гунна свого товариша у струмок, якнайдалі у ліс, скільки сили вистачило. Закинув, коли ще кров твого батька на руках не висохла, б'юся об заклад. Я перейшов струмок убрид і знайшов речі. Вони вже майже всі потрухли, та дещо я для тебе взяв. Вона була іржава, але моя пемза і терпуг дуже добре впоралися із завданням її відчистити.

З-під мантиї він витяг сокиру Великого Роса. Зблиснуло свіжонагостре лезо. Тім, уже сидючи верхи на Бітсі, узяв її, підніс до губ і поцілував холодну сталь. Потім застромив топорище за пояс, лезом від тіла, саме так, як учив його колись Великий Рос, давно-предавно.

— Я бачу, в тебе на шиї родитовий дубль. Він належав твоєму батькові?

Тім сидів на мулі, і його очі опинилися майже на рівні очей Збирача.

— Монетка лежала у валізі у того падлюки-вбивці.

— У тебе є його монетка, а тепер іще й сокира. Цікаво, до чого ти її прикладеш, якщо ка дасть тобі нагоду?

— До його голови. — Почуття — щира лють — вирвалося з серця, мов птах із підпаленими крильми. — Ззаду чи спереду, мені різниці немає.

— Прекрасно! Люблю хлопчиків, у яких є план! Іди з усіма богами, яких знаєш, і з Людиною-Ісусом на додачу. — Так, накрутивши хлопчика до краю, він розвернувся і пішов розкладати багаття. — Я, може, ще ніч-дві перебуду на стежині. Щось Лісове здається мені навдивовижу цікавим цієї Широкої Землі. Хлопчику мій, тільки поглянь на цю зелену ші! Як вона сяє!

Тім не відповів, але Збирач був упевнений, що він усе чув.

Накручені до краю завжди всечують.

Вдова Сmek, напевно, виглядала у вікно, бо не встиг Тім підвести Бітсі до ганку (у мула були збиті ноги, тож попри тривогу, що все наростала в душі, він пожалів Бітсі й останні півмилі йшов поряд з нею), як вона вибігла йому назустріч.

— Хвала богам, хвала богам. А твоя мати вже мало не вирішила, що ти загинув. Заходь. Бігом-бігом. Нехай почує тебе і торкнеться.

Не одразу Тім збагнув зміст цих слів. Він прив'язав Бітсі коло Сонця і побіг угору сходами.

— Сей, а звідкіля ви знали, що треба до неї прийти?

Вдова повернулася до нього лицем (хоча густу вуаль важко було назвати лицем).

— Тімоті, тобі що, геть клепки повибивало? Ти промчав повз мій будинок, женучи мула чвалом. Я не могла втямити, чому ти поїхав так пізно, та ще й у бік лісу, тому пішла до твоєї матері спитати. Але заходь, заходь. І говори веселим голосом, якщо любиш її.

Вдова повела його через вітальню, де тьмяно палахкотіли два гасові світильники. У кімнаті матері на тумбочці біля ліжка горів ще один, і в його світлі Тім побачив Нел, яка лежала в ліжку. Більшу частину обличчя вкривали

пов'язки, ще одна (сильно закривавлена) коміром оповивала шию.

Зачувши їхні кроки, Нел сіла. На обличчі в неї був страшний переляк.

— Якщо це Келз, не підходь! Ти достатньо накоїв!

— Мамо, це я, Тім.

Вона обернулася на звук його голосу й розкрила обійми.

— Тіме! Іди до мене, іди!

Він став навколішки біля ліжка і, плачучи, вкрив поцілунками ту її шок, котра не була прикрита пов'язками. Мати була в тій самій нічній сорочці, але на шиї та грудях тканина зашкарубла від темно-червоної крові. Тім бачив, як його вітчим завдав їй страшного удару по голові глеком, а потім накинувся з кулаками. Скільки ударів на неї посипалося в нього на очах? Він не знав. А скількох іще довелося зазнати його безталанній матері після того, як видіння у срібній мисці зникло? Достатньо, щоб Тім розумів: їй пощастило, що лишилася живою. Але один із цих ударів (найпевніше, завданий глиняним глеком) зробив його матір сліпою.

— Цей удар заподіяв їй струс, — сказала вдова Сmek. Вона сиділа у кріслі-гойдалці в спальні Нел. Тім сидів на ліжку і тримав матір за ліву руку. Два пальці на правій було поламано. Вдова, якій, мабуть, ніколи було й присісти, відколи вона волею щасливого випадку з'явилася у них удома, наклала на них шини у вигляді гілочок хмизу і перев'язала фланелевими стрічками, відірваними від іншої сорочки Нел. — Я вже бачила таке раніше. У мозку набряк. Коли він зійде, до неї може повернутися зір.

— Може, — похмуро повторив Тім.

— Тімоті, як на те Божа воля, вода буде.

«Наша вода тепер отруєна, — подумав Тім, — і то ніякі не боги зробили». Він розтулив було рота, щоб сказати це вголос, але вдова похитала головою.

— Вона спить. Я дала їй трав'яний напій, не дуже міцний, бо той дуже сильно вдарив її по голові, я б не наважилася дати їй щось міцне, але травичка подіяла. Я не була певна, проте вона допомогла.

Тім подивився на обличчя матері — страхітливо бліде, у цятках крові, що висохли на крихітному клаптику шкіри, не прикритому пов'язками вдови Смек, — і підвів погляд на свою вчительку.

— Вона ж прокинеться, правда?

— Як на те Божа воля, вода буде, — повторила вдова. Одначе примарні вуста під вуаллю розійшлися в подобі усмішки. — У цьому випадку, думаю, таки буде. Твоя мама сильна.

— Сей, можна мені з вами побалакати? Бо якщо я з кимсь не поговорю, то лусну.

— Авжеж. Вийдім на ганок. Сьогодні я, з твого дозволу, побуду у вас. Ти не заперечуєш? А якщо ні, то чи поставиш Сонце у хлів?

— Еге ж, — кивнув Тім. Йому відлягло від серця, і він навіть спромігся всміхнутися. — Кажу спасибі!

Повітря стало ще теплішим. Сидячи в кріслі-гойдалці, яке так любив Великий Рос у літні вечори, вдова сказала:

— Таке відчуття, ніби це потепління перед старкблас-том. Можеш вважати мене божевільною... не ти перший, не ти останній... але якось воно так.

— А що це таке, сей?

— Та не зважай, мабуть, це пусте... якщо, звісно, не побачиш сера Трокена, який танцюватиме в сяйві зірок чи

дивитиметься на північ, здійнявши догори писок. У цих краях не було старкбластів, відколи я ще пішки під стіл ходила, а то багато-багато років тому. Але в нас є інші теми для розмови. Тебе ще щось турбує, крім того, що той звір зробив з твоєю матір'ю?

Тім зітхнув, не знаючи, з чого почати.

— Бачу, в тебе на шії монетка. Здається, її носив твій батько. Може, з цього тобі й варто почати. Але є ще одна річ, яку нам потрібно обговорити. Я про те, щоб захистити твою маму. Я б відправила тебе до констебля Говарда, хоч уже й пізно, але в його будинку темно й віконниці зачинені. Я сама бачила дорогою сюди. Але це й не дивно. Усім відомо, що, коли в Лісове приїздить Збирач, Говард Таслі завжди знаходить привід заховатися. Я стара жінка, а ти мале дитя. Що ми зможемо вдіяти, якщо Берн Келз прийде закінчити те, що почав?

Тім, котрий більше не почувався дитям, сягнув рукою до пояса.

— Монетка мого батька — не єдине, що я нині надбав. — Він витяг сокиру Великого Роса і показав учительці. — Це також було татове, і якщо він насмілиться вернутися, я всаджу її йому в голову, бо там їй і місце.

Вдова Смек хотіла було запротестувати, та побачила вираз його очей і змінила думку.

— Розкажи мені свою історію, — попросила вона. — Тільки ні слова з неї не замовчуй.

Коли Тім закінчив свою розповідь (пам'ятаючи прохання вдови ні слова не випускати, він не оминув увагою слів матері про те, що чоловік зі срібною мискою чомусь не змінюється зовні), його стара вчителька якусь мить сиділа мовчки... хоча її вуаль моторошно тріпотіла на ве-

чірньому вітерці, й складалося враження, що вдова кивала.

— А знаєш, вона правду каже, — мовила нарешті вдова Сmek. — Той клятий вершник ні на день не постарів. І збір податків — не його робота. Я думаю, це його захоплення. Так, у нього їх чимало. Він має свої маленькі розваги. — Вона підняла пальці, кілька секунд пороздивлялася їх перед вуаллю і знову опустила руку на коліна.

— Вони не тремтять, — обережно зауважив Тім.

— Так, сьогодні не тремтять, і це добре, якщо я хочу пильнувати біля ліжка твоєї матері. А я на це налаштована. Ти, Тіме, зроби собі постіль за дверима. Буде незручно, та якщо твій вітчим повернеться і якщо ти хочеш його подужати, то заходити мусиш ззаду. Не зовсім, як Хоробрий Білл у казках, так?

Тім стиснув кулаки, та так міцно, що нігті врізалися в долоні.

— Так само той виродок вчинив з моїм батьком. Іншого він не заслуговує.

Вона взяла його за руку і ніжно розняла кулак.

— Все 'дно він, мабуть, не повернеться. А надто якщо думає, що вбив її. Крові було так багато, що він цілком може так думати.

— Виродок, — тихим здушеним голосом повторив Тім.

— Напевно, він зараз десь валяється п'яний. Завтра ти мусиш піти до Простака Пітера і Тугодума Ерні, бо тіло твого тата лежить на їхній ділянці. Покажи їм свою монетку і розкажи, як ти її знайшов у валізі у Келза. Поліція може зібрати загін, розшукати Келза і надійно замкнути його за ґратами. Знайти його буде неважко, а коли він проспиться, то стверджуватиме, що гадки не має, як міг таке скоїти. І це може бути правдою, бо в чоловіків, коли

їм у горло потрапляє міцний напій, наче завіса перед очі опускається.

— Я піду з ними.

— Ні, це діло не для маленького хлопчика. І так погано, що тобі сьогодні доведеться чатувати на нього з сокирою твого батька. Сьогодні ти маєш бути чоловіком. Завтра знову зможеш стати хлопчиком, а місце хлопчика, коли його мати так важко поранена, — біля її ліжка.

— Збирач сказав, що залишиться на Стежині Залізних Дерев ще на ніч-дві. Може, мені варто...

Рука, що кілька секунд тому ніжно гладила його руку, вхопила Тіма за зап'ясток, там, де шкіра була дуже тонка, і стисла міцно, аж до болю.

— Навіть не думай про це! Чи ж він не достатньо на-коїв?

— Що ви таке кажете? Хіба це він винен? Мого тата вбив Келз, і Келз побив маму!

— Але то Збирач дав тобі ключа, і хтозна, що він ще міг зробити. Чи зробить, якщо йому випаде така нагода, бо по собі він лишає тільки руїни і плач, і так було з незапам'ятних часів. Думаєш, люди його бояться лише тому, що він може вигнати їх у світ, якщо вони не сплатять Баронії податку? Ні, Тіме, ні.

— А ви знаєте, як його звуть?

— Ні, та мені це й не потрібно, бо я знаю, хто він такий. Він жива чума. Колись давно-предавно, по тому, як він зробив тут свою брудну справу, про яку я не розповідатиму малому хлопчикові, я набралася рішучості з'ясувати, що до чого. Я написала листа в Гілеад одній чудовій жінці, прекрасній і здатній зберігати таємниці, а це дуже рідкісне поєднання. І заплатила дзвінким сріблом за те, щоб посланець доправив листа і привіз відповідь... котру моя

приятелька з великого міста благала спалити. Вона написала, що гілеадський Збирач, коли не присвячує час своїй *розвазі* — збиранню податків, яке зводиться до вичавлювання сліз із нещасного робучого люду, — працює радником у лордів з палацу, які називають себе Радою Ельда. Хоча лише вони самі вважають, що мають кривні зв'язки з родом Ельдовим. Кажуть, що він великий чаклун, і частка правди в цьому є, бо його чари ти бачив на власні очі.

— Бачив-бачив, — кивнув Тім, згадавши миску. І те, як сей Збирач наче виростав, коли гнівався.

— Жінка, з якою я листувалася, написала, що деякі люди стверджують, буцімто він — сам Мерлін, той, що був придворним чаклуном у самого Артура Ельда, бо Мерлін, кажуть, безсмертний, він істота, для якої час плине у зворотний бік. — Під вуаллю пролунало зневажливе пирхання. — Та в мене від самої думки про це голова болить, бо це повне безглуздя.

— Однак у легендах Мерлін був білим чаклуном.

— Ті, хто каже, що Збирач — це сам перевдягнений Мерлін, також розповідають, що його перетягла на свій бік чорна магія Чародійської Веселки, бо йому доручили берегти її ще до падіння Ельдового королівства. Інші подейкують, що у своїх мандрах після падіння він знайшов якісь артефакти Древніх, вони його зацікавили, і його душа почорніла аж до дна. І начебто це сталося в Нескінченному лісі, там він досі тримає чарівну хатину, де час стоїть непорушно.

— Щось не дуже віриться, — сказав Тім... хоча думка про магічну хатину, де ніколи не рухалися стрілки й пісок ніколи не сипався на дно пісочного годинника, неабияк його зацікавила.

— Брехня собача це все, от що! — А помітивши його шокований погляд, додала: — Благаю прощення, та іноді висловитися можна лише лайкою. Навіть Мерлін не може бути в двох місцях одночасно: блукати Нескінченим лісом на одному краю Північної Баронії та прислугувувати лордам і стрільцям на іншому. Ні, податківець — не Мерлін, але він чаклун, і то чорний. Так сказала дама, яка колись була моєю ученицею, і я в це вірю. Саме тому ти не повинен більше до нього наближатися. Будь-яке добро, яке він запропонує тобі зробити, буде облудою.

Поміркувавши над цим, Тім запитав:

— Сей, а ви знаєте, що таке ші?

— Авжеж. Ші — це феї, які, за переказами, живуть у лісових хащах. Про них згадував темний чоловік?

— Та ні, то Солома Віллем розказував мені якусь казку на тартаку.

А нащо я збрехав?

Та глибоко в душі Тім знав відповідь.

Тієї ночі Берн Келз так і не повернувся, і це було на краще. Тім збирався стояти на чатах, але він був лише змученим маленьким хлопчиком. «Я лише на кілька секундочок заплющу очі, щоб вони відпочили», — так він сказав собі, коли лягав на солом'яну підстилку, яку спорудив за дверима матеріної спальні. Відчуття справді було таке, наче минуло кілька секунд, проте, коли він знову розплющив очі, хатину заливало ранішнє світло. Сокира його тата лежала поряд на підлозі, там, куди впустила її розслаблена рука. Він підняв її, запхав знову за пояс і побіг у спальню до матері.

Вдова Сmek міцно спала в кріслі-гойдалці, яке підтягнула поближче до ліжка Нел. Вуаль тихо здіймалася і опа-

дала в такт хропінню. Очі у Нел були широко розплющені й повернулися на звук Тімових кроків.

— Хто прийшов?

— Тім, мамо. — Він сів поряд з нею на ліжко. — До тебе вернувся зір? Хоч трішечки?

Вона силкувалася всміхнутися, та розпухлі губи змогли тільки смикнутися.

— На жаль, досі темно.

— Ну нічого. — Тім підніс її руку, на якій не було шин, до губ і поцілував. — Може, рано ще.

Їхні голоси розбудили вдову.

— Він правду каже, Нел.

— Сліпа я чи ні, наступного року нас напевно виженуть, і що далі?

Нел повернулася обличчям до стіни й заплакала. Тім розгублено глянув на свою вчительку, а вона махнула йому рукою: іди, мовляв.

— Я дам їй щось заспокійливе, у мене є в торбі. А тобі, Тіме, треба до лісорубів. Поквапся, бо вони підуть у ліс.

З Пітером Коузінгтоном та Ерні Марчлі він міг розминутися, якби Болді Андерсон, один з трьох великих фермерів Лісового, не став біля їхнього сараю, щоб побазікати, коли вони саме запрягали мулів і готувалися вирушати на працю. Усі троє в похмурій мовчанці вислухали Тіма, а коли він нарешті замовк, щоб перевести подих, Простак Пітер узяв його за руку вище ліктя й сказав:

— Хлопче, ти можеш на нас розраховувати. Ми підніmemo всіх лісорубів села, і тих, хто працює в блоссі, і тих, хто ходить по залізне дерево. Сьогодні у лісі ніхто дерев не рубатиме.

— А я відправляю своїх хлопців до фермерів, — сказав Андерсон. — До Дестрі й на тартак.

— А як щодо констебля? — дещо схвильовано спитав Тугодум Ерні.

Андерсон опустил голову, сплюнув собі між чоботи й витер підборіддя долонею.

— Я чув, він подався на Таварес чи то браконьєрів шукати, чи до жінки, яку він там собі тримає. Але все 'дно Говард Таслі гівна вартий, був і завше буде. Ми самі все зробимо, скрутимо Келза ще до того, як він вернеться.

— А як буде сильно казитися, руки йому переламаємо, — докинув Коузінгтон. — Він ніколи не вмів пити і тримати себе в руках. Коли ще був Джек Рос, щоб його в шорах тримати, то ще все було так-сяк, але ви гляньте, до чого дійшло! Побив Нел Рос так, що вона осліпла! Великий Келз завше нерівно до неї дихав, і єдиний, хто не здогадувався, що...

Андерсон штрикнув його ліктем, повернувся до Тіма і сперся руками на коліна, бо був височенький.

— Тіло твого тата найшов Збирач?

— Так.

— І ти сам, на власні очі, бачив труп?

Тімові очі налилися слізьми, та голос майже не затремтів.

— Еге ж, бачив.

— На нашій ділянці, — сказав Тугодум Ерні. — У кінці нашого відрізка. Того, де хазяйнує зараз пукі.

— Так.

— Тільки за одне це я б його вбив, — промовив Коузінгтон. — Але ми привеземо його живим, якщо зможемо. Ерні, нам з тобою треба з'їздити туди й привезти... ну розумієш, останки... перед тим, як подамося на пошуки. Болді, зможеш сам кинути клич?

— Еге ж. Зберемося в крамниці. Ви там, хлопці, пильнуйте на стежині, але щось мені підказує, що ми знайдемо виродка у селі, десь заліг, п'яний у дупель. — А тоді, радше до себе, ніж до інших: — Я ніколи не вірив у ту байку про дракона.

— Почнемо за шинком Гітті, — сказав Тугодум Ерні. — Він уже не раз там відсипався.

— Атож, атож. — Болді Андерсон глянув на небо. — Не подобається мені ця погода, ох не подобається. Надто тепло для Широкої Землі. Надіюся, бурі не буде, і молюся богам, щоб старкбласту не було. Бо це буде гаплик. Наступного року, коли приїде Збирач, не буде кому платити податки, бо нікого не лишиться. Хоча, якщо хлопчик правду каже, то він нам прислужився: викинув гниле яблуко з кошика.

«Зате моїй мамі він не прислужився, — подумав Тім. — Якби він не дав мені того ключа і якби я ним не скористався, вона б не втратила зір».

— Іди додому, — сказав Марчлі Тіму, м'яко, проте тоном, що не допускав заперечень. — Дорогою зайди до моїх і скажи моїй жінці, що тут у вас потрібна жіноча поміч. Вдові Смек треба додому, відпочити, бо вона вже немолода й нездорова. А ще... — Він зітхнув. — Скажи їй, що трохи згодом вони муситимуть прийти в похоронну контору Стоукса.

Цього разу Тім поїхав верхи на Місті, а вона зупинялася пожувати листя коло кожного куща. Коли він нарешті під'їжджав до рідної домівки, його обігнали дві підводи та двоколка, запряжена поні, й у кожній сиділо по дві жінки, охочих розрадити його матір і полегшити її біль.

Не встиг він поставити Місті коло Бітсі, як вийшла на ганок Ада Коузінгтон і сказала, що він має відвезти вдову Смек додому.

— Можеш сісти на мою двоколку. Поганяй обережно там, де є борозни від коліс, бо бідолашна жінка геть знесилена.

— Сей, у неї знову трясучка?

— Та ні. Вона, бідна, надто змучена, щоб трястися. Вона прийшла до вас, коли її найбільше потребували, і, може, навіть життя твоєї мамі врятувала. Ніколи про це не забувай.

— А мама зможе знову бачити? Хоч трішечки?

Відповідь Тім прочитав на обличчі сей Коузінгтон ще до того, як вона розтулила рота.

— Поки що ні, синку. Ти мусиш молитися.

Тім хотів було повторити їй слова, які любив проказувати його батько: «Дощу проси, а криницю копай». Та врешті промовчав.

Додому до вдовиці їхали повільно. Позаду двоколки Ади Коузінгтон трюхикав прив'язаний віслучок. Небувала спека все ніяк не минала, навіть кисло-солодкі вітри, що віяли з Нескінченного лісу, і ті вляглися. Вдова намагалася сказати щось підбадьорливе про Нел, але невдовзі облишила всі спроби: напевно, розуміла, що вони звучать фальшиво. Коли проїхали вже половину головної вулиці, Тім почув праворуч сильне булькання. Наляканий, він озирнувся, та враз і заспокоївся. То вдова заснула, опустивши підборіддя на худенькі, мов у пташки, груди. Край вуалі лежав у неї на колінах.

Коли під'їхали до її хати на краю села, Тім запропонував провести її всередину.

— Ні, допоможи тільки сходами нагору піднятися, далі я вже сама якось. Вип'ю чаю з медом і ляжу спати, бо дуже втомилася. А тобі, Тіме, треба бути з матір'ю. Я знаю, половина жінок села будуть уже у вас, коли ти повернешся, проте вона потребує саме тебе.

Вперше за ті п'ять років, що старенька була Тімовою вчителькою, вона його обійняла, сухо й міцно. Він відчував, як дрижить її тіло під сукнею. Все-таки не була вона надто втомлена для трясучки. І для того, щоб утішити хлопчика, змученого, сердитого, спантеличеного до глибини душі хлопчика, що так потребував розради.

— Вертайся до неї. І тримайся подалі від того темного чоловіка, якщо він перед тобою з'явиться. Від чобіт до маківки він зітканий з брехні, і його одкровення не приносять нічого, крім сліз.

Дорогою додому на головній вулиці він натрапив на Солому Віллема і його брата, Гантера (за веснянки його прозвали Цяткою Гантером), що їхали верхи, щоб приєднатися до загону, який вирушив Лісовою дорогою.

— Вони збираються обшукати кожну ділянку і кожен відрізок на стежині, — радісно повідомив Гантер. — Ми його знайдемо.

Отож скидалося на те, що в селі загін не знайшов Келза. У Тіма виникло передчуття, що в лісі, там, де проходить стежина, його теж не буде. Підстав для цього не було, та передчуття було сильним. Як і побоювання, що Збирач захоче з ним поговорити ще раз. Чоловік у чорному плащі трохи розважився... але ще не до кінця.

Його мати спала, але прокинулася, коли Ада Коузінгтон завела Тіма в спальню. Інші жінки сиділи в залі, але

відколи Тім поїхав, вони не байдикували. Всі полиці в коморі загадковим чином наповнилися харчами, вгиналися від пляшок і пакунків. І хоча Нел була прекрасною сільською господинею, але Тім ще ніколи не бачив, щоб у них у хаті було так чисто. Навіть бантини на стелі — і ті були вишарувані від кіптяви вогнища.

Усі сліди перебування Берна Келза прибрали. Жахливу валізу запхали під задній ганок, до павуків, польових мишей і жаб болотяних.

— Тіме? — Він узяв руки Нел у свої, і вона полегшено зітхнула. — Як ти, синку?

— Добре, мамо, добре. — Хоч обоє розуміли, що то неправда.

— Ми знали, що він мертвий, правда? Але це слабка втіха. Його наче знову вбили. — З невидющих очей Нел потекли сльози. Тім і сам заплакав, але спромігся стримати ридання. Вони б тільки ще більше її засмутили. — Його привезуть у похоронну залу, яку Стоукс тримає за своєю кузнею. Ці добрі жінки підуть, щоб подбати про нього там, зробити все необхідне. Але ти, Тіммі, зможеш піти до нього першим? Викажеш йому свою любов і всю мою? Бо я не зможу. Чоловік, за якого я так по-дурному вийшла заміж, дуже сильно мене скалічив, я ледве можу ходити... і нічого не бачу. Якою ка-мейкою я виявилася і чим довелося за це поплатитися!

— Тихенько, мамо. Я люблю тебе. Авжеж, я піду.

Та час іще був, тож Тім спочатку пішов у клуню (в хаті, як на його думку, було забагато жінок) і влаштував собі сяку-таку постіль з сіна та старої ковдри, якою обтирали мула. Заснув він майже одразу. А розбудив його близько третьої дня Простак Пітер. Він притискав капелюха до грудей, а на обличчі застиг вираз сумний і урочистий.

Протираючи очі кулаками, Тім сів.

— Ви знайшли Келза?

— Ні, хлопче. Та ми знайшли твого батька і привезли його в село. Твоя мати сказала, що ти попросишся з ним за вас обох. Вона правду каже?

— Еге ж, так. — Тім підвівся, струшуючи сіно зі штанів і сорочки. Йому було соромно за те, що його застали сплячим, але вночі не вдалося як слід відпочити, бо мучили кошмари.

— То їдьмо. Візьмемо мою підводу.

Поховальна зала позаду кузні була єдиною трупарнею, яку могло дозволити собі село, бо ж настали часи, коли більшість сільського люду воліли самі, на власній землі ховати своїх небіжчиків, позначаючи могили дерев'яними хрестами чи плитами з грубо витесаного каменю. Дастін Стоукс (до нього неминуче прилипло прізвисько Пічка Стоукс) стояв перед дверима в білих бавовняних штанах, а не в своїх звичних шкіряних. Понад ними майоріла величезна біла сорочка, що спадала аж до колін і більше нагадувала сукню.

Дивлячись на нього, Тім згадав, що був такий звичай — вдягати біле до мертвих. Тієї миті він збагнув усе, вся правда відкрилася йому (як не відкривалася навіть тоді, коли він побачив під поверхнею течії води тіло свого батька з розплющеними очима), і його коліна підкосилися.

Простак Пітер підхопив його міцною рукою.

— Хлопче, триматися зможеш? Як ні, то не сором. Він був твоїм батьком, і я знаю, ти його любив. Ми всі любили.

— Я зможу, — сказав Тім. Повітря наче не хотіло набиратися в легені, тому слова прозвучали пошепки.

Пічка Стоукс приклав до чола кулак і вклонився. Вперше в житті з Тімом віталися як з дорослим.

— Хайл, Тіме, сину Джека. Його ка пішло на галявину, та те, що лишилося, — тут. Чи зайдеш ти подивитися на нього?

— Так, будь ласка.

Простак Пітер трохи відстав, і тепер уже Стоукс узяв Тіма за руку вище ліктя, Стоукс, котрий не був одягнений у шкіряні штани і не лаявся, роздмухуючи піч, а був убраний у церемоніальні білі шати. Стоукс повів його в маленьку кімнату, де всі стіни були помальовані лісовими пейзажами, Стоукс підвів до труни залізного дерева, що стояла посередині того відкритого простору, який завше символізував галявину наприкінці земного шляху.

Великий Джек Рос також був убраний у біле, хоча його вбранням був саван з тонкого полотна. Очі без повік захоплено дивилися на стелю. До помальованої стіни тулилася кришка труни, й усю кімнату виповнював кислий, однак приємний запах залізного дерева, котре зберігатиме тлінні останки бідолашного тисячу років чи навіть більше.

Стоукс відпустив Тімову руку, і далі Тім пішов сам. Перед труною став навколішки. Просунув руку під полотняний саван і намацав руку свого батька. Вона була холодна, проте Тім, не вагаючись, переплів свої живі теплі пальці з пальцями трупа. Так вони завше трималися з татом за руки, коли Тім був маленький і ще не вмів як слід ніжками чеберяти. У ті дні чоловік, що крокував поруч з ним, здавався височезним, дванадцять футів заввишки. І безсмертним.

Тім стояв навколішки біля труни і дивився на обличчя свого батька.

Коли Тім вийшов з похоронної зали, його вразило, що сонце вже хилилося до заходу, а це означало, що він пробув

біля тіла батька більше години. Коузінгтон і Стоукс стояли біля купи попелу заввишки з людину на задвірках кузні й смалили цигарки. Про Великого Келза новин не було.

— Мо', він шугонув у річку і втопивси, — висловив припущення Стоукс.

— Залазь-но, синку, на підводу, — сказав Коузінгтон. — Відвезу тебе до мамки.

Але Тім похитав головою.

— Спасибі, я пішки піду, як ви не від того.

— Поміркувати хочеш, га? Що ж, діло потрібне. А я поїду до себе. Вечеря мене там жде холодна, але я радо її з'їм. Таке з твоєю мамкою сталося, що ніхто на неї бурчати не буде, Тіме. Нізащо в житті.

Тім слабо всміхнувся.

Коузінгтон поставив ноги на грязьовий щиток своєї підводи, узяв у руки віжки, а тоді наче про щось згадав і нахилився до Тіма.

— Ти цеє, як ітимеш, то гляди, щоб десь той Келз не вискочив. Навряд щоб ти його побачив, бо вдень він ховається десь. А на ніч ми поставимо в тебе дома кількох міцних парубків чатувати.

— Дякую-сей.

— Та не дякуй. І зви мене Пітер, хлопче. Ти вже дорослий, будемо собі на ім'я. — Він простягнув Тіму руку й легенько потис простягнуту у відповідь. — Мої співчуття. Страшенно шкода твого батька.

Тім вирушив Лісовою дорогою, а червоне сонце хилилося до обрію праворуч від нього. Він відчував усередині порожнечу, наче з нього вишкребли душу, та, може, це було й на краще. Принаймні на той час. Його мати була сліпа, у сім'ї не було чоловіка, щоб заробляв на хліб, тож яке

майбутнє на них чекало? Побратими-лісоруби Великого Роса допомагатимуть, як зможуть і чим зможуть, та в них були власні тягарі. Його тато завше називав будь-яку домівку вільним володінням, та Тім уже розумів, що в селі Лісовому жодна хата, ферма чи клапоть землі не мали справжньої свободи. Бо наступного року і всі роки по тому Збирач приїжджатиме знову зі своїм сувоєм імен та прізвищ. Зненацька Тім зненавидів далекий Гілеад, котрий усе життя видавався йому (коли він узагалі про нього думав, а таке бувало нечасто) місцем, де збуваються мрії й на кожному кроці стаються дива. Якби не було Гілеаду, не було б і податків. Отоді вони б стали по-справжньому вільні.

Він помітив, що на півдні здійсмається хмара куряви. У світлі призахідного сонця вона здавалася кривавим туманом. Тім знав, що то їхали жінки, які були в них удома. На своїх підводах і двоколках вони прямували в поховальну залу, з якої він сам щойно вийшов. Там вони обмиють тіло, що вже обмив був ручай, куди його вкинули. Умастять оліями. Вкладуть у праву руку небіжчика шмат березової кори, на якому буде нашкрябано імена його дружини й сина. Намалюють синю цятку в нього на лобі й накриють труну кришкою. А Пічка Стоукс короткими ударами свого молотка заб'є її цвяхами, і кожен удар буде жахливим у своїй остаточності.

Жінки висловлять Тіму свої співчуття з найліпшими в світі намірами, але Тім не хотів їх чути. Він не знав, чи зможе їх витримати і не зламатися. Він так втомився плакати. Пам'ятаючи про це, він зійшов з дороги й пішов по землі до маленького дзвінкого струмочка, знаного в народі під назвою Стейп-Брук, течія котрого могла доволі швидко привести його до потрібного місця: чистого джерела між хатою Росів і клунєю.

Він повільно брів, немов у напівсні, й думав спочатку про Збирача, потім про ключ, який щось відмикав лише раз, потім про пукі, тоді про материні руки, що тягнулися на звук його голосу...

Так, заглиблений у свої думки, Тім мало не проминув предмет, який стирчав на стежці, що йшла вздовж струмка. То був сталевий стрижень з білим наконечником, схожим на слонову кістку. Він присів навпочіпки й подивився на нього широко розплющеними очима. Згадав, як запитував у Збирача, чи то, бува, не чарівна паличка, і почув загадкову відповідь: «На світ вона з'явилась як важіль перемикання передач “додж-дарт”».

Стрижень до половини застромили в тверду, мов цемент, землю (сила для цього знадобилася, певно, неабияка). Тім простягнув було руку, але завагався, а тоді сказав собі не бути дурнем: зрештою, то ж був не пукі, який міг паралізувати своїм укусом і з'їсти його живцем. Він витяг палицю і уважно її оглянув. Вона справді була сталева, зі сталі тонкої роботи, такого стибу, як уміли робити тільки Древні. Річ, безперечно, дуже цінна, та чи була вона справді магічною? Тіму вона здавалася такою самою, як будь-який металевий предмет, — холодною і мертвою.

«В умілих руках, — прошепотів голос Збирача, — будь-яка річ може стати магічною».

На іншому березі струмка лежала повалена гнила берега, і на ній Тім помітив жабку. Він націлив на неї наконечник зі слонової кістки й промовив єдині магічні слова, які знав: *«Абба-ка-дабба»*. Він потай очікував, що жабка беркицьнеться мертва чи перекинеться на... ну, на щось та й перекинеться. Але дива не сталося: жабка не здохла і не перетворилася. Вона просто зістрибнула з колоди й зникла у високій зеленій траві на березі струмка. Проте

жезл таки лишили для нього — Тім був у цьому переконаний. Збирач якось знав, що він ітиме цією дорогою. І *коли* йтиме.

Тім знову повернув на південь і побачив зблиск червоного світла. Щось сяяло між їхньою хатиною і клунею. Кілька секунд Тім не міг зрушити з місця, тільки стояв і дивився на той яскраво-червоний відблиск. А потім побіг. Збирач залишив йому ключ, Збирач залишив йому свою паличку, а коло джерела, з якого вони брали воду, він лишив свою срібну миску.

Ту, в якій він усе бачив.

Та тільки, як виявилось, то була не миска, а лиш пом'яте бляшане цебро. Плечі у Тіма поникли, й він побрів до клуні, щоб добре погодувати мулів перед тим, як іти в хату. Та раптом зупинився і обернувся.

Цебро, але не їхнє. Їхнє було меншим, з залізного дерева і з ручкою дерева блоссі. Тім повернувся до джерела й підняв цебро. Постукав наконечником Збирачевої палички по стінці, й воно так лунко задзвеніло, що Тім аж на крок відскочив. Жоден шмат бляхи не міг дати такого гучного звуку. Та й якщо подумати, ніяке старе бляшане відро не змогло б так гарно відбити призахідне сонце, як ця штуkenція.

Ти справді думав, що я віддам свою срібну миску такому жовторотику, як ти, Тіме, сину Джека? Навіщо це мені, коли будь-яка річ може стати магичною? І до речі, про магію: чи ж я не віддав тобі свою паличку, від серця, можна сказати, відірвав?

Тім розумів, що голос Збирача звучить лише в його уяві, але він вірив, що чоловік у чорній мантиї, якби стояв зараз перед ним, сказав би те саме.

А тоді в голові озвався інший голос. *Від чобіт до маківки він зітканий з брехні, і його одкровення не приносять нічого, крім сліз.*

Цей голос Тім постарався відігнати від себе й нахилився до джерела, щоб наповнити залишене для нього цебро. А коли воно було повне, в душу знову закралися сумніви. Він намагався пригадати, чи Збирач робив якісь паси над водою (чи ж не були загадкові паси часткою чарування?), і не зміг. Усе, що вдалося пригадати Тіму, — як чоловік у чорному казав йому, що не можна торкатися поверхні води, бо все зникне.

Сумніваючись не так у чарівній паличці, як у своїй спроможності нею скористатися, Тім безцільно помахав жезлом над водою. Якийсь час нічого не відбувалося. І раптом, коли він уже готовий був облишити всі спроби, над поверхнею заклубочився туман і прогнав його відображення. А коли туман розсіявся, Тім побачив, що на нього дивиться з води Збирач. Там, де він перебував, панувала темрява, та в нього над головою висів дивний зелений вогник, не більший за ніготь великого пальця. Ось він піднявся вище, і в його світлі Тім побачив дошку, прибиту гвіздком до стовбура залізного дерева. Написано на ній було «Рос-Келз».

Зелений вогник усе підіймався по спіралі вгору, аж поки не опинився під самісінькою поверхнею води у цебрі, і Тім охнув. У тому зеленому вогнику була людина, крихітна зелена жіночка з прозорими крильми на спині.

Та це ж ші — справжня фея!

Начебто задоволена тим, що привернула до себе його увагу, ші дзигною метнулася геть, трохи потріпотіла крильми над плечем у Збирача і наче відскочила вбік. Потім зависла між двома стовпами, що тримали перекладину,

а на ній висіла ще одна табличка. І як і з написом на дороговказі, що позначав ділянку Роса-Келза, Тім упізнав охайні друковані літери почерку свого батька. «СТЕЖИ-НА ЗАЛІЗНИХ ДЕРЕВ КІНЧАЄТЬСЯ ТУТ, — писалося на ній. — ДАЛІ БОЛОТО ФАґОНАР. — А трохи нижче великими жирними літерами: — **СТЕРЕЖИСЯ, МАНДРІВЦЮ!**»

Ші метнулася назад до Збирача, описала в повітрі два кола, залишаючи по собі примарні сліди зеленого пилку, злетіла догори й з удаваною скромністю зависла біля його щок. Збирач дивився просто на Тіма. Його обрис мерехтів (достоту як труп Тімового батька, коли він уздрів його у воді), та все ж був цілком реальним, цілковито *присутнім*. Піднятою рукою він провів у себе над головою півколо, роблячи пальцями жест, наче працював ножицями. То була мова жестів, яку Тім добре знав, бо ж нею час від часу користувалися всі жителі Лісового. *Швидше, поквася.*

Збирач і його супутниця-фея розчинилися у воді, й Тім опинився віч-на-віч зі своїм здивованим відображенням у воді. Він знову провів паличкою над цебром, не помічаючи, що сталевий жезл завібрував у нього в руці. Тоненький серпанок туману виник знову, просочився немов нізвідки. Поклубочився і щез. Тепер Тім бачив у воді високий будинок з багатьма димарями й складним рельєфом даху. Він стояв на галявині, оточений залізними деревами, такими товстелезними і височезними, що порівняно з ними обабіч стежини росли карлики. «Їхні верхівки, напевно, пронизують хмари», — подумав Тім. Він розумів, що цей будинок стоїть аж у глибині Нескінченного лісу, далі, ніж коли-небудь наважувався заходити найхоробріший у Лісовому лісоруб, набагато далі. Численні вікна будин-

ку було прикрашено кабалістичними символами, і це підказало Тіму, що дивиться він на будинок Мерліна Ельда, де час зупинився і стояв непорушно чи навіть біг у зворотний бік.

Аж ось у цебрі з'явився маленький дрижачий Тім. Він підійшов до дверей і постукав. Було відчинено. На поріг вийшов усміхнений старий із довжелезною, до пояса, білою бородою, в якій спалахувало коштовне каміння. На голові в нього був гостроверхий капелюх, жовтий, мов сонце Повної Землі. Водяний-Тім відкрито заговорив до Водяного-Мерліна. Водяний-Мерлін вклонився і зайшов назад у дім... який немовби постійно змінював свої обриси (хоча то могли бути лише брижі на воді). Повернувшись чарівник зі смужкою чорної тканини, схожої на шовк. Підніс її до очей, показав, як нею користуватися: то була пов'язка. Мерлін простягнув її Водяному-Тіму, та не встиг той інший Тім її взяти, як знову заклубочився туман. А коли розсіявся, у воді вже не видно було нічого, крім Тімового відображення та ще птаха, що пролітав угорі, поспішаючи додому, до свого гнізда, поки сонце не сіло.

І втретє провів Тім над поверхнею води жезлом. Тепер уже він відчув, хоч і був страшенно збуджений, що паличка тремтить у руці. А коли щез туман, він побачив Водяного-Тіма, що сидів біля ліжка Водяної-Нел. На очах у його матері була та сама чорна пов'язка. Водяний-Тім зняв її, і неймовірна радість осяяла обличчя Нел. Сміючись, вона пригорнула його до себе. Водяний-Тім теж на радіощах сміявся.

Це видіння, як і попередні два, накрив туман, але тремтіння сталевого жезла припинилося. «Непридатна, як сміття», — подумав Тім, і то була щира правда. Коли розтанув туман, вода в цебрі не показала йому нічого дивовижнішого

за передсутінкове світло неба. Тім ще кілька разів пройшовся над водою Збирачевою паличкою, але нічого не сталося. Та це було не страшно. Він знав, що має робити.

Тім звівся на ноги, подивився на свій будинок і нікого не побачив. Та невдовзі мали прийти чоловіки, що зголозилися постояти на чатах. Йому варто було поквапитися.

У клуні він спитав у Бітсі, чи не хоче вона вибратися ще на одну прогулянку.

Незвичні турботи коло Нел Рос вимучили вдову Смек, але була вона ще й стара, хвора і більш стурбована дивною, не по сезону погодою, ніж могла сама перед собою зізнатися. Проте, хоч Тім і не наважився голосно стукати їй удвері (взагалі постукати після заходу сонця вимагало від нього неабиякої рішучості), вона прокинулася одразу.

Вдова взяла лампу, і коли в її світлі побачила, хто стоїть на порозі, серце в неї пішло в п'яти. Якби дегенеративна хвороба, що підточувала її, не забрала в єдиного ока змогу стікати слізьми, вона б розплакалася від вигляду цього юного личка, сповненого нерозумної рішучості та смертельної непохитності наміру.

— Ти надумав повернутися в ліс, — сказала вона.

— Еге ж. — Тім говорив тихо, але твердо.

— Попри все, що я тобі казала.

— Так.

— Він тебе зачарував. А навіщо? Задля вигоди? Ні, йому це не цікаво. Просто він побачив яскравий вогник у пільмі цього всіма забутого болота, і йому неодмінно знадобилося його загасити.

— Сей Смек, він показав мені...

— Гадаю, щось пов'язане з твоєю матір'ю. Він знає, на які важелі тиснути, щоб люди йому корилися. Еге ж, хто

ж, як не він. Він володіє магічними ключами, які відмикають їхні серця. Я знаю, що словами тебе не спинити, бо досить і одним оком на твоє личко поглянути, щоб усе на ньому прочитати. І знаю, що не стримаю тебе силоміць, і сам ти знаєш. Інакше чому ти прийшов до мене по те, що тобі потрібно?

Почувши ці слова, Тім збентежився, та рішучості в нього не поменшало, і вдова зрозуміла, що його вже не переконати. Ба гірше, він затявся.

— То що тобі потрібно?

— Лише переказати слівце моїй матері, як ви не від того. Скажіть їй, що я пішов у ліс і повернуся з тим, що поверне їй зір.

Кілька секунд сей Смик мовчала, тільки дивилася на нього крізь вуаль. У світлі піднятої лампи Тім бачив руїни, на які перетворилося її обличчя, міг роздивитися їх краще, ніж йому хотілося.

— Зажди тут, — нарешті сказала вона. — Не тікай, не попрощавшись, якщо не хочеш, щоб я тебе вважала боягузом. Але й нетерплячку своєю приборкай, бо повертаюсь я повільно, ти ж знаєш.

Тім (хоч йому й страшенно вже кортіло вирушати) послухався вдови й зачекав. Секунди тяглися, мов хвилини, хвилини — мов години, але зрештою старенька повернулася.

— Я вже думала, ти поїхав, — сказала вдова. Більшої образи й болю вона завдати Тіму не могла, навіть якби шмагнула його в обличчя батогом.

Вдова дала йому лампу, з якою підійшла була відчиняти двері.

— Це щоб тобі дорогу освітлювала, бо бачу, в тебе своєї нема.

Справді, в гарячці перед від'їздом він геть забув узяти лампу.

— Дякую-сей.

У другій руці вона тримала полотняну торбину.

— Тут буханець хліба. Небагато, та й два дні він уже в мене лежав, але це все, що я можу дати тобі з харчів.

У Тіма клубок застряг у горлі, тому він не міг нічого відповісти, просто постукав себе по горлу тричі й простягнув руку до торбини. Але вдова ще трохи її потримала.

— Тіме, тут ще дещо лежить. Ця річ належала моєму братові, він загинув у Нескінченному лісі майже двадцять років тому. Він купив її у мандрівного торговця, а коли я стала його дратувати й назвала дурником, якого легко ошукати, він повів мене у поле на заході села й показав мені, що ця штукенція робоча. Ай, боги, який був шум! У мене у вухах ще багато годин по тому дзвеніло!

І вона витягла з торби рушницю.

Тім подивився на неї широко розплющеними очима. Такі він бачив на картинках у книжках удови, і в старого Дестрі на стіні у вітальні висіла в рамці картинка гвинтівки, але він ніколи не думав, що побачить зброю на власні очі. Рушниця була завдовжки близько фута, з дерев'яним руків'ям. Спусковий гачок і стволи були з тьмяного металу. Стволів було чотири, докупи їх тримало щось на зразок мідних смужок. Отвори на кінці, звідки вилітало те, чим рушниця стріляла, були квадратні.

— Перед тим, як показати мені, він стріляв з неї двічі, і з того дня ніхто нею не користувався, бо невдовзі по тому він помер. Не знаю, чи з неї ще можна стріляти, та я тримала її в сухому місці, і раз на рік, у його день народження, змащувала так, як він мені показував. У кожному стволі є заряд, і ще є п'ять запасних. Їх називають кулями.

— Пулями? — насупившись, перепитав Тім.

— Ні, *кулями*. Дивись-но.

Вона простягнула йому торбину, щоб звільнити свої покручені руки, й повернулася в дверях боком.

— Джошуа казав, що рушницю ніколи не можна наставляти на людину, якщо не хочеш поранити її чи вбити. Бо у зброї, казав він, палке серце. Чи то лихе серце? Стільки років минуло, я вже й не пам'ятаю. На ній збоку є маленький важіль... отут...

Щось клацнуло, і рушниця, наче переламавшись, розкрилася. Вдова показала Тіму чотири квадратні мідні пластини. А коли витягла одну з отвору, в якому пластина сиділа, Тім побачив, що то насправді край снаряда — кулі.

— Коли вистрелиш, мідне дно залишиться, — сказала вдова. — Його потрібно витягти, перш ніж заряджати наступний патрон. Розумієш?

— Еге ж. — Тіму кортіло самому потримати кулі в руках. Ба більше, він дуже хотів узяти рушницю, і натиснути на гачок, і почути вибух.

Вдова закрила рушницю (та знову тихо й елегантно клацнула) і показала йому руків'я. Тім побачив чотири маленькі пускові механізми, які треба було відтягувати великим пальцем.

— Це курки. Кожен відповідає за окремий ствол... якщо ця клята штуkenція взагалі ще стріляє. Розумієш?

— Ага.

— Це називається чотиристволкою. Джошуа казав, що, поки жоден з курків не зведено, тримати її безпечно. — Вдова трохи похитнулася, наче їй запаморочилося в голові. — Даю рушницю дитині! Тій, що збирається вночі йти в Нескінченний ліс, на зустріч із дияволом! Однак що я ще можу вдіяти? — А тоді не до Тіма: — Але він не чекатиме,

що в дитини може бути зброя, чи не так? Може, в світі ще лишилася Білість, і одна з цих старих куль втрапить-таки у його чорне серце. Поклади її в торбу, прошу тебе.

І жінка простягнула йому рушницю руків'ям уперед. А Тім ледь її не впустив. Його вразило, що така маленька річ може бути такою важкою. І так само, як чарівна паличка Збирача, коли він проводив нею над водою у цебрі, рушниця, здавалося, вібрувала.

— Запасні кулі я загорнула у вату. Разом з тими чотирма, що в рушниці, їх дев'ять. Най вони тобі допоможуть і най я не буду проклята на галявині за те, що дала їх тобі.

— Дяк... дякую-сей! — То було все, що спромігся вичавити з себе Тім. І обережно поклав рушницю в торбину.

Вдова взялася руками за голову і гірко засміялася.

— Ти дурний, а я ще дурніша. Замість чотиристволки свого брата я мусила би принести мітлу й ogrіти тебе нею по голові. — Вона знову розсміялася, гірко, безрадісно. — Та все одно з моєю старечою силою користі з цього не буде.

— Ви перекажете моїй мамі завтра звістку? Бо цього разу я пройду не маленький відрізок стежини, а всю її аж до кінця.

— Еге ж, і розіб'єш їй серце. — Вдова нахилилася до нього, і край її вуалі гойднувся. — Ти про це не думав? По очах бачу, що думав. Навіщо ти йдеш, якщо знаєш, що ця новина роз'ятрить їй душу?

Тім почервонів від підборіддя до коренів волосся, але тримався стійко. Тієї миті він був дуже схожий на свого покійного батька.

— Я хочу, щоб до неї повернувся зір. І завдяки магії, якою він мене озброїв, я тепер знаю, як це зробити.

— Чорній магії! Оплоту брехні! Брехні, Тіме Рос!

— Думайте, що хочете. — Він випнув щелепу і став ще більш схожий на Джека Роса. — Але про ключ він не збрехав, подіяло. І про побиття теж — це сталося. Про те, що мама сліпа, теж правду сказав. А щодо тата... ви знаєте.

— Атож. — Удова заговорила з сильним сільським акцентом, якого Тім ніколи від неї не чув. — Атож, і вся його правда була двосічною: завдавала тобі болю й заманювала тебе в пастку.

Спочатку він нічого на це не відповів, тільки похилив голову і мовчки вивчав носки своїх збитих шорбутсів. У душі старенької майже зажеврила надія, та Тім підняв голову, подивився їй у вічі й сказав:

— Я прив'яжу Бітсі трохи далі по стежці на ділянці Коузінгтона-Марчлі. Не хочу лишати її на відрізок, де я знайшов тата, бо в деревах живе пукі. Коли підете до мами, попросите сея Коузінгтона відвести Бітсі додому?

Молодша жінка могла б сперечатися й далі, може, навіть стала б Тіма благати. Але вдова була старою.

— Що-небудь іще?

— Дві речі.

— Кажи.

— Ви поцілуєте за мене маму?

— Еге ж, охоче. А що друге?

— Чи благословите ви мене в дорогу?

Поміркувавши над цим, вдова Смек похитала головою.

— Що стосується благословення, то чотиристволка мого брата — все, що я можу тобі дати.

— Тоді цього має вистачити. — Він виставив ногу вперед і приклав кулак до лоба на знак прощання. Потім розвернувся і пішов сходами вниз туди, де чекала, прив'язана, віддана маленька дівчинка-мул.

Таким тихим голосом, що його майже не було чути, вдова Сmek промовила:

— Іменем Гана, благословляю тебе. Тепер на все воля ка.

Коли Тім зліз із Бітсі і прив'язав її до куща при Стежині Залізних Дерев, Місяць уже зайшов. Ще вдома, у клуні, він наповнив кишені вівсом, тож тепер розсипав його перед нею так само, як минулої ночі це робив Збирач для свого коня.

— Поводься добре, вранці по тебе прийде сей Коузінгтон, — сказав Тім. Перед внутрішнім зором засвітилася картинка: Простак Пітер знаходить Бітсі мертвою, з величезною дірою в череві, пробитою якимсь лісовим хижаком (можливо, тим самим, якого він відчув поза спиною під час своєї прогулянки стежиною минулої ночі). Втім, що він міг удіяти? Бітсі була хороша, та не досить розумна, щоб самотужки знайти дорогу додому, хоч і бігала тією дорогою незліченну кількість разів.

— З тобою все буде добре, — сказав Тім і погладив її по гладенькому носі. Та чи вірив він у це? Йому подумалося, що вдова могла щодо всього мати рацію і з Бітсі то була лише перша ластівка, але він відкинув цю думку.

Про все інше він сказав мені правду, авжеж, і про це не збрехав.

На той час, коли Тім заглибився в ліс, ідучи Стежиною Залізних Дерев, він почав у це вірити.

Не забуваймо, що йому було лише одинадцять.

Тієї ночі жодного багаття він не помітив. Коли вже підходив до краю Стежини Залізних Дерев, то замість затишного помаранчевого палахкотіння дров краєм ока побачив холодний зелений вогник. Він мерехтів і час від часу зникав,

але постійно вертався, такий потужний, що відкидав тіні, які наче кублилися в нього під ногами, як змії.

Стежина (тепер уже ледь помітна, бо єдиними слідами коліс на ній були заглибини від возів Великого Роса і Великого Келза) повернула ліворуч, в обхід стародавнього залізного дерева, стовбур якого був більший за найбільшу хату в Лісовому. Через сто кроків за цим вигином дорога вперед закінчувалася галявиною. Там була перекладаина, а на ній гойдалася табличка. Тім зміг прочитати кожне слово, бо вгорі над перекладаиною, завдяки крильцям, які тріпотіли так швидко, що їх і видно не було, зависла в повітрі ші.

Зачарований цією рідкісною дивовижею, Тім підійшов ближче. Гола і прекрасна ші була заввишки чотири дюйми, не більше. Годі було розібрати, чи її тіло мало той самий зелений відтінок, що й світіння, яке від неї йшло, бо те сяйво засліплювало. Проте її привітну усмішку він роздивився і знав, що вона його бачила дуже добре, попри те, що її підняті догори очі з мигдалеподібним розрізом не мали зіниць. Від крилець ішло тихе рівне гудіння.

Збирача ніде не було видно.

Ші грайливо крутнулася довкола своєї осі й пірнула між гілками куща. Тім трохи перелякався, уявивши, як ці серпанкові крила рвуться об шпичаки, але вона вигулькнула неушкоджена й злетіла карколомною спіраллю на висоту п'ятдесяти футів чи навіть більше — до перших горішніх гілок залізних дерев, — а тоді знову пірнула вниз, просто на нього. Тім побачив, що свої гарні ручки вона витягнула назад, наче дівчинка, що пірнала в басейн. Він пригнувся, і коли вона пролітала повз нього, так близько, що вітерець скуйовдив йому волосся, Тім почув сміх, схожий на переливи дзвіночків, які звучали десь далеко-далеко.

Він обережно випростався і побачив, що вона повертається, знову і знову виконуючи сальто в повітрі. Серце в нього шалено билося в грудях. Ще ніколи в житті Тім не бачив нічого гарнішого.

Ші пролетіла над перекладаиною, і в її світлячковому сяйві він роздивився ледь помітну й густо зарослу стежку, що заглиблювалася в Нескінченний ліс. Вона здійняла одну ручку, що яскраво світилася зеленим вогнем, і підкликала Тіма знаком. Зачарований її потойбічною красою і привітною усмішкою, Тім без найменших вагань пірнув під перекладину, навіть не глянувши на останні слова, що їх написав колись його покійний батько: «СТЕРЕЖИСЯ, МАНДРІВЦЮ».

Ші висіла в повітрі, поки Тім не підійшов так близько, що міг простягнути руку й торкнутися її, а тоді помчала понад рештками стежки вперед. Там знову стала ширяти в повітрі, усміхаючись і підкликаючи рукою. Волосся розсипалося по її плечах. Часом воно приховувало її крихітні груденята, а часом злітало догори від вітру, що його створювали її крила, і оголювало їх.

Удруге, коли підійшов ближче, Тім покликав її... але тихенько, боячись, що її крихітні барабанні перетинки луснуть, якщо він покличе її трохи гучніше.

— А де Збирач?

Її відповіддю знову був срібний передзвін сміху. Вона двічі зробила пірует у повітрі, підтягнувши коліна аж до плечей, а тоді стрімко помчала, затримавшись лише на мить — щоб озирнутися й переконатися, що Тім іде за нею. Так вела вона зачарованого хлопчика все глибше і глибше в Нескінченний ліс. Тім і не помітив, коли жалюгідна подоба стежки скінчилася і шлях повів його між

високими залізними деревами, що їх бачили очі лише небагатьох людей, та й то давно-предавно. Не помітив він і того, що важкий кисло-солодкий запах залізних дерев поступився значно менш приємному смороду стоячої води й гнилих водоростей. Залізні дерева відступили. Попереду їх ще мало бути багато, цілі ряди, але не тут. Тім підійшов до самісінького краю величезного болота, знаного під назвою Фагонар.

Ші, знову зблиснувши своєю дражливою усмішкою, полетіла далі. Її саяво вже відбивалося у темній воді. Щось (не риба) розбило брудну поверхню, подивилося на повітряну непрохану гостю оком без вій і знову ковзнуло під поверхню.

Тім цього не помітив. Побачив він лише купину, над якою зараз висіла фея. Крок довелося б робити величенький, та не зробити його Тім не міг. Вона чекала. Щоб убезпечити себе, він стрибнув — і ледве зумів втриматися. Те зелене світіння було оманливим, через нього все здавалося ближчим, ніж насправді. Тім похитнувся і відчайдушно замахав руками. А ші тільки гірше зробила (ненавмисно, Тім був у цьому впевнений, вона просто гралася), швидко кружляючи довкола його голови, засліплюючи його своєю аурою і наповнюючи вуха передзвоном сміху.

Надії на те, що Тім втримається, було мало (а ще він не помітив лускатої голови, що випірнула на поверхню коло нього, випнутих очей і роззявленої пащеки, повної трикутних зубів), але він був молодий і спритний. Він відновив рівновагу і невдовзі вже стояв на купині.

— Як тебе звати? — спитав він у осайної феї, котра ширяла в повітрі за купиною.

Попри її лункий сміх, він не був певен, що вона може розмовляти, а якщо й може, то чи відповідь будь-якою

мовою, високою чи низькою. Але вона відповіла, і те ім'я здалося Тіму найприємнішим з усіх, які він чув. Воно ідеально пасувало до її неземної краси.

— Арманіта! — вигукнула вона і знову полетіла, сміючись і кидаючи на нього кокетливі погляди.

Тім усе далі і далі заглиблювався слідом за феєю в болото Фагонар. Іноді купини розташовувалися так близько, що він міг переступати з однієї на іншу. Але що далі в болото, то частіше доводилося стрибати, і стрибки ставали щораз довші. Хоча страшно Тіму не було. Навпаки — він був у ейфорії, засліплений, і сміявся щоразу, коли ледь не втрачав рівновагу. Він не помічав, що поверхнею води за ним невідступно пливають V-подібні фігури, протинаючи чорну воду, мов голка кравчині — шовк. Спочатку така фігура була одна, потім їх стало дві, три, а потім і півдесятка. Його кусали жуки-кровопивці, а він змів їх, навіть не відчуючи, що вони жалять і залишають на шкірі криваві ляпки. Так само не помічав він згорблених, проте більш-менш вертикальних тіней, що супроводжували його з одного боку і жадібно розглядали хлопчика палаючими в темряві очима.

Кілька разів він тягнув руку до Арманіти й гукав:

— Не тікай, я тебе не скривджу! — Та вона весь час уникала потрапляти йому до рук, а один раз прослизнула між його пальців, що вже змикалися, і полоскотала шкіру крильцями.

Аж ось Арманіта облетіла довкола купини, що була більшою за інші. На ній нічого не росло, і Тім подумав, що насправді то великий камінь — перший, який він бачив у цих краях, де все здавалося радше хистким, ніж твердим і непорушним.

— Надто далеко! — викрикнув Тім до Арманіти. Він роззирнувся навколо в пошуках ще одного камінця, на який можна було б стрибнути, і не знайшов. Якщо він хотів потрапити на наступну купину, то мусив спочатку скакнути на той камінь. Арманіта все манила його рукою.

«Може, і вдасться, — подумав він. — Напевно, вона вважає, що мені це до снаги, інакше навіщо би підкликала?»

На тій купині, де він стояв, не було місця для розгону, тому Тім зігнув коліна і стрибнув у довжину, вклавши у стрибок усю свою силу. Він пролетів над водою і вже в польоті побачив, що не потрапить на камінь, для цього йому не вистачить зовсім трохи. Тож він витягнув уперед руки. Приземлився на груди й підборіддя, ударившись так сильно, що перед очима, і без того засліпленими слявом феї, виникли яскраві цятки. Тім ще встиг збагнути, що зовсім не за камінь тримається руками (хіба що камені дихали), а тоді десь позаду нього пролунав гучний огидний рик. А слідом за цим розлігся плюскіт і Тіму забризкало спину й шию теплою водою, що аж кишіла жуками.

Він видряпався на камінь, що каменем не був, розуміючи, що впустив удовину лампу, та торба ще була при ньому. Якби він не намотав її собі щільно на зап'ястя, то й торба упала б у воду. Бавовна була волога, та не мокра. Поки що принаймні.

А тоді, коли він уже відчував, що потвора позаду нього дихає в спину, «камінь» став підійматися. Тім стояв на голові якоїсь істоти, що спала в грязюці й болотяній твані. І те, що її розбурхали, їй не сподобалося взагалі. Тварюка проревіла, і з рота в неї вирвався зелено-помаранчевий вогонь, який спалив очерет, що витикався з води.

Не завбільшки з хату, ні, певно, що ні, та все одно це дракон і, о боги, я стою в нього на голові!

Подих чудовиська яскраво осяяв усю ту ділянку Фаго-нара. Тім побачив, як гнеться навсібіч очерет, коли істоти, що невідступно слідували за ним, порснули від драконо-вого полум'я. А ще Тім устиг помітити ще одну купину, трошки більшу за ту, з якої потрапив на своє теперішнє — і дуже небезпечне — місце.

У Тіма не було часу переживати, що його з'їсть величезна риба-канібал, якщо він не дострибне, чи що наступний від-дих дракона перетворить його на хлопчика-вуглинка, якщо він усе-таки потрапить на купину. З нерозбірливим криком Тім стрибнув. То був його найдовший стрибок у житті, чи не занадто довгий. Довелося обома руками вчепитися у меч-траву, щоб не звалитися у воду. Гостра трава врізалася йому в пальці. Подекуди пагони трави були ще гарячі й курилися від артилерійського залпу розлюченого дракона, але Тім стійко тримався. Думати про те, що його могло чекати, якщо він упаде з цього крихтного острівця, Тім не хотів.

Хоча здобута позиція теж була не те щоб дуже безпечною. Він спромігся стати на коліна й озирнувся туди, звідки прийшов. Дракониha (бо то була сучка — на голові в неї виднівся рожевий дівчачий гребінець) піднялася з води й стала на задні лапи. Була вона, звісно, не завбільшки з хату, та з Блекі, Збирачевим жеребцем, могла розмірами позмагатися. Вона двічі змахнула крильми — і навсібіч бризнули краплі, а вітер був такий потужний, що відгорнув Тіму злипле від поту волосся з лоба. Крила лопотіли, мов простирадла на сильному вітрі, коли його мати вивішувала їх сушитися на мотузці.

Крихтіні очиці-намистини з кривавими прожилками ди-вилися просто на Тіма. З пашеки дракониha витікали мотуз-ки розжареної слини й сичали, падаючи у воду. Високо між її грудей, вкритих лускою, тріпотіли зябра — дракониha втя-

гувала повітря, що підтримувало жар у печі, яка двигтіла в її нутрі. У нього ще був час подумати над тим, як це дивно (і трохи смішно), що брехня його вітчима тепер стане правдою. Але в цьому випадку живцем підсмажать Тіма.

«Боги, напевно, сміються», — подумав Тім. А якщо й ні, то Збирач уже точно.

Не замислюючись, Тім бухнувся на коліна і простягнув до драконихи руки. Бавовняна торба гойдалася на правому зап'ястку.

— Прощу вас, міледі! — закричав він. — Будь ласка, не спалюйте мене, бо мене збили на манівці і я благаю прощення!

Кілька секунд дракониха просто дивилася на нього, а її зябра все пульсували. Крапала й сичала вогненна слина. Та зрештою вона знову почала поволі занурюватися (Тіму здалося, що занадто повільно, по кілька дюймів за раз). Наприкінці на поверхні лишилася тільки верхівка її голови... а ще ті жахливі витрішкуваті очі. Вони неначе обіцяли, що наступного разу, якщо він наважиться потривожити її відпочинок, дракониха вже не буде такою милосердою. А тоді й очі зникли і знову Тім бачив перед собою лише щось подібне до великого каменя.

— Арманіто? — Він роззирнувся навколо, шукаючи зеленого вогника й розуміючи, що більше його не побачить. Вона завела його в глиб Фагонара, туди, де попереду не було більше купин, а позаду лежав дракон. Фея свою роботу виконала.

— Сама лише брехня, — прошепотів Тім.

Вдова Смек цілковито мала рацію.

Тім сів на купину, думаючи, що от-от розплачеться. Але сліз не було. Хоча Тім їх і не хотів. Яка користь була з того,

щоб плакати? Його пошили в дурні, і то був кінець усьому. Він пообіцяв собі, що наступного разу не буде таким телепнем... якщо цей наступний раз буде. Та в темряві, на самоті, коли схований за хмарами Місяць просіював своє попелясте сяйво крізь зарості, це здавалося не надто ймовірним. Істоти, що втекли від дракона під воду, повернулися. Драконового водяного будуару вони уникали, та все одно в них було повно місця для маневрів, і не було жодних сумнівів у тому, що осердям їхньої зацікавленості був крихітний острівець, на якому сидів Тім. Він міг лише сподіватися, що то була якась риба, і вона боялася вискочити з води, щоб не загинути. Однак він знав, що великі потвори, які жили на такому густому мілководді, найпевніше, могли дихати як у воді, так і в повітрі.

Тім дивився, як вони кружляють довкола нього, і думав: «Збираються з духом, щоб напасти».

Він розумів, що по нього прийшла смерть, та все ж йому було одинадцять років і хотілося їсти. З торби він витяг буханець хліба, побачив, що він намок лише з одного боку, і кілька разів одкусив з іншого. Потім поклав хліб на купину, щоб роздивитися чотиристоволку (наскільки це дозволяло скупе місячне сяйво і слабе флуоресцентне світіння болота). На вигляд і дотик рушниця була суха, як і запасні набойі. І Тім знав, як зберегти їх такими й надалі. Він відірвав шматок від сухої половини буханця і запхав запасні набойі глибоко в м'якуш, заткнув дірку і поклав хлібину біля торби. Тім сподівався, що торба висохне, але напевно не знав. Повітря було дуже вологе, і...

І тут з'явилися вони, дві потвори, що стрілою мчали прямісінько на Тіма острівця. Він зірвався на рівні й прокричав перше, що спало на думку.

— Краще не суньтеся! Не суньтеся, дурні! Тут стрілець, справжній син Гілеаду й Ельда, тому стережіться!

Він сумнівався, що такі звірюки з їхніми курячими мізками мали хоч найменше уявлення, про що він їм кричить (чи що їх би це зупинило), та звук його голосу їх налякав і вони метнулися геть.

«Глядіть не розбудіть оту вогненну діву, — подумав Тім. — Бо вона підніметься і підсмажить вас тільки задля того, щоб припинився цей галас».

Та хіба в нього був вибір?

Наступного разу, коли живі підводні човни торпедами помчали на нього, хлопчик закричав і заплескав у долоні. Він би й по порожній колоді постукав, якби була колода, і най би та дракониха в На'ар провалилися. У Тіма з'явилася думка, що палюча смерть від її подиху була б і то милосердніша, ніж мучитися в зубах у тих гадів підводних. І, безперечно, та смерть була б швидша.

Тім хотів би знати, чи Збирач був десь поряд, спостерігав і зловтішався. Якась правда, напевно, в цьому була. Спостерігав — так. Але Збирач не став би бруднити чоботи в смердючому болоті. Він сидів десь, де було сухо і приємно, та дивився виставу в своїй срібній мисці, а довкола кружляла Арманіта. А може, навіть сиділа в нього на плечі, спершись підборіддям на крихітні рученята.

Коли брудний світанок став просочуватися крізь навислі над головою дерева (обвішані мохом страшенні покручі — Тім таких ще ніколи не бачив), довкола його купини вже кружляло з дві дюжини тварюк. Найкоротша з них була з десять футів завдовжки, та більшість були набагато довші. Крики й плескання в долоні більше на них не діяли. Вони збиралися напасти на Тіма.

Наче тільки цього бракувало, через зелений дах болота тепер проникало достатньо світла, і Тім бачив, що за його смертю й подальшим поглинанням спостерігатимуть глядачі. Їхні обличчя ще приховував уранішній присмерк, і нещасний Тім навіть трохи цьому порадив. Їхні сутулі напівлюдські обриси були й без того страшні. Вони стояли на найближчому березі, за сімдесят чи вісімдесят ярдів од купини. Тім роздивився з півдужини, але їх могло бути й більше — надто темним і туманним був ранок, щоб сказати напевне. Плечі у них були заокруглені, кошлаті голови випиналися вперед. Лахміття, що висіло на їхніх безформних тілах, могло бути рештками одягу чи смужками моху, як ті, що звисали з гілля. Тіму вони здавалися маленьким плем'ям болотяників, що піднялося з трясовини, аби лише подивитись, як плавучі потвори дражнитимуть і зрештою зжеруть свою жертву.

Та яка різниця? Все одно мені кінець, дивитимуться вони чи ні.

Від зграї відділилася одна рептилія і, хльоскаючи хвостом по воді, попливла до купини. Доісторична голова здіймалася над поверхнею, пащека розійшлася у вищирі, довшому за все Тімове тіло. Потвора вдарила нижче того місця, де стояв хлопчик, і сила удару була такою, що вся купина затремтіла, мов желе. Кілька спостерігачів з берега заухкали. Тім подумав, що вони наче уболівальники на суботньому змаганні в «Очки».

Ця думка так його розлютила, що страх випарувався без сліду, поступившись місцем гніву. Невже водяні звірюки зжеруть його? Іншого можливого розвитку подій він не бачив. Та якщо чотиристволка, яку дала йому вдова, не надто намокла, він міг би змусити бодай одну тварюку заплатити за сніданок.

А якщо не вистрелить, я візьмуся за ствол і битиму гада руків'ям, аж поки мені рука не відірветься.

Істота вже виповзала з води. Пазуристі й короткі передні лапи роздирали очерет і водорості, лишаючи чорні подряпини, які швидко наповнювалися водою. Хвіст почвари (чорнувато-зелений угорі й білий, як черево мерця, внизу) усе тягнувся за нею з води, плескаючи по воді й розкидаючи віялом навсібіч грязюку. Над мармизою пульсувало й пульсувало ціле гніздо лупатих очей. Усі вони були прикуті до обличчя Тіма. Клацнула довжелезна пащека, зуби наче перемелювали каміння.

На березі (ті сімдесят ярдів віддалі здавалися тисячею коліс) знову заухкали болотяники, наче підбадьорювали чудовисько.

Тім відкрив полотняну торбу. Його руки не тремтіли, пальці впевнено робили своє, хоча потвора вже наполовину вилізла з води на крихітний острівець і тепер лише три фути відділяло Тімові ноги в мокрих чоботях од ляскоту тих зубів.

Він звів один з курків, як показувала йому вдова, поклав на нього палець і опустився на коліно. Вони з захіттям, що наближалось, опинилися на одному рівні. Тім відчував його смердюче дихання і бачив пульсуючу рожеву пащеку. Та все одно Тім усміхався. Він відчував, як розтягуються губи, й радів. Приємно було всміхатися в останні миті життя, так, дуже приємно. Єдине, про що він шкодував, — що то не Збирач податків у скарбницю Баронії виповзає до нього на берег зі своєю зрадливою зеленою подружкою на плечі.

— Побачимо, як тобі це сподобається, гидото, — пробурмотів Тім і натиснув на гачок.

Звук був такий гучний, що Тіму спершу здалося, ніби чотиристволка вибухнула у нього в руках. Однак вибухнула

не рушниця, а бридке гніздо очей на голові в рептилії. Вони пирснули чорнувато-червоним гноем. Істота закричала від болю і вигнулася назад, на свій хвіст. Короткі передні лапи забилися в повітрі. Почвара впала у воду, забила ногами й перевернулася на спину, показуючи живіт. Довкола голови, що частково занурилася під воду, стала розпливатися червона хмара. Голодний вищир старезної істоти став посмертним. У деревах зашуміли, затріскотали й залопотіли крильми наполохані птахи.

Усе ще купаючись у тій холодності (й усміхаючись, хоч сам він цього й не усвідомлював), Тім відкрив чотиристволку і витяг зужиту гільзу. Вона ще диміла й була на дотик теплою. Він ухопив половинку хліба, узяв хлібну пробку в зуби і великим пальцем заштовхнув запасний патрон у порожню камеру. Потім рвучко закрив рушницю й виплюнув окраєць, що мав тепер присмак мастила.

— Ну підпливайте! — закричав він рептиліям, що збуджено плавали вперед і назад (горбок голови дракона, що лежав у воді, вже зник з поля зору). — Я вас ще пригощу!

І то була не бравада. Тім зрозумів, що йому справді хотілося, щоб вони підпливли ближче. Жодна інша річ (навіть сокира його батька, яка досі була в нього за поясом) не здавалася йому такою природною, як важка вага чотиристволки в лівій руці.

З берега долинув якийсь звук, і Тім не одразу зрозумів, що то було. Не тому, що він був дивний, а тому, що суперечив усьому, що він думав про глядачів дійства. Болотяники плескали в долоні.

Коли він повернувся до них обличчям, а в руці диміла рушниця, вони попадали на коліна, поприкладали кулаки до лобів і вигукували єдине слово, яке, здавалося, спроможні були вимовити. Те слово було «хайл», одне з не-

багатьох, що однаково звучало як у низькій, так і у високій мові, те, яке манні називали Фін-ган, тобто «перше слово», те, з якого почав кружляти світ.

А може...

Тім Рос, син Джека, перевів погляд з уклінних болотяників на березі на стародавню (але дуже дієву) зброю, яку тримав у руках.

А може, вони думають...

Це було можливо. Насправді більш ніж можливо.

Ті люди з Фагонара вирішили, що він стрілець.

Кілька секунд він стояв, мов громом уражений, і не міг поворухнутися. Дивився на них з купини, на якій боровся за своє життя (і ще міг програти). Вони стояли навколішки у високому зеленому очереті й болотяній твані за сімдесят ярдів од нього, поприкладавши кулаки до своїх пелехатих голів, і теж дивилися на нього.

Відчувши нарешті, що до нього впевнено повертається здоровий глузд, Тім зрозумів, що мусить скористатися їхньою вірою, поки ще є змога. Він силкувався пригадати казки, які розказували йому мама й тато, а ще ті, що їх читала вдова Смик учням зі своїх дорогоцінних книжок. Однак жодна, здавалося, не пасувала до ситуації, аж поки він не пригадав одну давню історію, яку чув від Скабки Гаррі, дивака, що працював на тартаку по кілька днів на тиждень. Старий Скабка був наполовину ідіотом. Він міг націлити на тебе палець і вдати, що тисне на гачок, а ще любив верзти всілякі нісенітниці — і стверджував, що то високою мовою. Але найулюбленішою його темою були люди з Гілеаду, які носили в кобурах великі пушки і їздили на пошуки пригод.

Ох, Гаррі, сподіваюся, то ка підштовхнуло мене опинитися неподалік у той обідній відпочинок.

— Хайл, піддані! — закричав він болотяникам на березі. — Дуже добре вас бачу. Підведіться, в ім'я любові та служіння!

Кілька довгих секунд нічого не відбувалося. Та потім вони всі повставали і дивилися на нього своїми вкрай вимученими, глибоко запалими очима. Їхні щелепи відвисали мало не до грудей і всім обличчям надавали однакового виразу зачудування. Тім побачив, що у деяких були примітивні луки, а в інших до грудей виноградною лозою були прив'язані дрючки.

А тепер що казати?

Іноді, подумав Тім, годиться тільки неприкрита правда.

— Витягніть мене з цього проклятушого острова! — закричав він.

Спочатку болотяники лише німо витріщалися на нього. Та потім зібралися купкою і стали перемовлятися якимись незрозумілими рохканнями, бульканнями та гарчанням, від якого ставало не по собі. І коли вже Тім почав думати, що нарада триватиме вічно, декілька болотяників розвернулися і побігли геть. Один з тих, що лишилися, найвищий, обернувся до Тіма і витягнув обидві руки вперед. То таки справді були руки, хоч і було на них забагато пальців, а долоні поросли чимось зеленим і дуже схожим на мох. Той жест був ясний і промовистий: *стій, де стоїш*. Тім кивнув, сів на купину (як маленька леді Муфיק на свій пуфик, подумав він) і взявся дожовувати рештки хліба. Одним оком він назирав за плавучими тварюками на випадок, якби їм забажалося повернутися, а в руці тримав чотиристволку. На шкіру йому сідали мухи й маленькі жуки. Тім їх відганяв, та вони все одно встигали напитися його поту. Він подумав, що як найближчим часом ніяких

змін не буде, то йому доведеться стрибнути у воду просто для того, щоб втекти від набридлих комах, надто швидких, щоб їх прибити. Та тільки хтозна, що ще могло ховатися в тій болотяній твані чи скрадатися дном.

Коли Тім проковтнув останній шматочок хліба, на болоті, затягнутому ранішнім туманом, розлігся лункий стукіт. Наполохані птахи знову знялися на крило. Деякі були на диво великі, з рожевими чубками і довгими тонкими лапами, що загрибали воду, коли птахи здіймалися в повітря. Вони гучно улюлюкали, і той звук здався Тіму сміхом дітей, що з'їхали з глузду.

Хтось б'є в порожню колоду, яку я так мріяв мати під рукою. Ця думка викликала в нього втомлену усмішку.

Стукіт тривав хвилин із п'ять, потім припинився. Болотяники на березі невідривно дивилися в той бік, звідки прийшов Тім — набагато молодший Тім, що по-дурному сміявся і йшов за лихою феєю на ім'я Арманіта. Болотяники позатуляли очі від сонця, що вже немилосердно просвічувало крізь нависле листя і випалювало туман. День знову обіцяв бути неприродно жарким.

Тім почув плюскіт, а невдовзі по тому з туману, що стрімко розсіювався, виник дивний безформний човен, зіплений з кори дерев, бозна-де назбираної. Човен плив, низько занурившись у воду й тягнучи за собою довгі плетива моху і водоростей. На ньому була щогла, але не було вітрила. На щоглі, мов матрос на вахті, щільно сиділа голова дикого кабана, довкола якої роїлися мухи. Четверо болотяників гребли веслами з якогось помаранчевого дерева, якого Тім ніколи не бачив. П'ятий стояв на носі в чорному шовковому циліндрі, прикрашеному червоною стрічкою, що спускалася на голе плече. Він вдивлявся вперед, іноді махаючи ліворуч, а іноді — праворуч. У тому,

як веслярі виконували його вказівки, відчувалася тривала практика. Човен акуратно маневрував між купинами, що завели Тіма в його теперішнє невтішне становище.

Коли човен наблизився до чорної смуги стоячої води, де лежав дракон, стерничий нахилився, потім випростався, кречнувши від зусилля. У руках він тримав шматок туші, який, на думку Тіма, не так давно був одним цілим з головою, що прикрашала щоглу. Стерничий ніжно пригорнув її до грудей, не зважаючи на кров, що замастила йому волохаті груди й руки, та подивився вниз, у воду. А тоді пронизливо заушкав і кілька разів швидко прищокнувся. Команда взялася за весла. Човен тримав курс уперед, на ту купину, де засів Тім, але Стерничий наче й не зважав на це, все захоплено вдивлявся у воду.

З тихим раптовим плюскотом з води вистромилася, наполовину розчепіривши пазурі, велетенська лапа. І сей Стерничий ніжно, як мати вкладає спляче дитя в колиску, поклав скривавлений шмат кабана у ту вимогливо простягнуту лапу. Пазурі зімкнулися на м'ясі, й у воду впало кілька крапель витиснутої крові. А потім, так само тихо, як і з'явилася, лапа зникла зі своєю даниною.

«Тепер ти знаєш, як задобрити дракона», — подумав Тім. Йому спало на думку, що він перебував у вирі надзвичайно цікавих історій, таких, що змусили б не лише Старого Скабку, а й усе село Лісове слухати з роззявленими ротами. Але Тім не знав, чи доживе до тієї миті, коли зможе їх розповісти.

Плоскодонка вдарилася об купину. Веслярі посхиляли голови й поприкладали кулаки до лобів. Стерничий зробив те саме. Він жестом показав Тіму залазити в човен, і той помітив, що на худій руці в нього теліпалися довгі смуги

зеленого і коричневого моху. Та сама рослинність вкривала його щоби й поодинокі росли на підборідді. Навіть його ніздрі, здавалося, були забиті рослинністю, тому дихати він мусив через рот.

«І ніякі це не болотяники, — подумав Тім. — Це рослини. Мутанти, які стали частиною болота, на якому живуть».

— Кажу спасибі, — сказав Тім Стерничому і торкнувся боком кулака свого лоба.

— Хайл! — відповів Стерничий і розплився в усмішці. Ті кілька зубів, що при цьому відкрилися, були зелені, та це не робило усмішку менш чарівливою.

— Добре, що ми зустрілися, — мовив Тім.

— Хайл, — повторив Стерничий, і всі підхопили за ним, аж болото задзвеніло: *Хайл! Хайл! Хайл!*

На березі (якщо землю, що тремтіла й чвакала під ногами, можна було назвати берегом) все плем'я скупчилося докола Тіма. Від них ішов дуже сильний дух землі. Тім тримав чотиристволку в руці, не тому, що збирався стріляти чи бодай погрожувати їм, а тому, що вони виявляли таке очевидне бажання її пороздивлятися. Якби хтось із них простягнув руку, щоб торкнутися, він би поклав рушницю в торбу. Але ніхто рук не тягнув. Вони рохкали, вони жестикулювали, вони джерготали по-пташиному, але, крім «хайл», ніхто не вимовив ні слова, яке Тім зміг би розібрати. Та коли він заговорив до них, то не було жодних сумнівів, що його розуміють.

Він нарахував щонайменше шістнадцятеро людей — усі чоловіки й усі мутанти. Окрім розмаїтої зелені, на більшості з них росли грибкові нарости, схожі на ті гриби, що їх Тім бачив на колодах блоссі, які тягав на тартаку. А ще

їхня шкіра була уражена чиряками й гнійними ранами. Зненацька Тімом опанувала майже-впевненість: десь неподалік могла бути жінка (чи навіть декілька жінок), але дітей не було. Це плем'я вимирало. Невдовзі їх поглине Фагонар, так само, як дракониха забрала свій жертковий кусень м'яса. Та тим часом вони дивилися на нього такими поглядами, які він теж пригадав з часів своєї роботи на тартаку. Так вони з хлопцями дивилися на бригадира, коли останнє завдання вже виконали, а наступного ще не дали.

Фагонарське плем'я вважало його стрільцем. Безглуздо, бо він був лише дитиною, та все ж... І всі вони, принаймні на ту мить, були в його розпорядженні. Для них то було легко, але Тім ніколи ніким не командував і навіть не мріяв про це. Чого він хотів? Якби він попросив їх відвезти його назад на південний кінець болота, вони б зробили це, безперечно. А звідти вже він сам би знайшов дорогу до Стежини Залізних Дерев, яка привела б його назад у село Лісове.

Додому.

Задум був розумний, і Тім це знав. Та коли він повернеться, його мати так само буде сліпою. Навіть якщо Великого Келза зловлять, це не допоможе повернути їй зір. І виявиться, що він, Тім Рос, ризикував життям даремно. А що гірше — Збирач може побачити його втечу на південь у своїй срібній мисці й посміятися з нього. І та підла фея, мабуть, сидітиме в нього на плечі й реготатиме разом з ним.

Розмірковуючи над цим, він згадав слова вдови Смек ще з тих щасливих часів, коли він був простим школярем і найбільшою його турботою було виконати всю хатню роботу до повернення з лісу тата. *Єдине дурне запитання, хлопчики й дівчатка, — це те, якого ви не поставили.*

Повільно (і без особливої надії) Тім заговорив до тубільців:

— Я вирушив на пошуки Мерліна, великого чарівника. Мені сказали, що в нього є будинок у Нескінченному лісі, але чоловік, від якого я це почув, був... — Був негідником. Брехуном. Жорстоким штукарем, який розважався тим, що заводив на манівці дітей. — Він був ненадійний, — закінчив Тім. — Ви тут на Фагонарі коли-небудь чули про цього Мерліна? Він носить гостроверхий капелюх кольору сонця.

Він очікував, що вони почнуть хитати головами чи не зрозуміють запитання. Та натомість члени племені відійшли від нього, зібралися в тісне коло й заторохкотіли. Так тривало щонайменше десять хвилин, і в кількох випадках обговорення переходило на доволі високі ноти. Та нарешті вони повернулися на те місце, де чекав Тім. Руки-покручі, вкриті чиряками, виштовхнули вперед колишнього Стерничого. Цей шановний був широкоплечий і кремезний. Якби він не виріс на гадючому отруйному баговинні під назвою Фагонар, то його можна було б вважати симпатичним. Очі в нього світилися розумом. А на грудях, над правим соском, випинався і дрижав величезний червоний чиряк.

Він здійняв догори палець. Той жест Тім упізнав одразу: вдова Сmek таким чином казала своїм учням «слухайте мене уважно». Тім кивнув і показав двома пальцями правої руки (тієї, що не тримала зброї) собі в очі, так, як учила їх удова.

Стерничий — найкращий лицедій у їхньому племені, здогадався Тім, — кивнув у відповідь, потім погладив повітря довкола скуйовджених заростей щетини й рослинності у нього на підборідді.

Тім відчув, як його пронизує радість.

— Борода? Так, у нього є борода!

Далі Стерничий погладив повітря над головою і зімкнув кулак, показуючи, що капелюх не просто високий, а конусоподібний.

— Так, це він! — І Тім на радощах аж розсміявся.

Стерничий усміхнувся, але Тімові та усмішка видалася стурбованою. Декілька інших тубільців заджерготіли й затріскотіли. Стерничий показав їм рукою, щоб затихли, і знову обернувся до Тіма. Та не встиг він продовжити свою німу виставу, як чиряк у нього над соском луснув фонтаном гною і крові. А з нього виліз павук завбільшки з яйце вільшанки. Схопивши, Стерничий розчавив його й викинув. На очах у Тіма, який дивився на все це з жахом і цікавістю, він однією рукою роздер рану. Коли її боки розійшлися, мов губи, він іншою рукою заліз усередину і витяг слизьку жменю яєць, що ледь помітно пульсували. Стерничий не дбало викинув їх, позбувся, як міг би позбутися хтось, хто витяг з носа цілу жменю шмарклів, які висякав з носа одного холодного ранку. Інші тубільці не надали цьому ні найменшої уваги. Вони чекали продовження вистави.

Полікувавши таким чином свій чиряк, Стерничий сперся долонями об землю, став навколішки й почав розгойдуватися вперед і назад, мов хижак, та гарчати. Потім перестав і подивився знизу вгору на Тіма, а той похитав головою. Нічого сказати він не міг, бо саме змагався зі своїм шлунком, у якому все переверталось. Ці люди щойно врятували йому життя, і він думав, що блювати перед ними було б дуже неввічливо.

— Сей, я не розумію. Пробачте.

Стерничий знизав плечима й звівся на ноги. Густа рослинність у нього на грудях тепер була закапана кров'ю.

Він знову показав бороду і високий конічний капелюх. Знову впав на землю, загарчав і загойдався. Тільки цього разу до нього приєдналися інші члени племені, ненадовго перетворившись на зграю небезпечних тварин. Щоправда, ілюзію трохи псував їхній сміх і добрий настрій.

І знову Тім похитав головою. Почувався він при цьому дурником.

Стерничий, на відміну від інших, радісним не був. У нього на обличчі виник стурбований вираз. Він поклав руки на стегна і трохи постояв, розмірковуючи, а потім підкликав до себе одного з тубільців. Був він високий, лисий і беззубий. Довгенько радилися ці двоє. Відтак високий побіг геть, і дуже швидко, попри те що його ноги були такі вигнуті, що він погойдувався з боку в бік, як човник на хвилях. А Стерничий викликав ще двох і заговорив до них. По тому ті теж побігли.

Стерничий знову став на долоні й коліна та знову почав наслідувати люту тварину. Погойдавшись так, він глянув на Тіма мало не з благальним виразом в очах.

— Це собака? — припустив Тім.

Зачувши це, решта тубільців зайшлася реготом.

Стерничий звівся на ноги й поплескав Тіма по плечу шестипалою рукою, наче хотів сказати: не переймайся.

— Скажіть мені тільки одне, — попросив Тім. — Мерлін... сей, він існує насправді?

Стерничий замислився над цим і здійняв руки до неба, широко їх розставивши: *дела*. Такий жест зрозумів би будь-який селянин з Лісового: *хтозна*.

Двоє тубільців, що були втекли, повернулися разом, несучи плетений з очерету кошик на стрічці, щоб носити його на плечі. Кошик вони поклали до ніг Стерничому,

розвернулися до Тіма, відсалютували йому й, широко всміхаючись, відступили. Стерничий присів навпочіпки і знаком показав Тіму зробити те саме.

Хлопчик зрозумів, що в кошику, ще до того, як Стерничий його відкрив. Пахощі смаженого м'яса змусили його витерти рот об рукав, щоб слина не крапала. Двоє чоловіків (а може, їхні жінки) поклали до кошика фаго-нарський відповідник обіду лісоруба. Нарізану шматками свинину переклали кільцями якогось помаранчевого овочу, схожого на кабачок. І все це було загорнуто в тонкі зелені листки, тому нагадувало брутерботи без хліба. А ще там лежали полуниці й чорниці, ягоди, яких у Лісовому давно вже не було, бо сезон на них минув.

— Дякую-сей! — Тім тричі постукав себе по горлу. Це викликало загальний сміх, і всі повторили цей жест.

Повернувся високий тубілець. На одному плечі в нього висів бурдюк, а в руці він ніс гаманець з найтоншої, найбільш гладенької шкіри, яку тільки доводилося бачити Тімові. Гаманець він передав Стерничому. А бурдюк простягнув хлопчикові.

Тім навіть не здогадувався, як сильно хоче пити, аж поки не відчув вагу бурдюка і не притис долоні до його пухких, податливих боків. Зубами він витяг пробку, підняв бурдюк ліктем, як це робили селяни, і жадібно напився. Він очікував, що вода буде трохи гидка на смак (і, може, з комахами), але вона виявилася прохолодною і приємною, як та, яку вони брали зі свого джерела між хатою і клунею.

Тубільці засміялися і заплескали в долоні. На плечі у Високого Тім помітив чиряк, готовий от-от розродитися павуком, і полегшено зітхнув, коли Стерничий постукав його по плечі, щоб щось показати.

Посередині гаманця проходив якийсь металевий шов. Коли Стерничий потягнув за язичок, прикріплений до цього шва, гаманець відкрився, мов з-під чарівничої палички.

Всередині лежав одшліфований металевий диск завбільшки з маленьку тарілку. На горішньому боці був напис, якого Тім не міг прочитати. Під написом ішли три кнопки. На одну з них натиснув Стерничий, і з тарілочки з тихим стогоном піднявся короткий штир. Тубільці, що зібралися нещільним кільцем, засміялися і знову заплескали. Помітно було, що їм дуже весело. Та й Тім, втамувавши спрагу і стоячи на твердій (*напівтвердій* землі) вирішив, що й сам непогано проводить час.

— Сей, це лишилося від Древніх?

Стерничий кивнув.

— Там, звідки я родом, такі речі вважають небезпечними.

Стерничий не одразу зрозумів, про що йому йдеться, і судячи зі збентежених виразів, його одноплеменці теж. Та потім він розсміявся і зробив всеохопний жест руками, що вбирав у себе все: небо, воду, просочену водою землю, на якій вони стояли. Немовби хотів сказати: все небезпечне.

«У цій місцевості, напевно, так і є», — подумав Тім.

Стерничий тицьнув Тіма пальцем у груди й сконфужено знизав плечима: «Вибач, друже, але ти маєш бути уважним».

— Добре, — сказав Тім. — Я дивлюся. — І показав пальцями собі в очі. Всі тубільці засміялися і стали ліктями підштовхувати один одного, неначе він якось особливо вдало пожартував.

Стерничий натиснув на другу кнопку. Диск запищав, і спостерігачі схвально щось забурмотіли. Внизу під кнопками загорілося червоне світло. Стерничий став повільно ходити по колу, тримаючи металевий прилад поперед себе,

наче жертвоприношення. Три чверті кола, і прилад знову запищав. Червоне світло змінилося на зелене. Стерничий показав зарослим пальцем у напрямку, куди вказував пристрій. Наскільки Тім міг судити за сонцем, що ховалося за деревами, там була північ. Стерничий глянув на Тіма, щоб збагнути, чи той зрозумів. Тіму здавалося, що так, але була одна заковика.

— Там вода. Плавати я вмію, але... — Він вишкірив зуби і клацнув ними, водночас показуючи на купину, де мало не став сніданком якоїсь лускатої потвори. На це всі за-реготали, а найдужче надривав живота Стерничий. Йому довелось нахилитися й спертися на порослі мохом коліна, щоб не впасти.

«Так, — подумав Тім. — Дуже смішно, що мене ледь живцем не з'їли».

Коли агонія сміху минула і Стерничий знову зміг стояти рівно, він показав на хисткий човник.

— Ой, — сказав Тім. — А я про нього й забув.

А сам думав, що стрілець з нього дурненький.

Стерничий посадив Тіма на човен і зайняв своє звичне місце між щоглою з головою кабана, що вже почала розкладатися. Члени команди теж посіли свої місця. Їжу й воду передали на борт, маленький шкіряний футляр із компасом (якщо то був він) Тім поклав у полотняну торбу вдови. Чотиристволка відправилася на пояс біля лівого стегна, де зрівноважила сокиру на правому боці.

З човна на берег і назад полинули вигуки «хайл», а тоді підійшов Високий (якого Тім вважав Головним, хоча спілкування відбувалося переважно через Стерничого). Він став на березі й урочисто глянув на Тіма в човні. Тоді показав двома пальцями собі на очі. *Дивись уважно.*

— Бачу вас дуже добре. — І то була правда, хоча повіки в нього обважніли. Він уже не пам'ятав, коли востаннє спав. Минулої ночі точно ні.

Головний похитав головою і знову зробив жест «пальці в очі», тільки цього разу більш виразно. І десь у глибині свідомості (може, навіть у душі, тій крихітній осяйній окрушині ка) Тім почув шепіт. І йому вперше спало на думку, що ці болотяники могли розуміти не його *слова*.

— Пильнувати?

Головний кивнув, решта замурмотіли на знак згоди. Зараз на їхніх обличчях не було й сліду сміху чи веселощів. Навпаки, вони були печальні й надивовижу схожі на дітей.

— Пильнувати за чим?

Головний опустився на долоні й коліна та знову почав розхитуватися. Та тільки цього разу замість гарчати він трохи подзявкав по-собачому. Час від часу зупинявся і повертав голову в бік півночі, туди, куди показував прилад, надимаючи вкриті зеленою кіркою ніздрі, немовби нюхав повітря. Врешті-решт він підвівся й запитально поглянув на Тіма.

— Ясно, — сказав Тім. Він не розумів, що йому хотів передати Головний (і чому всі були такі пригнічені), але мав намір усе запам'ятати. І якби побачив те, що Головний так старався йому показати, то розпізнав би. Якби побачив, то міг би це зрозуміти.

— Сей, ви чуєте мої думки?

Головний кивнув. Вони всі кивнули.

— Тоді ви знаєте, що я не стрілець. Я просто хотів бути трішечки відважнішим.

Головний похитав головою і всміхнувся, наче це не мало значення. Знову зробив жест «дивися уважно», поплескав руками по своєму тулубу, вкритому чиряками, й удавано сильно затрусився. Решта тубільців (навіть

веслярі, що сиділи в човні) наслідували його приклад. Трохи потремтівши, Головний упав на землю (і та чвакнула під вагою його тіла). Решта повторили все за ним. Тім зачудовано роздивлявся цей смітник з тіл. Нарешті Головний підвівся. Заирнув Тіму в очі. Той погляд запитував, чи зрозумів Тім цього разу, і Тім перелякано зрозумів, що це справді так.

— Хочете сказати...

Закінчити думку він не зміг, принаймні вголос. Надто вже вона була страшною.

(Хочете сказати, що ви всі загинете)

Серйозно (та, попри те, з легкою усмішкою) дивлячись Тіму у вічі, Головний повільно кивнув. І після цього Тім остаточно довів, що ніякий він не стрілець. Бо розплакався.

Стерничий довгою жердиною відштовхнувся від берега. Веслярі біля лівого борту розвернули човен, і коли він вийшов у відкриті води, Стерничий обома руками наказав їм веслувати. Тім всівся на кормі й відкрив кошик з їжею. Трошки поїв, бо шлунок ще не наситився, але тільки трошки, бо решта тіла від їжі відмовлялася. Коли він запропонував передати кошик по колу, веслярі заусміхались на знак подяки, але відмовилися. Поверхня води була гладенькою, спокійний ритм весел заколисував, і невдовзі у Тіма стали злипатися очі. Йому снилося, що мати трясє його і каже, що вже ранок і якщо він буде соньком, то батько сідлатиме мулів без нього.

«А хіба він живий?» — спитав Тім. Запитання було таке безглузде, що Нел розсміялася.

Його трусили, щоб розбудити — то було по-справжньому. Але не його мати. Коли Тім розплющив очі, то побачив,

що над ним схилювся Стерничий. Від нього так сильно пахло міцним потом і гнилими рослинами, що Тім ледь не розічхався. І був не ранок. Якраз навпаки: сонце спустилося до обрію і пускало червоне проміння крізь купи дивних вузлуватих дерев, що росли просто з води. Їхньої назви Тім не знав, зате знав ті, що росли на схилі за тим місцем, де пришвартувався човен. То були залізні дерева, справжні велетні. Під ними росли глибокі замети помаранчевих і золотистих квіток. Тім подумав, що його мама була б у захваті від їхньої краси, а тоді згадав, що вона більше не здатна їх побачити.

Вони наблизилися до краю Фагонара. Попереду лежали справдешні лісові нетрі.

Стерничий допоміг Тіму перелізти через край човна, а двоє веслярів простягнули кошик з їжею і бурдюк. Коли Тімові гунна лежали біля його ніг (земля тут не сочилася водою і не трусилася), Стерничий жестом показав йому, щоб відкрив полотняну торбу вдови. А побачивши, що всередині, уривчасто бібікнув, і його команда схвально захихотіла.

Тім витяг шкіряний футляр, у якому лежав металевий круг, і хотів було його передати Стерничому. Та той похитав головою і показав на самого Тіма. Усе було зрозуміло. Тім потягнув за язичок, що відкривав шов, і витяг прилад. На диво важкий, як на таку тонку і надприродно гладеньку річ.

«Я не повинен його впустити, — наказав він собі. — Вертатиму цим шляхом і поверну його, як повернув би позичену тарілку чи інструмент у селі. Таким же, яким мені його дали. Якщо я це зроблю, то знайду їх живими-здоровими».

Усі чекали побачити, чи пам'ятає він, як користуватися цим приладом. Тім натиснув на кнопку, яка витягала

на світ Божий короткий штир, а тоді на ту, що викликала пищання і вмикала червону лампочку. Цього разу ніхто не сміявся і не ухкав. Діло було серйозне, можливо, навіть справа життя і смерті. Тім став повільно ходити по колу, а коли опинився обличчям до проходу між деревами (на місці якого колись, імовірно, була стежка), червона лампочка погасла і загорілася зелена. Прилад знову запищав.

— Усе ще північ, — сказав Тім. — Він указує шлях навіть після заходу сонця, правда ж? І якщо дерева надто густі, щоб бачити Стару Зорю й Стару Матір?

Стерничий кивнув, поплескав Тіма по плечу... а тоді нахилився і делікатно клюнув його в щоку. І бігом відступив назад, наче нажаханий власною хоробрістю.

— Нічого, — заспокоїв його Тім. — Усе добре.

Стерничий опустився на коліно. Решта зійшли з човна і наслідували його приклад. Вони поприкладали кулаки до лобів і прокричали «Хайл!»

Тім відчув, як на очі навертаються сльози, й придушив їх.

— Підведіться, мої вірні піддані... якщо ви вважаєте себе підданими. Підведіться в ім'я любові. І дякую.

Тубільці повставали й залізли назад на човен.

Тім підняв металеву пластину з написом.

— Я це поверну! Цілим і неушкодженим! Правда-правда!

Повільно (але з усмішкою, і це було чомусь жажливо) Стерничий похитав головою. Він востаннє подивився на хлопчика приязним довгим поглядом, відштовхнув жердиною хисткий човник від землі й поплив у той трясовинний закутень світу, що його вони називали своєю домівкою. Тім стояв і дивився, як човен поволі й статечно повертає на південь. А коли команда вітально підняла весла, з яких крапала вода, він помахав у відповідь. Він провів їх поглядом, аж поки човен не перетворився на

примарне мерехтіння на смузі вогню, запаленого призахідним сонцем. Він змахнув з очей теплі сльози і (ледве) стримав бажання гукнути болотяних людей назад.

Коли човен зник з поля зору, Тім повісив свої гунна на худенькі плечі, повернувся в той бік, куди показував прилад, і покрокував у глиб лісу.

Спустилася темрява. Спершу світив Місяць, та коли він торкнувся землі, те світло стало тьмяним і непевним... та й воно зрештою зникло. Стежка справді була, Тім був цього певен, але з неї легко було збитися в один чи інший бік. Перші два рази, коли це сталося, він зумів якось не вдаритися лобом об дерево, але втретє зіткнення уникнути не вдалося. Він думав про Мерліна і про те, чи могло бути так, що такої людини не існувало, і врізався грудьми в стовбур залізного дерева. Сріблясту тарілочку він у руці втримав, але кошик з провізією впав на землю, і все, що в ньому було, розсипалося.

Тепер доведеться повзати навколішки й збирати все. А якщо не хочу сидіти тут до світанку, то можу щось і не знай...

— Присвітити тобі, мандрівцю? — поцікавився жіночий голос.

Пізніше Тім заспокоював себе тим, що скрикнув од несподіванки (бо чи ж не маємо ми всі схильності прикрашати свої спогади, щоб вони показували нас із кращого боку?), але правда була трохи більш гіркою: він закричав од жаху, впустив пластину і ладен був накивати п'ятами (і хай би там було хоч сто дерев, на які він міг налетіти), коли втрутилася та частина його єства, що відповідала за виживання. Якби він побіг, то, найпевніше, більше ніколи не знайшов би їжі, розкиданої на краю

стежки. Чи пластини, яку зобов'язався оберігати й повернути неушкодженою.

До мене заговорила пластина.

То була нерозумна думка, бо в такій тоненькій металевій тарілочці не змогла би поміститися навіть фея завбільшки з Арманіту... та чи нерозумніша за маленького хлопчика, котрий сам-один вирушив у Нескінченний ліс шукати чаклуна, який міг уже багато століть лежати в могилі? І який, навіть якщо й був ще живий, перебував, мабуть, за тисячі коліс на північ од тієї місцини, на тому краї світу, де ніколи не танув сніг?

Тім придивився, чи нема зеленого світіння, і не побачив. Відчуваючи, як важко гупає в грудях серце, він опустився на коліна і став мацати землю. Пальці натрапили на розсипані брутерботи зі свининою, кошичок ягід (майже всі вони висипалися на землю), сам плетений кошик... але сріблястої пластини не було.

— Де ти, чорти б тебе у Ніс узяли? — у відчаї закричав Тім.

— Тут, мандрівцю, — відказав жіночий голос. Спокійний і стриманий, він долинав зліва. Стоячи на долонях і колінах, він розвернувся в той бік.

— Де?

— Тут, мандрівцю.

— Говори, не замовкай, як ти не від того.

Голос був люб'язний.

— Тут, мандрівцю. Тут, мандрівцю, тут, мандрівцю.

Тім простягнув руку на голос, і пальці зімкнулися на цінному предметі. Перевернувши його в руці, він побачив зелене світло. І пригорнув, весь спітнілий, пластину до грудей. Він подумав, що ще ніколи в житті йому не було так страшно: навіть тоді, коли він збагнув, що стоїть на

голові у дракона. І водночас ще ніколи не відчував він такого полегшення.

— Тут, мандрівцю. Тут, мандрівцю. Тут...

— Я тебе знайшов, — Тім почувався дурним і не дурним одночасно. — Тепер ти можеш, е-е, замовкнути.

Срібляста пластина мовчала. Тім сидів непорушно хвилин зо п'ять, дослуховуючись до нічних звуків лісу — не таких загрозливих, як на болоті, принаймні поки що — і поволі себе опановуючи. А вже тоді сказав:

— Так, сей, я б хотів, щоб тут стало світліше.

Пластина тихо застогнала, як тоді, коли з неї випинався штир, і несподівано засяяло біле світло, таке яскраве, що Тім ненадовго осліп. Дерев зненацька стрибнули до нього і скупчилися навколо, і якесь створіння, що беззвучно підібралося було близенько, відскочило з переляканим звуком «арк». Очі у Тіма були надто засліплені, щоб він міг щось добре роздивитися, але у нього склалося враження, що тварина мала блискуче вкрите шерстю тільки і (можливо) хвіст у формі закарлючки.

На пластині виник ще один штир. Те несамолюбне світло лилося з маленької випуклості вгорі. Здавалося, горів фосфор, та тільки, на відміну від фосфору, це світло не вигорало. Тім гадки не мав, як палички й лампочки могли сховатися в такій тоненькій металевій пластині, але йому було й байдуже. По-справжньому його цікавило тільки одне.

— Моя леді, а надовго його вистачить?

— Твоє запитання неконкретне, мандрівцю. Перефразуй.

— На скільки вистачить світла?

— Заряд акумулятора становить вісімдесят вісім відсотків. Очікувана тривалість — сімдесят років, плюс-мінус два роки.

«Сімдесят років, — подумав Тім. — Цього має вистачити». І він став збирати й знову пакувати свої гунна.

У яскравому світлі, що осявало шлях, стежина, якою йшов Тім, була навіть помітнішою, ніж на краю болота, проте вона неухильно вела вгору, і вже до півночі (якщо була вже північ, бо певності в цьому Тім не мав) він стомився, попри те що довго спав у човні. Стійко трималася гнітюча неприродна спека, яка тільки заважала просуватися вперед. Так само, як важкий плетений кошик і бурдюк. Врешті-решт він сів, поклав пластину коло себе, відкрив кошик і жував один брутербот. Було смачно. Тім замислився, а чи не з'їсти йому ще й другий, та тоді нагадав собі, що не знає, на який період йому треба розтягувати провізію. Також його осяяла думка, що яскраве світло від пластини могло привабити істот, які опинилися неподалік, і деякі з цих істот, певно, були налаштовані недоброзичливо.

— Леді, ви не могли б вимкнути світло?

Він не був певен, що вона відповість (за останні чотири-п'ять годин він перепробував декілька способів завести розмову, та марно), але світло вимкнулося, і він опинився в чорнющій темряві. І одразу ж почав відчувати навколо себе живих істот — кабанів, лісових вовків, вуртів, одного-двох пукі, — і мусив придушити в собі бажання знову попросити про світло.

Попри неприродну спеку, цей залізний ліс наче знав, що вже Широка Земля, тому скинув чимало осіннього листя на гумус. Найбільше припало на квіти, що росли біля їхніх стовбурів, але й далі було насипано багацько. Тім назбирав декілька оберемків листя, зробив собі сяку-таку постіль і ліг.

«Я геть згвинтився», — подумав Тім. Цим неприємним словом називали в Лісовому людей, що втратили розум. Але згвинченим він не почувався. Насправді він почувався повноцінним і задоволеним, хоча йому бракувало фатонарців і він переймався, що з ними буде.

— Я лягаю спати, — сказав він. — Розбудите мене, як щось підбереться, сей?

Вона відповіла, хоча Тім нічого не зрозумів.

— Директива Дев'ятнадцять.

«Це після вісімнадцяти й до двадцяти», — подумав Тім і заплющив очі. Сон потягнув його в свої обійми одразу. Він хотів було запитати безтілесний жіночий голос іще про одне: чи розмовляла вона з болотяним народом. Але не встиг: заснув.

У найтемнішу пору ночі та частина лісу, де спав Тім Рос, ожила: її заповнили маленькі скрадливі істоти. Привид у машині, складному пристрої під маркою «портативний навігаційний модуль ДАРІЯ Північного Центру Позитроніки, NCP-1436345-AN», наближення цих створінь помітив, але зберігав мовчанку, бо не відчував небезпеки. А Тім собі безтурботно спав.

Трокени (було їх шестеро) нещільним півколом зібралися біля хлопчика. Якийсь час вони просто роздивлялися його своїми дивними очима з золотистими обідцями, та потім розвернулися на північ і здійснювали свої пички догори.

Над найпівнічнішими краями Серединного світу, де ніколи не тануть сніги й ніколи не настає Нова Земля, став формуватися велетенський вир, обертаючись у повітрі, що надійшло з півдня і було занадто теплим. Він дихав, як легень, і всмоктував крижане повітря знизу, і обертався все швидше, сам себе накачуючи силою. Невдовзі зовнішній

його край знайшов Шлях Променя, що його навігаційний модуль ДАРІЯ зчитував електронним способом, а Тім бачив у вигляді ледь помітної стежки, що вела крізь ліс.

Промінь покуштував ураган, вирішив, що він смачний, і засмоктав його край. Старкбласт рушив на південь, попервах повільно, та що далі, то швидше.

Тім прокинувся від співу птахів і сів, протираючи очі. Він не одразу збагнув, де він, але плетений кошик і зеленаві промені сонячного світла, що проникали крізь високі крони залізних дерев, швидко нагадали йому про все. Він встав і хотів було зійти зі стежки, щоб сходити до вітру, та потім зупинився. Довкола того місця, де він спав, виднілися тугі маленькі купки лайна, і Тіму стало цікаво, хто приходив обнюхати його вночі.

«Якісь звірі, менші за вовків, — подумав він. — Але нехай, досить і цього».

Він розстебнув штани й зробив своє діло. А коли закінчив, знову спакував кошик (трохи здивувавшись, як це нічні гості не пограбували його). Потім ковтнув трохи з бурдюка і підняв сріблясту пластину. На око йому трапилася третя кнопка. Зненацька у вухах зазвучав голос удови Сmek, яка казала йому не натискати її, залишити все, як є, та Тім вирішив знехтувати цією порадою. Якби він слухався доброзичливих порад, то його б тут не було. Авжеж, його мама була б досі зрячою... але й Великий Келз був би його вітчимом. Напевно, все життя було сповнене подібних обмінів.

Сподіваючись, що клята штукенція не вибухне, Тім натиснув на кнопку.

— Вітаю, мандрівцю! — промовив жіночий голос.

Тім хотів теж з нею привітатися, та вона повела далі, не даючи йому змоги вставити й слова.

— Вас вітає ДАРІЯ, навігаційна служба Північного центру позитроніки. Ви перебуваєте на Промені Кота, відомого також під назвами Промінь Лева чи Тигра. Також ви на Шляху Птаха, подекуди відомого як Шлях Орла, Шлях Яструба і Шлях Грифа. Усе суще слугує Променю!

— Так кажуть, — мовив Тім, наче громом уражений. Він навіть не розумів, що говорить. — Хоча ніхто не знає, що це означає.

— Ви проминули Пункт Дев'ятий, на болоті Фагонар. На болоті Фагонар немає Догана, проте є зарядна станція. Якщо вам потрібна зарядна станція, скажіть «так», і я визначу ваш маршрут. Якщо зарядна станція не потрібна, скажіть «продовжити».

— Продовжити, — сказав Тім. — Леді... Даріє... Я шукаю Мерліна...

Вона його перебила.

— Наступний Доган на поточному маршруті — Північнолісовий Кіннок, також відомий під назвою Північний замок. Зарядна станція на Догані Північнолісового Кіннока не працює. Збурення у Промені вказує на дію магії в тому районі. Також у районі є ознаки Зміненого Життя. Рекомендовано обійти його стороною. Якщо ви бажаєте обрати цю опцію, скажіть «обійти», і я вирахую необхідні зміни. Якщо бажаєте відвідати Доган Північнолісового Кіннока, також відомий під назвою Північний замок, скажіть «продовжити».

Тім обміркував свої можливості вибору. Якщо ця Дарія радила йти в обхід, той Доган, певне, був небезпечний. А з іншого боку, чи не заради магії він узагалі вибрався аж у ці краї? Магії чи дива? На голові у дракона він уже стояв. Що небезпечнішого може таїти в собі Доган Північнолісового Кіннока?

«Може, й багато чого», — змушений був визнати Тім... але в нього була батькова сокира, батькова щаслива монетка і чотиристволка. Яка стріляла і вже пролила кров.

— Продовжити, — сказав він.

— Відстань до Догана Північнолісового Кіннока становить п'ятдесят миль, або сорок п'ять цілих сорок п'ять сотих колеса. Рельєф місцевості помірний. Погодні умови...

Дарія замовкла. Пролунало гучне клацання. Потім:

— Директива Дев'ятнадцять.

— Даріє, що таке Директива Дев'ятнадцять?

— Щоб обійти Директиву Дев'ятнадцять, назвіть пароль. Можливо, вам необхідно буде вимовити пароль по буквах.

— Я не розумію, про що ви.

— Ви впевнені, що не бажаєте спланувати обхідний маршрут, мандрівцю? Мої давачі показують сильне збурення в Промені, що свідчить про магію високого рівня.

— А яка це магія, біла чи чорна? — Тільки так Тім міг запитати у голосу з пластини те, чого він, мабуть, не зрозумів би: «Хто там чаклує, Мерлін чи чоловік, що втягнув маму й мене в це жахіття?»

Упродовж десяти секунд відповіді не було, і Тім уже думав, що й не буде... чи знову пролунає повтор Директиви Дев'ятнадцять, що, в принципі, було те саме. Але відповідь нарешті прозвучала, хоча користі йому з неї не було жодної.

— І біла, і чорна, — сказала Дарія.

Шлях усе вів угору, і спека не спадала. Вже до опівдня Тім був занадто втомлений і голодний, щоб іти далі. Він кілька разів намагався розговорити Дарію, та вона знову мов-

чала. Тім натиснув на третю кнопку, та це не допомогло, хоча її функція орієнтування нібито була в порядку — коли він навмисно повертав праворуч чи ліворуч з помітної стежки, що вела в глиб лісу (і весь час угору), зелене світло змінювалося червоним. Коли він повернув на стежку, знову засвітився зелений.

Трохи перекусивши, Тім умостився, щоб трохи покуняти. А коли прокинувся, день хилився до вечора. І стало трохи прохолодніше. Він знову повісив кошик на спину (тепер той став трохи легший), бурдюк накинув на плече й рушив далі. Вечір був короткий, сутінкова пора — ще коротша. Ніч уже не здавалася йому такою страшною, частково тому, що він одну пережив, але здебільшого тому, що, коли він просив світла, Дарія його запалювала. А вечірня прохолода після жаркого дня дарувала приємне полегшення.

Так, не знаючи втоми, крокував Тім багато годин, аж поки не настала пора лаштуватися на нічліг. Він саме збирав опале листя, щоб проспати на ньому до світанку, коли озвалася Дарія.

— Мандрівцю, попереду вас чекає мальовниче видовище. Якщо ви бажаєте побачити мальовниче видовище, скажіть «продовжити». Якщо не бажаєте, скажіть «ні».

Тім якраз ставив кошик на землю. Та, заінтригований, одразу ж і підняв.

— Продовжити, — сказав він.

Яскраве світло згасло, та після того, як Тімові очі звикли до темряви, він побачив попереду світло. То було саяво Місяця, проте набагато яскравіше, ніж те, що просочувалося крізь віття дерев, яке нависало над стежкою.

— Користуйтеся зеленим навігаційним сенсором, — сказала Дарія. — Просувайтесь тихо. До мальовничого

видовища одна миля, або нуль цілих вісім десятих колеса, на північ від вашого теперішнього місця розташування.

Після цього вона з клацанням вимкнулася.

Тім ішов якомога тихіше, але самому його кроки здавалися дуже гучними. Та зрештою це, мабуть, не мало значення. Стежка вивела на першу велику галявину, що трапилася йому, відколи він зайшов у ліс, а істоти, які на ній сиділи, не звернули на нього ні найменшої уваги.

На поваленому залізному дереві, здійнявши пички до Місяця-серпика, сиділо шість пухнастиків-шалапутів. Очі в них блищали, мов коштовне каміння. У ті дні шалапути були нечастими гостями в Лісовому, і побачити бодай одного вважалося величезною удачею. Тім у своєму житті не бачив жодного. Декілька його друзяк стверджували, що підгледіли, як ті бавилися в полях чи в дібровах блоссі, але він підозрював, що вони вигадували. А це... цілих півдюжини побачити...

Вони були, подумав він, набагато гарніші за зрадливу Арманіту, бо єдина їхня магія була звичайною магією живих істот. *Це вони приходили до мене вночі — я точно знаю.*

Немов уві сні, він пішов до них, знаючи, що, напевно, перелякає їх, та не спроможний лишатися на місці. Вони не ворухнулися. Тім простягнув до одного руку, не зважаючи на сумовитий голос у голові (дуже схожий на вдовин), який казав йому, що його неодмінно вкусять.

Шалапут не вкусив, та коли відчув Тімові пальці на своїй густій шерстці під щелепою, то неначе прокинувся. І зіскочив з колоди. Інші наслідували його приклад. Вони забігали у Тіма під ногами, стали кусати один одного і пронизливо гавкати, чим дуже насмішили Тіма.

Один звірок озирнувся на нього через плече... і неначе засміявся у відповідь.

Потім вони полишили його і помчали на середину галявини. Там у місячному сяйві стали живим колом. Танцювали й спліталися їхні ледь помітні тіні. Зненацька вони всі враз спинилися і поставали на задні лапи, витягнувши передні, й стали схожі на маленьких волохатих чоловічків. Попід холодною усмішкою Місяця-серпика вони всі повернулися на північ уздовж Шляху Променя.

— Ви такі чудові! — вигукнув Тім.

Це порушило зосередженість шалапутів, і вони обернулися до нього.

— Удові! — повторив один із них... і всі помчали в ліс. Усе сталося так швидко, що Тім майже повірив, що йому привиділося.

Майже.

Тієї ночі він влаштувався спати на галявині, сподіваючись, що вони повернуться. І вже занурюючись у сон, згадав, що вдова Смек сказала про неприродно теплу погоду.

Та, мабуть, це пусте... якщо, звісно, не побачиш сера Трокена, який танцюватиме в сяйві зірок чи дивитиметься на північ, здійнявши догори писк.

А він бачив не одного шалапута, а цілих півдюжини, і вони не лише танцювали, а й дивилися на північ.

Тім сів на своєму ложі з опалого листя. Вдова казала, що це ознаки чогось... чого? Станбласта? Майже, але не зовсім...

— Старкбласт, — промовив він. — Ось що воно.

— Старкбласт, — ожила Дарія, і її голос розбудив його остаточно. — Ураган, що швидко рухається і має велику силу. Його характеристиками є різке й несподіване падін-

ня температури, що супроводжується сильними вітрами. Відомий масовими руйнуваннями й людськими жертвами в цивілізованих краях світу. У примітивних районах було знищено цілі племена. Це визначення старкбласту надане Північним центром позитроніки.

Тім знову ліг на своє ложе з опалого листя, підклав руки під голову і подивився в небо, на коло зірок, які було видно на тій галявині. Північним центром позитроніки надано, га? Ну... може, й так. Але Тім підозрював, що насправді то Дарія надала йому те визначення. Вона була дивовижною машиною (хоча навряд чи її можна було вважати *тільки* машиною), але деякі речі їй не дозволено було йому казати. Та він здогадувався, що вона могла *на-тякати*. Чи не хотіла вона його обдурити, як Збирач і Арманіта? Тім змушений був зізнатися сам собі, що така ймовірність була, але щось не дуже в це вірив. Він думав (може, тому, що він був лише дурною дитиною, ладною в будь-що повірити), що їй просто вже давно не було з ким поговорити, і тому вона була така приязна з ним. Одне він знав напевно: якщо наближався жахливий ураган, йому варто було швидше впоратися зі своєю справою і знайти десь укриття.

Це знову привело його роздуми до племені з болота Фагонар. Вони ні на крихту не були в безпеці... і самі про це знали, бо чи ж не вони показували йому шалапутів? Він пообіцяв їм упізнати те, що вони намагалися йому показати, якщо побачить. І впізнав. Наближався буревій — старкбласт. Тубільці знали це, напевно, від шалапутів, і чекали загибелі.

Тім сумнівався, що з такими думками йому вдасться швидко заснути, проте вже через п'ять хвилин забувся сном.

І снилися йому трокени, що танцювали в місячному сьайві.

Він став вважати Дарію своєю супутницею, хоча вона багато не говорила, а коли озивалася, Тім не завжди розумів чому (чи про що, На'ар забирай, вона говорить). Одного разу то була послідовність цифр. А якось вона сказала йому, що буде «недоступна», бо «шукає супутник», і порадила йому зупинитися. Він послухався, і півгодини пластина здавалася цілковито мертвою — ні лампочок, ні голосу. А щойно він повірив у те, що вона справді вмерла, як засяяло зелене світло, з'явився маленький штир і Дарія оголосила:

— Зв'язок із супутником відновлено.

— Ну то тішся, — відповів Тім.

Кілька разів вона пропонувала розрахувати маршрут обходу. Але Тім усе відмовлявся. А одного разу, ближче до кінця другого дня після того, як він залишив Фагонар, вона прочитала чотиривірш:

Орла блискуче око позирає,
На крилах він нам небо все тримає,
Він бачить землю, бачить і моря,
І навіть отаке дитя, як я.

Якби Тім дожив навіть і до ста років (що, зважаючи на його нинішню божевільну вилазку, було мало ймовірно), то ніколи б не забув того, що бачив за ті три дні, поки вони з Дарією на спеці долали важкий шлях нагору. Стежка, що раніше була ледь помітною, тепер стала чіткою дорогою, обабіч якої на кілька коліс тяглися напівзруйновані кам'яні стіни. А одного разу майже цілу годину коридор у небі над тією дорогою був заповнений тисячами

велетенських червоних птахів, що летіли на південь, немов у вирій. «Але ж, звісно, — подумав Тім, — вони мусять перепочивати у Нескінченному лісі». Бо над селом Лісовим таких птахів ніхто ніколи не бачив. Якось дорогою перед ним перейшли чотири блакитні олені менше двох футів заввишки. Приголомшеного хлопчика, який стояв і дивився на цих карликів-мутантів, вони наче й не помітили. Також їм трапилося дорогою поле, заросле велетенськими жовтими грибами, що вивищувалися на чотири фути, з шапками завбільшки з парасольку.

— Даріє, а їх можна їсти? — спитав Тім, бо їстівні запаси в кошику вже вичерпувалися. — Ти не знаєш?

— Ні, мандрівцю, — відповіла Дарія. — Вони отруйні. Якщо ви навіть струсите їхній пилок собі на шкіру, то помрете від судом. Раджу виявляти максимум обережності.

Цією порадою Тім скористався. Він навіть затамував подих, аж поки не проминув те смертельне поле підступної сонячної смерті.

Ближче до кінця третього дня Тім підійшов до краю вузького провалля, що на тисячу футів чи більше йшло вниз. Дна він не бачив, бо воно всуціль заросло білими квітами. І так їх було багато, що він спершу прийняв їх за хмару, що впала на землю. Пахощі, які від них підіймалися, були неймовірно приємні. Через цю жадібно роззявлену горлянку землі було перекинуто кам'яний міст, що на іншому боці проходив крізь водоспад, який вилискував криваво-червоним у відображеному світлі призахідного сонця.

— Мені треба її перейти? — кволим голосом спитав Тім. На вигляд місток був не ширший за бантину в клуні... а посередині не набагато товщий од неї.

Дарія не відповідала, проте зелений вогник, що горів постійно, сам по собі був достатньою відповіддю.

— Може, вранці тоді, — сказав Тім, знаючи, що думки про це не дадуть йому спати, але й не бажаючи ризикувати так близько до кінця дня. Думка про те, щоб подолати ту останню частину високого переходу, вселяла в нього жак.

— Раджу переходити зараз, — промовила Дарія, — і якомога швидше просуватися до Північнолісового Догана. Іти в обхід більше неможливо.

Стоячи перед тією безоднею з перекинутим хистким містком, Тім не потребував, щоб голос із пластини казав йому, що обхід більше неможливий. Та все ж...

— Чому я не можу почекати до ранку? Так буде безпечніше.

— Директива Дев'ятнадцять. — З пластини долинуло клацання, гучніше, ніж він будь-коли чув, і Дарія додала: — Але я раджу йти швидше, Тіме.

Він кілька разів просив її називати його на ім'я, а не мандрівцем. І вперше вона так і зробила, тож це його переконало. Фагонарський кошик він покинув (не без жалю), бо боявся, що через нього втратить рівновагу. Останні два брутерботи поклав за пазуху, перекинув бурдюк через плече, потім пересвідчився, що чотиристволка і татова сокира надійно висять на боках. Він підійшов до кам'яного містка, подивився вниз на білу піну квітів і побачив, що там уже громадаються перші вечірні тіні. Тім уявив, як робить той один-єдиний крок, який-не-можна-виправити, побачив, як безпорадно махає руками, марно намагаючись відновити рівновагу, відчув, як камінь іде з-під ніг, а тоді він біжить у повітрі, почув свій крик, коли почалося падіння. Кілька миттєвостей на те, щоб пошкодувати за втраченим майбутнім життям, а тоді...

— Даріє, — тихим голосом спитав він. — А я справді мушу?

Жодної відповіді, що само по собі було достатньою відповіддю. І Тім ступив на місток над проваллям.

Підбори черевиків гучно цокотіли об камінь. Дивитися вниз йому не хотілося, та вибору не було — якби він не дивився, куди ступає, йому швидко настав би гаплик. На початку кам'яний міст був широкий, як сільська дорога, та вже ближче до середини (як він і боявся, хоча в ньому жевріла надія, що то очі зіграли з ним злий жарт) він став завширшки, як його шорбутси. Тім спробував іти, вигнувши в обидва боки руки, проте в ущелину, надимаючи йому сорочку, війнув вітер, і Тім відчув себе повітряним змієм, який от-от злетить у небо. Тож він опустил руки й рушив далі, п'ятка до носочка і п'ятка до носочка, гойдаючись із боку в бік. У нього з'явилася впевненість, що серце чи не востаннє вибиває свій шалений ритм, а розум крутить останні сумбурні думки.

Мама ніколи не дізнається, що зі мною сталося.

На півдорозі до протилежного краю місток був найвужчим і найтоншим. Тім крізь черевики відчував його крихкість і чув, як вітер грає на камертоні його вивіреної нижньої поверхні. Тепер щоразу, коли він робив крок, доводилося виставляти ногу в черевіку над проваллям.

«Гляди не залякни», — сказав він собі, але знав, що, якщо завагається, то це може статися. А тоді краєм ока він помітив унизу якесь ворухіння і справді завагався.

З квітів висунулися довгі шкірясті щупальця, синювато-сірі вгорі й рожеві, як обпечена шкіра, внизу. У тремкому танці вони потяглися до нього — спочатку два, потім чотири, потім вісім, а потім цілий ліс.

— Тіме, раджу йти швидше, — нагадала Дарія.

Він примусив себе знову рушати. Спершу йшов повільно, та потім швидше, бо щупальця все наближалися. Ав-

жеж, жоден звір не міг мати мацаки завдовжки тисячу футів, хай там яке страшелезне тіло ховалося у квітах, та коли Тім побачив, що щупальця витоншуються і тягнуться все вище, він вирішив поквипитися. А коли найдовше з них сягнуло нижнього боку мосту й стало пробиратися по камінню, він побіг.

Перед ним гуркотів водоспад, уже не червоний, а блідий рожевувато-помаранчевий. Розпашіле обличчя освіжили холодні бризки. Тім відчув, як щось гладить його черевик, шукаючи, за що б ухопитися, й з нерозбірливим криком кинувся вперед, у воду. Одна мить крижаного холоду (він рукавичкою огорнув Тімове тіло), і він опинився на іншому боці водоспаду та знову на твердій землі.

Одне щупальце пробралось крізь воду. Стікаючи водою, воно здійнялося, мов змія... а тоді забралось геть.

— Даріє! Як ти там?

— Я водонепроникна, — відповіла Дарія, і в її голосі прозвучали нотки самовдоволення.

Тім підвівся і роззирнувся навколо. Він був у маленькій кам'янистій печері. На одній стіні фарбою, що колись, мабуть, була червона, але за багато років (чи навіть століть) вицвіла до тьмяно-іржавої барви, хтось надряпав:

ІВАНА 3:16
БІЙСІА ПЕКЛА НАДІЙСІА НА РАЙ
ЛЮДИНА ІСУС

Попереду були короткі кам'яні сходи, залиті тьмяним західним світлом. З одного боку було накидано бляшанок і уламків машинерії — пружин, дротів, битого скла і шматків зелених дощок, вкритих металевими гачками. На іншому боці сходів шкірився скелет з грудною кліткою, накритою

чимось на зразок стародавнього ящика для зберігання посуду. «Здоров, Тіме! — ніби промовляла ця посмішка. — Ласкаво просимо на край світу! Хочеш ковтнути пилюки? У мене її повно!»

Тім пішов угору сходами. Проминаючи кістяк, пришвидшив ходу. Він чудово знав, що той не оживе і не вхопить його за черевик, як ті щупальця з квітів. Мертве — воно й було мертве. Та все ж йому здавалося, що безпечніше буде пробігтися.

Уже нагорі Тім побачив, що дорога знову вела в ліс, але бути там йому б довелося недовго. Не так далеко попереду великі старезні дерева розступалися і великий довгий пагорб, на який він піднімався, закінчувався галявиною, набагато більшою, ніж та, де танцювали шалапути. А на ній стриміла до неба величезна вежа, зведена з металевих балок. На її верхівці блимав червоний вогник.

— Ви майже досягли свого пункту призначення, — сказала Дарія. — Доган Північнолісового Кіннока за три колеса попереду. — Знову щось клацнуло, гучніше, ніж перед тим. — Тіме, вам справді краще поквапитися.

Поки Тім стояв і дивився на вежу з її вогником, що блимав, налетів вітер, що так злякав його на кам'яному мосту, та тільки цього разу його подих був прохолодним. Тім подивився на небо й побачив, що хмари, які раніше ліниво повзли на південь, тепер стрімко мчали.

— Це старкбласт, Даріє, правда? Наближається старкбласт.

Дарія не відповіла, та це й не було потрібно.

Тім побіг.

На той час, коли Тім вийшов на галявину Догана, йому забило подих і він міг хіба що швидко крокувати, попри

відчуття, що треба хутчіш. Вітер усе дужчав, бив йому в обличчя, шепотів у високих гілках залізних дерев. Повітря досі було теплим, але Тім думав, що так триватиме недовго. Йому потрібно було шукати укриття, і він сподівався знайти його в цьому Догані.

Та коли він ступив на галявину, то навіть не глянув на круглу будівлю з металевим дахом, що стояла біля підніжжя вежі-скелета з її вогником-блимавкою. Тімову увагу полонило дещо інше, і йому перехопило подих.

Невже я це бачу? Я справді це бачу?

— О боги, — прошепотів він.

Стежка, що перетинала галявину, була вимощена якимось гладеньким темним матеріалом, таким яскравим, що він відбивав і дерева, які танцювали на сильному вітрі, і забарвлені заходом сонця хмари, які пливли в небі. Вона закінчувалася над кам'янистим урвищем. Здавалося, на тому місці весь світ закінчується, а починається десь через сотню коліс чи навіть більше. А поміж ними була велетенська безодня повітряних потоків, у яких танцювало й кружляло листя. А ще вири й течії захоплювали птахів. У них безпорадно здійсмалися та крутилися бін-расті. Деякі були явно мертві, з відірваними вітром крильми.

Та величезну прірву й помираючих птахів Тім теж майже не помітив. Ліворуч від металевої дороги, приблизно за три ярди від того місця, де світ провалювався в ніщоту, стояла кругла клітка, зроблена зі сталевих прутів. А перед нею стояло перевернуте пом'яте жерстяне відро, яке Тім бачив уже не вперше.

А в клітці повільно ходив довкола отвору посередині велетенський тигр.

Забачивши хлопчика з відвислою щелепою, котрий дивився на нього круглими очима, звір підійшов до ґрат.

Очиська в нього були завбільшки з м'ячики для гри в «Очки», але не блакитні, а блискучі зелені. На його шкірі темно-помаранчеві смужки чергувалися зі смужками найтемнішої опівнічної чорноти. Вуха були нашорошені, шкіра на носі зібгалася у складки, й показалися довгі білі зуби. Звір загарчав. Тихо-тихо, наче шовкову одежину розривали по шву. То могло бути привітання... та чомусь Тім у цьому сумнівався.

На шиї в тварини був срібний ошийник. З нього звисало два предмети. Один був схожий на гральну карту. Інший же нагадував ключ дивної вигнутої форми.

Тім гадки не мав, скільки часу він простояв, загіпнотизований тими казковими смарагдовими очима, чи скільки ще міг простояти, але надзвичайна небезпека його становища дала про себе знати низкою тихих вибухів.

— Що це?

— Дерева на дальньому боці Великого каньйону, — сказала Дарія. — Екстремально швидка зміна температури призводить до їх вибухів. Тіме, пошукай укриття.

Старкбласт, що ж іще?

— Скільки в мене часу?

— Менше години. — Знову пролунало гучне клацання. — Мені доведеться вимкнутися.

— Ні!

— Я порушила Директиву Дев'ятнадцять. Єдине, що я можу сказати на свій захист, — я вже дуже давно ні з ким не розмовляла. — *Клац!* А тоді більш тривожне, більш зловісне — *Брязз!*

— А що це за тигр? Охоронець Променя? — Щойно ця думка вилилася в слова, Тіма сповнив великий жах. —

Я не можу покинути Охоронця Променя на вірну загибель від старкбласту!

— Охоронець Променя на цьому краю — Аслан, — сказала Дарія. — Аслан лев. Якщо він ще живий, то він далеко звідси, у країні, де ніколи не тане сніг. А цей тигр... *Директива Дев'ятнадцять!* — А тоді клацнуло ще гучніше, бо вона обійшла Директиву. Чого це їй коштувало, Тім не знав. — Цей тигр чарівний, це та магія, про яку я говорила. Але не зважай. *Ховайся в укриття!* Нехай щастить, Тіме. Ти був моїм дру...

Цього разу не клацнуло і не брязнуло, а жاخливо хруснуло. З пластини повалив дим, і зелене світло згасло.

— Даріє!

Мовчанка.

— Даріє, вернися!

Але Дарії вже не було.

Звуки артобстрілу, з якими помирали дерева, ще лунали далеко від того захмареного провалля світу, та, поза всіляким сумнівом, вони наближалися. Вітер усе дужчав, ставало дедалі холодніше. Високо в небі швидко мчав останній конвой хмар. А за ними була страхітлива фіолетова ясність, у якій уже прозирали перші зорі. Шепіт вітру в високих гілках навколишніх дерев підвищився до нещасливого хору зітхань, немовби залізні дерева знали, що їхні довгі-предовгі життя підійшли до кінця. Ішов великий лісоруб і розмахував своєю вітряною сокирою.

Тім ще раз глянув на тигра (той саме відновив свою неспішну статечну ходу, неначе Тім не вартий був особливої уваги) і побіг до Догана. По його окружності на висоті Тімової голови йшли великі круглі шибки зі справжнього скла (судячи з вигляду, дуже товсті). Двері також були металеві. На них не було ні ручки, ні клямки, лише

шпарина, схожа на вузький ротик. Над шпариною, на поіржавілій сталевій пластині, було написано:

ПІВНІЧНИЙ ЦЕНТР ПОЗИТРОНІКИ, ЛТД.

Північнолісовий Кіннок

Сектор Вигину

АВАНПОСТ 9

Низький рівень захисту

СКОРИСТАЙТЕСЯ КАРТКОЮ-КЛЮЧЕМ

Ці слова Тім насилу розібрав, бо то була якась дивна суміш високої та низької мов. Однак нашкрябане під ними було цілком зрозумілим: **Тут усі мертві.**

Під дверима лежала скринька, схожа на ту, в якій Тімова мати тримала свої дрібнички й пам'ятні речі, тільки ця була не дерев'яна, а металева. Він спробував її відчинити, та скринька була надійно замкнена. Вирізьблені на ній літери Тім прочитати не зміг. Там була замкова шпаринка дивної форми (схожа на літеру Ψ ¹). Тім спробував було підняти скриньку, та знов безуспішно. Можливо, її було пригвинчено до землі, до вкопаного кам'яного стовпа.

Аж раптом у шоку Тіму врізався мертвий бін-расті. Повз нього пролетіло ще кілька пернатих трупиків, перевертаючись у повітрі, що рухалося все швидше і швидше. Деякі билися об стіну Догана й опадали на землю довкола.

Тім знову прочитав останні слова на сталевій пластині: *СКОРИСТАЙТЕСЯ КАРТКОЮ-КЛЮЧЕМ*. І всі сумніви щодо

¹ Що низькою мовою звучить як С.

того, що це за річ, відпали, варто було лише глянути на розріз під словами. Тім навіть зрозумів, що знає, яка з себе ця «картка-ключ», бо щойно її бачив, разом з більш упізнаваним ключем, що міг підійти до шпарини у формі літери **¶**. Два ключі (та ймовірний порятунок) на шиї в тигра, який міг проковтнути його за три укуси. А що їжі в клітці Тім не бачив ніякої, то, може, й за два.

Ситуація дедалі більше скидалася на злий жарт, хоча вважати такий жарт смішним могла хіба що дуже жорстока людина. Людина, що, наприклад, могла попросити лиху фею заманити хлопчика в трясовину.

Що ж робити? Чи міг він узагалі щось вдіяти? Тіму дуже хотілося запитати в Дарії, та він дуже боявся, що його подруга з пластини (добра фея на противагу до Збирачевої лихої) загинула, що її вбила Директива Дев'ятнадцять.

Змушений змагатися тепер з вітром, дуже повільно Тім підійшов до клітки. Побачивши його, тигр на м'яких лапах обійшов довкола отвору посередині й став біля дверцят клітки. Він похилив свою розкішну голову і пильно подивився на нього своїми зористими очима. Вітер ворухив його густу шерсть, і смужки на ній неначе колихалися й мінялися місцями.

Бляшане відро мало би покотитися геть на вітрі, але воно чомусь лишилося на місці. Як і сталева скринька, воно здавалося пригвинченим.

Те відро, яке він лишив для мене вдома, щоб я міг побачити його брехні й повірити їм.

Усе це було розіграшем, анекдотом, і під відром Тім міг знайти його сіль, той останній дотепний рядок — наприклад: «Не можу ж я перегортати сіно ложкою!» чи «А тоді я перевернув її й зігрів з іншого боку», — який змусить глядачів надривати животи від сміху. Та яка різниця, все

одно наближався кінець, чом би й ні? Можна й посміятися.

Тож Тім узяв відро й підняв його. Він очікував, що під ним виявиться чарівна паличка Збирача, та помилився. Жарт був набагато кращим. Під відром лежав ще один ключ, великий та пишно прикрашений різьбою. І так само, як і Збирачева миска та нашійник у тигра, він був зі срібла. До головки ключа крученою ниткою було прив'язано записку.

Дерева на іншому боці провалля тріщали й бумкали. З прірви велетенськими клубами здіймалася пилюка, і вітер шмагав її та відносив стрічками диму ген-ген за обрій.

Цидулка від Збирача була короткою:

Вітаннячка, добрий і винахідливий хлопчику! Ласкаво просимо до Північнолісового Кіннока, що колись був знаний як Брама в Той Світ. Тут я залишив тобі сердитого тигра. Він ДУЖЕ голодний! Але, як ти міг уже здогадатися, Ключ до УКРИТТЯ висить у нього на Шиї. Так само ти міг здогадатися, що цей Ключ відмикає Клітку. Скористайся ним, якщо пороку вистачить! З усіма найкращими побажаннями твоєї Матері (чий Чоловіченько НЕВДОВЗІ її навідає). Залишаюся твоїм вірним Слугою!

РФ/МБ

Людину (якщо то була людина), яка залишила Тімові записку, вже давно ніщо не дивувало, але й вона була б здивована усмішкою на обличчі у хлопчика, коли він звівся на ноги з ключем у руці й відкинув відро ногою. Його миттю підхопив дужий вітер, що вже майже досяг сили урагану. Свою службу воно відслужило, і вся магія його полишила.

Тім подивився на тигра. Тигр подивився на Тіма. Здавалося, він навіть не підозрював про те, що наближається буревій. Він повільно помахував туди-сюди хвостом.

— Він думає, що я радше від холоду загину чи здамся на поталу вітру, ніж з твоїми пазурями й зубами матиму справу. Та він, мабуть, не бачив оцього. — З-за поясу Тім витяг чотиристволку. — Рибу на болоті воно прикінчило, і з тобою впорається, сей Тигр.

І знову Тіма зачудувало те, якою природною здавалася йому зброя в руці. Її призначення було таким простим, таким зрозумілим. Усе, що вона хотіла, — стріляти. А коли Тім її тримав, то й сам хотів лише стріляти, більше нічого.

Але.

— Ой, він побачив, — сказав Тім і всміхнувся ще ширше. Він уже майже не відчував, як піднімаються кутики рота, бо шкіра на обличчі задубіла від холоду. — Атож, дуже добре побачив. Чи думав він, що я так далеко дістануся? Напевно, ні. Чи він думав, що я застрелю тебе, аби вижити? А чому ні? Він би так і зробив. Але навіщо відправляти хлопчика? Навіщо, коли він, мабуть, повісив тисячу людей, перерізав сотню горлянок і бозна-скільки таких нещасних удів, як моя мама, пустив у світ? Ви можете відповісти мені на це, сей Тигр?

Тигр тільки дивився, опустивши голову й повільно махаючи хвостом.

Тім однією рукою засунув чотиристволку назад за пояс, а другою вставив різблений срібний ключ у замок на вигнутих дверцятах клітки.

— Сей Тигр, пропоную обмін. Ви даєте мені відімкнути укриття ключем, який висить у вас на шиї, і ми обидва виживемо. Та якщо ви порвете мене на клапті, ми обидва загинемо. Ви це розумієте? Дайте знак, якщо розумієте.

Тигр жодного знаку не подав. Він просто дивився на Тіма.

Але Тім знаку не чекав, та й не потребував, напевно. Як на те Божа воля, вода мала бути.

— Мамо, я люблю тебе, — сказав він і повернув ключ. З глухим брязкотом повернувся старезний механізм. Тім узявся за дверцята і потягнув їх на себе. Петлі пронизливо заверещали. Тім відступив назад і взяв руки в боки.

Секунду-дві тигр стояв на місці, неначе підозрював щось недобре. Та потім м'яко вийшов з клітки. Під фіолетовим небом, що все темнішало, під акомпанемент завивання вітру й вибухів вони з Тімом дивилися один одному в очі. Вони дивилися один на одного як стрільці. Тигр рушив уперед. Тім відступив на крок назад, але зрозумів — ще один крок, і він не витримає, накиває п'ятами. Тож він залишався на місці.

— Ну ж бо, підходь. Я Тім, син Великого Роса.

І замість вчепитися Тіму в горло й розірвати його, тигр сів, підняв голову і підставив йому свій нашийник і ключі, що на ньому висіли.

Тім не вагався. Пізніше він дозволить собі розкіш подиву, але не зараз. Вітер дужчав щосекунди, і якби він забарився, його б підняло потоком вітру і жбурнуло на дерева, де, найпевніше, прохромило б гілками. Тигр був важчий, та його б теж рано чи пізно підхопив вітер.

Ключ, схожий на картку, і ключ, що виглядав як літера **¶**, були приварені до срібного нашийника, але застібка доволі легко розстібалася. Тім натиснув на западини з боків, і нашийник відпав. Тім ще встиг помітити, що на тигрі був інший нашийник — у вигляді рожевої шкіри там, де шерсть витерлася. Наступної миті він уже біг у Доган.

Біля дверей узяв картку-ключ і вставив у отвір. Але нічого не відбулося. Тім перевернув картку і вставив іншим боком. Все одно нічого. Вітер холодною мертвою рукою жбурнув його на двері, з носа ринула кров. Він відштовхнувся руками, перевернув картку і спробував знову. Жодного результату. Та зненацька Тім згадав слова Дарії — не вже це було лише три дні тому? *Північнолісовий Кіннок вимкнено*. Тепер Тім здогадувався, що це означає. Блимавка на вежі з металевих брусів ще працювала, та внизу сила іскри, що урухомлювала все на вежі, згасла. Він кинув виклик тигру, і тигр його не з'їв, але Доган було замкнено. Так чи інак, їм судилося загинути.

Ото й була кінцівка анекдоту, і десть там чоловік у чорному зараз реготав.

Тім розвернувся й побачив, що тигр тицяє носом у металеву скриньку з гравіюванням. Звір підвів погляд і знову тицьнувся у скриньку.

— Ну добре, — сказав Тім. — Чом би й ні?

Він став навколішки біля похиленої голови тигра і відчув, як теплий віддих торкається його холодної щоки. Спробував відімкнути скриньку ключем у формі літери **¶**. Той ідеально підійшов. Раптом Тім чітко пригадав, як користувався ключем, що його Збирач дав йому, щоб відкрити валізу Келза. Потім повернув ключ у скриньці, почув клацання і підняв кришку. Сподіваючись на порятунок.

Та натомість побачив три предмети, що, здавалося, не могли принести йому ні найменшої користі: велике біле перо, маленьку коричневу пляшечку і просту бавовняну серветку — такі клали на довгих столах позаду зали зібрань у Лісовому, коли накривали для Жнив'яної вечері.

Вітер став дужчим за ураганний, верещав, мов примара, у павутинні металевої вежі. Зі скриньки здійнялося перо,

та полетіти геть не встигло — тигр витягнув шию і вхопив його в зуби. Обернувся до хлопця і простягнув йому перо. А Тім, особливо не замислюючись, запхав його за пояс до батькової сокири. На руках і колінах він поповз від Догана геть. Врізатися в дерево і настромитися на гілляку було б не найприємнішим способом померти, та то могло би бути ліпше (принаймні швидше), ніж бути розчавленим об Догана і відчувати, як смертоносний вітер пробирається під шкіру, і дістається нутрощів, і заморожує його.

Тигр заричав — з таким звуком повільно рветься шовк. Тім хотів було повернути голову, та його схопив вітер і вдарив об Догана. Він щосили намагався вдихнути повітря, однак перешкоджав вітер, виривав кожен вдих йому з рота й носа.

Тепер тигр простягав йому серветку, і коли Тім нарешті судомно вдихнув повітря в легені (горло одразу ж обпало морозом), він побачив те, що його здивувало. Сей Тигр підняв серветку за кутик, і вона, розгорнувшись у довжину, стала вчетверо більшою.

Але це неможливо.

Та тільки він бачив це на власні очі. Якщо очі (з яких текли сльози й замерзали на щоках) не обманювали його, серветка у зубах у тигра збільшилася до розмірів рушника. Тім простягнув по неї руку. Тигр тримав її, поки не побачив, що Тім міцно тримає її в задубілому кулачку, і вже тоді відпустив. Навколо них нетямився вітер. Він став такий сильний, що навіть тигр вагою шістсот фунтів ледве тримався на землі, але серветка, яка стала рушником, висіла собі мляво в Тімівій руці, неначе був повний штиль.

Тім подивився в очі тигру. Той відповів таким самим поглядом, наче був цілковито спокійний і його нітрохи не обходила буремність світу навколо. Хлопчик упіймав себе

на думці про бляшане відро, у якому все було видно так само добре, як і в срібній мисці Збирача. «У вмілих руках, — сказав він, — будь-яка річ може бути магічною».

Може, навіть скромний шмат бавовни.

Серветка вже збільшилася вдвічі — щонайменше. Тім розгорнув її ще раз, і рушник став скатертиною. Він підняв її догори перед собою, і хоча навколо нього бушувала буря, повітря між рядниною і його обличчям було спокійне.

І тепле.

Тім узяв скатертину, що була серветкою, обома руками, трусонув нею, і вона розгорнулася ще раз. Тепер це було простирадло, яке просто лежало на землі, хоча над ним пролітала буря пилу, хмизу і мертвих бін-расті. Усі ці гунна вдарялися об стіну Догана, і це нагадувало град. Тім хотів було залізти під простирадло, та завагався і глянув у блискучі зелені очі тигра. Подивився ще й на гострі шпичаки його зубів, що не ховалися в пащі, а тоді підняв край чарівної ряднини.

— Ходи. Залазь. Там нема ні вітру, ні холоднечі.

Але ж ти знав про це, сей Тигр. Адже так?

Тигр притисся до землі, витягнув свої розкішні лапи й поповз на животі, аж поки не опинився під рядниною. Тім відчув, як по руці тернулося щось схоже на дротяну щітку: вуса, коли тигр вмощувався зручніше. Тім здригнувся. А тоді довге пухнасте тіло звіра розтягнулося поряд з його тілом.

Тигр був дуже великий, тож половина його тіла лежала поза тонким білим накриттям. Тім припіднявся, змагаючись із вітром, що бив його по голові й плечах, коли вони опинилися на відкритому просторі, й знову стріпнув рядном. Воно розгорнулося з характерним звуком і стало завбільшки з вітрило човна. Тепер його край лежав майже біля тигрової клітки.

Світ навколо ревів, повітря лютувало, але під рядниною панувало повне затишшя. Тільки серце у Тіма шалено калатало. А коли почало заспокоюватися, він відчув, що біля його грудної клітки повільно б'ється ще одне. І почув тихе басовите бурчання. Тигр хурчав.

— Ми в безпеці, правда? — спитав у нього Тім.

Тигр подивився на нього секунду-дві й заплющив очі. Тіма ця відповідь цілком задовольнила.

Настала ніч, а з нею розгорнулася й повна лють старкбласту. Під зачаклованою річчю, що спершу здавалася простою серветкою, теж наростала холоднеча, бо вітер розгулявся і віяв уже зі швидкістю понад сотню коліс за годину. Вікна Догана заросли катарактами інею з дюйм завтовшки. Залізні дерева позаду нього стискалися, вибухали всередину, а тоді летіли на південь смертоносними хмарами гілок, уламків і цілих стовбурів. Поряд із Тімом безтурботно дрімав його новий друг. Він засинав усе міцніше, і його тіло розслаблялося і розтягувалося в різні боки, підштовхуючи Тіма до краю їхнього укриття. Настала така мить, коли йому довелося штурхнути тигра ліктем, так, як штурхають сусіда в ліжку, коли той тягне на себе простирadlo. Тигр трохи забурчав і випустив пазурі, але посунувся.

— Дякую-сей, — прошепотів Тім.

Через годину після того, як сонце сіло (а може, й через дві: у Тіма притупилося відчуття часу), до завивання вітру приєднався кошмарний скрегіт, що різав вуха. Тигр розплющив очі. Тім обережно відтягнув край ряднини й визирнув назовні. Вежа над Доганом почала хилитися. Тім зачаровано дивився, як вона хилиться і гнеться. А потім (це сталося в лічені секунди, майже непомітно для ока) вежа розвалилася. Щойно була на місці, а вже наступної миті розлетілася

на гострі уламки сталі, що помчали, гнані вітром, широченної смугою, яка ще вдень була лісом залізних дерев.

«Наступним буде Доган», — подумав Тім. Але цього не сталося.

Доган вистояв, як і попередні тисячу років.

То була найнезабутніша ніч у його житті, і водночас ніч така казково дивна, що він не зміг би її до пуття й описати... чи навіть згадати у певній послідовності, як пригадуємо ми звичайні події свого життя. Повне розуміння поверталось до нього лише у снах, а сни про старкбласт переслідували його до кінця життя. Та не те щоб то були кошмари. Навпаки — то були хороші сни. Сни про захищеність.

Під простирадлом було тепло, а тіло його сусіда, занурене в сон, зігрівало повітря ще більше. Одного разу він припідняв простирадло і побачив трильйон зірок, що розсипалися по куполу неба. Стільки зірок він ще не бачив ніколи в житті. Здавалося, буревій попробивав крихітні дірочки у світі над світом і перетворив його на сито, крізь яке просвічувала осяйна загадка творіння. Можливо, таке не призначалося для людських очей, проте Тім відчував, що йому надали особливий дозвіл на те, щоб подивитися, бо ж лежав він під магічною ковдрою, поряд з істотою, яку навіть найбільш довірливі селяни Лісового назвали б вигадкою.

Дивлячись угору на ті зірки, він відчував благоговійний трепет, а ще глибоку й незгасиму втіху, як тоді, коли дитиною прокидався серед ночі, відчував тепло й безпеку своєї ковдри й балансував на межі сну та неспання, а вітер за вікном виводив свою журливу пісню про інші світи й інші життя.

«Час — це замкова шпарина, — подумав Тім, поки дивився на зорі. — Так, мабуть, так і є. Іноді ми нахиляємося

й зазираємо в неї. І той вітер, який відчуваємо на щоці, вітер, що віє в замкову шпарину, — це подих цілого Всесвіту».

У порожньому небі лютував вітер, холоднеча посилювалася, однак Тім Рос лежав у теплі й затишку, а коло нього мирно посопував тигр. Згодом він і сам поринув у сон, міцний, приємний і не потривожений сновидіннями. Засинаючи, він відчував себе зовсім крихітним. Його неначе підхопив вітер і поніс на своїх крилах у замкову шпарину часу. Ген-ген од краю Великого каньйону, понад Нескінченним лісом і Фагонаром, понад Стежиною Залізних Дерев, селом Лісовим (з тієї висоти, на якій він летів з вітром, воно здавалося лише маленьким хоробрим скупченням вогників) і далі, далі, о, набагато далі, через увесь Серединний світ туди, де стрімла до небес велетенська чорна, мов ебенове дерево, Вежа.

Я потраплю туди! Одного дня я до неї дійду!

Так подумав хоробрий Тім і провалився у сон.

Уранці непогамовний вереск вітру стихився до монотонного гудіння. Тім відчув, що сечовий міхур переповнений. Він відкинув простирадло, виповз на землю, чисто підметену аж до самого кам'яного кістяка, і побіг за Доган. Дихання виривалося з рота хмарками білої пари і одразу ж відлітало з вітром. Інший бік Догана був завітрянний, та однаково там було холодно, холодно. Потекла сеча, і на той час, коли Тім закінчив, калюжка на землі почала замерзати.

Тім поспішив назад. За кожен крок він змагався з вітром і тремтів усім тілом. А коли залазив під чарівне простирадло, в благословенне тепло, зуби в нього цокотіли. Навіть не задумуючись, що робить, він обійняв м'язисте тіло тигра і притисся до нього. Злякався лише на мить —

коли розплющилися очиська й розкрився рот. Показався язик — довгий, мов доріжка, і рожевий, наче троянда на Нову Землю. Тигр лизнув Тіма в щок, і той знову задривав, та не від страху, а від спогадів: як рано-вранці Великий Рос, його батько, терся своєю щоккою об його щок, перед тим як налити води в миску й поголитися начисто. Він казав, що не хоче відрощувати бороду, як у його напарника, казав, що йому не личитиме.

Тигр опустив голову і став обнюхувати комірець Тімової сорочки. Тім засміявся, бо вуса лоскотали йому шию. А тоді згадав про останні два брутерботи.

— Я з тобою поділюся, — сказав він. — Хоча ми з тобою знаємо, що ти міг би забрати обидва, якби схотів.

Він простягнув один з брутерботів тигру. Той миттю щез у паші, та коли Тім узявся за свій, звір тільки дивився. Тім постарався їсти якомога швидше, на випадок, якщо сей Тигр передумає. А тоді натягнув простирadlo над головою і знову задрімав.

Коли Тім прокинувся вдруге, за його відчуттями був полудень. Вітер ще трохи влігся, і висунувши голову, хлопчик відчув, що й повітря стало теплішим. Та все ж фальшиве літо, якому так справедливо не довіряла вдова Сmek, безповоротно минуло. Так само, як і залишки його провіанту.

— Що ж ти там їв? — спитав Тім у тигра. А це запитання потягло за собою наступне. — І як довго ти сидів у клітці?

Тигр звівся на лапи, пройшов невеличку відстань, що відділяла їх од клітки, і потягнувся: спочатку одна задня нога, потім друга. Він пройшовся далі, до краю Великого каньйону, де справив свою потребу. Закінчивши, обнюхав ґрати своєї тюрми й відвернувся від клітки, неначе вона

його нітрішечки не цікавила, і повернувся туди, де лежав, спершись на лікті, Тім.

Тигр похмуро на нього подивився (принаймні так здався Тіму) своїми зеленими очима, потім похилив голову і знову тицьнувся носом у магічне простирadlo, що захищало їх від старкбласту. Під ним виявилася чарівна скринька. Тім не пригадував, щоб забирав її з собою, але, мабуть, так і було. Якби скринька лишилася на місці, її б змело вітром. Це нагадало йому про пір'їну, яка досі була в нього за поясом. Він витяг її й роздивився зблизька, проводячи пальцями по її розкішній густоті. Те перо могло належати яструбу... якби було наполовину меншим. Чи якби Тім колись бачив білого яструба, а він таких не бачив.

— Це з орла, правда ж? — запитав Тім. — О Ганова кров, так і є.

Тигр, здавалося, нітрохи не цікавився пір'їною, хоча минулого вечора доволі жваво підхопив її, щоб викрасти у дихання шаленої бурі. Довгий писок, вкритий жовтавим пушком, опустився і підштовхнув скриньку до Тімового стегна. Тигр підвів погляд на Тіма.

Тім відкрив скриньку. Всередині лишалася тільки коричнева пляшечка, в такій могли бути ліки. Тім узяв її й одразу ж відчув поколювання в кінчиках пальців, дуже схоже на те, яке спричиняла чарівна паличка Збирача, коли він проводив нею над бляшаним цебром.

— Мені відкрити її? Ти цього точно зробити не зможеш.

Тигр сів. Погляд його зелених очей був прикутий до крихітної пляшечки. Ті очі світилися зсередини, немовби сам мозок тигра палахкотів від магії. Тім обережно відкрутив кришечку. А коли зняв, то побачив під нею маленьку прозору крапельничку.

Тигр відкрив рота. Доволі промовисто, однак...

— Скільки? — спитав Тім. — Я не хочу тебе отруїти.

Тигр просто сидів, трохи задерши голову і розтуливши рота, наче пташеня, яке жде, коли йому в дзьобик укинуть хробачка.

Трохи попомучившись (Тім ще ніколи не користувався піпеткою, хоча бачив — більшу й грубішу, Дестрі ще називав її бичачою клізмою), Тім набрав трохи рідини в маленьку трубочку. Вона всмоктала майже всю рідину з пляшечки, бо було там її небагато. Відчуваючи, як важко калатає серце, він підніс її до рота тигра. Що станеться далі, він здогадувався, бо ж чув чимало переказів про шкуряків. Але певності в тому, що тигр — зачаклована людина, він не мав.

— Я буду по крапельці крапати, — попередив він тигра. — Якщо захочеш, щоб я припинив раніше, ніж закінчиться рідина, стули рота. Дай знак, що ти зрозумів.

Та, як і раніше, тигр жодного знаку не дав. Просто сидів і чекав.

Одна крапля... дві... три... маленька трубочка вже була напівпорожня... чотири... п'я...

Зненацька по тигровій шкурі пройшли брижі, неначе під нею силкувалися вирватися назовні якісь істоти. Морда розтанула, і оголилися зуби, а тоді все змінилося до невпізнаваності, й рот виявився запечатаним. Звір здавлено проревів, чи то від болю, чи то від люті, й галявина наче задрижала від того рику.

Тім, нажаханий, упав на живіт.

Зелені очі викочували з орбіт, немов на пружинах. Хвіст, що бив, мов батогом, зник, з'явився знову і ще раз зник. Тигр побрів геть, цього разу — до урвиська Великого каньйону.

— Стій! — пронизливо закричав Тім. — Ти впадеш!

Тигр хиткою ходою п'яного побрів по краю. Одна лапа зісковзнула вниз, градом посипалися камінці. Він пройшовся поза кліткою, в якій сидів. Смужки стали розмитими, потім поступово поблякли. Голова змінювала форму. З'явилося щось біле, потім жовтогаряче на тому місці, де була морда. Тім чув скрегіт — кістки в тілі розташовувалися по-новому.

На дальньому боці клітки тигр проревів, а вже на півдорозі те ревіння стало дуже нагадувати людський крик. Розмите змінене створіння стало на задні кінцівки, і там, де були лапи, Тім побачив пару старезних чорних чобіт. А кігті перетворилися на срібні сігули: місяці, хрести, спіралі.

Жовта верхівка голови тигра все росла й росла, аж поки не перетворилася на конічний капелюх, що його Тім бачив у бляшаному цебрі. Біле під ним, там, де було тигрове нагруддя, стало бородою, що виблискувала під холодним сонцем вітряного дня. Виблискувала, бо в ній було безліч рубінів, смарагдів, сапфірів та діамантів.

А тоді тигр зник, і перед очима зачарованого хлопчика виник Мерлін з Ельда.

Він не всміхався, як у Тімовому видінні... а втім, те видіння й не було повністю *його* видінням. То була мара, наслана Збирачем і призначена для того, щоб завести його в смертельну пастку. Справжній Мерлін дивився на Тіма з добротою, та водночас і суворо. Вітер надимав його білу шовкову мантию на тілі, такому худому, що воно скидалося на живий кістяк.

Тім опустився на коліно, похилив голову і притулив тремтячий кулак до лоба. Він хотів сказати: «Хайл, Мерліне», — та голос його зрадив, і він спромігся лише на кволий хрип.

— Встань, Тіме, сину Джека, — сказав маг. — Та перш ніж ти це зробиш, надінь кришку на пляшечку. Там ще лишилося кілька крапель, вони тобі знадобляться.

Тім підняв голову і запитально глянув на високу фігуру, що стояла біля клітки, в якій була ув'язнена.

— Для твоєї матері, — сказав Мерлін. — Для її очей.

— Правда? — прошепотів Тім.

— Щира, мов Черепаха, що тримає на собі світ. Ти пройшов чималий шлях, показав велику відвагу... і немалу дурість, але про це не будемо, бо дурість і відвага часто йдуть пліч-о-пліч, а надто в юності. А ще ти звільнив мене з в'язниці, в якій я сидів багато-багато років. А зараз закрути кришечку і підводься.

— Спасибі, — сказав Тім. Руки в нього тремтіли, перед очима все розпливалося від сліз, але він спромігся закрити пляшечку, ні краплини не розливши. — Я думав, ви Охоронець Променя, так, але Дарія сказала мені інше.

— А хто така Дарія?

— Полонянка, як і ви. Запроторена в маленьку машину, яку дали мені люди з Фагонара. Я думаю, вона померла.

— Співчуваю, синку.

— Вона була моїм другом, — просто сказав Тім.

Мерлін кивнув.

— Цей світ сумний, Тіме Рос. Що ж до мене, позаяк це Промінь Лева, то він так своєрідно пожартував, коли обернув мене на великого kota. Хоча не на Аслана, бо це така магія, на яку навіть він не спроможний... хоча він би дуже цього хотів, о так. Чи вбити Аслана та решту Охоронців, щоб Промінь згас.

— Збирач, — прошепотів Тім.

Мерлін закинув голову назад і розсміявся. Його гостроверхий капелюх чомусь не звалився, і це, на думку Тіма, само по собі було магією.

— Ні, ні, не він. Трошки чаклувати й довго жити — от і все, на що він спроможний. Ні, Тіме, є дехто набагато могутніший за Бродклоука. Коли Великий вказує пальцем з того місця, де перебуває, Бродклоук чимдуж біжить виконувати наказ. Та відправити тебе не було наказом Червоного Короля, і той, кого ти звеш Збирачем, поплатиться за свою дурість, я певен цього. Він надто цінний, щоб його вбивати, але помучити? Покарати? Так, думаю, це можливо.

— Що він із ним зробить? Цей Червоний Король?

— Краще цього не знати. Але в одному можеш бути впевнений: у Лісовому його більше ніколи не побачать. Його дні збирача податків нарешті злічені.

— А моя мама... вона правда зможе нарешті бачити?

— Так, бо ти зробив мені добро. І я буду не останній, кому ти послужиш у своєму житті. — Він показав на пояс Тіма. — Це лише перша твоя зброя. Перша і найлегша.

Тім поглянув на чотиристволку, та з-за пояса витяг батькову сокиру.

— Сей, зброя не для таких, як я. Я звичайний сільський хлопчик. Я стану лісорубом, як мій батько. Моє місце в Лісовому, і там я залишуся.

Старий чаклун уважно на нього подивився.

— Ти кажеш так із сокирою в руці, та якої б ти заспівав, якби це був револьвер? Чи сказало б так твоє серце? Не відповідай, бо я бачу правду в твоїх очах. Ка забере тебе далеко від села Лісового.

— Але я люблю його, — прошепотів Тім.

— Ти ще поживеш там якийсь час, тож нехай це тебе не турбує. Але слухай мене і корися.

Він сперся долонями на коліна і нахилився всім своїм високим сухорлявим тілом до Тіма. Його борода тріпотіла на ослаблomu вітрі, й коштовні камені, якими вона була оздоблена, спалахували, як вогники. Обличчя в нього так само, як і в Збирача, було виснажене, проте підсвічене зсередини серйозністю, а не каверзним гумором, і добротою, а не жорстокістю.

— Коли ти повернешся до себе додому... а мандрівка ця буде значно коротшою, ніж подорож сюди, і набагато менш ризикованою... ти прийдеш до своєї матері та вкropиш їй очі останніми краплями з пляшечки. А потім мушиш віддати їй сокиру свого батька. Ти розумієш мене? Його монетку ти носитимеш усе життя, тебе поховують з нею на шії. *Але сокиру віддай матері.* І зроби це одразу.

— Ч-чому?

Кошлаті брови Мерліна зійшлися на переніссі, кутики губ опустилися. Зненацька де й поділася вся доброта, їй на зміну прийшла лячна жорсткість.

— Не твоє діло — питати, хлопче. Ка завжди налітає, як вітер, як старкбласт. Ти послухаєшся?

— Так, — налякано сказав Тім. — Я віддам їй сокиру, як ви наказуєте.

— Добре.

Маг розвернувся до простирадла, під яким вони спали, й підняв над ним руки. Той край, що був ближче до клітки, раптом, стрепенувшись, злетів догори, сам склався і став наполовину менший. Знову підлетів і склався ще раз до розміру скатертини. Тім подумав, що жінки в Лісовому не відмовилися б володіти такими чарами, щоб застеляти ліжка, а тоді злякався, чи не блюзнірством була така думка.

— Ні, ні, безперечно, ти правий, — з відсутнім виглядом сказав Мерлін. — Але може щось піти не так і залишаться

складки. Магія доволі підступна, в ній повно фокусів, навіть для такого старого парубка, як я.

— Сей... а правда, що ви живете задом наперед у часі?

Мерлін з удаваним роздратуванням здійняв руки. Рукава його мантиї опали, й оголилися руки, тонкі й білі, як гілки берези.

— Усі так думають, а якби я й заперечував, усе одно всі б і далі так думали, чи не так? Я живу так, як я живу, Тіме, тобто насправді я зараз переважно відійшов від справ. Ти також чув про мою чарівну хатину в лісі?

— Еге ж!

— А якби я тобі сказав, що жив у печері, де не було нічого, крім стола і підстилки на підлозі, і якби ти розповів про це іншим, тобі б повірили?

Обміркувавши це, Тім похитав головою.

— Ні. Не повірили б. Навряд чи люди взагалі повірять, що я вас зустрів.

— Це їхнє діло. Що ж до тебе... ти готовий повернутися?

— А можна ще одне питання?

Маг здійняв вказівний палець.

— Лише одне. Бо я в тій клітці просидів багато довгих років (а вона, як ти бачиш, стоїть на місці, ні на дюйм не зсунулася, байдуже, як сильно дме вітер) і мені набридло гидити в ту дірку. Жити відлюдником — це дуже добре, звісно, але всьому є межа. Давай своє запитання.

— Як Червоний Король вас упіймав?

— Він нікого не може піймати, Тіме, бо сам упійманий, ув'язнений на верхівці Темної вежі. Але він досі має владу і має своїх шпигунів. Той, кого ти зустрів, далеко не наймогутніший. До мене в печеру прийшов чоловік. Я помилився, прийняв його за мандрівного торгівця, бо він був сильним чаклуном. І щоб ти знав, ту магію дав йому Король.

Тім ризикнув поставити ще одне запитання.

— Він сильніший чаклун, ніж ви?

— Ні, але... — Мерлін зітхнув і підвів погляд у ранкове небо. Тім з подивом зрозумів, що чарівникові соромно. — Я був п'яний.

— О, — тихо промовив Тім. Нічого іншого йому на думку не спало.

— **Годі балачок, — сказав маг. — Сідай на діббін.**

— На що?

Мерлін показав на річ, яка була то серветкою, то простиралом, а тепер стала скатертиною.

— На це. І не турбуйся, що замастиш його взуттям. На ньому сиділи й більш замащені брудом доріг мандрівники, ніж ти.

Саме це Тіма й турбувало, проте він ступив на скатертину і сів.

— А зараз перо. Візьми його в руки. Воно з хвоста Гаруди, орла, що охороняє інший край Променя. Мені так сказали, хоча коли я був маленьким — так, Тіме, я теж був колись маленьким, — мені також казали, що дітей знаходять на полі в капусті.

Тім майже не слухав його. Він узяв перо, яке тигр урятував від вітру, і стиснув у руках.

Мерлін не зводив з нього погляду з-під гостроверхого капелюха.

— Коли будеш удома, що зробиш перше?

— Закапаю мамі очі.

— Добре. А друге?

— Віддам їй татову сокиру.

— Не забудь. — Старий нахилився вперед і поцілував Тіма в чоло. І на якусь мить цілий світ спалахнув у хлопчика

перед очима, немов зірки на висоті старкбласту. На якусь мить уся світобудова була перед ним. — Ти відважний хлопчик із хоробрим серцем. Інші теж це роздивляться і називатимуть тебе саме так. Дякую тобі, лети додому.

— Л-л-летіти? Як?

— А як ти ходиш? Просто подумай про це. Подумай про дім. — У кутиках очей чарівника проступили тисячі дрібненьких зморщок, коли його губи розпливлися в осяйній усмішці. — Бо, як сказав хтось відомий, у гостях добре, а вдома краще. Уяви домівку! Уяви в усіх подробицях!

Тож Тім подумав про хатину, в якій виріс, і кімнату, де все життя засинав під звуки вітру надворі, вітру, що розповідав свої історії про інші світи й інші життя. Подумав про клуню, де ночували Місті й Бітсі. Тіму дуже хотілося сподіватися, що їх хтось годував. Солома Віллем, наприклад. Він подумав також про джерело, з якого взяв незліченну кількість відер води. А найбільше думав про маму: її міцне тіло з широкими плечима, каштанове волосся, очі, коли їх наповнювали іскорки сміху, а не турбота й горе.

«Мамо, я так сумую за тобою», — подумав він... і враз скатертина піднялася з кам'янистої землі й зависла над своєю тінню.

Тім охнув. Скатертина гойднулася, потім розвернулася. Хлопчик опинився вище гострого вершечка капелюха Мерліна, і чарівникові довелося піднімати очі, щоб подивитися на нього.

— А якщо я впаду? — закричав Тім.

Мерлін розсміявся.

— Рано чи пізно це станеться з нами всіма. А поки що міцно тримай у руках перо! Діббін не скине тебе, тому просто тримай перо і думай про домівку!

Тім стискав пір'їну перед собою і думав про Лісове: його головну вулицю, кузню, за якою була поховальна зала і цвинтар, ферми, тартак над річкою, хатину вдови, а передусім — свою рідну домівку і землю. Діббін піднявся вище, кілька секунд повисів над Доганом (неначе щось вирішуючи), а тоді попрямував на південь слідами старкбласту. Попервах він рухався повільно, та коли його тінь упала на вкритий інеєм бурелом, що не так давно був мільйонами акрів незайманого лісу, діббін полетів швидше.

Тіму спала жажлива думка: а що, коли старкбласт прокотився і по Лісовому, заморозив його і вбив усіх, разом з Нел Рос? Він розвернувся, щоб гукнути до Мерліна й запитати у нього, але Мерліна вже не було. У майбутньому Тім зустрічав його ще раз, але коли це сталося, він сам уже був старим чоловіком. Та це вже геть інша історія.

Діббін підіймався й підіймався, аж поки світ під ним не став нагадувати карту. Однак магія, що захищала Тіма і його пухнастого друга від урагану, досі трималася, і попри те, що довкола нього свистів холодний подих старкбласту, Тіму було тепло і затишно. Він сидів по-турецькому на своєму транспорті, як юний принц з Мохейна на слоні, тримаючи поперед себе перо Гаруди. Він і почувався Гарудою, ширяючи над велетенськими обширами дикої природи, схожими на зелену сукню, темну, майже чорну. Втім, її перетинав сірий шрам, немовби сукню розрізали, й з-під неї визирала брудна нижня спідниця. Старкбласт знищив усе, до чого торкнувся, хоча ліс у цілому не дуже постраждав. Смуга руйнувань була завширшки не більше сорока коліс.

Проте сорока коліс виявилось цілком достатньо, щоб до останку винищити Фагонар. Чорна болотна вода стала

жовтуватو-білими катарактами льоду. Сірі вузлуваті дерева, що росли у воді, повиривало з корінням. Купини більше не були зеленими, тепер вони скидалися на купи молочного-білого скла.

На одну з них викинуло на міліну човен племені. Тім згадав Стерничого, Головного і розплакався гіркими слізьми. Якби не вони, лежав би він зараз на такій купині під водою, на глибині п'ятисот футів. Болотяні люди нагодували його й подарували йому Дарію, його добру фею. Це було несправедливо, несправедливо, несправедливо. Так кричало його дитяче серце, а потім якась його частка взяла і відмерла. Бо такий є порядок у цьому світі.

Перед тим, як болото лишилося позаду, Тім побачив ще дещо, від чого його серце стислося: велику чорну смугу там, де розтанув лід. Вкриті сажею брили криги плавали довкола велетенського лускатого трупа, що лежав на боці так само, як човен племені. То була дракониха, котра його пожаліла. Тім міг лише уявити (еге ж, дуже добре міг уявити), як вона боролася з холоднечею своїм вогненним диханням, але зрештою старкбласт убив її, як і все живе на Фагонарі. Тепер там панувала морозна смерть.

Понад Стежиною Залізних Дерев діббін став знижуватися. Усе нижче й нижче спускався він, а коли наблизився до ділянки Коузінгтона-Марчлі, відбулося приземлення. Та перед тим, як світ звужився до лісу, Тім помітив, що шлях, яким пройшов старкбласт, раніше йшов навпростець на південь, а тепер повернув трохи на захід. І руйнування тут здавалися не такими разючими, немовби буря шаленіла трохи менше. Це дало йому надію, що село могло лишитися неушкодженим.

Тім уважно подивився на діббін, а тоді змахнув над ним руками.

— Складися! — наказав він (почуваючись трошки по-дурному). Діббін не послухався. Та коли Тім нахилився над ним, щоб зробити це власноруч, сам склався вдвоє, потім втрое і вчетверо, щоразу стаючи меншим — але не товщим. За лічені секунди він став бавовняною серветкою, що лежала на стежині. Але вам би не захотілося послати таку собі на коліна під час вечері, бо просто посередині на ній був відбиток чобота.

Тім поклав серветку собі в кишеню й пішов додому пішки. А коли вже був біля дібров блоссі (де більшість дерев вистояли), побіг.

Він обійшов село стороною, бо не хотів гаяти ні хвилини на розпитування. Втім, навряд чи багато людей стали б його зачіпати, бо ніхто не мав часу. Старкбласт справді майже не зачепив Лісового, та Тім бачив, як люди оглядають худобу, яку спромоглися витягти з-під руїн корівників, і роздивляються шкоду, завдану полям. Тартак змело в річку Лісовицю. Уламки попливли вниз течією, і не лишилося нічого, крім кам'яного фундаменту.

Він пішов за течією Стейп-Брука, як того дня, коли знайшов чарівну паличку Збирача. Їхнє джерельце, що було замерзло, вже почало розтавати. З даху зірвало кілька черепиць із дерева блоссі, сама хата вистояла. Скидалося на те, що його маму лишили саму, бо перед хатою не стояли ні вози, ні мули. Тім розумів, що людям потрібно було подбати про своє майно в очікуванні такого урагану, як старкбласт, та все одно це його розсердило. Покинути побиту й сліпу жінку на поталу бурі... це було неправильно. У Лісовому сусіди так не чинили.

«Хтось забрав її в безпечне місце, — подумав він. — Найпевніше, до Зали зібрань».

Аж раптом з клуні долинуло мекання, не схоже на жодного їхнього мула. Тім стромив голову в двері й усміхнувся. Сонце, віслючок удови Смек, був прив'язаний до стовпчика і жував сіно.

Тім поклав руку в кишеню, і на мить його охопила паника, бо дорогоцінна пляшечка кудись заподілася. Та потім Тім знайшов її під діббіном, і йому відлягло від серця. Він піднявся сходами ганку (знайомий скрип третьої сходинки викликав у нього відчуття, наче він уві сні) і прочинив двері. У хаті було тепло, бо вдова добре натопила в каміні, і тільки тепер вогнище догоріло до товстого шару сірого попелу й рожевих жарин. Удова спала в кріслі його тата, спиною до нього й лицем до каміна. І хоча йому страх як не терпілося побігти до матері, він зупинився і скинув черевики. Вдова прийшла, коли більше нікого не лишилося, вона розпалила вогнище, щоб у хаті було тепло. Навіть перед лицем руйнування цілого села вона не забула, як це — бути доброю сусідкою. Тім би нізащо в світі її не розбудив.

Він навшпиньках прокрався до відчинених дверей спальні. Там у ліжку лежала його мати. Її руки покоїлися на ватяній ковдрі, незрячі очі втупилися в стелю.

— Мамо? — пошепки проказав Тім.

Вона не поворухнулася, і Тім відчув, як у душу йому встромлюється холодний спис страху. «Я спізнився, — подумав він. — Вона лежить там мертва».

Та тут Нел припіднялася на ліктях. Волосся впало каскадом на подушку в неї за спиною, і погляд невидющих очей звернувся до нього. Її обличчя освітила шалена надія.

— Тіме? Це ти, чи мені сниться?

— Ти не спиш, — сказав він.

І побіг до неї.

Вона міцно пригорнула його до себе і вкрила його обличчя сердечними поцілунками, які здатні дарувати лише матері.

— Я думала, ти загинув! Ох, Тіме! А коли налетіла буря, я в цьому впевнилася, і мені самій захотілося померти. Де ж ти був? Як ти міг так мене засмутити, ти, поганий хлопчику? — І вона знову заходила до його цілувати.

Тім цілковито здався на мамину ласку. Він усміхався і насолоджувався її знайомим чистим запахом, та потім згадав слова Мерліна: «Коли будеш удома, що зробиш перше?»

— Де ти був? Розкажуй негайно!

— Мамо, я все тобі розкажу, але спершу ляж на спину і широко розплющ очі. Якомога ширше.

— Навіщо? — Її руки все пурхали над його очима, і носом, і ротом, наче вона ніяк не могла повірити, що він справді вдома, коло неї. Очі, що їх Тім так сподівався зцілити, дивилися просто на нього... і крізь нього. Вони вже почали заволікатися біластою плівкою. — Навіщо, Тіме?

Казати йому не хотілося — бо ж обіцяні ліки могли не подіяти. Він не думав, що Мерлін збрехав йому (то в Збирача брехня була улюбленою розвагою), але він міг помилитися.

Ох, будь ласка, хоч би він не помилявся.

— Не хвилюйся. Я приніс ліки, але їх зовсім трішки, тому ти мусиш лежати дуже тихо.

— Я не розумію.

Наступні слова міг би сказати радше мертвий, а не живий син, подумала Нел у своїй пільмі.

— Просто знай, що я далеко побував і багато чим ризикував заради того, що в мене зараз у руці. Тому лежи тихо!

Нел послухалася. Вона не ворушилася і дивилася на нього своїми сліпими очима. Губи в неї тремтіли.

Так само, як у Тіма руки. Він наказав їм угамуватися, і — о диво — вони підкорилися. Тім глибоко вдихнув, затримав повітря в легенях і відкрутив кришку на дорожочинній пляшечці. Усе, що там лишилося (доволі небагато), він набрав у крапельничку. Рідина не заповнила навіть половини короткої тонкої трубочки. Він схилився над Нел.

— Не ворущися, мамо. Пообіцяй мені, бо може пекти.

— Постараюся, — прошепотіла вона.

Одна крапля в ліве око.

— Пече? — спитав він.

— Ні. Благословенна прохолода. Закапай у друге око, прошу.

Тім крапнув ліків у праве око і сів трохи далі, закусивши губу. Чи каламутність плівки трохи зменшилася, чи то він приймав бажане за дійсне?

— Мамо, ти що-небудь бачиш?

— Ні, але... — Вона затамувала подих. — Світло! Тіме, я бачу світло!

Вона знову хотіла спертися на лікті, та Тім змусив її знову лягти. Він закапав їй в кожне око ще по краплі. Цього мало вистачити, та й піпетка спорожніла вже. Що само по собі було добре, бо раптом Нел пронизливо закричала і Тім впустив крапельничку на підлогу.

— Мамо? Мамо! Що таке?

— Я бачу твоє лице! — закричала вона і приклала долоні йому до щік. Її очі наповнилися слізьми, але Тім зрадів, бо тепер вони дивилися на нього, а не крізь нього. І були яскраві, як і раніше. — Ох, Тіме, синочку мій дороженький, я бачу твоє личко, дуже добре його бачу!

А так раділи вони й далі, але про це розповідати не варто, бо ж деякі радісні миттєвості й описати годі.

Ти мусиш віддати їй сокиру свого батька.

Тім намацав за поясом сокиру, витяг її й поклав коло матері на ліжко. Вона подивилася на неї — і побачила, що для них обох досі було дивовижею, — торкнулася руків'я, гладенького від постійного використання впродовж багатьох років. Мати підвела на нього погляд, і в очах було запитання.

Тім лише всміхнувся і похитав головою.

— Той чоловік, що дав мені краплі, сказав віддати тобі сокиру. Це все, що я знаю.

— Хто, Тіме? Який чоловік?

— Це довга історія, і її краще розповідати за сніданком.

— Яєчня! — вигукнула Нел і стала підводитися. — З десятка яєць щонайменше! І з беконом з комори!

Усміхаючись, Тім узяв її за плечі й ніжно поклав назад на подушки.

— Яєчню й м'ясо я посмажити зумію. І навіть принесу тобі. — Йому дещо спало на думку. — Сей Смик могла б поїсти з нами. Дивно, як це наші крики її не розбудили.

— Вона прийшла, коли вітер розгулявся, і не спала, поки бушувала буря, кидала дрова у вогонь, — сказала Нел. — Ми думали, хату знесе, але вона вистояла. Вдова, мабуть, страшенно втомилася. Розбуди її, Тіме, але обережно, не налякай.

Тім знову поцілував маму в щоку і вийшов з кімнати. Вдова спала в кріслі небіжчика біля вогнища, опустивши підборіддя на груди, надто втомлена, щоб навіть хропіти. Тім обережно поторсав її за плече. Її голова відкинулась назад і знову безсило впала на груди.

Зненацька жахлива впевненість опанувала Тімом. Він обійшов крісло і став спереду. Від побаченого його ноги ослабли, і він упав на коліна. Її зірвана вуаль валялася на підлозі. Мертві руїни колись вродливого обличчя жахали, щелепа відвисла. Єдиним уцілілим оком вона порожньо дивилася на Тіма. На грудях її чорної сукні запеклася кірка крові, бо їй від вуха до вуха розрізали горло.

Тім втягнув повітря, щоб закричати, але не зміг видихнути, бо міцні руки зімкнулися на його горлі.

Берн Келз прокрався у вітальню з передпокою, де сидів на своїй валізі й намагався пригадати, нащо вбив стару жінку. Напевно, через вогнище. Він дві ночі провів, трясучись під стогом сіна в клуні в Глухого Рінкона, а цій старій кицьці, котра вбивала в голову його пасербу купу непотрібних знань, весь час було тепло. То було неправильно.

Він бачив, як хлопчик пішов у кімнату до матері. Чув крики радості Нел, і кожен був йому як кістка в горлі. Вона мала право кричати тільки від болю. Це вона накликала на нього всі біди, зачаклувала його своїми високими грудьми, тонкою талією, довгим волоссям і сміхом в очах. Він сподівався, що з роками його перестане так сильно до неї вабити, та не так сталося, як гадалось. Врешті-решт йому просто треба було її мати. Інакше навіщо він убив свого найкращого і найдавнішого друга?

А тепер ще цей хлопчисько, через якого його цькують, мов того звіра. Сучка була погана, а її щеня ще гірше. І що то таке було в нього за поясом? О боги, невже то була зброя? Де він міг її дістати?

Келз душив Тіма, аж поки хлопчик не ослаб, не перестав відбиватися і просто не обм'як у міцних руках лісо-

руба, хрипко дихаючи. Тоді витяг рушницю в Тіма з-за пояса і кинув її на підлогу.

— Куля — це надто добре для такого набридливого малого, як ти, — сказав Келз. Його губи були навпроти Тімового вуха. Десь наче здаля, немовби всі відчуття пішли в глиб його тіла, Тім відчув, як лоскоче йому шкіру борода його вітчима. — Так само, як і ніж, яким я перерізавав горло старій хворій суці. Для тебе в мене буде вогонь, щеня. Там ще повно жарин. Вистачить, щоб підсмажити тобі очі й попекти шкіру на...

Пролунало тихе булькання, і зненацька руки, що душили його за горло, зникли. Тім обернувся, судомно вдихаючи повітря, що вогнем обпікало легені.

Келз стояв біля крісла Великого Роса і недовірливо дивився через голову Тіма на комин з сірого плитняку. Кров бризкала на правий рукав його фланелевої сорочки лісоруба, на якій досі були сліди сіна після ночей, коли він переховувався в клуні у Глухого Рінкона. Над правим вухом у нього в голові виросло руків'я сокири. Позаду нього стояла Нел Рос, і весь перед її сорочки був забризканий кров'ю.

Повільно, дуже повільно переставляючи ноги, Великий Келз розвернувся до неї обличчям. Він торкнувся леза сокири, вгородженого в голову, і простягнув до неї руку, повною крові долонею догори.

— Я розрізала мотузку, нелюде! — прокричала Нел йому в лице, і Берн Келз повалився мертвий на підлогу, не наче його прикінчили ці слова, а не сокира.

Тім затулив обличчя долонями, неначе хотів прогнати з-перед очей і з пам'яті те, що бачив щойно... хоча знав, що це видовище переслідуватиме його до кінця життя.

Нел обійняла його і повела за собою на ганок. Ранок був осяйний, іній на полях уже почав танути, а в повітря здіймався легкий туман.

— Тіме, ти як, живий-здоровий? — спитала мама.

Він глибоко вдихнув. Повітря в горлі досі було тепле, але вже не пекло.

— Так. А ти?

— Зі мною все буде добре. З нами все буде добре. Ранок сьогодні напрочуд гарний, і ми маємо радіти, що живі й можемо його бачити.

— Але вдова... — І Тім розплакався.

Вони посідали на сходинку ганку і дивилися на подвір'я, де не так давно сидів на своєму високому чорному коні Збирач податків до скарбниці Баронії. «Чорний кінь, чорне серце», — подумав Тім.

— Ми помолимося за душу Арделії Сmek, — сказала Нел, — і все Лісове прийде на її похорон. Я не скажу, що Келз зробив їй ласку — вбивство ласкою не буває, — але останні три роки вона дуже страждала, і життя її так чи інак довгим би не було. Я думаю, нам треба піти в село й подивитися, чи констебль повернувся з Тавареса. А дорогою ти мені все розкажеш. Допоможеш мені запрягти Місті й Бітсі у віз?

— Так, мамо. Але спершу я маю дещо забрати. Це річ, яку вона мені дала.

— Добре. Постарайся не дивитися на тих, що там лишилися, Тіме.

Він і не дивився. Але чотиристволку підняв і застромив за пояс...

ШКУРЯК
(ЧАСТИНА 2)

— Вона сказала йому не дивитися на те, що лишилося всередині — тобто на труп його вітчима, — і він пообіцяв, що не буде. І не дивився, але чотиристволку підняв і застромив за пояс...

— Чотиристволку, яку дала йому вдова, — сказав малий Білл Стрітер. Він сидів, притулившись спиною до стіни камери під намальованою крейдою картою Дебарії й поклавши підборіддя на груди. Він весь час мовчав, і, правду кажучи, я думав, що хлопчик заснув і я розкажую казку сам собі. Та, схоже, він усе-таки слухав. Надворі завивав самум — то вересне дико і нестямно, то вляжеться до тихого рівного скиглення.

— Еге ж, юний Білле. Він підняв рушницю, застромив її за пояс ліворуч і носив так наступні десять років свого життя. А відтак перейшов на більші — шестистволки. — Ото була й уся історія, і я закінчив її так, як моя мати закінчувала всі казки, які читала мені, коли я маленьким лежав у своїй кімнаті у вежі. Сумно було чути ті слова від себе самого. — «Отак усе й було, давно-предавно, ще задовго до того, як народився дід твого діда».

Надворі вже почало сутеніти. Я думав, що делегація, яку ми відправили до підніжжя пагорбів, повернеться все-таки завтра — з сільчаниками, що вміли їздити верхи. Та втім, яке це мало значення? Бо в той час, коли я розповідав Юному Біллу історію Юного Тіма, в мене з'явилася одна неприємна думка. Якби я був шкуряком і якби до

мене заявився шериф з купою помічників (не кажучи вже про юного стрільця з самого Гілеаду) і вони всі запитали, чи вмію я вилазити на коня, триматися в сідлі та їздити, чи зізнався б я в цьому? Навряд. Ми з Джеймі мали б одразу це передбачити, але, звісно, ми ще були новачками в своєму ділі й не мислили як правоохоронці.

— Сей?

— Так, Білле.

— А Тім став справжнім стрільцем? Правда ж, став?

— Коли йому був двадцять один рік, через Лісове проїжджали троє чоловіків з револьверами великого калібру. Вони прямували в Таварес і сподівалися зібрати загін, але поїхати з ними погодився лише Тім. Його називали «стрільцем-шкульгою», бо головною його рукою була ліва.

Тож він поїхав з ними і добре себе зарекомендував, бо був безстрашний і влучно стріляв. Його назвали тет-фа, тобто друг тету. Та настав той день, коли він став частиною ка-тету, одним з небагатьох, дуже небагатьох стрільців, що походили не з роду Ельдового. А втім, хтозна. Хіба не подейкували, що Артур мав багатьох синів од трьох дружин і незліченну кількість дітей, народжених з темного боку ковдри?

— Я не розумію, що це означає.

Цьому я міг тільки поспівчувати, бо ще два дні тому сам зеленого поняття не мав, що таке «довга лінійка».

— Не зважай. Спочатку його звали Шкульга Рос, а тоді, після великої битви на озері Коун, стали кликати Тімом Хоробре Серце. Його мама, як розповідала моя мама, доживала свої останні дні в Гілеаді як велика пані. Але все це...

— ...зовсім інша історія, — закінчив за нього Білл. — Так мій тато завжди каже, коли я прошу ще. — Раптом

обличчя в нього витяглося і кутики губ затремтіли, бо він згадав кривавий барак і кухаря, який загинув з фартухом на обличчі. — Завжди *казав*.

Я знову обійняв його за плечі, й цього разу мені вже було легше це зробити. Я твердо вирішив забрати його з собою до Гілеаду, якщо Еверлін відмовиться прийняти його в Безтурботність... хоча навряд чи вона б відмовилась. Він був хорошим хлопчиком.

Надворі скиглив і завивав вітер. Я дослухався до джінджену, але він мовчав. Напевно, десь вітром обірвало дроти.

— Сей, а довго Мерлін був тигром і сидів у клітці?

— Не знаю, але певен, що дуже довго.

— А що ж він їв?

Катберт неодмінно щось вигadaв би на місці. А мене це запитання ввело у ступор.

— Якщо він гидив у дірку, то мав же щось і їсти, — резонно зауважив Білл. — Хто не їсть, той не гидить.

— Білл, чесно, я не знаю, що він їв.

— Може, він і тигром міг чаклувати, і вичакловував собі вечерю. З нічого.

— Так, напевно, це правда.

— А Тім дійшов до Вежі? Про це ж теж є оповідки, правда?

Та відповісти я не встиг — у в'язницю зайшов Стротер, товстий помічник шерифа зі стрічкою з гадючої шкіри на циліндрі. Побачивши, що я обіймаю хлопчика за плечі, він гиденько посміхнувся. Мені так і хотілося стерти ту посмішечку з його лиця (раз-два, і готово), та я забув про це, коли почув його слова.

— Їдуть вершники. Їх там, певно, цілий мойт. І вози з собою везуть, бо їх чути навіть крізь цей гадський вітер.

Людам так кортить повітрішатися, що надвір повиходили, хоч і піском там сипле.

Я підвівся й вийшов з камери.

— А можна мені піти? — спитав Білл.

— Краще побудь ще трохи тут, — відповів я і замкнув двері камери. — Я скоро.

— Сей, мені тут погано!

— Я знаю. Потерпи, невдовзі все закінчиться.

Я сподівався, що не помиляюся.

Коли я вийшов з контори шерифа, вітер надворі мало не збив мене з ніг, а в лице сипонуло шорстким солончаковим піском. Та попри ураган, на обох хідниках головної вулиці було повно люду. Чоловіки поприкривали роти й носи банданами, жінки — хустинами. На одній жінці я побачив капор, надітий задом наперед. Виглядало це дивно, проте від пилуки, мабуть, захищало добре.

Ліворуч від мене з білуватих хмар солончаку стали з'являтися перші коні. У фургоні, низько натягнувши капелюхи і високо — нашийні хустки, так, що тільки очі було видно, сиділи шериф Піві та Кенфілд з Джеферсона. За ними їхали три довгі підводи, відкриті для вітру. Їх було пофарбовано в синій колір, проте борти й підлога вкрилися білою сіллю. Вздовж кожного борту чиясь не вміла рука повиводила жовтою фарбою: «СОЛЯНИЙ КОМБІНАТ ДЕБАРІЇ». На кожній підводі їхало по шестеро-восьмеро хлопців у комбінезонах і солом'яних капелюхах робочих, так званих клоберах (чи клатерах, точну назву я забув). На одному боці цього каравану їхали Джеймі Декері, Келлін Фрай і Келлінів син Вікка. З іншого були Сніп і Арн з ранчо Джеферсона і здоровань з пісочними вусами, підкрученими догори, і в жовтому пильо-

вику під колір. Цей чоловік виявився констеблем Малої Дебарії... цю посаду він обіймав, коли не різався у «Фараона» чи в «Глянтьє».

Ніхто з новоприбулих особливої радості не виявляв, але найменш радісними виглядали сільчаники. Легко було дивитися на них з підозрою і несхваленням, але я мусив нагадати собі, що серед них було лише одне чудовисько (тобто якщо шкуряк не вислизнув з нашої сітки). Інші в більшості своїй приїхали, напевно, з власної волі, коли їм сказали, що вони можуть допомогти покласти край лиху.

Я вийшов на проїжджу частину і накрив голову руками. Шериф Піві натягнув віжки просто переді мною, але я поки що не став звертати на нього увагу. Натомість подивився на шахтарів, що скупчилися на підводах. На око полічив їх — вийшло двадцять один. Тобто на двадцять підозрюваних більше, ніж мені хотілося, та значно менше, ніж я боявся.

— Люди, ви приїхали допомогти нам, і від імені Гілеаду я кажу вам спасибі! — заволав я, щоб перекричати вітер.

Почути шахтарів мені було легше, бо вітер віяв у мій бік.

— Иди ти нахрін зі своїм Гілеадам, — сказав один.

— Шмаркач-недоносок, — додав другий.

— Відсмокчи мені від імені Гілеаду, — запропонував третій.

— Хочете, я примушу їх бути чемними? — спитав чоловік із закрученими вусами. — Одне ваше слово, юначе, бо я констебль того задуп'я, звідки вони приїхали, тому я за них начебто відповідаю. Вілл Вег. — І він недбало торкнувся лоба кулаком.

— Нізачо в житті, — відказав я і знову підвищив голос: — Хлопці, хто хоче випити?

Невдоволений буркіт миттю припинився, і шахтарі здійняли радісний галас.

— То злазьте і шикуйтеся в чергу! — прогорлав я. — По двоє, коли ваша ласка! — Я широко їм усміхнувся. — А як не хочете, то йдіть к бісу з сухими горлянками!

Жарт їм так сподобався, що майже всі розреготалися.

— Сей Дескейн, — сказав Вег. — Напоїти цих розбишак — не дуже вдала думка.

Та я вважав інакше. Жестом я підкликав до себе Келліна Фрая і вклав йому в руку два золоті зливки. Від подиву в нього очі полізли на лоба.

— Призначаю вас пастухом цього стада, — сказав я. — Поставите їм по два віскі на брата, не хочу, щоб вони повпивалися. З собою візьміть Кенфілда і ще оцього парубка. — Я показав на одного з підпасків. — Тебе звати Арн?

— Сніп, — відказав той. — Арн — то другий.

— Ага, добре. Сніпе, ти стаєш з одного боку шинкваса, Кенфілде — з іншого. Фраю, ти стаєш позаду них біля дверей і прикриваєш зі спини.

— Я б свого сина в «Угроблене щастя» не брав, — сказав Келлін Фрай. — Там бордель, щоб ви знали.

— Це й не потрібно. Сей Вікка займе позицію коло чорного ходу з іншим підпаском. — Я показав великим пальцем руки на Арна. — Ви, хлопці, маєте стежити, щоб жоден сільчаник не спробував вислизнути через чорний хід. Якщо помітите такого, кричіть і тікайте, бо то, найпевніше, буде наш тип. Зрозуміло?

— Угу, — кивнув Арн. — Ходім, малий. Може, як забратися з цього клятого вітру, то й цигарку можна буде розкурити.

— Поки що ні. — Я підкликав жестом хлопця.

— Гей, пістолетику! — закричав один з шахтарів. — Ти даси нам сховатися від цього вітру, поки ще ніч не настала? Я, бляха, хочу горлянку промочити!

Решта з ним погодилися.

— Не пащекуй, — порадив я. — Інакше промочиш ти свою горлянку. Будеш на мене шкіритися, поки я свою роботу роблю, — ляжеш отам на дно підводи й будеш сіль лизати.

Погроза їх угамувала, і я обернувся до Вікки Фрая.

— Ти мав дещо декому сказати, коли був у Соляних скелях. Ти зробив це?

— Атож, я... — Але батько штрикнув його ліктем, та так сильно, що той мало не впав на землю. Хлопець одразу ж згадав правила ввічливості й почав знову, цього разу — приклавши кулак до лоба. — Так, сей, зробив.

— З ким ти розмовляв?

— З Паком Делонгом. Це хлопець, якого я знаю з ярмарку Жнив. Він син шахтаря, але ми з ним здружилися, влаштовували разом перегони на трьох ногах. Його тато — бригадир нічної бригади. Ну, Пак так каже.

— І що саме ти йому сказав?

— Що Біллі Стрітер бачив шкуряка в його людській подобі. Я розказав, як Біллі сховався під кучугурою старої збруї і це його врятувало. Пак знав, про кого я говорю, бо Біллі теж був на ярмарку Жнив. Він навіть «Гусячий ривок» виграв. Знаєте, що це таке, сей стрільцю?

— Так, — кивнув я. Сам не на одному ярмарку Жнив змагався в цій грі, та й не так давно це було.

Вікка Фрай нервово проковтнув слину, і його очі наповнилися слізьми.

— Тато Біллі аж голос собі зірвав, так радів, що його син прийшов перший, — прошепотів він.

— Я вірю. І цей Пак Делонг зумів розказати історію так, щоб її передали далі, як ти думаєш?

— Та не знаю. Але якби я всім розказував, то я б зумів. Я подумав, що це добре, і поплескав Вікку по плечі.

— Ідіть. Якщо хтось спробує непомітно втекти, кричіть. Голосно, щоб було чути крізь вітер.

Вони з Арном пішли в провулок, що мав їх привести до чорного ходу в «Угроблене щастя». Сільчаники не звернули на них ні найменшої уваги — їхні очі були прикуті до стулочок дверей, а думки витали вже навколо отруйного пійла, що чекало за ними.

— Мужики! — закричав я. А коли вони обернулися до мене: — Гарненько промочіть горлянки!

Це викликало ще один шквал схвальних вигуків, і чоловіки рушили до салуна. Але ходою, не бігом, і все ще по двоє. Добре ж вони були треновані. Я подумав, що їхнє життя шахтарів нагадувало рабство, і дякував, що ка повело мене іншою дорогою... хоча, озираючись зараз назад, я не можу сказати, що між рабством шахти і рабством револьвера була аж така велика різниця. Хоча ні, одна відмінність все-таки була: я завжди міг подивитися в небо і за це кажу Гану, Людині Ісусу та всім іншим богам спасибі.

Я жестом підкликав Джеймі, шерифа Піві та новоприбулого — Вега — на дальній бік вулиці. Ми стали під маркізою, що нависала над шерифовою конторою. Стротер і Пікенз, не-дуже-хороші помічники, скупчилися в дверях і дивилися вибалушеними очима.

— Ви двоє, зайдіть всередину, — сказав я їм.

— Від тебе ми наказів не приймаємо, — пихато заявив Пікенз, непорочний, мов Діва Марія, бо ж начальник повернувся.

— Ідіть усередину і зачиніть двері, — наказав Піві. — Невже ви, довбні, досі не зрозуміли, хто головний у цій виставі?

Вони відступили. Пікенз сердито дивився на мене, а Стротер — на Джеймі. Двері грюкнули так сильно, що аж шибки задрижали. Якусь мить ми вчотирьох стояли й дивилися, як мчать головною вулицею великі хмари солончаку. Деякі з них були такі густі, що в них зникли підводи сільчаників. Але на роздуми часу не було: наближалася ніч, і тоді один з сільчаників, що пили в «Угробленому щасті», міг з людини перетворитися на звіра.

— Думаю, в нас проблема. — Звертався я до них усіх, проте дивився на Джеймі. — Мені здається, перевертень, який знає, хто він, навряд чи признався б, що вміє їздити верхи.

— Я про це думав, — сказав Джеймі й схилив голову в бік констебля Вега.

— Тут усі, хто вміє сидіти верхи, — сказав Вег. — Можете бути певні, сей. Чи ж я сам не бачив?

— Сумніваюся, що ви бачили їх усіх, — сказав я.

— Думаю, бачив, — заперечив Джеймі. — Слухай, Роланде.

— У Малій Дебарії є один багатій, звуть його Сем Шант, — сказав Вег. — Шахтарі звуть його Шант Їблан, і це не дивно, бо він усіх тримає за те місце, де волосся коротке росте. Комбінат йому не належить — ним володіють великі цабе в Гілеаді, — але що стосується решти, то майже все тримає він: бари, шльондр, кубла...

Я подивився на шерифа Піві.

— Нічліжки в Малій Дебарії, де ночують деякі шахтарі, — додав він. — Кубла не такі вже й брудні, але вони не підпільні.

Я перевів погляд на Вега, котрий тримався за лацкани свого пильовика, і вигляд у нього був самовдоволений.

— Семмі Шанту належить крамниця компанії. А отже, йому належать шахтарі. — І він розплився в усмішці. А що я не всміхнувся у відповідь, він прийняв руки від лацканів і здійняв їх до неба. — Так уже влаштований світ, сей, не я його створював і не ви теж.

Семмі великий прихильник розваг та ігор... тим паче, що він може собі дозволити витратити на них трохи грошків. Чотири рази на рік він влаштовує перегони для шахтарів. Деякі піші, деякі з перепонами, де треба стрибати через дерев'яні барикади чи баюри, повні рідкої грязюки. Так кумедно дивитися, коли змагальники туди падають. Хвойди завше приходять подивитися і регочуть, як дурні.

— Швидше давайте, — прогарчав Піві. — Цим хлопцям не багато часу треба, щоб дві чарки перехилити.

— А ще кінні перегони, — додав Вег. — Хоча там лише старі шкапи, бо молодих шкода: раптом ногу зламає, доведеться пристрелити.

— А якщо шахтар ногу зламає, його теж пристреляють? — запитав я.

Вега це так насмішило, що він ляснув себе по стегну, наче я добрий анекдот розповів. Катберт міг би йому сказати, що я ніколи не жартую, але Катберта з нами не було. А Джеймі взагалі нечасто говорив, тільки в разі крайньої необхідності.

— Дотепно, юний стрільцю, дуже дотепно! Не, їх латають, коли там є що латати. Кілька хвойд підробляють сестрами милосердя після маленьких змагань Семмі Шанта. Та вони й не проти — все одно це, як не крути, обслуговування.

Авжеж, є плата за вхід, її вираховують із платні. Це оплачує витрати Семмі. Що ж до шахтарів, то переможець кожного змагання: забігів, бігу з перешкодами, кінних перегонів, — отримує списання річного боргу в крамниці компанії. Але з інших Семмі лупить такий великий процент, що ніколи не збідніє. Бачите, як це працює? Доволі хитро.

— Він хитрий, мов сам диявол, — погодився я.

— Атож! Тож коли доходить до того, щоб поганяти старих шкап на маленькому іподромі, який збудував Семмі, усі шахтарі, які вміють триматися в сідлі, вилазять на коней. Дуже кумедно спостерігати, як вони товчуть собі яйця об сідла: вгору-вниз, вгору-вниз. А я там завше приглядаю за порядком. Я бачив кожні перегони за останні сім років і кожного копача, що в них брав участь, знаю в лице. Оті хлопці отам-о — то все вершники. Був ще один, та на перегонах, які Семмі влаштував цієї Нової Землі, цей соляний кріт упав з коня і розтовк собі всі кишки. Прожив ще день чи два, а тоді спікся. Навряд чи це ваш шкурак, га?

Вег від душі розсміявся. Піві глянув на нього з німим докором, у погляді Джеймі читалася суміш презирства і зачудування.

Чи повірив я цьому чоловіку, коли він сказав, що вони зібрали всіх сільчаників, які вміли триматися верхи? Повірив би, якби він ствердно відповів на одне запитання.

— Веґ, а самі ви робили ставки на цих перегонах?

— Та я торік купу грошенят виграв, — гордо відказав той. — Звісно, старий скнара Шант платить чеками, зате за них я можу купити собі повій і віскі. Хвойд я люблю молоденьких, а віскі старе.

Піві глянув на мене через плече Веґа і сам знизав плечима, немовби кажучи: «Я не винен, він найкраще, що в них там є».

Але я й не збирався його винуватити.

— Веґ, ідіть у контору й ждіть нас там. Джеймі й шерифе Піві, ходімо зі мною.

Я все пояснив, поки ми переходили дорогу. Багато часу це не забрало.

— Шерифе, скажіть їм, що нам потрібно, — проінструктував я Піві, поки ми стояли перед дверима в салун. Я говорив тихо, бо на нас досі дивилося все місто, хоча ті, що зібралися були перед салуном, сахнулися від нас, наче ми були заразні. — Вас вони знають.

— Не так добре, як Веґа, — сказав Піві.

— А як ви думаєте, чому я попросив його лишитися на тому боці вулиці?

Шериф реготнув і штовхнув стулки дверей. Ми з Джеймі подалися слідом.

Завсідники перебазувалися за картярські столи, звільнивши шинквас для сільчаників. Обабіч них стояли Сніп і Кенфілд, Келлін Фрай сперся спиною на дерев'яну стіну і склав руки на грудях над жилетом з овечої шкури. У генделику був ще й другий поверх (я підозрював, що там стояли ліжка для траху) і балкон, де юрмилися й роздивлялися шахтарів не-дуже-чарівні леді.

— Мужики! — гукнув Піві. — Розверніться й подивіться на мене!

Вони доволі швидко виконали його наказ. Чи ж не був він для них ще одним бригадиром? Двоє-трьох ще допивали рештки свого віскі, але більшість уже все прикінчила. Шахтарі помітно пожвавішали, їхні щоки стали рожевими від спиртного, а не від їдкого вітру, що гнався за ними від самого підніжжя пагорбів.

— Ось що, — сказав Піві. — Зараз ви посідаєте на шинквас, усі до одного, кожен материн син, і познімаєте чоботи, щоб ми бачили ваші ноги.

Ці слова зустріли невдоволеним бурмотінням.

— Якщо хочете знати, хто сидів у тюрмі Білі, чому просто не спитали? — гукнув один, сивобородий. — Я сидів і не соромлюся цього. Я вкрав хлібину для своєї старої й наших двох діточок. Хоча діткам це не допомогло, обое вмерли.

— А що буде, як ми не схочемо? — запитав молодший шахтар. — Ці збройники нас застрелять? Та я б, мабуть, і не проти був. Хоч не тре' буде в забій знов спускатися.

І знову бурмотіння, цього разу схвальне. Хтось сказав щось на зразок «добре буде».

Піві взяв мене за руку й витяг уперед.

— Цей збройник забрав вас із забою на цілий день. І випивку вам поставив. І чого вам боятися, як ви не той, кого ми шукаємо?

Хлопець, який визвався відповісти, був, напевно, моїм однолітком.

— Сей шериф, ми завжди боїмося.

До такої відвертості навіть шахтарі не звикли, тому в «Угробленому щасті» запанувала повна тиша. Надворі

вистогнував вітер, сипав сіллю, мов градом, об тонкі дощаті стіни.

— Хлопці, послухайте мене, — сказав Піві тихішим і вже шанобливішим голосом. — Ці стрільці могли б витягти зброю й примусити вас зробити те, що від вас вимагається. Але я цього не хочу, та й не треба. Разом з тими, що загинули на ранчо Джеферсона, в Дебарії вже більше тридцяти жертв. З них три жінки у Джеферсона. — Він трохи помовчав. — Нє, брешу. Одна була жінка, а дві інші — дівчатка. Я знаю, вам важко живеться і не полегшає, якщо ви зробите добро, та все одно я вас прошу. Та й чому б ні? Серед вас тільки одному є що приховувати.

— Ну, то яка нахрін різниця, — сказав сивобородий.

Він сперся руками за спиною на шинквас і підтягнувся, щоб сісти. Мабуть, він був Старійшиною серед шахтарів, бо вони всі миттю наслідували його приклад. Я чекав, що хтось викаже нехіть, але жодних ознак не помітив. Хлопці взагалі поставилися до цього як до розваги, і невдовзі на шинквасі сидів двадцять один сільчаник у комбінезоні, а чоботи з глухим стукотом посипалися на підлогу. Ай, боги, донині відчуваю, як смерділи їхні ноги.

— Фу, з мене годі, — сказала одна з повій, і коли я підвів погляд, то побачив, як глядачки покидають балкон у хмарах пір'я і під шурхіт спідниць. Бармен втік до інших за картярський стіл і затиснув носа пальцями. Думаю, того дня в «Кафе Рейсі» навряд чи продали багато стейків, бо ж той запах міг кому завгодно відбити апетит.

— Підніміть холоші, — розпорядився Піві. — Щоб я міг оглянути ваші щиколотки.

Тепер, коли все розпочалося, вони підкорювалися без зайвих нарікань. Я виступив уперед.

— Якщо я вкажу на вас, — мовив я, — ви злазите з шинк-васа і стаєте до стіни. Чоботи можете забрати, але взуватися не трудіться. Вам тільки через вулицю доведеться перейти, а це можна й босоніж зробити.

Я пройшовся вздовж лінії витягнутих ніг. У більшості шахтарів вони були страшенно худі, в усіх, крім наймолодших, випирали пурпурові вени.

— Ти... ти... і ти...

Загалом було їх десятеро, колишніх каторжників з тюрми Білі з синіми кільцями довкола щиколоток. Джеймі неквапом підійшов до них. Револьвера він не виймав, проте заклав пальці за свої перехрещені патронташі. Близькість долонь до руків'їв револьверів була доволі прозорим натяком.

— Бармене, — сказав я. — Налийте тим, хто лишився, ще по чарці.

Шахтарі без тюремного татуювання зраділи й узялися натягувати взуття.

— А що буде з нами? — спитав сивобородий. Витатуйоване кільце над його щиколоткою майже стерлося, від нього лишився хіба що примарний синій слід. Його босі ноги були вузлуваті, мов старі пеньки. Як він міг ними ходити, не кажучи вже про те, щоб на них працювати, було для мене загадкою.

— Дев'ятьом з вас наллють по склянці, — сказав я, і їхні обличчя проясніли. — А десятий отримає дещо інше.

— Зашморг на шию, — тихо промовив Кенфілд з Джеферсона. — І після всього, що я бачив на ранчо, надіюся, танцюватиме він у ньому довго.

Ми залишили Сніпа й Кенфілда наглядати за одинадцятьма сільчаниками в барі й повели десятох інших через

дорогу. Попереду йшов сивобородий. Він доволі моторно пересувався на своїх вузлуватих ногах. Світло того дня вигоріло до дивного жовтавого — я такого ще ніколи не бачив. І вже насувалася темрява. Віяв вітер, летіла пилюка. Я наглядав за конвойованими, сподіваючись у душі, що один із них спробує вирватися і втекти (хоч би для того, щоб пощадити дитину, яка чекала в камері). Але ніхто не спробував.

Джеймі підійшов до мене ззаду.

— Якщо він один із них, то сподівається, що малий вище щиколоток його не бачив. Роланде, він не дасть себе залякати.

— Я знаю, — кивнув я. — Та позаяк малий справді бачив мало, то блеф, найпевніше, йому вдасться.

— І що тоді?

— Мабуть, замкнути їх усіх разом і дочекатися, коли один із них скине шкуру.

— А раптом це не те, що на нього просто знаходить? Що, як він може запобігати цьому?

— Тоді я не знаю, — сказав я.

Веґ почав гру в «Гляньте» на гроші з Пікензом і Стротером. Я вдарив по столу рукою і розкидав сірники, які вони використовували для лічби.

— Веґ, ви з шерифом проведете цих людей у в'язницю. Нам потрібно ще кілька хвилин. Лишилося кілька справ, які треба владнати.

— А що там, у в'язниці? — спитав Веґ, з певним жалем дивлячись на розсипані сірники. Напевно, він вигравав. — Підозрюю, хлопчик?

— Хлопчик і кінець цієї сумної справи, — сказав я впевненіше, ніж відчував.

Я делікатно взяв сивобородого за лікоть і відвів його вбік.

— Сей, як вас звати?

— Стег Лука. А вам що до того? Думаєте, я той самий?

— Ні, — і я не брехав. Без особливих причин, то було просто відчуття. — Але якщо ви знаєте, хто з них той самий, навіть якщо просто підозрюєте, краще скажіть мені. Там, у в'язниці, переляканий хлопчик, сидить у камері замкнений, сам-один. Він бачив, як істота, схожа на велетенського ведмеда, вбила його батька, і я б дуже хотів позбавити його зайвого болю, якщо є така можливість. Він хороший хлопчик.

Сивобородий замислився, а потім уже сам узяв мене за лікоть. Залізною рукою. Він відвів мене в куток.

— Я не можу сказати, стрільцю, бо ми всі там були, глибоко в новому забої, і ми всі це бачили.

— Що бачили?

— Тріщину в солі, крізь яку світило зелене сяйво. Яскраве, потім тьмяне. Яскраве, потім тьмяне. Як серцебиття. І... воно говорить тобі в обличчя.

— Я вас не розумію.

— Я сам себе не розумію. Єдине, що я знаю напевно, — ми всі його бачили. Воно говорить тобі в обличчя й каже заходити. Неприємно.

— Голос чи світло?

— І те, і те разом. Це ще від Древніх лишилось, я впевнений. Ми сказали про це Бандерлі, тому, що в нас бригадир, і він спустився сам. Сам це побачив. Сам відчув. Та чи вирішив він закрити забій? Чорта з два. Над ним були свої начальники, а вони знали, що там внизу цілий мойт солі ще. Тому він наказав людям завалити тріщину камінням, і вони завалили. Я знаю, бо я допомагав. Але каміння

можна й повідкидати. І можу поклястися, його відкидали. Воно лежало якось інакше. Хтось туди заходив, стрільцю, і те, що було на іншому боці... воно його змінило.

— Але ви не знаєте, хто то був.

Лука похитав головою.

— Можу тільки сказати, що то було десь між дванадцятьою ночі й шостою ранку, бо то час, коли все тихо.

— Повертайтеся до своїх товаришів і скажіть їм спасибі. Вже зовсім скоро ви теж будете пити. — Але ті дні, коли сей Лука пив, скінчилися. Людина ніколи не знає, чи не так?

Він пішов, і я окинув їх усіх поглядом. Лука був найстарший. Здебільшого шахтарі були середнього віку, і декілька зовсім молодих. Вони здавалися радше зацікавленими й збудженими, ніж переляканими, і я цілком міг їх зрозуміти. Вони випили по дві чарки, пожвавішали, і це внесло якесь різноманіття в нудну рутину їхніх буднів. Ніхто з них не здавався підозрілим чи винуватим, усі були тими, ким були: сільчаниками з напівмертвого шахтарського містечка, де закінчувалися залізничні колії.

— Джеймі, — сказав я. — На кілька слів.

Разом ми підійшли до дверей, і я заговорив йому на вухо. Я дав йому доручення й попросив його виконати якнайшвидше. Джеймі кивнув і розчинився у штормовому надвечір'ї. А може, то був ранній вечір.

— А він куди? — поцікавився Вег.

— Це не ваш клопіт, — відказав я і обернувся до чоловіків з синіми татуюваннями на щиколотках. — Вишикуйтеся, коли ваша ласка. Від найстаршого до наймолодшого.

— А я от не знаю, старий я чи молодий, — сказав лисуватий чоловік з наручним годинником, що тримався на

поіржавілому й перетягнутому стрічкою ремінці. Деякі шахтарі засміялися і закивали.

— Постарайтеся зробити це якнайкраще, — сказав я.

Їхній вік не цікавив мене, але на обговорення й суперечки пішло трохи часу, а саме це й було мені потрібно. Якщо коваль виконав своє доручення, усе було б добре. Якщо ні, я збирався діяти за ситуацією. Стрілець, який не вміє цього робити, довго не живе.

Шахтарі бігали, мов дітлахи, що граються в «Море хвилюється», мінялися місцями, аж поки не вишикувалися (дуже приблизно) за віком. Першим стояв Лука, Наручний Годинник — посередині, а замикав ряд хлопець мого віку, той, що зізнався, що вони завжди всього бояться.

— Шерифе, запишіть, будь ласка, їхні прізвиська, — попросив я. — А я піду побалакаю з хлопчиком.

Біллі Стрітер стояв біля ґрат камери для п'яниць і хуліганів. Він чув нашу розмову, і вигляд у нього був настрашений.

— Він тут? — спитав Біллі. — Шкур'як тут?

— Думаю, так, — відповів я. — Але ми не можемо знати напевне.

— Сей, мені так лячно.

— Я тебе розумію. Але камеру замкнено, а ґрати з надійної сталі. Він не дістане тебе, Біллі.

— Ви не бачили його, коли він ведмідь, — прошепотів Біллі. Очі в нього були величезні й блискучі та незмигно дивилися в одну точку. Такі очі я бачив у чоловіків, коли їм добряче зацідили у щелепу. Це погляд, який з'являється перед тим, як коліна підігнуться. Вітер надворі тонко завищав попід стріхою тюрми.

— Тім Хоробре Серце теж боявся, — сказав я. — Але йшов уперед. Від тебе я очікую того самого.

— А ти будеш тут?

— Еге ж. І мій друг, Джеймі, теж.

І тут двері контори відчинилися. Всередину, неначе прикликаний моїми словами, ввалився, обтрушуючи солончак з сорочки, Джеймі. Я дуже зрадив, його побачивши. Хоча запах пітних ніг, який він приніс з собою, був менш приємним.

— Узяв? — спитав я.

— Так. Доволі гарна річ. А ось список імен.

І те, і те Джеймі передав мені.

— Синку, готовий? — запитав він у Біллі.

— Мабуть, так, — сказав Біллі. — Я вдам, що я Тім Хоробре Серце.

Джеймі серйозно кивнув.

— Слушно. Бажаю, щоб усе вдалося.

Повз тюрму промчав дуже сильний вихор. У заграшоване вікно камери для п'яниць і хуліганів ввірвалася хмарка шорсткої пилюки. І знову моторошно закричав під дахом вітер. Сутінь усе густішала й густішала. Мені спало на думку, що ліпше (безпечніше) було б замкнути сільчаників у тюрмі й відкласти справу на наступний день. Але дев'ятеро з них нічого не скоїли. Так само, як і хлопчик. Найкраще було зробити все одразу. Звісно, якщо можна було щось зробити.

— Послухай мене, Біллі, — сказав я. — Зараз я проведу їх повз камеру, дуже повільно. Може, нічого й не станеться.

— Д-добре. — Голос у нього був кволий.

— Не хочеш спершу води випити? Чи попісяти?

— Не хочу, — сказав він зі страшенно переляканим виглядом. — Сей? А у скількох із них сині кільця на щиколотках?

— В усіх.

— Тоді як...

— Вони не знають, скільки ти бачив. Просто дивися на кожного, хто буде проходити. І відійди трохи далі. — Щоб до тебе не могли дотягтися, ось що я мав на увазі, але вголос цього не промовив.

— А що я маю казати?

— Нічого. Хіба що побачиш щось таке, що стане поштовхом для пригадування. — Але на це надії було мало. — Джеймі, заводь їх. Шериф Піві на початку шеренги, Вег — у кінці.

Він кивнув і вийшов. Біллі простягнув руку крізь ґрати. Я не одразу зрозумів, що він хоче, та потім допетрав. І на мить стиснув його руку.

— Біллі, відійди. І пам'ятай обличчя твого батька. Він дивиться на тебе з галявини.

Хлопчик послухався. Я глянув на список, пробіг очима по іменах (з помилками написаних, певно), які нічого для мене не означали, тримаючи руку на руків'ї свого правого револьвера. У ньому був дуже особливий заряд. Ванней казав, що є лише один спосіб убити шкур'яка: гострим предметом зі священного металу. Я заплатив ковалеві золотом, але куля, яку він для мене відлив, та, що потрапить під барабан при першому зведенні курка, була зі щирого срібла. Це могло подіяти.

Якщо ні, далі я збирався продовжувати свинцевими.

Двері відчинилися, і зайшов шериф Піві. У правій руці він тримав молоток з залізного дерева завдовжки два фути. Сирівцевий підвісний шнур обвивався довкола його зап'ястя. Заходячи в двері, шериф ніжно погладжував робочий край молотка лівою долонею. Його очі натрапили на хлопчика в камері, білого як крейда, і він усміхнувся.

— Привіт-привіт, Біллі, сину Білла, — сказав він. — Ми з тобою, все буде добре. Боятися нема чого.

Біллі спробував вичавити з себе усмішку, але від переляку нічого не вийшло.

Наступним, погойдуючись на своїх ногах-пеньках, пішов Стег Лука. За ним ішов майже такий самий старий чоловік, з облізлими білими вусами. Темне сиве волосся спадало йому на плечі, а у примружених очах танцювали зловісні вогники. А може, був він просто короткозорий. У списку він був позначений як Боббі Фрейн.

— Ідіть повільно, — наказав я, — щоб цей хлопчик міг добре вас роздивитися.

Вони пішли. Кожному, хто проходив повз камеру, Білл Стрітер стривожено зазирає у лице.

— Добри вечір, хлопче, — привітався Лука, проминаючи камеру. Боббі Фрейн приклав руку до невидимої фуражки. Один з молодших (згідно зі списком, Джейк Марш) висолопив язика, жовтого від трав'яного тютюну. Інші просто шаркали ногами повз камеру. Декілька тримали голову похиленою, поки Веґ не гаркнув на них, щоб подивилися хлопчику в вічі.

На обличчі Білла Стрітера не з'явився проблиск упізнання, була тільки суміш переляку і розгубленості. Я тримав незворушний вираз обличчя, але надію вже втрачав. Чому, зрештою, шкурак мусив не витримати й зірватися? Йому не було чого втрачати, якщо розіграє партію до кінця, і він це знав.

Лишилося тільки четверо... потім двоє... потім лише хлопець, який в «Угробленому щасті» говорив про те, що боїться. Я побачив, як змінилося обличчя Біллі, коли він проходив повз нього, і подумав, що нарешті щось є, та потім збагнув — то лише впізнавання одним юнаком іншого.

Останнім ішов Вег. Він кудись подів свій молоток і надів на кожну руку по мідному кастету. Він глянув на Біллі Стрітера і не дуже приємно всміхнувся.

— Що, малий, не бачиш товару, який міг би купити? Що ж, жаль, та не скажу, що мене це диву...

— Стрільцю! — раптом гукнув Біллі. — Сей Дескейн!

— Так, Біллі. — Я взяв Вега за плече, відсунув убік і став перед ґратами камери.

Біллі торкнувся язиком верхньої губи.

— Скажіть їм, будь ласка, хай вони знову пройдуть. Тільки тепер нехай піднімуть холоші штанив. Я не бачу кілець.

— Біллі, кільця однакові.

— Ні, — заперечив він. — Не однакові.

Вітер саме вщух, і хлопчика почув шериф Піві.

— Ану розвертайтеся, хлоп'ята, і назад кроком марш. Тільки цього разу піднімайте штани.

— А може, годі вже? — пробурчав чоловік зі старим на-ручним годинником. У списку він проходив як Оллі Анг. — Нам обіцяли випивку. По склянці на брата.

— Чого ти, любчику? — спитав Вег. — Хіба тобі не тре' назад до дверей? Тебе мама в дитинстві головою на підлогу не впускала часом?

Шахтарі невдоволено бурчали, але по коридору в бік контори рушили, тепер уже від наймолодшого до найстаршого, і штани позадирали. Мені всі татуювання здавалися однаковими. Спочатку я думав, що і хлопчику вони теж такими видаються. Та потім побачив, як його очі округлюються і він відступає ще на крок від ґрат. Проте він нічого не сказав.

— Шерифе, затримайте їх на хвилю, коли ваша ласка, — сказав я.

Піві став перед дверима в контору. Я підійшов до камери й тихо заговорив.

— Біллі? Щось побачив?

— Слід, — сказав він. — Я бачив слід. Це чоловік з розірваним кільцем.

Я не зрозумів... спочатку. І пригадав усі ті рази, коли Корт називав мене тупим слимаком у черепащі. Інших він так само обзивав, навіть гірше (авжеж, бо робота в нього була така). Але стоячи в коридорі тієї дебарійської в'язниці й слухаючи самум, що бушував за її стінами, я подумав, що він мав рацію щодо мене. Я справді був тупим слимаком. Лише кілька хвилин тому я подумав, що як були ще якісь згадки про татуювання, я б їх витяг із Біллі під гіпнозом. Та тепер згадав, що я їх таки витяг.

«Пригадуєш іще щось?» — запитав я, впевнений, що більше нічого Біллі не пам'ятає. Я хотів швидше вивести хлопчика з трансу, який помітно засмучував його. А коли він сказав: «Білий слід», — але якось невпевнено, неначе сам у себе запитував, — то дурний Роланд пустив це повз вуха.

Сільчаники вже втрачали терпець. Оллі Анг, той, у якого був іржавий годинник на руці, скаржився, що вони зробили все, про що їх просили, і тепер хочуть назад в «Угроблене», випити своє віскі й узуті трикляті чоботи.

— Котрий з них? — запитав я у Біллі.

Він нахилився вперед і прошепотів.

Я кивнув і розвернувся до чоловіків, які скупчилися в кінці коридору. За ними пильно наглядав, тримаючи руки на руків'ях револьверів, Джеймі. Напевно, чоловіки щось таке побачили на моєму обличчі, від чого одразу ж перестали базікати й просто дивилися. Чути було тільки,

як вітер виє і без угаву порскають об стіни жмені шорсткого піску.

А далі сталося те, що я згодом обмірковував безліч разів і дійшов сумного висновку, що запобігти цьому нам було не до снаги. Ми не знали, чи швидко чудовисько може змінити подобу. Думаю, Ванней теж не знав, бо інакше він би нас попередив. Навіть мій батько так сказав, коли я закінчив свій звіт і підвівся, а всі ті книжки спохмура дивилися на мене вниз, чекаючи, коли він ухвалить свій вирок щодо моїх дій у Дебарії — не як мій батько, а як мій дін.

За одне я досі є вдячний. Я мало не наказав Піві вивести вперед того, на кого вказав Біллі, та потім змінив думку. Не тому, що Піві колись давно-предавно допоміг йому батьку, а тому, що Мала Дебарія та соляні шахти були не у його віданні.

— Веґ, — сказав я. — Підведіть до мене Оллі Анґа.

— Це котрий?

— Той, у якого на руці годинник.

— Легше, легше! — шумно запротестував Оллі Анґ, коли констебль Веґ поклав руки йому на плечі. Як на шахтаря, був він худорлявої статури, більше схожий на книгогриза, але руки мав дуже м'язисті. І я бачив, як напинається від м'язів на плечах його бавовняна робоча сорочка. — Легше, я ні в чому не винен! Це несправедливо! Ви хапаєте мене тільки тому, що цей малий пови-кобенюватися хоче!

— Заткни свій хавальник, — пригрозив Веґ і потягнув його крізь маленький натовп шахтарів.

— Підкоти знову холоші штанів, — сказав я.

— Иди ти нахрін, сосунок! Разом з конем, на якому їздиш.

— Підкоти, інакше це зроблю я.

Він підняв руки і стиснув їх у кулаки.

— Тільки спробуй! Ти тільки спро...

Джеймі легкою ходою зайшов ззаду, витяг свій револьвер, легко підкинув його в повітря, зловив за ствол і опустив руків'я Анг у голову. Удар було розраховано розумно: чоловік не знепритомнів, однак кулаки опустив, і Веґ ухопив його попід пахви, коли його коліна підкосились. Я підтягнув праву холошу його штанів і побачив те, що хотів: синє татуювання каторжної тюрми Білі, яке перетинав (розривав, кажучи словами Біллі) товстий білий шрам, що піднімався аж до коліна.

— Ось що я бачив, — видихнув Біллі. — Ось що я бачив, коли лежав під тією купою збруї.

— Він усе вигадує, — сказав Анг. Вигляд у нього був приголомшений, слова звучали так, наче в роті була каша. По щоці з ранки на голові, де приклався револьвером Джеймі, потекла цівочка крові.

Але я знав, що це не вигадки. Біллі згадував про білий слід задовго до того, як побачив Оллі Анґа в тюрмі. Я розтулив було рота, щоб наказати Веґу кинути його в камеру, та саме тієї миті найстаріший шахтар кинувся вперед. В очах у нього спалахнуло запізніле розуміння. Але не тільки це. Він був розлючений.

Перш ніж я, Джеймі чи Веґ змогли його зупинити, Стеґ Лука схопив Анґа за плечі й штовхнув на ґрати через коридор від камери для п'яниць і хуліганів.

— І як я одразу не здогадався?! — закричав він. — Я мусив ще багато тижнів тому здогадатися, ти, слизький облудний виродок! Вбивця проклятуший! — Старий ухопив його за руку з годинником. — Де ще ти міг його взяти, як не з тієї тріщини, де світло зелене? Де ще? Ах ти ж падлюка, вбивця шкуроскидний!

Лука плюнув Ангу в приголомшене обличчя й розвернувся до мене та Джеймі, показуючи нам руку з годинником.

— Сказав, що найшов його в ямі коло старої шахти! Сказав, що це, мабуть, лишили по собі розбійники з банди Ворон, а ми, дурні, повірили йому! Ще й ходили самі шукали у вихідні, чи, бува, чогось такого не лишилося!

Він розвернувся лицем до причмеленого Оллі Анга. Хоча це нам він здавався причмеленим, але хтозна, що діялося за тими очима.

— А ти хихотів собі потайки, глузував з нас. Ти його в ямі знайшов, ще б пак, але не в старій шахті. Ти заходив у тріщину! У зелене світло! То був ти! То був ти! То був...

Раптом усе, що було в Анга вище підборіддя, змінило форму. Він якось викривився, і я не маю на увазі гримасу. Уся його голова *скрутилася*, немовби чийсь невидимі руки викручували ганчірку. Його очі піднімалися, аж поки одне не опинилося вище іншого, і з синіх стали чорні, мов сажа. Шкіра зблідла, а тоді зробилася зеленою. Вона піднялася, наче зсередині її виштовхували кулаками, й розтріскалася на луску. Одяг спав з тіла, бо тіло втратило людські обриси. Та це не був ні ведмідь, ні вовк, ні лев. До цих істот ми загалом приготувалися. Ми навіть були готові побачити аллігатора, такого, як той, що напав на безталанну Фортуну в Безтурботності. Хоча до аллігатора воно виявилось ближчим, ніж інші тварини.

За лічені секунди Оллі Анг перетворився на змію заввишки з людину. На пукі.

Лука, котрий досі тримався за руку, яка стискалася і вросла в жирне зелене тіло, пронизливо закричав, та одразу ж і замовк, бо видовжена голова змії (навколо неї досі майоріла тонзура людського волосся) стрімко вчепилася йому в рот. Нижня щелепа старого з мокрим ляском

відірвалася від суглобів і сухожиль, що її тримали. Я бачив, як роздувається і стає гладенькою його стареча шия, бо істота — вона все ще змінювалася, все ще стояла на залишках людських ніг, що дедалі меншали, — буром вгризлася йому в горло.

На початку коридору залунали крики жаху й паніки — решта сільчаників кинулися врозтіч. Я на них не зважав. Я побачив, що Джеймі обхопив роздуте тіло змії, марно намагаючись відтягти її від горла вже майже мертвого Стега Луки, і побачив голову велетенської рептилії, коли вона пробила своїй жертві потилицю. Мигтів червоний язик, луската голова була забарвлена бризками крові й шматками плоті.

Вег ударив її мідним кастетом. Змія легко викрутилася і кинулася вперед, оголивши здоровенні ікла, які все ще росли: два вгорі й два внизу, і з усіх чотирьох крапала прозора рідина. Істота вчепилася у руку Вега, і той закричав.

— Пече! О боги, ПЕЧЕ!

Лука, прохромлений у голову, неначе танцював, поки змія все глибше вгризалася в руку констеблю, який усе ще стрепехався. Навсібіч летіли краплини крові й кавалки плоті.

Джеймі подивився на мене нестямним поглядом. Револьвери він витяг, але куди стріляти? Пукі вигинався між двома майже мертвими чоловіками. Нижня половина його тіла, вже безнога, вирвалася з купи одягу, товстими кільцями обвилася довкола тіла Луки, стиснула його в поясі. Верхня половина виповзала у широкий отвір на потилиці у Луки.

Я виступив уперед, ухопив Вега і потягнув його назад за комір жилета. Його вкушена рука вже почорніла і розпухла, ставши вдвічі більшою за свій звичайний розмір.

Він дивився на мене, й очі вилазили з орбіт, а з рота потекла біла піна.

Десь пронизливо кричав Біллі Стрітер.

Ікла відірвалися від плоті жертви.

— Пече, — тихо промовив Вег і більше вже нічого сказати не міг. Горло в нього розпухло, і язик вивалився з рота. Він упав на підлогу й засмикався у передсмертних конвульсіях. Тепер змія дивилася просто на мене, роздвоєний язик з'являвся і зникав у роті. То були чорні очі змії, проте сповнені людського розуміння. Я підняв револьвер з особливим зарядом. Срібна куля була в мене тільки одна, а голова смикалася туди-сюди, але я ні на мить не засумнівався, що мій постріл буде влучним, бо для цього такі, як я, народилися. Спалахнули холодні очі, змія кинулася на мене, і я натиснув на гачок. Постріл влучив у ціль — срібна куля потрапила в роззявлену пащеку. Голова вибухнула фонтаном червоних бризок, які ставали білими, ще не долетівши до ґрат і підлоги коридору. Я вже бачив таку мучнисто-білу речовину. То був мозок. Людський мозок.

Зненацька крізь діру з нерівними краями на потилиці у Луки на мене прозирнуло лице Оллі Анґа. Його голова сиділа на верхівці зміїного тіла. Між лускою на тілі вилізло кошлате чорне волосся, бо сила, що контролювала зміїну форму, вже гинула. За мить до того, як тіло впало на підлогу, одне блакитне око стало жовтим і перетворилося на вовче. А тоді змія впала і потягла нещасного Стеґа Луку за собою. Тіло шкуряка на підлозі коридору мерехтіло й спалахувало, дрижало й змінювалося. Я чув, як хрускають суглоби і труться одна об одну кістки. Ось з'явилася гола ступня, перетворилася на волохату лапу і знову стала людською ступнею. Враз рештки Оллі Анґа задрижали, а тоді знерухоміли.

А хлопчик усе кричав.

— Іди ляж на матрац, — сказав я йому (не надто твердим голосом). — Заплющ очі й скажи собі, що все скінчено, бо це справді так.

— Ти мені потрібен. — Біллі йшов до матраца і схлипував. Щоки в нього були всі в бризках крові. Я сам був нею аж просякнутий, але він цього не бачив. Очі в нього вже були заплющені. — Прийди до мене сюди. Будь ласка, сей, прошу!

— Я зайду одразу ж, як зможу, — пообіцяв я. І слова дотримав.

Ми втрюх провели ніч на покладених поряд матрацах у камері для п'яниць і хуліганів: Джеймі ліворуч, я праворуч, а Юний Білл Стрітер посередині. Самум потроху вщухав, і допізна лунали на головній вулиці радісні звуки народних гулянь — Дебарія святкувала смерть шкурака.

— Сей, а що буде зі мною? — спитав Біллі перед тим, як заснути.

— Усе буде чудово, — сказав я, сподіваючись, що Еверлін з Безтурботності не підведе мене в цьому.

— А він мертвий? Правда мертвий, сей Дескейн?

— Правда.

Але щодо цього я вважав за краще не ризикувати. Після опівночі, коли вітер влігся і став легеньким вітерцем, а змучений Білл Стрітер забувся таким міцним сном, що до нього не могли пробитися навіть кошмари, ми з Джеймі приєдналися до шерифа Піві на пустищі за тюрмою. Там ми полили тіло Оллі Анга вугільною олією. Перш ніж піднести до нього сірника, я спитав, чи нікому не потрібен наручний годинник на згадку. Якимось дивовижним чином він не розбився в боротьбі, й хитра маленька секундна стрілка досі бігала.

Джеймі похитав головою.

— Я ні, — сказав Піві. — У ньому може сидіти дух. Підпалюйте, Роланде. Якщо я можу так вас називати.

— Буду радий. — Я запалив сірника і кинув на тіло. Ми стояли й дивилися, як тіло дебарійського шкуряка пожирає вогонь, аж поки воно не перетворилося на обвуглений кістяк. Наручний годинник став лише горбком у попелі.

Наступного ранку ми з Джеймі зібрали бригаду чоловіків (усі вони були більш ніж охочі допомогти), яка вирушила на залізницю. Вони за дві години поставили Пердунчика на рейки. Керував операцією машиніст Тревис, а я надбав собі багатьох друзів, коли сказав, що вся бригада зможе безплатно пообідати у Рейсі й пізніше випити в «Угробленому щасті».

Того вечора мало відбутися міське святкування, на яке нас із Джеймі запросили як почесних гостей. Без цього я міг би цілком і повністю обійтися (мені хотілося якнайшвидше вирушити додому, та й не товариська я людина), але такі події зазвичай належать до службових обов'язків. Одне було добре: там мали бути жінки, може, навіть гарненькі. Проти цього я не заперечував і підозрював, що Джеймі теж. Про жінок він ще багато мав дізнатися, і Дебарія була нічим не гірша за інші місця, щоб узятися за науку.

Ми з ним спостерігали, як Пердунчик повільно пахкає до розвороту і повертається до нас, уже розвернутий у правильному керунку: в бік Гілеаду.

— А дорогою назад ми заїдемо в Безтурботність? — поцікавився Джеймі. — Запитати, чи приймуть вони хлопчика?

— Еге ж. Крім того, настоятелька казала, що має для мене дещо.

— А що це, не знаєш?

Я похитав головою.

Еверлін, жінка-гора, з широко розкритими обіймами повним ходом мчала на нас через усе подвір'я. Я мало не піддався боягузливому бажанню втекти. Відчуття було таке, наче стоїш на шляху у велетенського ваговоза, що їздили на нафтових родовищах біля Куні.

Та замість збити з ніг вона пригорнула нас до своїх неосяжних грудей. Пахло від неї дуже приємно: цинамоном, чебрецем й випічкою. Вона поцілувала Джеймі в щоку, і він зашарівся. А мене обдарувала смачним поцілунком у губи. На мить нас огорнуло її складне пишне вбрання і сховала від світу широчезна шовкова мантія. А потім вона відсторонилася і подивилася на нас сяючими від щастя очима.

— Яку неоціненну послугу ви зробили цьому місту! Які ж ми вам вдячні!

Я всміхнувся.

— Сей Еверлін, ви надто добрі.

— Ні, навпаки, я недостатньо добра! Ви ж пополуднуєте з нами? І трав'яного винця скуштуєте, зовсім трішки! Увечері вам перепаде чималенько випивки, не сумніваюся. — Вона хитро позирнула скоса на Джеймі. — Але будьте насторожі, коли підуть тости. Забагато випивки може з чоловіка зробити жалюгідну подобу чоловіка й затьмарити спогади, які він хотів би зберегти. — Вона замовкла, а потім розпливлася в сороміцькій усмішці, яка не дуже пасувала до її ряс. — А втім... може, й ні.

Джеймі ще сильніше зашарівся, але нічого не сказав.

— Ми бачили, як ви їхали, — сказала Еверлін. — Є ще одна людина, яка б хотіла вам подякувати.

Вона відійшла вбік, і виявилося, що за спиною в неї стояла крихітна сестра Безтурботності на ім'я Фортуна. Вона досі була перебинтована, але виглядала вже менш схожою на безтілесний привид, і той бік обличчя, що був відкритий нашим очам, сяяв од щастя і полегшення. Вона несміливо виступила вперед.

— Я знову можу спати. А іноді навіть без кошмарів.

Вона підсмикнула поли своєї сірої сутани і — мені стало дуже незручно — впала перед нами на коліна.

— Сестра Фортуна, колишня Енні Клей, каже вам спасибі. Як і ми всі, але ця подяка йде від мого серця.

Я делікатно взяв її за плечі.

— Підведися, жінко. Не ставай навколішки перед такими, як ми.

Вона подивилася на мене сяючими очима і поцілувала в щок тим боком губ, який ще здатен був цілувати. І побігла через подвір'я туди, де, як я гадав, була їхня кухня. З того боку *gaci* вже линули чудесні пахощі.

Еверлін провела її поглядом і усмішкою, сповненою любові, та повернулася знову до мене.

— Є один хлопчик... — почав я.

Вона кивнула.

— Білл Стрітер. Я знаю його ім'я та його історію. Ми до міста не їзимо, але часом місто приїздить до нас. Дружні пташки приносять на хвостиках новини, якщо ви розумієте, про що я.

— Розумію, — кивнув я.

— Привозьте його завтра, коли ваші голови зменшаться до звичайного розміру, — сказала вона. — У нас тут самі жінки, але ми радо приймемо до себе хлопчика-сироту... принаймні поки він не подорослішає і над верхньою губою в нього не стане пробиватися волосся. Після

цього жінки починають турбувати хлопчика, і для нього ж буде краще, якщо він звідси поїде. А тим часом ми навчимо його читати, писати й рахувати... якщо він досить розумний, щоб навчатися. Як ти думаєш, він кмітливий, Роланде, сину Габрієли?

Дивно було чути, як мене називають іменем матері, а не батька, проте й приємно, ніде правди діти.

— Я б сказав, що він дуже кмітливий.

— Тоді добре. А коли йому настане час від'їжджати, ми знайдемо йому домівку.

— Клапоть землі й хату, — сказав я.

Еверлін розсміялася.

— Еге ж, саме так, як у казці про Тіма Хоробре Серце. А зараз розламаємо хліб разом. І піднімемо келихи з трав'яним вином за доблесть молодих людей.

Ми їли й пили, і загалом трапеза вдалася на славу. Коли сестри взялися прибирати зі столів, настоятелька Еверлін повела мене в свої приватні покої, які склалися зі спальні й набагато більшого кабінету, де в смузі сонячного світла на широчезному дубовому столі, заваленому паперами, спала кицька.

— Мало хто з чоловіків побував тут, Роланде, — сказала вона. — Одним з них був той, з ким ти, напевно, знайомий. У нього було біле обличчя і чорне вбрання. Знаєш, про кого я говорю?

— Мартен Бродклоук. — Смачна їжа, що потрапила була в мій шлунок, зненацька скисла від ненависті. І, мабуть, ревнощів — не лише за свого батька, якого Габрієла з Артена прикрасила гіллястими рогами. — Він із нею бачився?

— Вимагав, але я не дозволила і відправила його геть. Спочатку він відмовлявся, та я показала йому свій ніж і сказала, що в Безтурботності є й інша зброя, і є жінки, які вміють нею користуватися. І серед зброї є рушниця. Я нагадала йому, що він зараз у глибині *gaci* і порадила йти швидше, якщо літати не вміє. Він так і зробив, але перш ніж піти, прокляв мене. І наш притулок. — Вона завагалася, погладила кицьку і підвела погляд на мене. — Свого часу я думала, що шкуряк — то його рук справа.

— Сумніваюся, — сказав я.

— Я теж, але тепер уже ми ніколи не дізнаємося, чи не так? — Кицька спробувала вилізти на неозорий гральний майданчик її колін, та Еверлін її кишнула. — В одному я впевнена: він таки розмовляв з нею. Чи то через вікно її келії пізно вночі, чи то в її тривожних снах, тепер уже ніхто не довідається. Ту таємницю вона забрала з собою на галявину, бідолашна.

На це я не відповів нічого. Коли хтось приголомшений і пригнічений, краще мовчати, бо в такому стані кожне слово буде неправильним.

— Твоя мати поїхала від нас невдовзі по тому, як ми вигнали цього Бродклоука. Вона сказала, що має виконати одне завдання і багато гріхів спокутувати. Вона сказала, що сюди приїде її син. Я спитала, звідки вона знає, і Габрієла відповіла: «Бо ка — це колесо, і воно завжди обертається». Вона залишила це для тебе.

Відкривши одну з численних шухляд свого стола, Еверлін витягла звідти конверт. На ньому добре знайомим мені почерком було написано моє ім'я. Лише мій батько міг знати той почерк краще. Колись та рука гортала сторінки гарної старої книжки, коли мати читала мені «Вітер

у замкову шпарину». Еге ж, і ще багато різних книжок. Я любив усі оповідки, записані на сторінках, що їх перегортала та рука, але ту руку я любив понад усе. А ще більше любив голос, який їх читав під акомпанемент вітру надворі. То було в ті дні, коли її ще не збили з пуття і вона не впала в розпусту, яка зрештою і привела її під приціл револьвера в іншій руці. У моїй руці, у моїй.

Еверлін підвелася і розгладила свій величезний фартух.

— Я мушу йти подивитись, як там у інших краях мого маленького королівства. Поки що прощаюся з тобою, Роланде, сину Габрієли, і прошу лише про одне: зачини двері, коли йтимеш. Замкнуться вони самі.

— Ви довірите мені свої речі? — спитав я.

Вона розсміялася, вийшла з-за столу й знову мене поцілувала.

— Стрільцю, та я тобі й життя своє довірю. — І вона пішла, така висока, що мусила нагнути голову, коли виходила у двері.

Я довго сидів і дивився на останнє послання Габрієли Дескейн. Моє серце переповнювали ненависть, і любов, і жаль — усе те, що переслідувало мене з дня її смерті. Я хотів було спалити його непрочитаним, та зрештою розірвав конверт. Всередині лежав один-єдиний аркуш паперу. Рядки були нерівні, чорнило, яким вони були написані, вицвіло в багатьох місцях. Думаю, жінка, яка писала ті рядки, шосили чіплялася за жалюгідні рештки здорового глузду. Навряд чи багато людей зрозуміли б її слова, та для мене вони мали сенс. Я певен, мій батько б теж їх зрозумів, та я ніколи не показував йому листа й не розказував про нього.

*Пишний обід який я з'їла був зіпсутий
палац виявився тюрмою
як пече Роланде*

Я згадав Вега, що помирав од укусу змії.

*Якщо я повернусь і розкажу що знаю
що я підслухала
Гілеад ще врятується на кілька років
ти ще врятуєшся на кілька років
твій батько хоч йому завжди було до мене байдуже*

Слова «хоч йому завжди було до мене байдуже» мати викреслила кількома жирними лініями, проте я все одно зміг їх прочитати.

*він каже я не посмію
він каже «ховайся в Безтурботності поки смерть не зна-
йде тебе».*

*він каже «якщо повернешся смерть знайде тебе рано».
він каже «смерть знищить єдиного в світі до кого тобі не
байдуже».*

*Він каже «хочеш померти від руки свого виплодка і по-
бачити*

як усе хороше

усе добро

кожна думка сповнена любові

виливається з нього як вода з підгузка?

за Гілеад якому не було до тебе діла

і який так чи інак приречений?

Але я мушу повернутися. Я молилася про це

і медитувала на це

і голос який я чую завжди промовляє ті самі слова:

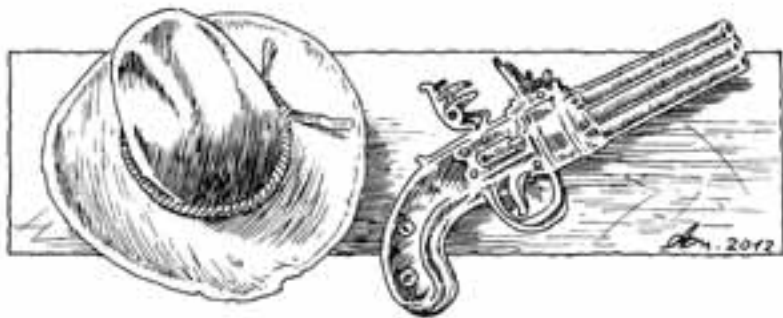
ЦЬОГО ВИМАГАЄ КА

Було там написано ще трохи. Ті слова за роки своїх мандрів після розгромної битви на Єрихонському пагорбі й падіння Гілеаду я перечитував безліч разів. Я водив по них пальцем, аж поки аркуш не розвалився на шматки і його не підхопив вітер — вітер, що віє у шпарину часу. Зрештою вітер забирає все, чи не так? А чом би й ні? Яка різниця? Якби все приємне не зникало з нашого життя, нічого приємного в житті не було б узагалі.

Я сидів у кабінеті Еверлін, поки не опанував себе. А тоді поклав останнє слово своєї матері — її заповіт — у свій кошіль і вийшов, зачинивши за собою двері. Знайшов Джеймі, й ми поїхали в місто. Того вечора було світло, і була музика, і були танці, багато смачних наїдків і море вина, щоб їх запити. А ще були жінки, і тієї ночі Мовчун Джеймі втратив свою незайманість. Наступного ж ранку...

БУРЯ СКІНЧИЛАСЯ

1

— Того вечора, — сказав Роланд, — було світло, і була музика, і були танці, багато смачних наїдків і море вина, щоб їх запити.

— Бухло, — резюмував Едді й трагікомічно зітхнув. — Я пам'ятаю, що це таке.

То були перші слова, що прозвучали в їхньому колі за дуже довгий час, і вони зруйнували чари, які тримали їх усю ту довгу вітряну ніч. Всі заворушилися, мов прокидаючись після міцного сну. Усі, крім Юка — той досі лежав перед вогнищем на спині, розчепіривши короткі лапи. Кінчик язика комічно звисав з рота.

Роланд кивнув.

— А ще були жінки, і тієї ночі Мовчун Джеймі втратив свою незайманість. Наступного ж ранку ми сіли на Пердунчика й поїхали додому, в Гілеад. Отак усе й було, колись давно-давно.

— Задовго до того, як народився дід мого діда, — тихо промовив Джейк.

— Про це нічого сказати не можу, — злегка всміхаючись, сказав Роланд і налив собі води. У горлі в нього пересохло добряче.

На мить поміж них запала мовчанка. Першим її порушив Едді:

— Дякую, Роланде. Це було круто.

Стрілець запитально підняв брову.

— Він має на увазі, що було чудово, — пояснив Джейк. — Я теж так думаю.

— Крізь дошки, якими ми заклали вікна, просочується світло, — зауважила Сюзанна. — Зовсім трішки, але вже світанок. Роланде, ти прогнав своєю казкою темряву. Схоже, ти в нас усе-таки не кремезний і мовчазний Гері Купер.

— Я не знаю, хто це такий.

Вона взяла його за руку й потисла.

— Зайчику, не заморочуйся.

— Вітер трохи стих, та все одно дме так, що не дай Боже, — зауважив Джейк.

— Підкладемо ще дров у вогонь і ляжемо спати, — сказав стрілець. — Уже опівдні стане досить тепло, зможемо вийти й назбирати ще дерева. А завтра...

— Знов у дорогу, — закінчив за нього думку Едді.

— Як скажеш, Едді.

Роланд поклав рештки дров у вогонь, що яскраво палахкотів, подивився, як він знову шугнув угору, потім ліг і заплющив очі. А за кілька секунд уже спав.

Едді пригорнув Сюзанну до себе, потім глянув через її плече на Джейка, котрий сидів по-турецькому перед каміном і дивився у вогонь.

— Час лягти покімарити, маленький ковбою.

— Не називай мене так. Ти ж знаєш, я не люблю.

— Добре, коров'ячий хлопчику.

Джейк показав йому середній палець руки. Едді всміхнувся і заплющив очі.

Хлопчик загорнувся в ковдру. «Моє шедді, — подумав він і всміхнувся. За стінами досі завивав безтілесний голос

вітру. — Це на іншому боці замкової шпарини. А звідки там береться вітер? З усієї нескінченності. Та з Темної вежі».

Він подумав про хлопчика, яким незліченну кількість літ тому був Роланд Дескейн, хлопчика, що лежав у круглій спальні на верхівці кам'яної вежі. Мати підтикала йому ковдру й читала давні оповідки, а вітер віяв по темній рівнині. Вже западаючи в сон, Джейк побачив обличчя жінки й подумав, що воно добре і вродливе. Його мати ніколи не читала йому казок на ніч. На його клапті землі й у домі то був обов'язок економки.

Він заплющив очі й побачив пухнастиків-шалапутів, які на задніх лапах виконували танець місячної ночі.

І заснув.

2

Коли Роланд прокинувся, був уже пізній полудень, вітер вщух до шепоту і в кімнаті було набагато світліше. Едді й Джейк досі міцно спали, але Сюзанна прокинулася, вилізла у свій візок і прибрала дошки, які затуляли одне вікно. Вона сиділа, підперши рукою підборіддя, і дивилася надвір. Роланд підійшов до неї і поклав руку на плече. Сюзанна погладила її, не озираючись.

— Зайчику, буря скінчилася.

— Так. Сподіваймося, що іншої такої нам побачити не доведеться.

— А як і доведеться, то хай неподалік виявиться отаке-от укриття. Що ж до решти села Чучмек... — Вона похитала головою.

Роланд трохи нахилився, щоб визирнути надвір. Побачене не здивувало його, та було це дуже близько до того,

що Едді називав «відпад». Головна вулиця була на місці, проте завалена гілляками й розтрощеними деревами. А від будівель, що стояли обабіч, не лишилося й сліду. Тільки кам'яний молитовний дім і лишився.

— Нам пощастило, правда?

— «Пощастило» — це слово, що його убогі серцем вживають замість «ка», Сюзанно з Нью-Йорка.

Вона мовчки обмірковувала ці слова. Останні подмухи старкбласту залетіли у отвір, де раніше було вікно, і ворухнули шорстку шапочку волосся у Сюзанни на голові, неначе її пестила чиясь невидима рука. Вона обернулася до стрільця.

— Вона покинула Безтурботність і повернулася в Гілеад. Твоя матуся.

— Так.

— Хоч той сучий син і сказав їй, що вона помре від руки свого сина?

— Навряд чи він саме так це висловив, але... так.

— Не дивно, що вона була напівбожевільна, коли писала цього листа.

Роланд мовчав. Тільки дивився у вікно на руйнування, завдані бурею. Втім, вони знайшли прихисток. Надійний прихисток від бурі.

Вона взяла його трипалу праву руку в свої долоні.

— Що вона написала наприкінці? Якими були слова, котрі ти перечитував знову і знову, поки лист не розвалився? Можеш мені сказати?

Він довго не відповідав. Та саме тоді, коли вона вже була впевнена, що й не відповість, він заговорив. У його голосі (майже непомітне, та менше з тим) вчувалося дрижання, якого Сюзанна ніколи раніше не чула.

— Усе до останнього рядка вона написала низькою мовою. Та потім зробила приписку високою, каліграфічно виводячи кожен знак: «Я пробачаю тобі за все. А ти мені пробачиш?»

Сюзанна відчула, як по щоці котиться одна-єдина сльоза, тепла і дуже людяна.

— А ти зміг пробачити, Роланде? Зміг?

Не відводячи погляду від вікна, Роланд з Гілеаду, син Стівена і Габріели, що була з Артена, всміхнувся. Та усмішка осяяла його обличчя, мов перші промені світанку — кам'янистий пейзаж. Він вимовив лише одне слово, а тоді пішов до своїх гунна, щоб зготувати пізній пообідній сніданок.

І те слово було «так».

3

У молитовному домі вони провели ще одну ніч. Було товариство, і була бесіда, проте оповідок ніхто не розказував. А наступного ранку вони зібрали свої гунна і рушили далі Шляхом Променя — до Калї Брин Стерджис, пограничних земель та Краю грому. І Темної вежі, що була за ним. Ось і вся історія, що сталася колись давно.

ПІСЛЯМОВА

Високою мовою останнє послання Габрієли Дескейн синові виглядає отак:

© ХОЧУ ДІТИ СІНОВІ
© ХОЧУ ДІТИ СІНОВІ

А два найпрекрасніші слова будь-якою мовою —

© ХОЧУ ДІТИ:

Я пробачаю.

ЗМІСТ

Передмова	9
Старкбласт.....	11
Шкуряк (Частина 1)	47
Вітер у замкову шпарину	129
Шкуряк (Частина 2)	301
Буря скінчилася.....	341
Післямова	348

Літературно-художнє видання

КІНГ Стівен
**Вітер у замкову шпарину.
Темна вежа IV (продовження)**
Роман

Головний редактор *С. С. Скляр*
Відповідальний за випуск *К. В. Шаповалова*
Редактор *Т. М. Віланова*
Художній редактор *Н. В. Переходенко*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *Н. Я. Радченко*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб «Клуб Сімейного
Дозвілля»»

61140, г. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел./факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Одеський підрозділ

65063, м. Одеса, вул. Армійська, 8-В
тел. +38 (048) 776-07-67
e-mail: odessa@bookclub.ua

ЗАПОРІЖЖЯ

ФОП Савчук Ю.Д.

69057, м. Запоріжжя, вул. Седова, 18
тел. +38 (050) 347-05-68
e-mail: vega_center@i.ua

ПП «Букс Медіа Тойс»

04655, м. Київ, просп. Московський, 10-Б, оф. 33
тел. +38 (044) 351-14-39,
+38 (067) 572-63-34,
e-mail: booksm@rambler.ru

ДОНЕЦЬК

ТОВ «ІКЦ «Кредо»»

83096, м. Донецьк,
вул. Куйбишева, 131-Г
тел. +38 (062) 345-63-08, +38 (062) 348-37-92, +38 (062) 348-37-86
e-mail: fenix@kredo.net.ua
www.kredo.net.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88
e-mail: support@bookclub.ua
Інтернет-магазин: www.bookclub.ua
«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Кінг С.

K41 Вітер у замкову шпарину. Темна вежа IV (продовження) :
роман / Стівен Кінг ; пер. з англ. О. Любенко ; худож. О. Се-
мякін. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвіл-
ля», 2013. — 352 с. : іл.

ISBN 978-966-14-4959-5 (PDF)

Історія останнього стрільця Серединного світу Роланда добігла б свого кінця, якби не єдине «але». Наче вітер у замкову шпарину, просвітив крізь читацьку увагу один епізод — одне розслідування. Смарагдове Місто лишилося далеко позаду, а попереду на молодого Роланда Дескейна та його супутників чекає не бачений досі буревій... Чим завершаться Роландові пошуки розгадки до таємниці перевертня, «шкур'яка», який убиває людей, постаючи перед ними то в подобі тигра, то ведмедя, то лева?

УДК 821.111(73)
ББК 84.7СПО

СТІВЕН КІНГ

ЦИКЛ «ТЕМНА ВЕЖА»

ШУКАЧ. ТЕМНА ВЕЖА I

КРІЗЬ ЧАС. ТЕМНА ВЕЖА II

ЗАГУБЛЕНА ЗЕМЛЯ. ТЕМНА ВЕЖА III

ЧАКЛУН ТА СФЕРА. ТЕМНА ВЕЖА IV

ВІТЕР У ЗАМКОВУ ШПАРИНУ.
ТЕМНА ВЕЖА IV (ПРОДОВЖЕННЯ)

ВОВКИ КАЛґІ. ТЕМНА ВЕЖА V

ПІСНЯ СЮЗАННИ. ТЕМНА ВЕЖА VI

ТЕМНА ВЕЖА. ТЕМНА ВЕЖА VII